



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Ivstitia Et Ivre Libri Decem, Reuerendi P. F. Dominici
Soto, Segobiensis, Ord. Præd. Theologi præclariss.**

Soto, Domingo de

Venetiis, 1608

Liber Secvndvs. Secundus, de lege diuina, qua ad supræmam fœlicitatem
promouemur, in quæstiones finditur nouem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38878

FR. DOMINICI SOTO,
SEGOBIENSIS, THEOLOGI,

Ordinis Prædicatorum,

Liber Secundus de Iustitia & iure.

P R O E M I V M.

Materia
secundi
libri.

Argumentum hoc quod de legibus instituitur, non modo quod non potest non esse prolixum, verum quod hac ratione erit distinctius, in duos libros distribuendum duximus. Igitur cum in Primo de lege naturali & humana, ab æterna deriuatis, per quas homo ad finem naturalem ordinatur, satis disputatum pro captu nostro à nobis fuerit, sequitur ut in hoc Secundo de lege diuina disseramus, per quam ad supernam felicitatem promouemur. Nam quamuis materiam hanc, potissimum legis veteris, Diuus Thomas peregrege, ut pleræque solet omnia, locupletauerit, non tamen erit omnino supernacanea, si Deus dederit opera nostra.

QVÆSTIO PRIMA, DE LEGE VETERI.

S. Thom. 1. 2. quæst. 98.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum præter naturalem & humanam, que ab æterna deriuantur fuerit diuina hominibus necessaria.



S. Tho.

Rimo ergo queritur in genere, utrum necessaria fuerit hominibus lex aliqua diuina supernaturalis: hæc enim quæstionem D. Tho. q. 97. disputauit. nos

Argu. 1.
partis
negati-
ue.
Argu. 2.
Confir-
matio.

tamen in hunc locum, ubi de lege diuina initium dicendi facimus, reposuimus. Arguitur ergo à parte negatiua: Lex naturalis est quedam ut dictum est, æternæ participatio, lex autem æterna est diuina, ergo, præter naturalem non opus erat alia diuina. Secundo, Deus, ut Eccle. 1. 5. legitur, dimisit hominem in manu consilij sui quod est rationis actus: ergo non opus habuit lege, que ratione sua esset superior, sed satis

humanis gubernari poterat, que per rationem constituuntur: et præsertim quod humana natura, cum sit irrationalibus præstantior, sufficientior sibi est quàm brutis sua: irrationales autem creaturæ præter naturalem sibi inditam non indigent altiori lege: ergo neque homines. Tertio arguitur: Esto, diuina lege opus nobis fuerit abundabat tamen vna, tum quod regnum cælorum vnum est, ac regis vnus, secundum illud Psal. Rex omnis terræ Deus, & inventio legis vna vult enim per eam Deus (ut ait 1. ad Tim. 2. Apostolus) omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Atque ob id maximè, quod lex naturalis ab æterna descendens, vna est, ac perinde diuina quo propinquior est æterna deberet esse magis. In contrarium est

Argu. 3.
Paulus.

PL 108.

SOTO
de iure
Legibus
Dicitur
13

est postulatio illa Davidica. Legem pone mihi Domine, viam iustificationum tuarum. Vbi indignitatem humanam designavit: quæ cum naturali lege sibi non sufficiat, alio rem extorpat. Sed & quod fuerit bipartita, ait ad Heb. 7. Paul. Translato sacerdotio, necesse est vt legis translatio fiat.

Paulus.

Partitio diuinæ legis.

Ad intelligentiam quæstionis ex superioribus recolendum est, quemadmodum diuina lex, duplex dignoscatur, videlicet æterna, & positua. Æterna enim est sua ipsius essentia, quæ fons est abyssusque luminis, vnde omnis scientia lexque promanât, diuina vero positua est, illius participatio nobis porro data inque nostris cordibus, vt ait ad Corint. Paul. scripta. Et de hac instituitur præfens quæstio. Ad quam duab. respondetur conclusionibus. Prior est. Præter naturalem legem & humanam necessariam fuit vt aliorum alia nobis poneretur (vt ait David) quæ ideo dicitur positua, & significantius diceretur posita. Hanc conclusionem quatuor rationibus fundauit S. Tho. quas ex illo Davidico oraculo luculenter elicit in Psal. 18. Lex Domini immaculata, conuertens animas Testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis. Prima enim ratio sumitur ab hominis fine. Enim vero si nostra natura alius non fuisset sublimata, quam ad finem naturalem, qui eius non exuperat vires, neque sublimiori alia indigeret speculatiua cognitione, neque lege attamem cum eo (quod nos Deus ad suam imaginem creauit atque adeo capaces sui ipsius per eius visionem fecit, quem scopum nostris viribus cõtingere nequimus, necessaria nobis fuit, primùm in intellectu speculatiua fidei cognitio, quæ scopum nobis illum, sperandaque bona (vt ait Paulus) ostenderet, quod nostra est dirigenda vita, sicuti sagittario necesse est signum intueri, quod ferire parat, mox & in intellectu pratico lex quoque naturalis excellens, quæ nobis esset officiorum regula quibus eandem felicitatem adipisceremur. Ac perinde in voluntate speculatiua singulari quoque auxiliu, quàm quocumque natura gubernatur, per quod affectus nostros illuc valeremus referre ac promouere. Atque hanc intentionem tetigit Psal. membro illo postremo, Sapientiam præstans paruulis. Homo si quidem in sua existimatus natura pusillus est, atque imbecillior qui vt possit metam illam pertingere, nisi supernæ suffecta nobis esset, superi naturali sapientia. Secunda conclusio ratio sumitur ex necessitate informandi humana iudicia. Enim vero, cum actiones nostre circa singularia contingant, versentur, quæ lubrica fallentiaque sunt, ac subinde diuersis ingenijs varia iudicia progignunt inde nascitur legum humanarum diuersitas apud diuersas nationes, vt aliud fuerit Atheniensium ius, aliud Romanorum, atque aliud Hispanoũ sit, & Gallioũ aliud. Igitur necesse fuit, vt diuinitus nobis illuc sceret lex, quæ fidelissima esset, certissimaque norma ad quam omnes humane exigerentur & collimarentur, & per quam scire homo certo posset quid sibi congruens esset, quid vero nocens. Talis enim est decalogus, in tabulis à Deo insculptus, ac Euangelium in nostris impressum membris. Atque hæc de causa David appellauit legem, testimonium fidele. Etenim humana lex nulla existit vsque adeo certa & stabili.

S. Tho.

Prima ratio.

Tertio, eadem lex fuit nobis necessaria propter absolutam nostram iustitiam. Hec enim non tam in externis officijs posita est quam in us in animo. Nam ex corde, vt ait Christus, exeunt cogitationes prauæ, atque inde opera, puta, adulteria, homicidia, &c. homines autem, quia alienorum cordium latebras nequeunt inspectas habere, non valent suis legibus internos actus repurgare. Necessaria ergo fuit lex Dei, quæ non solum manum, verum & animum prohiberet, vt pote quæ non furtum tantum atque adulterium, verum & istorum concupiscentiam compesceret. Et hoc significatur illo secundo membro Davidicæ sententiæ, Conuertens animas, nimirum quod diuina lex non modo operum prauitatem cohibet, verum & penetralia cordium perpurgat.

Quarta ratio. August.

Quarta demum causa diuinæ legis fuit, quæ vt auctor est i. libro de libero arbit. August. leges, humane nequeunt vitia cuncta, quamuis extra, cohibere, imò neque debent. Nam si cuncta supplicij coercere sangerent, tum multa impedirent bona, tum & ciues in peiora truderent flagitia. Videlicet, si omnia mendacia acri supplicio vindicarent, non esset qui loqui audeat, & si meretricibus abigerent, ansam porrigerent ad peiora. Necessaria ergo fuit lex quæ ante Dei tribunal vniuersa veteret, quippe quem vniuersa punire nullum est periculum, sed a quissima iustitia. Atqui hoc sonat primùm eiusdem Psalms verbum: Lex Domini immaculata:

ultima
conclu.

maculata, id est, neque minimas turpitudinis sordes admittens, sed cunctas detergens. Posterior conclusio. Hanc diuinam legem in duas esse diuisam, quae non prorsus duae essent species, sed veluti imperfectum ac perfectum eiusdem specie distarent, conuenientissimum fuit ac diuina sapientia dignissimum. Ratio autem conclusionis, licet sanctus Thomas eam missam fecerit, tamen & ex legis celsitudine, & ex hebetudine uature nostrae planè colligitur. Enim uero cum lex diuina tam longe pusillitatem ingenij nostri exuperet, genusque nostrum veluti per omnes aetates adoleuerit non debuerunt tam alta mysteria humano generi pueritiam agentis concedi, nam illa tunc non caperet, sed opere pretium fuit prophetarum oculis futurorum que figuris ac demum caeremoniarum significationibus quasi sub pedagogo imbuui, donec illis assuerum ad iustam peruenerit aetatem, que Deum factum hominem tam longa expectatione optatum agnosceret, ac de Trinitatis arcanis praedicantem idonee audiret, ac demum tanquam olim sibi promissum suscipere. Expediens ergo fuit ut umbratilis illa lex ueritatem nouae ante

Paulus.

cederet. Atque haec est Apostoli doctrina ad Galat. 3. Itaque lex pedagoga noster fuit in Christo. At ubi uenit uides, iam non sumus sub pedagogo, omnes enim filij Dei estis per fidem. Et ca. 4. Cum essemus paruuli sub elementis huius mundi eramus seruientes: at ubi uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, &c. Hic autem ab imperfecto progressus ad perfectum ex triplici capite perpenditur, nempe ex fine quo lex ducit, ex iustitiae ordine quem constituit, & ex modo quo subditos cogit. Ex fine inquam, quod illa bonum sensibile ac terrenum pro brauiis proponebat. Sed de hoc discrimine luculentius quaestione proxima, artic. 3. Secunda distantia, qua lex illa ueluti puerorum ac seruatorum pedagoga, a nostra, Euangelio fruentium, elongabatur, est quod illa non sicut nostra internam cordium iustitiam explicabat, non quod malas cupiditates non retransisset, erat enim in decalogo. Non concupisces rem proximi tui, non uxorem, &c. Verum quod Euangelium cogitationum prauitatem explicatus reuadit: Qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est. Et qui

irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Ob idque ait, Nisi abundauerit iustitia uestra plus quam Seribarum, & Pharisaeorum, non intrabitis in regnum caelorum. Tertium interuallum est in modo cogendi. Illa enim poenarum potissimè metu ueluti pueros ac seruos urgebat, nostra uero iam ore quo peccata nostra Christus iafundit, nos alleuit. At uero de hoc pariter articulo citato q. seque. commodior dabitur dicendi locus.

Ad primum ergo argumentum responsum est, quomodo haec positio Dei lex differat ab aeterna, & qua ratione sit praeter naturalem nobis necessaria, nempe quod naturalis quae naturae nostrae capacitate non excedit, ordinet nos in finem naturalem, sed diuina, per quam aeterna alio modo nobis participatur, euehit nos ad supernaturalem. Et pariter respondetur ad secundum, quod licet consilium, opus sit rationis, necesse tamen est supernaturali lege informari. Atque in hoc praeclearius nobiscum & excellentius factum est, quam cum irrationabilibus animantibus. Nam illa ad naturalem duntaxat finem, qui humilis est ordinem habent, quem etsi suis uiribus adipiscantur, nihil egregium est. Nos uero ad supernaturalem felicitatem creati sumus, quod quidem ineffabile beneficium praecunctis corporeis creaturis Deo debemus quo ideo per se natura nostra pertinere nequit. Sed tamen, cum Aristotele auctore, id est quod per amicos possumus, per nos ipsos quod imodo possumus hoc quoque hominis excellentia patescit, quod sic est Deus paratissimus nobis suppetias ferre, ut nunquam nisi ob nostram culpam nobis desit. Tertium autem argumentum id precise probat, quod incongruens fuisset duas ab uno dimanare Deo leges, sic prorsus distinctas, ut sunt leges diuersarum gentium, fuit nihilominus expediens ac decorum, ut uerus Deus ad eundem finem alia praecipia poneret imperfectis hominibus, quibus ueritatem quasi sub pedagogo conueniebat de lege, alia uero ad etate iustam prouectis, eo potissimum quod salus nostra, qua tunc est legis, per Christum nobis erat obtinenda, cui perinde competebat perfectam legem ponere. At nihilominus oportebat & per alteram mandatum ad eius susceptionem (ut dictum est) praeparari. Lex autem naturalis, quae uniuersalis est iustitiae & iuris. F. uer-

Ad primū arg.

Ad secū dū arg.

Ad tertiu arg.

Soto
de iure
Legibus
Dist.
13

ut scilicet continet precepta, eademque adeo cunctis mortalibus cuiuscunque sint conditionis communia, acquit nisi una esse.

ARTICVLVS II.

Utrum lex vetus fuerit bona.

Quoniam consuetudo solet humana natura habefactari, vt non defuerit Manicheorum caterua, qui contra veterem lege ceu malam, a maloque Deo conditam oblarasset, quaritur an fuerit bona? Et arguitur a parte negatiua: Multa scripta sunt in veteri lege, noua repugnantia, vt primum ipsum verbum: In principio, creauit Deus caelum, & terram. Cuius contrarium asseritur Io. 1. Mundus per ipsum, fuerbum, factus est, & sine ipso factum est nihil. Mox & illic legitur requieuisse, die septima Deum ab omni opere quod parauerat, & tamen Io. 5. ait Christus, Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Secundo, Deus ipse fatetur Eze. 20. dicens, dedi eis precepta non bona, & iudicia in quibus non uiuent, lex autem de preceptorum qualitate existimatur, ergo lex illa non fuit bona. Tertio, Ad bonitatem legis duo sunt potissimum requisita, vt supra nos Isidorus docuit. Primum, vt communi animarum saluti consulari, mox vt fit obseruatum non difficile, humanaeque consuetudini accommodata, neutrum autem istorum erat in illa lege, ait. n. quantum ad primum Paul. ad Rom. 5. Lex subintravit vt abundaret delictum, & cap. 7. Sine lege peccatum mortuum erat, ego autem viuebam sine lege aliquando, sed cum venisset mandatum peccatum reuixit, ergo autem mortuus sum. Et de secunda qualitate ait Petrus actuum 15. Quid tentatis ponere iugum super cervicem discipulorum, quod neque nos neque patres nostri portare potuimus? Lex ergo illa non erat bona. Quarto, Si lex illa bona fuisset, eo maxime quod Dei sanctio fuit, Deus autem non apparet fuisse eius conditor, primum, quia vt habetur Deut. 31. Dei perfecta sunt opera, lex autem nihil ad perfectum adduxit. ur ad Heb. 7. auctor est Paulus: Mox quod deberet esse perpetua. Lex autem illa cessauit, vt ibidem Paulus docet propter eius infirmitatem. Imo, quia (vt dictum est) occasio erat peccati, ergo non fuit a Deo lata atque adeo neque inde po-

test probitas colligi. Quinto, Si Deo latore bona esset, condicens fuisset, vt per angelos, qui (vt est in Psalm.) sunt Dei ministri, fuisset lata, at vero non per angelos, sed ore Dei prolata fuit. Legitur. n. Exod. 20. Loquutus est Dominus sermones hos. Et statim, Ego sum Dominus Deus tuus. Quod vilius ministerio vsus est, ille fuit Moyses, secundum illud Ioan. 1. Lex per Moysen data est. Et illud Exo. 33. I loquebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem. Nil ergo restat vnde probitas illius legis elici possit. In contrarium autem est Paulinum oraculum ad Roma. 7. itaque lex quidem sancta est (loquebat autem de veteri) & mandatum sanctum & iustum & bonum.

Ad questionem hanc tribus conclusionibus respondeo Prima, Lex vetus (vt ait Paul.) fuit sancta & iusta & bona, atque omnibus suis causis congruentissima, tamen non vnde quaque abioluta & perfecta. Conclusio haec per omne causarum genus asseritur & confirmatur Primum, ex ratione vtriusque obiecti, scilicet tam materia, de qua praecipiebat, quam formae & figurae praecipienda. Fuit enim tum morum compositio, tum & futurorum ymbra, & vtriusque bona. Enimvero cum duplex sit in nobis ratio, sicuti veritas, speculaticum scientiam inde perpenditur, quod sit rationi speculatiuae consona ita & legis bonitas eo quod si concors rationi practicae lex autem vetus, qua parte erat morum regula, egregie propellabat tum operum prauitatem, tum & cupidines cum ratione colluctantes. Decalogus n. ille, quem Deus Moysi in tabulis exarauit, compendium fuit substantiaque, & flos totius naturalis legis, quippe qui (vt quaestione 3. latius patebit) hominem & ad Deum referebat & cum hominibus conglutinabat, neque solam manum, verum & corrent illo mandato compefcebatur. Non concupisces rem proximi: us, non vxorem, &c. Vnde Paulus ad Romanos 7. Conscio, inquit legi quoniam bona est, Et rursum, Condelegor legi Dei secundum interiorem hominem. Quo sane verbo ostendit legis virtutem eam fuisse, vt sensu libus cupiditatis obsisteret, quae exteriori, hoc est sensualem hominem deuehant. At vero quoniam legis sanctitas per ordinem ad finem expenditur, finis autem diuinae legis non est sicuti humanae, temporalis tranquillitas & quies reipublicae, sed

Prima ratio a parte negatiua. Secunda ratio. Tertia ratio. Paulus. Petrus. Quarta ratio. Paulus.

Quinta ratio. Paulus. Prima conclusio. Probatio. Obiectio. Paulus. Solutio. Paulus.

sed sempiterna felicitas, quæ in eius respectu posita est, illa censetur perfecta lex, quæ vique ad illum perducit finem, illa autem bona quidem, non tamen simpliciter absoluta, quæ licet illic dirigendo ducatur, non tamen perducitur, hoc autem discrimine vetus illa a nostra differbat. Enimvero cum finis ille vires excedat naturæ, nullius legis opera nisi gratia superne iuvante sufficiunt illuc quequam perferre, secundum illud ad Rom. 6. Gratia Dei vita æterna. Et quoniam gratia per Christi redemptionem, quæ fuit evangelicus legislator, collata fuit uniuerso mundo, lex vetus quæ per se gratiam hanc non continebat, ætatenus bona erat nimirum præcipientis virtutum officia, vt tamen non esset perfecta, sicut nostra, quæ per eandem legis nostri gratiam ad suum finem nos perducit. Vnde Paul. ad Tit. 3. Cum benignitas & humanitas apparuit Saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam filius nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abunde, &c. Ioan. 1. Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Christum facta est. Et eodem atinet quod ait ad Heb. 7. Nihil ad perfectum adduxit lex. Hanc differentiam iam diximus repetendam nobis. q. 7. Tantisper tamen, ne pendulus lector hæreat, rem aperiamus. est enim intellectu non facilis. In contrarium quippe est arg. hoc: In circumscriptione antiquæ legis conferebatur gratia virtute fidei Christi illic potestate, quæ gratia remittebatur originale, sicuti in nostra per baptismum virtute eiusdem Christi. Rursus, qui opera legis per eandem gratiam tunc implebant, eodigne merebantur æternam vitam, sicuti nos. Et sicuti illi extra gratiam implentes legem solum præstabant opera moralia ex bona, non tamen quæ essent beatitudinis merita ita & nobis accidit. Quid ergo discriminis restat inter illam & nostram? Responderetur non hoc esse, sed aliud. Nempe quod causa illius gratiæ, quæ illi in amicitiam Dei recipiebatur, non fuit adhibita nisi per Christum latorem legis nostre, nam causa illa, vna eius fuit passio secundum illum Pauli ad Colossen. 1. Nunc per mortem & sanguinem suum reconciliauit vos cum aliquando alienati, & inimici. &c. Itaque vt de con-

trito inter Theologos fertur, quod licet ante confessionem a suis sit per gratiam Christi absolutus delictis, nihilominus quia virtutes propositæ confessionis, quæ sacramentum est passionis eius, contritiua illa operatur, fit, vt quando ad pedes confessorij accedit, tunc vere absoluitur. Sic de iustorum vniuersitate, Christi passionem præcedentium, censendum est, videlicet quod erant veluti in deposito quodamque Christus veniret, qui pretium redemptionis soluens, cuncta expiaret piacula, & ideo occlusæ illis erant celorum valuæ, quasi non essent digni qui admitterentur in possessionem filiorum Dei atque hoc est quod ait Paulus ad Rom. 3. Deus proposuit Christum propitiatorum in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum, in iustentatione Dei ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore. Ecce quomodo fons totius gratiæ fuit Christi passio etiam respectu præcedentium. Est ergo differentia, quod illi non per legis opera saluti fiebant, sed per fidei letu Christi futuri, cuius passione nitebantur iustorum merita. Nos vero per eandem eiusdem Christi præsentis in nostra lege, nempe qui gratiam nobis eo temporis articulo meruit, quæ donec dignæque implemus legem, quo articulo lex nos eius obligare cepit. Et hec est perfectio, quæ lex nostra veteri præstat, quantum ad moralia precepta. Mox bonitas eiusdem legis ratione causæ finalis ostenditur. Fuit enim cõdita variam interitus venturo Messie prepararet & communiter. Hæc autem preparatio in duobus consistebat. Primū, vt esset futurorum præconium & præfagium, mox & Euangelicæ quasi inchoatio præconium scilicet per Prophetarum oracula vnde Christus Luc. ultimo. Oportet impleri omnia quæ scripta sunt in lege, & in psalmis, & prophetis de me. Et Ioan. 5. Si crederitis Moysi crederitis & mihi. Præfagium vero per ceremonialia quæ vmbra erant futurorum, secundum illud 1. ad Cor. 10. Omnes patres nostri in Moysæ baptizati sunt, & in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt. Hæc enim omnia in figura facta sunt, nostri. Fuit deinde quasi inchoatio Euangelicæ, quatenus sub illa lege semotus

Paulus.

Quo s. supposita dicitur saluet. Oñdie bonitas legis diuine ex ratione causæ finalis.

Ioan. 5.

Paulus.

Soto
de iure
legibus
Dile
15

Quinta
atio.

Discrimen
ueteris
& nouæ
legem
Paulus.

Paulus.

Prima
conclu.

Proba.
tio.

Paulus.

Obie.
tio ad
uersus
tra diti
discrimen.

Solutio.

Paulus.

Paulus.

est peculiaris ille populus a reliquo orbe, & ab idolorum cultura coereitus, atque cultui vnici Dei addictus. Vnde Paulus ad Galat. 3. Priusquam veniret fides sub eadem lege custodiebamur, conclusi in eam fidem, quae reuelanda erat. Et haec de prima conclusione. Sed vt ratione quoque efficientis causae bonitas eiusdem legis corroboraretur, adponitur secunda: Deus fuit auctor eiusdem legis, vt pater. Matth. 15. iuratum fecistis mandatum Dei propter traditiones vestras. Erat quippe Christo tunc sermo de illo mandato: Honora patrem tuum & matrem tuam, quod scriptum erat in lege Et ratio colligitur ex superioribus, sic. Lex illa, vt dictum est, praeparatum erat Euangelica, cuius potto neque.

Paulus. Manichaei negare poterant Deum fuisse auctorem igitur cum eiusdem sit, & finem proponere, & disponere media, idem Deus per se suosque ministros legem illam tulit. Diabolus enim nunquam, vt diabolico ore Manichaeus blasphemauit, legem illam constituit, per quam Christus praefignabatur colebaturque a quo erat ipse victus expellendus. Atque hunc sensum exhibeat ipse Redemptor Matth. 12. Si Sathanas Sathanam eijcit, diuisum est regnum eius. Anaduertenda tamen est asperio huius conclusionis. quippe quae non tantum Manichaeorum blasphemiam retundit, delirantium ac mentientium fuisse opus principis tenebrarum, verum & docet non fuisse legem alicuius Angelus vel hominis, sicuti sunt leges humanae, sed sicuti noua, ita illa a Deo latam esse ac subia de diuinum censeri. Ita enim vbique habet, Loquutus est dominus ad Moysen dicens. Et Exod. 24. Postquam Moyses retulit ad populum legem responderunt. Omnia quae loquutus est nobis Deus, faciemus. Et infra dum sanguinis aspersione eandem legem, seu testamentum stabiliret in figuram Christi, qui suo sanguine confirmaturus erat nouum, ait. Hic est sanguis foederis, quod pepigit vobiscum Deus. Id quod & Pau. ad Hebr. 9. retulit. Quando ergo ait Ioannes. Lex per Moysen data est, non intelligit fuisse suam, sed eius ministerio promulgatam, sicut lex Euangelica non fuit Apostolorum, sed Christi ipsorum diuulgata praedicatione. At vero, quo nihil legis illius defensionem praetermittatur, tertia adhibetur conclusio. Lex illa a Deo per angelos posita est, secundum verbum Pauli ad Galat. 3. Lex data est per angelos in manu Mediatoris. Huius testimonium perhibet Stephanus Act. 7. dicens. Accepistis legem in dispositione angelorum. Et Dion. 4. ca. Calcitis Hierarchiae, congruere docet, vti diuinorum arcana ad homines angelorum ministerio deferantur. Haec autem ratio non peculiariter de antiqua, sed & de lege nostra curret, quae tamen per non angelos, sed per Christum lata est. Et ideo S. Thomas peculiariter adhibet eiusdem prouidentiae analogiam, quam ad architectis mutuatur. Architectus enim nauis non per se, sed per suos ministros ligata dolat ac praeparat, ipse tamen compingi nauis fabricam. Idem videre est in architecto domus. Concedens ergo fuit, vt Deus legem illam quae ad Euangelij perfectionem sternebant vim, per calcitis suos ministros permitteret. Euangelicam vero ipse factus homo conderet, suo que sanguine conferret. Atque hoc inter vultum dignouit Apost. ad Hebr. 1. vbi excellentia Euangelij inde commenda, quod per illud loquutus Deus est nobis filio, qui melior est angelis, quos fecit spiritus ministrosque suos in ministerium missos propter eos qui haereditatem capiunt salutis.

Paulus. Argumenta in contrarium obiecta, Manichaeorum arma erant, quorum inter alias haereses haec quoque fuit, vt legem veterem conuictis proscinderent, & tanquam a principe tenebrarum conditam repudiarent. De qua quidem haeresi meminit Augustin. libro de haeres. cap. 46. & in eius repulsum scriptis praeter alios, contra Faustum libros viginti tres. Quamuis haeresis huius Credo feratur primus auctor Marcianus magister, cui post centum annos successit Manichaeus Ili enim non intelligentes malum per se nullam habere causam, sed esse boni priuationem, neque vero bonum Deum effectorem esse malorum in illam sunt primum vesaniam colapsi, vt duo ex equo rerum principia adiuuent principem scilicet lucis, bonorum auctorem. principem autem tenebrarum, inuentorem malorum. Atque inde rursus cum legem veterem in malorum praedicatione collocarent, inuentum esse dixerunt, illius principis tenebrarum. Argumentorum vementiora capita, quae contra legem moliebantur.

Paulus.

Secunda conclusio.

Ratio quae omnis.

Paulus.

Tertia conclusio.

Dion.

S. Tho.

Paulus

Manic.

Argu.

tur, hæc ferme sunt: Primum, ratione finis, qui omnium est causarum prima, improbabant illam quod non nisi terrena promitteret. Vnde Faust. li. 4. ait se eo testamētum vetus non accipere, quod in eo nō est hæreditas sicuti in nouo, ob idq; negabat, esse ambas eiusdem Dei leges. Ad hoc tamen iam superius responsum est, Deum illis tanquam pueris terrena fuisse polliceretur, tum vt in illis futura delinearet, tum vt palam faceret quam esset fidus suorum promissorum seruator. Secundum caput argumentorum suorum erat, quod dicitis multis lex illa cum Euangelio pugnabat, vt primo nos argumento tetigimus. Ad quod tamen Aug. latissime in libro contra Adimantum respondet, ea nimirum conciliando, quæ pugnantia uideri poterant. Haud enim repugnat, cuncta esse a Deo facta, quare ait Moyses, Creauit Deus, & tamen illa condidisse per verbum, ceu per suam artem, quare ait Ioan. Per ipsum facta sunt. Neque obstat, vt factus fuerit homo ad imaginem Dei secundum naturā, vt illic habetur, & tamen secundum morū malignitatem dixerit Christus Iudæis Ioan. 8. Vos ex parte diabolo estis. Neque aduersantur, vt quæuerit die Sabbatho de opere creationis mundi, & tamen semper operetur, ipsum conferuando & gubernādo. Tertio inculpabant legem, vt in secundo argumento insinabamus, quod contineret præcepta mala, & in primis crudelia, vt est illud Oculum pro oculo, dentem pro dente, quod id circo Christus Matt. 5. ceu iniquum respuit, dicens. Ego autem dico uobis. Diligite inimicos vestros. Mox & charitati aduersantia: qualis erat libellus repudiij & usurarum permissio: Nam Deuter. 23. permittēbatur scenerari alienigenis. Et illud quod refertur Matth. 5. Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Quæ quidem testimonia sunt non esse legem vtranque eodem Deo latam. Ad hæc vero eodem ferme modo respondetur, nempe quod cum populus ille tam iniuriam esset tenax, tamq; diuitiarum sities, atque ad charitatem durus, permisit illis Deus illam rationis uindictam, & uxorum repudiationem, atq; usurarum modum, vt ab immaniorib. illos arceret. Adueniēte autem lege gratiæ superstruxit Christus celsiores charitatis gradus. Tamen illud verbum, Odio habebis inimi-

cum tuū, non extabat in lege, vt patet I. e. ui. 19. sed erat Phariseorum interpretatio. Quapropter Fabri Stapulensis adnotatio super eundem locum. Euangelij minime In Facta est Ait enim quod illud ex ueteribus scriptis aperte cognoscebat, quæ passim In Facta mala imprecantur inimicis, vt in Psal. 57. Aduerte mala inimicis meis. Et 82. Erubescant & conturbentur in seculum seculi, est enim impius error hanc notam legi inurere, quod præciperet inimicorum odium. Nam quod iuberentur illi Chanaanos & Iebuseos perdere, non erat odij iussio, sed executio iustitiæ. Imò Prou. 25. præcipiebatur: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Illæ autem Psalmorum phrasæ, expositore vbiq; Augustino, non sunt malorum imprecationes, quasi David optasset malo inimicis suis, sed futurorum prophetiæ, ac si dixisset, Auertes mala inimicis meis. Igitur ad secundum arg. respondetur, quod quando Deus fatetur dedisse eis præcepta non bona, ceremonias denotat, quæ non appellauit mala, sed non bona. i. non perfecta, neque ad vitam per sufficientia, quia non conferebant gratiā peccatorem loticem, quæ quidem peccata eiusdem ceremonijs illi contebantur, nam per Epigratia in circuncisione a sola permanebat ad Rom. Et ideo subiunxit, & iudicia in quibus non uiuent scilicet uita gratiæ. Ac postea. Et pollui eos in muneribus suis, hoc est, Per illa munera quæ pro peccatis offerebant, ostendi eos esse pollutos. Quarto deniq. hoc super omnia idem Manichæi improperebant legi, quod tum obseruaturat difficilis, tum & peccatorum existeret causā quo tertium nostrum argumentum tendebat. Veruntamen super eisdem locis Pauli ad Roma. 5. & 7. citatis satis a nobis expositum est, legem non fuisse causam, vt peccatum uiuere & gratia emoreretur veluti effectricem & positiuam, quin uero hanc maculam abstergit eidem legi idem Paulus dicens quod esset sancta. Et 1. ad Timo. 1. Scimus autem quod bona est lex, si quis ea legitime utatur. At quia malum uerbat, docebatque adeo quid esset peccatorum, ex hac parte, primum tollebat excusationem, secundo quia vt ait Lyricus, nitimur in uetita, inde homines occasione captabant, vt maiori impetu ferrentur in malum, & quia gratiam non conferebat, ex hac parte negatiue erat causā peccati, id est

In Fa-
brum te-
stimo. --
nia sacra
Solutio
argumē-
ti.
Ad secū-
dū arg.
Ad ter-
tiū arg.
Auctor
ficientia,
quia non
conferebant
gratiā pec-
catorum
loticem, quæ
quidem pec-
cata
eiusdem
ceremonijs
illi contebantur,
nam per
Epigratia
in circuncisione
a sola permanebat
ad Ro.
Et ideo
subiunxit,
& iudicia
in quibus
Paulus.

Ad quar-
tū argu-
Duplex
dubō.

SOTO
de iure
legibus
DIE
15

Paulus
Dion.
Tho.
Paulus
Manic.
Argu-
mentū.

ti. non satis iuantes ad cauendum. Vnde non ait, Occasione data, sed occasione accepta i quam non lex dedit, sed homines inde acceperunt, peccatum. forignale, cuius fomes carnis nobis relictus est, per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Quare in capite quinto vbi dixerat peccatum intrasse, vt abundaret delictum, particula, vt non dicit causam. Haud enim illa fuit voluntas Dei ferentis legem ut per eam concitaret homines ad malum, sed tamen dicit confessionem. Ex hominum namque infirmitate consequutum est, vt data lege, peccata cumularent. Ad quantum satis respondum est, vbi rationem exposuimus rati imperfectionis legis, quam etiam cessationis. Cū. n. esse figura legis gratie, nihil verat, quin a Deo fuisset lata, & nihilominus nō absolutā obtinisset perfectionē. Erat. n. præparamentū Messia: auctoris gratie, q̄ est legis, perfectio, quapropter consequens erat, tum vt vlt̄ ad ipsum non adipisceretur suam perfectionem, tum vt per eiusdem Dei præsentiam illa antiquaretur. In quinto autem argumento non vnā tm̄ dubitatio dissoluenda petitur. Vna est de locutionib. illis antiquis, qua Deus dicebatur loqui Moysi, vtrum. s̄ per seipse loqueretur, an vero Angelus nomine ipsius? Aug. namq. 2. de Trinit. c. 12. & 13. super Genes. ad literam cap. 27. huc propender, quod vnus Angelorum per dispensationē personam domini sui gerebat. Quemadmodū scriba dū nomine iudicis sententiā refert, Nos, &c. mādāmus. Et quo pacto sacerdos ait loco Christi, Hoc est corpus meum. Et astipulatur eius assertioni modus loquendi scripture. Enimvero Exo. 3. vbi nos legitur quod apparuit de rubo Dominus Moysi in flamma ignis. Septuaginta habent, apparuisse Angelum Domini. Et sic legit Aug. Nihilominus tamen qui apparuit, dixit, Ego sū Deus p̄ris tui, &c. Et Gen. 32. Ille qui luctabatur cum Iacob, ait ad illum, Cur queris nomen meū, q̄ est mirabile? Angelus ergo loquebat in persona Dei. Et causa est h̄mōi, Cum voces illæ sensibiles essent, liquidum est fuisse factas in aere verberato, quo hoies audiunt, atq. adeo Angelorum ministerio, quo Deus vtitur, intonuisse. Et ideo censetur Angelus loqui in p̄sona Dei. Tameñ nos super illo p̄terno uerbo Ioan. 3. Hic

Prima.
August.
Robora
tur sen
tentia.
August.
Rō asser
tionis p̄
terita.

est filius meus dilectus, non sumus veriti dicere vocem fuisse Dei propriam patriq. attributam, nempe quod vel Deus se solo verberasset aerem, vel quod angelico fuerit functus obsequio, quasi inistro, ceu nos utimur lingua. Hac ergo rōne dicit lex data per Angelos seu in dispositionē Angelorum, quod dum Deus Moysi in monte loquebatur, vox illa Angelorum opera auri. eius insonabat. Sed tamen hinc secunda emergit questione, quod Exo. 33. asseritur, Dominus facie ad faciem Moysi loquutus. Respondetur tamen secundum Aug. locis citatis, hoc esse intelligēdū sc̄m opin vulgi. Nam paulo post optatissime cum Deo expositulabat, dicens, Ostende mihi gloriam tuam, nempe quam nōdum viderat. Igitur utrum post viderit Dei faciem, vt Paulus in raptu, an solū posteriora, hoc est, aliquid in quo ei gloria illius illuxit, sub iudice est. Verumtm̄ qm̄ in monte legē suscepit, uoce per Angelos fabricata loquebatur ei Deus. Qui ergo est quod ait Ioannes I ex per Moysen data est, quā ane de causa dicitur Mosaica? R̄ndet q̄ sicut Christus per seipsum reuelauit Apostolis legem quam ipsi orbi promulgauerunt, sic Deus per Angelos ipse tradidit Moysi vt ipse denūtiaret populo. Et ideo dicitur Moysi tanquam promulgatoris.

ARTICVLVS III.

Vtrum lex ista soli debuerit populo Israel poni, illamq. duntaxat obligare.

POſquam de bonitate causisq. vetustate legis satis a nobis dictum est, subsequitur vt de eius subditis sermonem adhibeamus. Quaritur ergo an fuerit expediens populo Israel peculiariter poni, eumque duntaxat obligare? Et arguitur a parte negatiua. Lex illa, vt dictum est, figura fuit præparatioq. euangelicæ figura autem & vja debet suo fini similitudine respondere, sed lex euangelica non Iudæis tantum, verum & gentibus vniuersis futura erat in salutem secundum oraculum illud Isa. 46. de Christo præcantatum: Parum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & faces Israel conuertendas, dedi te in lucem gentibus, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ, ergo & lex vetus debuit vniuerso mundo promulgati,

Secūda
questio.
Solutio.

Alia o
bictio.
Dissolu
tio.

Primū
argu. a
parte
negatiua.

Secūda

Paulus.

Gemi-

na qo.

clauū.

qōne p.

posita.

Prima.

Secūda.

Prima

conclō.

quāratif

suprime

qōni-

Prima

pbatio

conclu-

sonis.

Secūda

conclō.

Duplex

rō cōclu-

sonis.

Primū

argu. a

parte ne

gatiua.

gari, eo vel maxime quod vt legitur Act. 10. nō est personarum acceptor Deus, sed in omni gente qui timet eum & operatur iustitiam, acceptus est. Secundo, si lex illa in Iudæos tñ obligaret, deterrima fuisset grauiſſimaque eorum conditio inter omnes mortales. Illi enim non poterant sine legis obseruantia pertinere obtinere salutem. Extat enim Deut. 27. Maledictus omnis quis non permanſit in sermonibus legis huius, neq. eos opere perficit. Reliqua vero gentium vniuersitas extra illam legē solo iure nature seruari poterat. Amplior ergo salutis via patebat gentibus quam Iudæis. In cōtrarium autem est sentētia Pauli ad Rom. 3. Quid ergo amplius Iudæo? multum per omnem modum. Primum quod dē, quia credita sunt illis eloquia Dei. Et Dauid. Non fecit taliter omnia nationi & iudicia sua non manifestauit eis.

Quæstione, vt inter arguēdum insinuatum est, duo peti. Primum, an singulari illi populo congruens fuerit legem illam edicere. Alterū, an solum illum obligabat? Nā posset quis cogitare, quod licet iudæis fuerit promulgata, nihil fecius cum lex Dei esset, qui Rex est vniuersi orbis, ad quocunq. fama illius penetraret, tenebantur illam suscipere. Quinque ergo conclusionibus cōstabit responsio. Prima. Cōueniens fuit lege illi tantum populo dare. Conclusio hæc ex superioribus colligitur. Nam cum opus Dei fuerit, cuius summa sapientia attingit a fine vsque ad finem, & disponit omnia suauiter, dubium nullum relinquunt, quo minus fuerit consultissimum ac decentissimum. Attamen quia ratio hæc nimis generalis est, ex ipso rerum sine exploranda est alia, cui aīus acquiescat, puta quæ rationem diuinę sapientię referat. Est autem aliud querere, sicut selectus est aliquis populus cui daretur, & non potius toti mundo inuulgaretur, aliud vero cur selectus est aliquis populus cui daretur, & non potius toti mundo inuulgaretur, aliud vero cur ille Hebræorum. Sit ergo secund. cōclusio. Ratio cur delectus alicuius populi ex cunctis mortalibus factus est, sumitur a fine eiusdem legis, qui fuit aduentus Messie, inde enim duplex accipitur ratio Vna, quod cum sublimitatem iam excessi misterij totus mundus capere non posset quippe in quo quamplurima essent hominum ingenia, tum natura

li hebetudine, tum morum, peruersitate & caliginantia, concedens fuit, vt pusillus quidam populus peculiariter seligeretur, cui tam alta tamq. recondita mysteria initio concederentur. Nam si spāsum fuisset statim per orbem euulgata, ludibrio citius haberetur quam eis adhiberetur fides. Sic enim solent cordari homines & prudētes arcana sua non temere publicare, sed illos deligere, quorum fidei committant, iuxta illud Eccl. 6. Multi pacifici sint tibi, consiliarius vnus de mille. Quin vero nuncium rei grauiſſime non audes in initio in vulgus propalare, ne ridiculus videaris, sed in quorundam aures primum susurras, quouque fama vires accipiat. Poterat quidē Deus talia facere hominū ingenia, vt omnes statim caperent, sed tamen more nature cuncta suauiter disponit. Docet enim nos experientia mille quingentorum annorum non dicam quam sint mysteria nostre fidei captu difficilia, sed quā sit humanum ingenium tardum, quamq. ad optima capessenda in docile, cum minimis orbis angulus fidem retineat, eandemq. tam multis ex partibus lacerā. Altera ratio est ex eodē vtidem sine sumpra, quod decuit selectam esse stirpem, ex qua Christus genus duceret. Quemadmodū enim Romanorum gens & Atheniensium, vt verbi gratia dicamus, sua celebrarunt noīa, ita condecuit Christi proſapiam ac genealogiam illustrem in mundo fuisse. Atqui vtraque ratione circūcisionis caractere insignitus ille populus fuit, vt a reliquo dignoſceretur oībe. Fuitque insigne illud in membro illo iustum, vt illius generura significaretur, qui vna cum reliquis delectis labem generatione contractam erat absterſurus. Et quemadmodum inter Romanos illustriores familiae, vt Cæsares, Camili, Scipiones &c. sic etiam ex illo populo selectus est Dauidicus truncus ex quo diuinus flos germinaret. Quapropter vt super primum ca. ad Rom. recolimus, nuncupatus est Christus filius Dauid. De alio vero proposito membro, scilicet cur ille potius Hebræorum populus fuerit electus, statuitur tertia conclusio. Ratio hmoi electionis neque potest neq. debet ex aliqua causa vel merito illius populi captari, sed in meram Dei misericordiam est referenda. Duas quippe causas comminisci posses populo illi congruentes. Quam vna esset, quod

Secūda ratio.

Tertia conclusio.

Duplex ratio nō factis apta.

SOTO
de iure
legibus
DIE
13

Resellit prima. Exploditur secunda ca.

rum reliquis orbis gentibus in idololatriæ impietatem immerit soboles illa Abrahæ in vero cultu vnius Dei persisterit, iustum erat illam particulariter in peculium Dei eligi. Sed tamen ratio hæc non est couincens. Nam post susceptam legem in eandem idololatriam irruerunt, quod multo illis iniquius absurdiusque fuit, quam gentibus. Vnde Exod. 33. & Amos 5. Nūquid hostias & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis domus Israel? Et portastis tabernacula Moloch deo vestro imaginem idolorum vestrorum Syds dei vestri, quæ fecistis vobis? Secundum ergo rationem effingere quis forte posset, quod licet fuissent postea idololatriæ tamen aliquibus iustitiæ officis vel ante vel post legem floruerunt, quorum merito data est illis lex. Veruntamē plane legitur Leui. 6. Scito quod non propter iustitias tuas dominus tuus dedit tibi terram hanc in possessionem, cum durissime ceruicis sis populus. Ratio ergo proxima fuit promissio facta Abrahæ, Isaac & Jacob, vt eodem cap. legitur vbi annotādum est Abrahæ enim antecessisse legi & Moysi quingentis annis. Cui vt legitur Ge. 12. & 22. promissa est Chananaeorum terra, simul & futurus Messias. Et quoniam lex præfagium erat, vt diximus, preparatio eiusdem Messia, in eadem promissione insculpebatur lex eius soboli promulgāda. Ob id. j. loco citato Deut. Nō propter iustitias tuas & æquitatem cordis tui ingredieris vt possideas terras earum, s. gētium sed quia illæ egerunt inique introeunte te deletæ sunt, & vt compleret verbū suum dominus quod sub iuramento pollicitus est patribus tuis Abraham, Isaac & Jacob Itaq. expulsio gentiū fuit propter eorum peccata, sed tamen introductio Iudæorum atque adeo collatio legis fuit propter promissiones Dei idque

Rō vera conclusio. Explatur posita ratio.

Paulus. Obiectio. Merita Abrahæ minime incaussa fuere vt præceteris illius populus eligeret

selectionem Deus habuit Abraham ac suam progeniem, cui mysteria Christi reuelaret. atque ex suo sanguine gignendum polliceretur, quàm vnum quemlibet alium moralium, vt vtrum merita eius fuerint in causa? Re vera minime, sed vt conclusio asserit, Dei misericordia, Hoc namque in primis astruit oraculum illud Isaie 41. Qui suscitauit ab oriente iustum, vocauit eum vt sequeretur se. Nam de terra Chaldaeorum vocatus fuerit, vt Gen. 11. legitur, quæ quidem regio terræ promissæ orientalis erat. Mox & ratio idem demonstrat. Nam cum gratia, qua grati Deo reddimur, non cadat sub meritum, sit vt neque eius initium & caput promereri illa possit creatura, initium autem fuit Christus, ergo eius aduentum neque intemèrata Virgo mereri valuit, quantum inus præscorum quispiam? cum lex fuerit Christi figura, neque illam vel Abraham, vel eius progenitores, aut posterius meruerunt. Quo circa mera fuit Dei clementia, quod ipse eiusque profapia inter omnes mortales eligeretur. Neq. vlla potest humana designari causa, sed in radicem prædestinationis, quæ nullam præter Dei voluntatem habet, referenda est talis electio, iuxta illud celebre August. axioma super Ioan. Quare hunc trahat, illum non trahat, nolle uelle iudicare, si non vis errare. Veruntamen quod de Deipera Virgine cōfitemur, & de Abraham quoque suo gradu censendū est. Etenim etsi Virgo non meruit Christum incarnati, tamen fixo illo diuino proposito, fecit eam. Deus dignam quæ ipsum conciperet secundum illud quod ecclesia canit. Quæ dominum omnium meruisti portare. Et simili modo in suo inferiori gradu fecit Abraham inter mortales dignum cuius sanguinem nascituro filio suo deligeret. Hæc Abrahæ autem electio primum in sacro canone designatur. Gen. 10. Vbi cum peruentum est canone ad enarrādum progeniem Sem filij Noe. designat scriptura. Sem quoque nati sunt patre tur. omnium filiorum Heber &c. Quod utiq. verbum cōsideratissime meditatū est 16. de ciuit. Dei August. Filij enim Heber dii sunt Hebræi. Ob idque quamuis non Distinuerit progenitus eiusdem Sem, tamen ob hanc dignitatē primus notarius. Non ergo ceptū ab Abraham quāsi Abrahæ, ut quidam legis ant. Iudæorum auumat, sed ab Heber nomē iqua-

vn Chis originē duceret, sed hoc ipsū in miamdi uinā referendū est.
Rō pfa. ræ asser tionis. August. Electio.
Paul. Pro tio sticis mēb.
Qui coic

Quarta conclusio bimestris. traxerunt. Vixit namque pater ille sub aera Nemrod, quando facta est linguarum diuisio, ob idq. appellauit nomen filij sui Phaleg, ut ibide legitur, quod est diuisio, eo q. in diebus eius diuisa sit terra. Inde ergo diuinitus separatus est Heber a reliquis, qui cum Nemrod aduersus Deum ipsum coniurauerunt. A quo Heber sextus fuit Abraham, quem Deus (ut legitur Genes. 12.) præcepit exire de terra sua, & de cognatione sua. Et hæc de priori q. nis membro. De posteriori vero, puta de legis obligatione, an existeretur ad gentes, subiunguntur duæ alie conclusiones, hæc distinctione præmissa: In lege quædam erant præcepta de lege natura: vt De calogus & moralia reliqua, quædam vero eidem naturali iuri adiecta, vt ceremonialia & quedã legalia. Sit ergo conclusio ordine quarta. Cuncti mortales tenebantur seruare illa quæ sunt legis nature, non qui dem ob vinculum Moisaicæ, sed id eadem iubente natura. Reliquorum uero obseruantia nemini extraxillum populum necessaria erant ad salutem, Prior pars, notissima est, quoniam & ante aduentum legis totum humanum genus lumine diuini vultus illustratum seruare stringebatur cuncta, quæ natura docebat, tum ad cultum diuinum, tum & ad humana societatem referre, lex autem scripta ne minè ab huiusmodi iugo exemit. De his ergo natura præceptis in lege conclusio ait ad Rom. 2. Pau. Gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt, faciunt. Posterior autem pars ex dictis plane colligitur. Etenim qui ad sublimiorè religionis ordinè assumuntur, pluribus rel gantur q. reliqui laxioris uitæ, ut in clericis & monachis videre, est populus autè ille selectus fuit ad excellentiorem sanctitatis gradû, qualis dicebat populum, ex quo erat Christus nasciturus, & qui figuram eiusdem Christi gerebat, ergo ad peculiariora illa instituta, legi nature superaddita, solus ille populus erat obligatus. Vnde Deus. 18. Perfectus eris & abiq. macula coram domino Deo tuo. Quamobrem ueluti auctioris religionis cultoribus quædam professionis imago illius legis erat iuncta, secundum illud eiusdem lib. cap. 26. Profiteor hodie coram domino Deo tuo, Sec. Hinc demum colligitur quinta conclusio. Tam curren te illa lege, quam ante ipsam potuerunt

sub lege natura homines salutem obtinere. In lege inquam natura, non tamen per eundem natura vires. Nam Dei gratia res est super naturalis, quâ id circo sine intellectus aliqua fide, ac subinde diuina ope uoluntatis mortice adipisci nemo unquam ualuit. Et in hoc sensu intelligitur Dionysius. 9. cap. caelest. Hierarch. vbi ait multos Gentiles per Angelum fuisse in Deum reductos & Eccl. 17. In vnamquamq. gentem proposuit Deus rectorem, ac perinde ea quæ ad salutem sufficiebant. Nam in omni lege voluit omnem hominem saluum fieri vsq. ad euangelicam, omnibus est necessaria. Igitur si de Socrate Platone. Aristotele, Catone, Seneca & id genus ethnicis præcipui nois explorare cupis, fuerint ne ingressi salutis uiam, perpendendû tibi primum est, an aliqua vitia admiserint tâ aperte cum naturali rone pugnantia, vt nullum sibi possent ignorantie clypeum obtendere. Nam quos tale, inueneris, impietas esset suspicari fuisse seruatos. Quare nullus idololatrarû excusari potuit. Neq. eorum qui adulteria & furta ac peiora flagitia ignorarunt. Secus de fornicatione simplicis, cuius ignorantia probabile est Ethnicorum aliquos ante scriptam legem potuisse excusari Sicuti & Socratem, & si uenenum epotauit, quod te vera non est licitum potuit tamen ignorantia excusari, nimirum credens legem illam qua cõ demnatus, est, fuisse bonam. Et simile dicendû de Seneca, cui data a tyrano fuit mortis optio. At neq. Catonem, neq. aliorum quæpiam qui mortem sibi conscuerunt, legitima a ignorantia excusat, lumen. n. nature plane docet nemini licere sibi mortem consciscere. Platonem autem August. in lib. de vera relig. ualde commendat, quod perpetuam seruauit continentiam. Et certe est per quam uerisimile in Dei gratiam fuisse receptum. Hæc autem quæ in cõiecturis posita sunt, non est, quod nos remouentur.

Ad primum igitur argm. capitis q. nis responderetur, q. nõ oportuit legē, que si figura erat nostræ, tanta similitudine ei rñdere, vt esset tâ vniuersalis. Imo decuit rone iã dicta peculiari populo præscribi, ex quo Christus nasceretur, secundum illud ad Rom. 9. Quorum. s. Iudæorum, est adoptio filiorum Dei, & testamentû, & legislatio, quorû patres ex quib. Christus & secundum

Dionysius.

Quid sē tiēdū de exitu. Socratis, Platonis atque Arist.

August. Verisimile est Plat. in Dei gratia fuisse.

Ad primū arg.

NOTO
re
Legibus
DIE
15

Chis
iginē
aceret,
d hoc
sū in
uamdi
nā re
rendū
t.

ō fīā
asser
Onis.

August.
ctio.

Paulus
Proba
tio prio
ris mem
bri.

Paulus
Proba
tio post
erioris
mēbri.

August.
Distin
tio piz
torū
us an
ua.

Auguſt. dum carnem Neq ſubinde Deus fuit, perſenatum, reſpector. Nam cum nemini debitor ſit, cui vult miſeretur, & quem vult indurrit. Vnde Auguſt. li. de prædeſt. ſanct. Omnes, inquit, quos Deus docet miſericordia docet, quos autem non docet iudicio non docet, hoc enim venit ex damnatione humani generis pro peccato primi parentis. Suppoſitis autem noſtris meritis quæ ex eius gratia pullulant, citra perſonarum acceptionem reddit vnicuique. (vt ait Paulus) ſecundum opera ſua, Ad ſecundū, negatur deteriorem fuiſſe. Iudeorum conditionem, quam Gentilium, imò ſāto fuit præſtantior populus ille, quanto Dei legi & cultui diſtrictius inancipatus Quemadmodum, & inter Chriſtianos quo actius ſe homines religionum votis perſtringūt, feliciter veniunt Vnde Deut. 4. Quæ eſt alia gēs ſic inolyta vt habeat ceremonias iuſtaque iudicia? Quocirca ut Exod. 12. ſcriptum eſt, quicumq. Gentilium voluiſſet in Iudeorum familiam commigrare, ac nomen ſuum in legem illam adſcribere, circumciſus admittēbatur, vt in vſum illis nunc eſt qui religiones profitentur. Quod ſi quis hic hæreat, vtrum poterant Gentilium quicq. particulam legis recipere abſque totius profeſſione, & præcipue an poterāt circumcidi extra legem viuētes? Videtur namq. ratio partem affirmatiuam perſuadere. Nam inter Abrahamæ & Moyſen durauit quingētis annis abſq. lege circumciſio. Reſpondetur quod nihil Gētilēs verabatur quominus poſſent ceremonias aliquas quæ ſibi placerēt, a Iudæis mutuari. Sicuti Romani nonnullas leges ab externis gentibus receperunt. Attamē niſi profiterentur legem, non eſſet illis proprie diuina. Quin vero arbitror poſt datam legē circumciſionem nemini ad ſalutem cōduxiſſe, niſi totā profiteretur. Erat enim ſicut nobis baptiſmus profeſſio legis. Quo aperte ad Gal. 5. docet. Paulus ſub illis verbis, Teſtificor oī homini circumcidi ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ.

Paulus. Ad ſecū dū arg.

Hæſitatio. Suadēt pars affirmatiua.

vt ſecundū tempus illud quo data fuit Moyſi, negotio conueniret? Et arguitur a parte negatiua, primo ex his quæ dicta ſunt. Erat enim ſalutis præparamentum, quæ erat per Chriſtum conferenda ſtatim autem homo lapſus remedio indigniſſimū, ergo illico debuit in mundi primordiis ferri. Secundo: Data fuit in ſanctificationem eorum ex quibus Chriſtus progignendus erat, illa autem ſanctificatio cepit in Abraham, vt legitur Genēſis duodecimo ante Moyſen quingentis annis, cui facta fuit promiſſio, quinque (vt ait ad Rom. Pau) credit Deo & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Ergo illi, vt circumciſio iuſta eſt, ita & lex poni debuit. Tertio: Quemadmodū nuper dicebamus, ſicuti Abraham ex vniuerſo orbe ſelectus fuit, vnde Chriſtus originem traheret, ſic poſtea ex illo populo Dauid: Vnde peculiare gēſ duceret, quare nuncupatus eſt filius Dauid, ergo ſub Dauide qui poſt Moyſen annis pluſibus quam quadringentis natus eſt, congruentius fuiſſet lata. Contrarium autē colligitur ex Paulo ad Galat. 3. vbi ait, Legem fuiſſe ordinatam per Angelos in manu mediatoris, ordo nanque Dei temporis quoque opportunitatem denotat.

Quæſtio perfacili negotio expeditur, ſi ex ſola Dei voluntate ratio petatur. Nam cum illa non habeat priorem cauſam neque quidquam humano generi debeat, legem dedit, quando per ſuam ſapientiam decere cognouit. Attamen exploranda reſtat cauſa ex parte hominum, ob quorum ſalutem data eſt. Et ideo ſtatuitur conſuſio affirmatiua. Illo temporis articulo data eſt, quod in rem erat maxime humano generi. Etenim tanquam iniquorum medela condita eſt ad emolliendam eorum duritia eorumque edomandam ſuperbiam, & tanquam bonorum iuuamentum, ad promouendam eorum ſalutem atq. ex his duabus radicibus duæ conſuſionis rationes ducuntur. Enimvero ſi priorem ſpectes, humana ſuperbia de duobus extollitur, naturaliſt ſapientia, & potentia, id quod verſatus ſerpens in ſua poſuit ſuggeſtione dum Euā adortu eſt. Eritis enim inquit, ſi cui dii, ſcientes bonum & malum. Edem enim procella eum celo depulerat. E re ergo humani generis fuit, vt Deus illud longis ſeculis ſuo fauore deſereret, porro vt longo experimento cognoceret quā eſſet ſuapic

Secūda.

Tertiū.

Paulus.

Paulus.

Concluſio.

Primū rō.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum lex vetus congruenter data fuit tempore Moyſi.

Primū argum. **R** Eſtat poſtremo, temporis datæ legis rationem reddere. Et ideo queritur

Paulus. congruere coniectamus, Et non est dubium, quin licet alij fortasse fuissent tunc obedientiores, tamen ad finem vniuersalis redemptionis ex alia parte concurrerint congruentiores cause, cur Deus illam gentem & tempus elegerit. Tamen si demum cause omnes ad fontem predestinationis referenda sint. Ex quo primum argumentum preecedentis articuli dissoluitur.

QVÆSTIO II.

DE PRÆCEPTIS LEGIS ueteris in genere.

S. Tho. 1. 2. quæst. 99.

ARTICVLVS I.

Utrum lex uetus unicum tantum con-
tinuerit præceptum.

Primū
argu.



Equitur quæstio secunda de legis antiquæ præceptis in genere. Et arguitur, quod non fuerint plura, sed vnum tantum, tum ex illo ad Rom. 13.

Paulus.

Si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur. Diliges proximum tuum sicut teipsum, quod unicum est tum ex illo Mat. 17. Omnia quæcumq; uultis ut faciant uobis homines, hæc & uos facite illis, hæc est. n. lex & Prophetæ. Lex namque uetus non erat amplior quam quæ lege & Prophetis cõcluderetur, ergo tota lex uetus unicum erat præceptum. In contrarium est Apostolus, qui ad Ephes. 2. appellat illam legem mandatorum, quam Christus decretis Euangelicis euacuauit.

Paulus.

In ingressu statim præceptorum legis generalissimus articulus est, an fuerit plura. Similem namque supra de lege natura, quæsumus, similique hic modo conclusio ne dissoluetur, quæ est hæc. Præcepta ueteris legis unum quodammodo sunt ratione ordinis ad eandem finem, simpliciter tamen plura, secundum peculiare obiectorum rationes quæ eiusdem finis assequendi media existunt. Et ratio est per se lucida. Cũ enim præcepta de actionib. humanis sint

Conclu-
rõsua.
Rõ con-
clusiõis.

earum rerum quæ fieri debent, necessitas autem cuiusq; operis & officii a fine sumatur, finis uero legis (ut supra monstrauimus) sit bonos facere ciues, sit ut per ordinẽ ad hunc finem cuncta præcepta quodammodo dicantur unum, sicuti lex vna. At uero quoniam ad hunc eundem finem multa sint officio necessaria, de quorum singulis speciebus operæpretium est edici singula præcepta sit, ut simpliciter sint plura. Sed porrigit nihilominus nobis uirumque mēbrum dubitandi ansam. Prius in quã, quod legis ueteris non unus tantum, si præceditium memineris, constitutus est finis, sed vnus præceptorum moralium, qui erat subditorum probitas, atq; alter ceremonialiũ puta Christus, qui illis præsignabatur. Quare neq; ratione finis unum erat præceptũ.

Prima
dubita-
tio.

Solutio.

Respondetur tamen quod finis diuinæ legis ut articulo proximo patebit, non est sicuti humane, amicitiam tantum & charitas inter homines, sed illa quæ nobiscũ est eum eodem ipso Deo, de qua utiq; legitima charitate illud 1. Thim. 1. intelligitur. Finis præcepti charitas. Hanc autem amicitiam nulla legis opera (ut dictum est) conciliare absq; Dei gratia possunt. Concedimus ergo duos fuisse particulares fines legis, ad vnum tamen relatos. Finis. n. moralium, erat mores componere, finis autẽ ceremonialiũ, uenturus Christus, auctor gratiæ: quorum utrunq; ad ueram salutem animæ exigitur, qui unicus est legis finis. nam per Christi gratiam eius efficimur mēbra, in ipso autẽ compaginati per legis officia progredimur ad uitam eternam. Alterum uero dubium est huic contrarium. Apparent. n. omnia præcepta, non solũ (ut a un) secundum quid per ordinem ad vnum finem, sed simpliciter esse hoc unum: diliges dominum Deum tuum. Enim uero dilectio Dei nihil aliud est, quam eius seruare mandata. iuxta illud Io. 14. Si quis diligit me sermonem meũ seruabit, & pater meus diligit eũ. Et. Io. 2. Qui dicit se nosse Deũ & mandata eius non custodit, mendax est. Qui autẽ seruat uerbum eius, uere in hoc charitas Dei perfecta est. Et confirmatio sententiæ huius est, quod per cuiusque præcepti, quod uere est præceptum, transgressionem, amittitur Dei charitas. Quod certe non contingeret, nisi cuiusque transgressio in transgressionem dilectionis Dei incurreret, omnia ergo præcepta simpliciter

Secunda
dubita-
tio.

Confi-
matio.

Alia confirmatio
 ceter vnum sunt. Namque si hoc neges, cum negare nequeas, quin cuiuslibet preuaricatio si sit etiam violatio huius præcepti diuinæ dilectionis, consequens tibi fit, nullum sit simplex peccatum, sed cuncta sint dupla, vt cum hominem occideret, unum esset contra charitatem proximi, puta occidere, & alterum contra charitatem Dei. Et cum furtum vel adulterium faceres, similiter. Respondetur ergo non unum, sed plura esse quorum distinctio à distinctis rationibus obiectorum summitur, vt quæst. sup. patebit. Sed tamen omnia sunt quedam explicatio nes illius generalis quod est diligere Deum. In hoc capit. constituit nostrum erga ipsum amorem, ipsum in primis coleremus, mox nos diligeremus inuicem. Quocirca conceditur, hominem occidere, esse quandam transgressionem diuinæ dilectionis, sed tamen non sunt duo peccata, sed unum quod a proximo obiecto nuncupatur homicidium, si itaque ratio illud generalis diligendi Deum contrahitur per diuersas species, sicuti ratio animalis. Vnde sicut homo & animal non sunt duo sed unum quod est homo, si occidere ac dilectionem Dei violare, An vero præter hoc generale sit speciale dilectionis mandatum quod suum habeat peculiare obiectum, S. Th. docet 2. 2. q. 43 & quæst. sequenti recollendum nobis superest.

Ad primum igitur membrum argumēti in contrarium respondetur, quod sicut modo dicebamus, generale diuinæ dilectionis mandatum specialibus cunctis præceptis participari, ita & hoc. Diligens proximum, quod sicut teipsum, finis est omnium quæ erga proximum implentur, quin vero genus per reliqua specialem exposuit. Nihil aliud est diligere proximum, quam illum non ledere, puta non occidere, non furari, &c. quod uerbum Paulinū, in statuati, designat. Inter alios namque significatus, quos nos illi agnouimus, tunc precipue probauimus, quod est recapitulati, ac repeti. Qui enim iubet proximum diligere, in uirtute præcipit non meechari, non furari, &c. In dilectione autem proximi includitur dilectio Dei, eo quod cum uniuersos mortales pro filiis ducat, in hoc uult amorem nos sibi exhibere, ut nobis inuicem exhibeamus. Vnde Ioā. 4. Hoc mandatum habemus a Deo, vt qui diligit

Deum, diligit & fratrem suum. Atque hac ratione hoc solo mandato, Diliges proximum tuum sicut teipsum, complexus est Paulus ambo illa quæ Christus Matth. 22. distinguit de dilectione Dei & proximi, in quibus duobus pendere docuit omnem legem & prophetas. Et eodem relabitur solutio secundi membri Cum enim. 9. Ethic. capit. 8. auctore Arist. ab ipso eodem homine ea omnia quæ ad amicitiam attinent, ad ceteros perueniant, quod est, ex eo quod sequitur deamat, alios subinde amare, cuncta amicitia iura ac perinde præcepta, quæ inter amicos ac proximos seruantur, hoc alios concluduntur, vt ita se quisque ad alios habeat quemadmodum ad seipsum idque comprehenditur illo generalis præcepto. Omnia quæcunque uultis ut faciant uobis homines, hæc & uos facite illis.

Adsecū
 dū arg.
 Aristor.

ARTICVLVS II.

Vtrum præceptorum legis ueteris tria sit differentia, uidelicet moralium, ceremonialium, atque iudicialium.

Cum monstratum nobis fuerit præcepta moralia esse plura ordo poscit vt exploremus utrum eisdem, sint species an uero tria differentia distinganur, vt alia sint moralia, ceremonialia, alia uero iudicialia. Et arguitur contra hanc trimembrem diuisionem. Præcepta moralia, vt in subsequentibus uisum sumus omnia sunt de iure nature. ergo non opus fuit in tabulis legis ueteris scribi. Probatur consequentia, quoniam lex diuina illis debet nobis suppetias ferre, ubi natura seccumbit. Si ergo ratio naturalis decalogum mortales docebat, quidnam opus erat lege diuina explicari? eo potissime, quod lex uetus dicitur literam occidens, vt patet 2. ad Cor. 3. morum autem præcepta, non occidunt, sed uiuificant, secundum Paulus. illud Psalmi. In æternum non obliuiscar iustificationes tuas, quia in ipsis uiuificasti me. Secundo arguitur, si præcepta moralia scripta necessaria erant nihil opus erat ceremonialia adijcere. Moralibus enim ut nota

Arg. 1.

Paulus.

Arg. 2.

NOTO
 iure
 Legibus
 Dicit
 13

Prima
 dubita.
 tio.

Solutio.

Secūda
 dubita.
 tio.

Secūda
 dubita.
 tio.

Consi.
 quatio.

nomen sonat humani mores informā ut inter quos precipua pars est diuinus cultus, ut gentes vniuersę sub lege natura agentes more & vřu vbiq; docuerunt, ceremonialia autem ad diuinum cultum pertinent. Vnde Cicero in sua Rhetor. Relig. o, inquit, diuinę naturę cultum ceremoniam que affert. Concluditur ergo religionis ceremonię sub moralibus præceptionibus. Quod si dicas gratia, præmōstrandi Christi fuisse instituta, id iam potius verbis demandari deberet, quam rebus quippe cum verba, vt 2. de doct. Christi auctor est Argu. principem teneant significandi locum. Tertio ex eodem fonte arguitur. Iudicialia præcepta ad iustitiã prius pertinet, nam iudicium actus iustitię est quod & Dauid in Psalmo significat vbi ait. Quoadusq; iustitia conuertatur in iudiciũ, officia autem iustitię, perinde atq; aliarum virtutum sub moralib; præceptionibus comprehenduntur, nulla ergo necessitas postulabat, iudicialia mandata moralibus adhiberi. Quarto argui, si oportuit tres istos præceptionum ordines distinguere, necessarium quoq; fuerat plura addicere, nempe testimonia. Nam Deu. 16. legitur, Custodi præcepta domini Dei tui, & testimonia & ceremonias. Deinde mandata quoniam eodem lib. cap. 21. quatuor distinguitur, vbi legitur, Obserua præcepta, & ceremonias, & iudicia, & mandata. Ad hæc & iustificationes iuxta illud Psal. In æternum nõ oblitiscar iustificationes tuas. Item quia præcepta moralia, vt in fra decalogo videtur, omnia pertinet ad virtutem iustitię, debuerunt subinde alia adhiberi de virtute & temperantia & aliis virtutibus. In contrarium est illud Deut. 6. Hęc sunt præcepta, nepe moralia, per Antonomofiam, ceremonię, atq; iudicia. Eccl. 14. Decem verba scripti in duabus tabulis lapideis, & mihi iniunxit in illo tempore, vt docerem vos ceremonias & iudicia que facere debeatis quibus locis tria hæc præceptorum genera designantur.

Quoniam de singulis præceptorum generibus singula inferus repetenda sunt quæstiones ad præsentem, quæ generalis est, quatuor conclusionibus breui compendio respondetur Prima est. Necessarium fuit præcepta moralia lege illa veteri explicari, vt Exo. 20. vbi decalogus scriptus habetur aliis locis, quibus alia scribuntur, comprobatur. Enimvero vt præcipua humane legis intentio est homines mutua inter se beneuolentia deuincere, ita & Dei propositum est, per suas leges eodem iecum acutissima amicitia copulare. Quare non est eius intentio, vicunq; bonos nos efficere humano more, sed sibi gratos cum auctori similitudo sit mutui amoris fons, secundum illud Eccl. 3. Omne animal diligit sibi simile, fit ut optimo Deo nemo gratus acceptiusq; esse possit, nisi ei suo gradu sit bonitate similis. Et cum auctore Arist. 1. Ethic. virtus sit que bonum facit habentem, & eius opus bonum, intentio diuinę legis est, homines virtutibus sibi gratis inbuere, morum que ornamento decorare. hoc autem non fit nisi per morum præcepta, nam inde dicuntur moralia, ergo illa fuerunt in lege necessaria. At que hic fit lucidus earum monitionum sensus, quibus amantissimus nostri Deus ad virtutes nos diuinarum imitatrices allicet. Vt Le. 10. Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum Et in Euangelio Christus. Estote misericordes, sicut Pater uester, misericors est. Luc. 6. & Mat. 5. Estote ergo vos perfecti, sicut & Pater uester celestis perfectus est. Ac si dicat, Aliter ei chari esse non ualeis, nisi sitis imitatrice uirtute affimiles. Quod si contra præceptorum istorum numerum arguas, quod non fuerit sufficiens, propterea, quod vt patet in Decalogo, præcise sunt præcepta iustitię, quæ est ad alterum cum tamen finit & alie homines virtutes in ordine ad seipsum, vt fortitudo, & temperantia, atque id genus plures. In subsequenti quaest. tibi Affulgebis responsio, vbi patebunt præcepta alia, quæ tamen omnia in Decalogo reducuntur. Secunda conclusio: præter moralia concedens fuit ac necessarium, vt lex vetus ceremoniam cum præceptiones explicaret. Nomen. n. ceremonia, siue a Cere dicatur quam frugum deam colebant quod Cicero. 1. in Verrẽ his verbis annuere videtur. Sacra Cereris, summa maiores nostris religione confici ceremoniis que uoluerunt Siue (quo Valerius libentius recipit) a Cere oppido, vbi Roma a Gallis direpta, religionis sacra recondita sunt tamen eos significat ritus, qui ad diuinum attinent cultum. Veruntamen diuinus cultus, vt D. Tho. hoc loco scienter docuit. S. Tho.

icenter

Prima
conclã

Probõ

Aristõ

Lucidus

sẽsusmo

nitionũ

diuina-

rum.

q; b, moe

tales ad

uirtutes

diuina-

rũ imita-

trices al-

licit.

Sẽcũ

birã

Mor-

cere-

nialã

ac i-

ciali-

dific-

men-

Secũda

conclõ

Cicero.

Valerius

præstare, ut animos hominum a terrenis diuulsos, ad Deum promoucant. Gentium autem superstitiosa religio eatenus est culpanda, quod ritus in primis suis dijs falsis dicantur. Mox quod demoniacis illusionibus seducti extorum inspectione animalium, aliorumque superstitione auguriorum contendebant futura prænostrare. Tertio, quod spurcis ceremonijs utebantur. Ac demum quod quasi felicitatem in terrena prosperitate collocantes, non alia ratione deos videbantur colere, quam quod eorum ope indigebant. Quare aliam colebant frugum deam, alium vini, atque alium bellorum, qui cum ipsis agebant, tunc præcipue placare curabant. Tertia conclusio. Præter hæc duo præceptorum genera, necessarium rursus fuit iudicialium tertium. Huius enim ratio similis est, quæ de proximis ceremonialibus informauimus. Cum enim lex diuina homines primum in ordine ad Deum, mox ad suam inuicem amicitiam pacemque, instituat quorum utrunque naturalis lex in genere præcipit, consequens fuit, ut ambo in specie Deus explicaret. Atque adeo scienti ceremonialia præcepta peculiariter de diuino cultu instituit, sic etiam debuit & iudicia constituere, quibus beneuolentia & pax inter homines constaret. Collige ergo differentiam horum trium generum præceptorum, reliqua. n. duo à moralibus deriuantur, quæ dictamina sunt iuris naturæ, nempe ceremonialia respectu diuini cultus, iudicialia uero respectu tranquillitatis humanæ. Quo circa ut in solutione primi auctor est S. Tho. lex uetus aliquid addebat supra ius naturæ. nimirum eo modo, quo leges humane adlectiones sunt ad idem ius. Habemus etenim & sub noua lege ceremonialia, ut dictum est, ut psalmodiam, processiones, iurificationes, & alia huiusmodi. Et iudicialia, ut excommunicationes, suspensiones, atque irregularitates, & cetera. Et antiquas Canonum poenitentias. Sicuti & iure civili iudicialia supplicia malefactoribus decreta. Nisi quod ratione supra dicta Christus hæc in Euangelio non expressit, sed ecclesie & reipublice civili commisit. Deus autem in lege ueteri cuncta explicuit. Hinc subsequitur alterum discrimen, nempe quod præcepta moralia sunt simpliciter de iure naturæ, puta præcepta, quia bona, aut prohibita, quia

mala. Reliqua uero de iure positio diuino, sicut ceremonialia & iudicialia nostra, de positio humano, nempe bona, quia præcepta, uel mala, quia prohibita. Quemadmodum Aristot. 5. Ethic. capitulo septimo distinguit iustum naturale, hoc est natura sua tale, & legitimum, quod antequam positum esset, nihil referebat, sed postquam positum est. Atqui ad hæc tria genera forte alludit Paulus ad Rom. 7. dicens, quod lex est sancta, quantum ad ceremonialia, eo quod illud est sanctum quod Deo dicatum est. Et mandatum iustum, quantum ad iudicialia, & bonum, hoc est honestum quantum ad moralia. His demum adiungitur quarta conclusio. Quarum alia inueniuntur in ueteri lege nomina, scilicet mandata, testimonia, & iurificationes, cuncta tamen ad hæc tria genera reducuntur. Ratio conclusiois sic habet, quedam in lege existunt quæ eorum agendorum præcepta edicuntur. Alia uero adhibentur quasi robur ad eorum custodiam. Illorum ergo sunt tria genera iam posita horum autem altera tria. Nam quod ad legis obseruantiam conducit, primum est legislatoris auctoritas secundum uero legis utilitas, quæ est uel coactionis præmi, uel supplicii cauio. Illa ergo quibus auctoritas maiestatisque legislatoris commendatur, dicuntur testimonia, ut Deuter. 17. Audi Israel, Dominus Deus tuus unus est. Et legis caput, quo pronuntiatur creator celi & terre. Et in Psalm. Tu terribilis es, & quis resistet tibi? Et Omnipotens nomen eius, & similia. Illa uero quibus uel præmia, uel supplicia profertur, dicuntur iurificationes, ut Deuter. 18. Si audieris uocem Domini Dei tui faciente uelliosorem cunctis gentibus. Et Itaque. Si audierit bona terræ comederis, quod si nolueris, & me ad iracundiam prouocaueris, gladius de uorabit uos. Nam per hæc diuina iustitia commendatur. Mandatum autem forsitan idem est quod præceptum. S. d. quoniam loco citato uidentur ab inuicem fecerim, fortasse præcepta referuntur ad ea, quæ ad salutem sunt necessaria, mandatum uero ad illa, quæ per charitatem supererogantur, cuius generis sunt & Euangelica consilia. Atque illud Exodo. 2. Si pignus acceperis uestimentum a proximo tuo, ante solis occasum reddas ei.

Vel

Tertia conclusio.

Primum discrimen. Tria genera præceptorum. Ceremonialium & iudicialium.

S. Tho.

Secundum discrimen.

Aristo.

Paulus.

Quarta conclusio.

R6 cop. conclusio.

Ad firm. de Au. in c. Epi. ad

Vel forte præcepta sunt, quæ Deus in tabulis scripsit ut Decalogus, mandata vero quæ Moysi revelavit, ut populo promulgaret. Tamen & ipsæ iustificationes, testimonia etiam sunt diuinæ iustitiæ. Vniuersa autem reducuntur ad tria priora genera, quandoquidem alia (ut dictum est) non tam præcepta sunt, quam ad eorum custodiam pertinentia.

Ad primū arg. His hoc pacto constitutis, ad primum argumentum in contrarium responderetur, quod etsi præcepta moralia nihil aliud sint quam quod lex naturæ dicat, & serena ratio docere potest, operæ præteritum nihilominus fuit, ut Deus non tantum in supernaturalibus, verum & in naturalibus tali prudentia illis opem ferret. Nam etsi nunquam rationi synderesis eo usque extingui valeat, quin prima principia naturalis iuris ei resurgant, tamen ea potest caligine obduci, ut circa eorum conclusiones hallucinetur oberretque. Idque non solum in speculabilibus, verum & in moribus. Mirabile enim est dictu, quantum speculabilibus sapientum ventustorum deliramenta memoriae prodita sunt. Et in moribus non solum fornicatio simplex, verum & grauiora pro licitis ducebant.

Atque illo maxime tempore, quo lex data est, hanc mentium nebulam credibile est mortales obtenebrasse. Eadem enim de causa & supernaturalis fides non solum de supernaturalibus articulis nos erudit, verum & de alijs quos natura docet, quod Deus est unus, atque omnium causa, quodque anima sit immortalis, & de similibus. Id autem quod in eodem firmamento adiectum est, nempe id, quod est literam legi occidere, moralibus præceptis non competere, negatur. Immo, ut Aug. libro de Spiritu & liter cap. 14. auctor est, nosque ab ipso instructi super in c. 3. præcepta ipsa Decalogi sunt, de quibus Paulus ait literam occidere, atque iram operari. Non quidem quod id directa intentione (ut iam dictum est) facerent, sed quia ostendendo peccatorum opera nudabant subdites omni excusatione: & tamen lex illa gratiam non conferebat. At tamen qui ex fide venturi Christi iustificati illa præstabant iustitiam suam augebant apud Deum. Et idco appellabat ea-

dem opera Dauid iustificationes. Secundum etiam argumentum solutum est, ubi declarauimus quemadmodum ceremonialia ad mores quoque, & merita pertinent: sed tamen quia naturali lumine non eliciuntur ex distamine nature, sed humano arbitramento vel diuino, à moralibus discernuntur. Itaque Deum colere, præceptum morale est: hoc autem vel illo ritu, ceremoniale.

Ad aliud autem quod illic subijcitur, responderetur, quod etiam si verba commodiore ad significandum nihilominus ut Dionys. primo cap. Cælestis Hierarch. auctor est, natium est hominibus rerum similitudinibus sensibilibus spiritualia intelligere. Ob idque decuit tales illi populo ceremonias iuberi, quibus venturum Christum profiterentur. Ad tertium pariter, ut de ceremonialibus, respondetur, quod etsi actus iustitiæ in genere ad moralia præcepta pertineant, tamen hæc vel illa in particulari iudiciorum præcepta dicuntur iudicialia. Quemadmodum quod omnis malefactor puniendus sit, præceptum est morale, quod autem fur sit suspendendus, & hereticus comburendus, iudicialia sunt. Vnde cum iudicialia partim cum moribus conueniant, scilicet quæ à ratione deriuantur, ad moresque pertinent, & partim cum ceremonialibus, in hoc scilicet quod utraque speciales sunt de terminationes generalium præceptorum, consequens factum est, ut nonnunquam connumerentur inter moralia, uti Deut. 5. Audi Israel ceremonias atque iudicia: quædoque vero inter ceremonialia, ut Leuit. 18. Facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis. In priori enim loco iudiciorum nomine comprehenduntur moralia: & in posteriori ceremonialia. Quartum verò supra solutum est præter illam particulam de virtutibus moralibus distinctis à iustitiis: quarum utique præcepta statim quæstio proxima constabit, quomodo ad iustitiam reducantur: eò quod præceptum dicitur semper rationem debitis.

Ad secundū arg.

Ad confirmationem. Dionys.

Ad tertium arg.

Ad quartū arg.

SOTO
de iure
Legimus
Dicitur
13



ARTICVLVS III.

Utrum lex uetus ad sui obseruantiam per temporalium promissiones & comminationes, debuit subditos inducere.

Post veteris legis precepta, sequitur in tertio articulo ut dicamus de eius premijs & penis, quibus eius cultores & alieiebantur ad eius obedientiam, & a transgressione deterrebantur. Quæritur, inquam, utrum docuerit promissiones illas & comminationes esse temporales? & arguitur à parte negatiua. Intentio diuinæ legis est, homines Deo amore, & timore subijcere: secundum illud Deut. 10. Et tunc Israel quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius, & diligas eum temporalis autem cupiditas à Deo animo longem abducit: secundum illud August. lib. 83. quæstionum q. 36. Venenum charitatis est cupiditas: ergo ille stamta illa ac territantia minime diuinam legem decebant. Secundo; Leges humane inde apparent deieciore, quod per hæc lubrica, percuntiaque temporalia ad bonum ciues promouent: lex ergo diuina quæ ad immortalem felicitatem mortales ducit, non deberet similibus munusculis ac deterticulis uti, atque eo minime, quod temporalium prosperitas communis est iniustis cum iustis, atque aduersitas iustis etiam cum iniustis, secundum illud Eccl. 9. Vniuersa temporalia hæc eueniunt iusto & impio: bono & malo: mundo & immundo: immolanti victimas, & sacrificia contemnenti, ergo temporalia bona vel mala incongruenter statuuntur, ut præmia vel pæna mandatorum legis diuinæ. In contrarium autem est illud nuperrime citatum Isaia. 1. Si volueritis & audieritis me, bona terre comedetis: quod si nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius deuorabit vos.

Adnotandus est in primis quæstionis titulus. Haud. n. in dubium reuocatur, quin custodes il ius legis per fidem & gratiam Iesu Christi præmia consequerentur a tera, transgressoresq; afficerentur perpetuas

supplicijs, sicut Euangelicis professoribus contingit. Effullerat namque antiquis illis alterius, vitæ lumen: ut patet Genes. 37. Descendam ad filium meum lugens in infernum. Sic enim appellabant decesum vitæ præsentis: propterea quod illis nondum coelestes fores patebant: quare etiam iusti descendeabant ad limbum. Et Ezech. 37. aperta extat futura resurrectionis prophætia in campo illo, quem prophætice cernebat plenum ossib. Nam dictum est ei, Putaine uiuent ossa ista? Et sequitur. Ecce ego mittam in vos spiritum & uiuetis: Job. 19. Credo quod redemptor meus uiuit. Et. act. 23. mentio fit opinionis Sadducæorum negantium resurrectionem mortuorum contra fidem quam reliquus populus sustinebat. Et Dauid in Psalm. 101. In memoria eterna erunt iusti. Et Sap. quinta. Tunc stabunt iusti. in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt. Et de miseris supplicia luentibus subditur. Videntes turbabuntur terrore horribili, & c. Igitur quod in quæstionem producitur non est cur non fuerint illi patres aut præmia, aut puniti nisi temporaliter: sed cur, cum eadem illos sicut nos, præmia, & supplicia maneret sempiterna, non fuerint in lege scripta nisi temporalia. Respondetur ergo vnica conclusione. Concedens fuit & illi populo congruentissimum, ut illis pollicitationibus, & comminationibus temporalium adduceretur. iam enim superiori libro monstratum est leges ad sui obseruantiam suppliciorum metu præmiorumq; spe hoies attrahere: instar scientiarum speculatiuarum, quæ per principiorum cognitinem ad conclusionum assensum permouent. Quapropter ea esse debet legislatoris prudentia, ut secundum ingenia ciuium præmia statuat quæ supplicia, populum aut illum Paul. ad Galat. ut q. præcedenti meminimus, puero confert dum sub pælagogo eruditur: sed naturale puerorum ingenium est, solis illis munusculis allici, quæ sunt ante oculos: nam ea quæ absunt, mente percipere nequeunt. Et eadem ratione punitum timore deterrentur. Expediētissimū ergo fuit, ut lex illa quæ, ut dictum est, tãquam imperfectio quædam ad perfectionem Euangelij gentem illam preparabat, infimo illo præmiorum pænarumq; genere uictur. Quæ p. Paulus ad Phi-

Sensus propo-
re quæ-
stionis.

Cō. la.
respon-
sua.
Proba-
tio pri-
mæ con-
clusio-
nis.

Paulus.

Paulus.

Philipp. 3. Evangelicam familiam veluti filios iam Dei charitate prouectos, atque in hereditatem missos exemplo suo commu-
ne facit, dicens: Quæ quidem retrò sunt, obliuiscens, ad ea quæ priora sunt, extendens meipsum, ad destinatum persequor, ad brauium superna uocationis in Christo Iesu. Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus, &c. Ecce ergo cur Exod. 30. ubi Deus apparuit Moysi, quem ad seniores populi in Aegyptum delegaret, quibus daturus erat legem, hoc tantum eis polliceretur, quod adduceret eos in regnum Chananeorum, terram, scilicet fluentem lacte & melle. Christus autem Matth. 5. lator legis nouæ, non inferius regnum, quæ cælorum, nobis proponit. Illic bona terræ promittuntur: in Euangelio uero uita æterna. Et Deut. 28. Si audieris, inquis, uocem Domini Dei tui, &c. faciet te Dominus Deus tuus excellentiorem cunctis gentibus quæ uersantur in terra: uenientque super te uinculæ benedictiones istæ. Benedictus tu in ciuitate, & benedictus in agro, &c. Matth. autem 5. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram. Non utique infernam Chananeorum, lacte & melle fluentem, sed supernam Angelorum, diuino nectare exuberantem. At uero huic quæ canonica ratio est, alteram eidem proximam subiungamus ex eadem pululantem radice. Cum illa inquam quæ Christus mundo promissurus erat, uix præ sua celsitudine ab hominibus credi poterant, quia neque in cor hominibus ascenderant, consulto Deus uoluit fidelitatem suam in illis temporalibus declarare, ut certiores arrogaret apud nos fidem, dum postmodum inuisibilia promitteret. Hac enim de causa populum illum in exilium Aegyptiacum ire sinxit, ut inde cum postea in terram promissam optima fide cum tam ingentibus signis & portentis reuocaret, nepe ut in illis, tum cælestium futuram promissiones depingeret, tum etiam, ut quam esset in suis pollicitationibus fidelis, humano generi persuaderet. Atque hac, ut reor, de causa August. 4. libr. contra Faustum, illud appellat testamentum uetus, hoc uero nouum, scilicet non ob id tantum quod illud huic præfuit, uerum & quod illius promissiones rerum erant cum tempore se-

nescentium: in nostro uero illa promittuntur, quæ sunt in æternum permanentia. Si mile est & inter supplicia illius, nostræque legis discrimen. Patet enim tum alibi sæpe, tum luculenter Leuit. 26. ubi post temporalia præmia, uidelicet, Si in præceptis meis ambulaueritis, &c. dabo uobis pluuias in temporibus suis, ut terra germinet semen suum, & id genus plurima: subdit, Quod si non audieritis me, uisitato uos uelociter in egestate & ardore, qui conficiat oculos uestros, & consumat animas uestras. Frustra seretis semen, ab hostibus deuorabitur.

At uero non sicut hoc interuallo hallucinandum est, ut quis credat neminem illic opera fecisse, nisi metu pæne. Sancti enim illi patres, ut Moyses & Abraham, & prophætæ, timore filiali Deum reuerentur. Et vice uersa in Euangelio multi timore reuerenti pertrahuntur. Quin uero ut Apostolus ad Roman. 1. non admonet, longè apertius nobis Christus in Euangelio comminatus est Dei iram de cælo reuelatam nempe infernorum tormenta. Sed discrimen est, quod illic non comminabatur Deus nisi temporalia supplicia, nobis autem comminatur æterna. Ait enim Deus per Isaiam, si audieritis, bona terræ comedetis, quod si nolueritis, gladius deuorabit uos. Ait uero Christus. Erunt hi in supplicium æternum: iusti autem in uitam æternam. Præterea, Lex illa plena erat timere, quare data est in monte cum tonitruis & coruscationibus: quod Exod. 20. exponens Moyses ait: Ut probaret uos uenit Deus, & ut terror illius esset in uobis: Nostra uero lex in igne amoris effulsit in die Pentecostes. Quod quidem discrimen edisserit ad Hebr. 12. Paul. Quare in illam legem peccantes, statim in supplicium rapiuntur: ut patet in conflatione uirgum, uel tradebantur Philisthæis, aut Babylo-
nijs, aut alijs hostibus quibus uindicibus iratus Deus utebatur. Vnde Dauid Psal. 77. Cum occideret eos quærebant eum, & reuertebantur. Nobis autem (quod notatu dignum est) nullum in Euangelio comminatus est Christus temporale supplicium, sed cuncta nos manent in altero sæculo. Qua de causa multo quam illi deberemus acerbiora expauescere. Sed de discrimine inter ambas leges accuratiorem habebimus quæstione 7. luculentioraque ser-

SOTO
diure
Legibus
Dile
13

Scelus
proposi-
tæ que
fionis.

Altera
rò con-
clusio.

Cõ-
respon-
sua.
Prohi-
tio pri-
mæ con-
clusio-
nis

Paulus

August.

Paulus

QVÆSTIO III.

DE MORTALIBVS Præceptis.

S. Tho. 1. 2. quæst. 100.

ARTICVLVS I.

Verum omnia præcepta moralia pertineant ad legem naturæ

Hæc autem prima ac principæ loci moralia obtinent. De quibus duas adornamus quæstiones: nempe hæc, de omnibus in gñe, atque altera singulorum de singulis. De his ergo primò interrogatur, utrum oia pertineant ad legem naturæ. Et arguitur à parte negatiua. Primò, Eccl. 17. Præcepta moralia dicuntur disciplina: de illis. n. dñi addidit illis disciplinam: & legem vitæ hereditauit illos. Disciplina autem, cum per doctrinam acquiritur, contra legem naturæ diuiditur quæ utpote non addicitur, sed naturali instinctu percipitur, nõ ergo omnia præcepta moralia sũt de lege naturæ. Secundo: Lex diuina perfectior est q̃ humana: Lex autem humana legi naturali multa accumulata bonorum operũ documẽta, unde fit, ut cum ius naturæ idem sit apud omnes: humana tamen morum instituta sint apud diuersos, diuersa: ergo multo fuit æquius ut diuina lex aliqua naturali insuper adderet. Tertio: Non solum naturalis ratio, verum & fides ad morum institutum conducit. Vnde Pau. ad Galat. 3. Fidem autem per dilectionem operari. fides autem sub natura lege non comprehenditur, quippe quæ super naturalem rationem extollitur, ergo non omnia præcepta moralia legis diuinæ ad legem naturæ spectant. In contrarium est illud Apost. ad Rom. 2. Gentes quæ legem nõ habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, vbi moralia præcepta designabat.

Quæstio præsens non tantum mouetur de præceptis Decalogi, verum vniuersim de cunctis quæ per se ad mores, pertinent. Ad quam duabus conclusionibus respondetur. Prior est, Vniuersa moralia præcepta nõ solũ quæ veteri testamento scripta sũt, immo si quæ sint alia, sunt de lege naturæ, Pro

monem, vbi de lege Euangelica dicitur nobis restat.

Ad primũ arg. Ad primum igitur argumentum respondetur, tres esse hominum ordines quantum ad temporalium cupiditatem distinctos. Vnus enim est perfectorum, qui neutrum oculum ad huiusmodi fluxibilia bona communicant, sed illis prorsus abiectis Deo infixi sunt. In quo ordine non erat ille populus: licet quidam rarissimi hunc gradum pertingerent: quorum ait ad Hebr. Paul. dignum non fuisse mundum. Alius est extremus ordo peruersorum, qui finem suum in huiusmodi lubricis bonis statunt. Atque horum cupiditatem asserit Augu. esse charitatis venenum.

Paulus. hunc gradum pertingerent: quorum ait ad Hebr. Paul. dignum non fuisse mundum.

Augu. quibus ideo periculosa esset lex, quæ temporalia promitteret. Sed tertius est medius imperfectorum gradus: qui scilicet bona temporalia sic cupiunt, ut viam indicent ad æternorum fruitionem, quare istis salutare est per hæc temporalia ad amorem Dei pellicere. Nam vt est in Psalmo Confitebitur tibi cum benefeceris illi.

Ad secundum respondetur, quod præstantia diuinæ legis præ humana inde deprehenditur, quod humana proponit præmia ab hominibus conferenda. Deos autem, illa quæ ipse est collaturus. Ob idque optimo iudicio illa largitur iustis & subtrahit iniustis: nisi quandoque ratio contrarium poposcerit. Vnde si historias veteris instrumenti perlustras, semper ille populus quamdiu Deo legique parebat, temporalium prosperitate affluerebat. & contra dum ab eius gratia decidebat, tunc cæli atque hostium aduersitatem experiebatur. Quod si iustos aliquos, quos ait ab Hebr.

Paulus. Paulus angustiatos, & afflictos, mala fuisse perpeffos, cuiusmodi aduersis exercebat, hoc faciebat, ut eis ad maiorem coronam cederet, quamuis, & nõnullos qui exterius legem colentes internum cor in temporalibus sentiebat infixum, sequendum illud Eccl. 9. Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me, Si necbat quidem in accumulationem ipsorum condemnationem illis siui.

Argu.

Argu.

Argu.

Paulus

Paulus

Prima conclusio

Probatio. Probatur conclusio, Præcepta moralia, sic definitum est, à ceremonialibus iudicialibusque distare quod per se, hoc est natura sua, quacunque seclusa positiva lege ad mores pertinent, nam ceremonialia atque iudicialia non per se, sed quia per arbitriam legem polita sunt, ad mores attinent. Probitas autem morum per ordinem ad rationem naturalem, quæ humanarum adionum proprium principium est, existimari debet: Sicut lapidis aut ligni rectitudo per hoc, quod non ita commiserantur, nempe ut illi mores dicantur, sintque probi, qui rationi concordant: reprobi autem, qui ab eadem discrepant, rationis autem iudicium, tam præctium, quam speculatiuum ex principijs ad cõclusiones procedit, hoc enim ipsum est ratiocinari. Fit ergo consequens, ut omnia præcepta moralia, siue principia sint siue conclusiones, sint de iure nature, ius enim nihil aliud est, quam regula. Secunda conclusio. Præcepta id genus moralia in triplici gradu sunt de iure nature, secundum tres diversos modos, quibus ab eisdem primis nature principijs descendunt. Quædam enim sunt conclusiones, quæ protinus nullo ferè negotio, sed qualicunque consideratione quisque per eadẽ uniuersalia principia approbat aut reprobatur. Et hæc sunt in primo gradu. Sicuti. Honora patrem tuum & matrem tuam: Non occides, non furtum facies: & huiusmodi. Ex illo namque principio, Id facias alijs quod tibi fieri uis sub sumpta hæc, naturaliter quoque per se nota, quod uelles à filijs tuis honorari, sequitur quod & tu debes honorare parentes. Nisi maius ex illo id deducere, quod qui beneficium recipit, beneficium debet, summum quippe temporalium beneficium est, quod a parentibus recipimus. Rursum ex illo, Id ne facias alijs quod tibi fieri non uis, subsumendo statim quod nolles ab alio ladi uel in persona, uel in bonis colligitur. **Secundus** Non occides, Non furtum facies, Non adulterabis. Alia uero sunt quæ non statim cuiusque ratio ex eiusdem principijs colligit, nisi subsidio adiuta sapientum, quorum est penitus res meditari. Veluti illud Lcui. 19. Coram cano capite consurge & honora personam senis. Hoc enim non est adeo notum, quam debitum honorandi parentes. Et illud Euangelij, Ne dicas fratri tuo, Racha: quod non tam manifestum

est, quam prohibitio non occidendi. Sed alia sunt, quæ licet sint rationi naturali consentanea: tamen non potest per seipsa ratio nisi diuinitus illustrata attingere. Cuius ordinis multa sunt quæ ad diuinum cultum pertinent. Non facies sculptile: Non assumes nomèn Dei tui in usum. Hæc enim & similia eadem ratio naturalis nisi diuino fulgore irradiata, non medullitus callet. Quo autem hæc plusculum lucis accipiant, arguitur contra, & primo, Præcepta moralia atque iudicialia, ut quæstione proxima dictum est, deriuantur quoque à iure nature: nam sunt etiam rationi congruentia; alias non haberent rationem legis, ut superiori libro monstrauimus, deberent ergo collocari in aliquo gradu iuris nature. Mox, præcepta. Decalogi, uel censentur principia uniuersalia iuris nature, uel cõclusiones. Primum dici non potest, quoniam, ut S. Thom. docet non sunt nisi conclusiones inde proximè pollulantes, si ergo sunt conclusiones, quomodo collocantur in primo gradu? Item illa, quæ supra naturam Deus nos docet, non sunt de lege nature, cur ergo illic cõstituimus tertium gradum? Ad primum ex superioribus colligitur responsio. Etenim etiã ceremonialia ac iudicialia à iure nature descendunt, non tamen per consequentiam, & illustrationem naturalem, sicut conclusiones ex principijs, sed per determinationem generis ad speciem, legislatoris arbitratu. Et adeo potius ponuntur in altero ordine à lege nature remoto, quam collocentur in eius recta linea. Ob idque hæc non permanserunt sub lege Euangelica, sicuti moralia, sed abolita sunt. De materia uero secundi argumeti, variè a doctoribus opinatur. Nam in 3. sententia, distin. 37. Scotus & Scholasticorum nonnulli uniuersalia principia nature constituunt in primo gradu, conclusiones autem tam secunda tabula Decalogi quam alias in secundo. De istorum autem opinione infra articulo 8. pressius disputandum est. Interim tamen profectè animaduertenda est sententia S. Thom. ne quis fallatur, arbitratus Decalogum constituere inter uniuersalia principia, pro eo quod ipsum statuit in primo gradu. Enim uero prima per se nota principia non faciunt gradum, sed sunt radix & fons: gradus enim idè est, quod gressus, unde sicut in linea consanguinitatis stirps, & radix Soto, de iust. & lu. G non

Tertius.
Obijcit aduersus ipsam ueritatem.
Prima ratio.
Secunda ratio.
Tertia ratio.
Ad primam objectionem
Ad secundam.
Scotus.

SOTO
de iure
Legis
3.
Dist.
13.

Argu.
Secunda conclusio.
Triplex modus a quo moralia præcepta a naturali bus descendunt.
Primus
Argu.
Paulus
Paulus
Primus conclusio

non est gradus, sed fratres inde proximè cadescentes sunt in primo: sic in iure naturæ principia non sunt gradus, sed quæ inde consequentiâ descendunt. Et per elongationem ab eisdem principij cæteri gradus discernuntur. Itaque cum in De. alogo sint duæ tabulæ, septem posteriora, quæ sunt in secunda, collocantur in primo gradu: in secundo uero illa quæ sunt extra Decalogū.

Ad tertiam. Qualia sunt præcepta honorandi seniores, & alia quæ non pertinent ad iustitiam. Sed in tertio consistunt præcepta primæ tabulæ. Igitur non statuuntur in tertio ordine, propterea quòd non sint omnium dignissima, immo propterea indicantur à principijs naturæ elongatoria, quòd ob suâ sublimitatem ratio nostra illa non plenè inde elicit, nisi diuinitus adiuta. Sicuti & in illis secundi gradus sapientum indiget disciplina. Alter igitur dignoscitur inter hæc dignitatis ordo, alter uero cognitionis. Quid enim naturæ amicus consentiens, quid uere dignius quàm præcepta primæ tabulæ, quippe quæ ad cultum unius Dei spectant: Et tamen quia ab humana cognitione sunt remotiora, nullum inter Ethnicos scelus tã late percrebuit, quàm idololatriæ impietas. Nam circa alia præcepta secundæ tabulæ minime erratum est: Et circa illa, quæ sũnt in secundo gradu minus quam circa primam tabulam. Atque hic ordo cognitionis est, quem scientissime S. Tho. per gradus distribuit. **Quest.** Quæret autem hic forsasse Lector, utrum omnes gradus illi prohibiti Leui. 18 essent de iure naturæ? Respondetur uerò, quòd illi qui per lineam rectam ascendebant, iure naturæ erant prohibiti: ut, Turpitudinem matris tuæ non reuelabis. Et cum filia & cum nepte: præterea cum nouerca & cum sorore. Alia uerò ad latus posita, ut cum sorore matris, aut patris, aut cum uxore fratris, non erant prohibita, quia mala, sed mala, quia prohibita iure diuino positio. Quocirca illa quidem erant moralia: hæc uerò iudicialia. Ac proinde isti posteriores gradus nõ sunt in Euangelio prohibiti: essentque iure naturæ liciti, nisi Ecclesia humano iure illos interdixisset propter deformitatem, quàm præ se ferunt: sed de his latius articulo octauo inter agendum de istorum dispensatione.

Ad primam arg. Et per hæc patent argumentorum solutiones. Dicuntur enim præcepta moralia,

disciplina: propterea quòd nõ sunt prima uniuersalia principia per se nota, sed quæ dilucidatione nonnulla indigent. Et ad secundum respondetur, quòd licet i leges humane aliquæ ad ieiuncti iuri naturæ, sic & diuina adiecit ceremonialia & iudicialia. Atque ad tertium respondetur, quòd etsi fides sit lumen supernaturale, nihilominus necessaria est ad dilucidandum nonnulla naturalia præcepta: quæ licet colligantur ex iure naturæ, tamen propter suam celsitudinem indigent supernaturali radio, ut uniuersis moralibus clarescant. Quæ ratione fides articulum unius Dei inter alios cõnumerat, qui tamen naturali lumine sapiētibus innotuerat. Ex quo fit, in illo superioris asserto, nempe præcepta moralia esse, quæ per se ad bonos mores attinent, uocem, per se supernaturale lumen non excludere: sed duntaxat posituam aliam legem: ut expositum est. Itaque etsi nulla esset lex positua, naturale tamen ius præcipere unum coli Deum, & reliqua primæ tabulæ, tamen nisi lumen fidei mortalibus irradiasset, non omnes ea planè perspexissent.

ARTICVLVS II.

Utrum præcepta moralia legis sint de omnibus actibus uirtutum.

Sequitur in secundo articulo ut sufficiētiam eorundem præceptorum perpendamus. Et arguitur quòd non sint de omnium uirtutum actibus. Observatio illorū dicitur iustificatio, secundum illud Psalmi, iustificationes tuas custodiam iustificatio autem est actus iustitiæ, ergo in sola hac uirtute uersantur cuncta.

Secundò ad idem arguitur ex nomine ipso præcepti, quòd rationem debiti significat, debitum namque ad nullam aliam uirtutem attinet, quam ad iustitiam, per quam unicuique ius suum redditur. Et accedit huic tertio, quòd lex (ut supra dictum est) ob bonum commune ponitur, quòd ut S. Ethicor. auctor est Aristot. obiectum est iustitiæ. In contrarium est, quòd August. ait, peccatum nihil aliud esse quam dictum uel factum uel concupitum contra legem Dei. Et Ambros. transgressionem esse legis diuine, & cælestium inobedientiam mandatorū: peccata uerò cunctis uirtutibus aduoc.

Ad sect dū arg.

Ad tertiu arg.

Arg. 1

Arg. 2

Arg. 3

Arist.

Aug.

Ambros.

aduersantur ergo & moralia præcepta legis ad vniuersas protenduntur.

Prima conclusio. Articulus præfatus nõ solũ ob id in quæstionem prolatus est, vt constet quam latè virtus diuinæ legis protendatur, quæ de vniuersis virtutibus iubet: verum vt humanarum collatione eius præstantia innotescat. Tribus igitur conclusionibus dissoluitur, Prima: Leges humanæ de solis iustitiæ actibus primaria intentione præcipiunt de reliquis vero virtutibus non nisi quatenus ad iustitiam referuntur. Conclusio hæc superiori libro, q. 6. fuit genuina ratione demonstrata, quæ hic tamen in gratiam diuinæ legis recolenda est. Legis inquam cuiusque præcepta (vt supra ostensum est) ad commune bonum ordinem habent. Quapropter (vt 3. Polit. Arist. docet) secundum aduersas politias diuersæ statuatur leges: alia scilicet in Democratiâ, alia in Aristocratiâ, atq; alia in Regno, quoniam diuersimodè sibi proponunt commune bonum; lex autè diuina & humana iam supra monstratæ sunt sine differre. Nam humana solum proponit humanum bonum, quod ad pacem amicitiamque inter homines spectat, homines autem amicitia fœdera per sola externa illa officia retinent, quæ sũt virtutis iustitiæ: per quam scilicet vnicuique quod suũ est, tribuitur: lex ergo humana primaria proposito ad iustitiæ virtutem attendit. Et si quæ alia de fortitudine, deq; temperantia iubet, non nisi quatenus ad suum commune bonum referuntur. Præcipit inquam fortitudinem, non quæ cibi necessaria est ad tuas propulsandas iniurias, sed quæ rei bellicæ necessaria est, puta, ne locũ in acie deferas. Iubet idem temperantiæ moderamen, non tamen quo non sis aut tecum, aut cum tua vxore intemperans, sed quod adulterium non committas. Sententia est Arist. 5. Ethic. c. 1. vbi ais leges de omnibus distare, coniectantes aut communem omnium vtilitatem, aut optimum, aut principum, vbi tria genera politia distinguit. Secunda conclusio: Lex diuina non de iustitiæ tantum actibus sed de vniuersarum virtutum operibus, ex æquo præcepta ponit: Probatur ratione contraria: Finis diuinarum legum non est illa, quæ inter homines est beneuolentia, sed ipsorum cũ Deo amicitia, ac subinde familiaritas, tum in præsentis sæculo, tum demum in futura æternitate, homo autem non solum per offi-

cia iustitiæ & specialis virtutis fit Deo charus, verum & per vniuersas studiosas actiones, quibus homo secum rectè viuunt, non modo extere, verum etiam interna mente, in qua Deus suam impressit imaginem. Præcipit ergo lex diuina actus fortitudinis temperantiæ, mansuetudinis, &c. non solè in ordine ad iustitiam inter homines, sed insuper, quatenus in homine ipso diuinam imaginem exornant. Quare ex æquo primariaque intentione tam intellectuales virtutes, quæ sunt rationis lumina, quam morales, quæ appetitum eidem rationi subiiciunt, iubet. Nempe tres in primis Theologicas, fidem, spẽ, & charitatem: mox & quatuor morales, secundum illud Sapient. 8. de eadem diuina lege & sapientia assertum: Sobrietatem & sapientiam docet, & iustitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil est in vita hominibus. Tertia conclusio: Nam omnia virtutum opera eodè cogendi rigore proponit, sed illa quæ ad necessarium rationis ordinem spectant, sub reatu culpæ iubet: reliqua verò, quæ ad cumulatiorem virtutum perfectionem, ornatumque attinent, sub forma consilij admonet. Qualia sunt illa, quæ pertinent ad inimicorum dilectionem, vt Prou. 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Et reliqua præcepta misericordiæ, vt c. 3. de primitijs omnium frugum tuarum da pauperibus. Duplex autem licet exigua, dubitatio ex his sit reliqua vna scilicet differentia inter humanam legem, ac diuinam constituta. Apparet enim in contrarium, quod diuina perinde atque humana principem intentionem dirigat ad iustitiam. Nam præcipue exigit obedientiam, quæ est generalis iustitia. Præterea quidquid iubet, eo refert, vt vel particularem iustitiam, quæ est inter homines cõfoueat, vel illam qua appetitus rationi subditur, ergo nunquam exit iustitiæ trames. Ad hoc autè facile respondetur, in hoc discrimen consistere, quod humana lex habet profine iustitiam specialem virtutem, quæ humana societas fidesque constat, lex autem diuina simpliciter cuiusque perfectionem. Nam obedientia, quæ pertinet ad legalem iustitiam, non est finis legis, sed est virtus, quæ subiecit ciues principi, finis enim legis est per obedientiam facere bonos ciues. Illa autem subiectio appetitus ad rationem, est ad finem legis pertineat, eò quod in illa

G 4 la confi-

Tertia conclusio.

Gemina dubitatio.

Prima ratio dubitandi. Secunda ratio. Ad primam dubitationem.

SOTO
de iure
Legibus
3
Dicit
13

Ad sectũ arg.

Ad tertium arg.

Suadet conclusio.

Arg. 1.

Arg. 2.

Arg. 3.

Secunda conclusio.

Arist.

Aug.

Ambro.

la consistit humana perfectio, tamen cum non ordinet hominē ad alium, sed ad seipsum, non habet proprie rationem iustitiæ, sed (vt ait Ethic. Philosophus) metaphoricam, pro quanto appetitus, & ratio eiusdē suppositi considerantur vt duo. Altera vero dubitatio est, quod non videtur lex vetus vniuersas 6.) Christus collationes facta inter ambas leges, ait, Audistis quia dictū est antiquis. Non occides. Ego autem dico vobis: Qui irascitur fratri suo, &c. Et ideo præmittit: Nisi abundauerit iustitia vestra, plus quam Scribarum & Phariseorum, nō intrabitis in regnum celorum. Respondetur quod quidquid Christus expressit, quod veram habeat rationem præcepti, cōcludebatur in lege veteri, sed Pharisei erāt qui eam obnubilauerant. Nam si Christus prohibuit inimicorum odium, idem etiā prohibebatur Leui. 19. vbi legitur: Non oderis fratrem tuum in corde tuo. Et si Christus concupiscentiam cordis compescuit, idem scriptum erat Exo. 28. Non concupisces uxorem proximi tui.

Aristot.

Secūda Dubitatio.

Solutio.

Ad primū arg.

Ad secūdū arg.

Ad terciū arg.

ARTICVLVS III.

Virum omnia præcepta moralia veteris legis ad decem Decalogi reducantur.

CVM definitum sit legem veterem de omnium præceptis & virtutū actibus

& tamen in decalogo non extant nisi decem præcepta iustitiæ, querendum supererat, vtrum reliqua aliarum virtutum ad hæc decem reducantur? Et arguitur à parte negatiua. Prima omnium capit. vt Marth. 22. legimus, sunt: Diliges dominum Deum tuum, & Dileges proximum tuum, hæc autem nec sunt in Decalogo posita, nec videntur ad ipsum posse reduci, ergo non omnia reducuntur ad ipsum. Secundo arguitur: Tertium præceptum, Memento vt diem Sabbathi Sanctifices, apparet ceremoniale, moralia vero non reducuntur ad ceremonialia, sed potius e conuerso, cum moralia sint conclusiones naturalis iuris, ceremonialia vero, minimè, ergo non omnia reducuntur ad Decalogum. Tertio. Præcepta moralia non solum sunt de actibus iustitiæ, sed patent terea ad reliquas virtutes, quæ ad mores pertinent: in Decalogo autem non extant nisi iustitiæ præcepta: ergo non omnia illic reducuntur. In contrarium autem est glossa super illud Marth. 5. Beati estis cum vobis maledixerint homines, dicens, quod Moyses decem præcepta proponens, postea per partes explicauit.

Quæstio hæc inferius art. 1. vbi in particulari aliorum numerus præceptorum refertur, lucidius patebit, nunc ergo tantum in genere duabus conclusionibus absoluetur. Prior est discrimen inter decalogum ac reliqua præcepta, hoc est potissimum, quod decem illa Deus Angelorum ministerio, (vt dictum est) in tabulis Moy si insculpsit: alia, vero dedit per Moysen. Est ergo mediata speculanda differentia, quod solum Decalogum homo à solo doctus est Deo, reliqua vero ab hominibus. Rationi autem consonantissimum erat, vt Deus tanquam naturæ auctor illa ex se duntaxat doceret, quæ vel naturalis ratio per exigua adhibita consideratione ex primis naturæ principijs elicit, vel ex infusa fide protinus innotescunt, quorum hæc sunt in prima tabula, illa vero in secunda, vt inferius patebit. Et quoniam inter omnes virtutes patētissima est iustitia, in hac explicanda virtute Decalogus versatur. Quapropter duo præceptorum genera prætermisit, illa. scilicet quæ tamquam per se nota principia in mentibus nostris consignauerat, hæc enim nulla præterea editione indigebant: vt, Id ne facias alijs.

alijs, &c. Mox & illa quæ vigilantiorẽ exigit sapientum indagacionem, quæ scilicet Moyfi & alijs deinde sapientibus docenda reliquit. Hinc ergo colligitur posterior conclusio. Nempe quod omnia ad Decalogum reducuntur. Nam ille generalia principia continetur in Decalogo, sicut principia in proximis conclusionibus, quonia. Non occides. Non furtum facies, &c. nihil aliud est, quam. Id ne facias alijs, quod tibi fieri non vis. Reliqua vero continentur in eodem Decalogo, sicuti conclusiones in suis principijs. Vt illud Leuit. 19. Coram cano. capite conserge; virtute continetur in illo quod est Honorare parentes; & Non fornicaberis, ad id quod est. Non mechaberis; & illud; Non scenozidabis; ad id quod est. Non furaberis. At tamen quia copiosius ac luculentius artic. 11. explicanda hæc sunt, illuc vsq; reliqua sunt expectanda.

Ad primũ arg. Ad primum igitur argumentum respõdetur, ideo illa principia de dilectione Dei & proximi non esse in Decalogo expressim posita, quod nulla editioe opus habebant, eo quod sint per se nota, sed Decalogus fuit illorum explicatio. Prius enim statim per fidem sit notum, vt articulo proximo patentiũ sit. Quicumque enim fatetur esse Deum, eadem ipsa confessione comperitissimum habet eundem a se esse diligendum. Neque quidquam esse potest rationi naturali apertius consentiens.

Attamen quia diligens modus, cum res sit supernaturalis, non sit cunctis mortalibus in comperto, eundem expressit in præceptis primæ tabule, ad quæ ideo præcepta reducitur, tanquam principium in suis conclusionibus contentum. Ac pari modo secundum de dilectione proximi re ducitur ad præcepta secundæ tabule.

Ad secundũ arg. Ad secundum argumentum iam supra dictum est; præceptum sanctificandi festi in genere, puta vt tempus aliquod diuinis meditationibus offeramus, non esse ceremoniale, sed morale; in particulari autem esse ceremoniale. Tertij quoque responsio itidem explicata est. Enimvero cum Decalogus illa tantum contineat præcepta, quæ Deus per se tulit, ipsam autem non nisi manifestas naturæ conclusiones exprime re decuerit, & præceptum omne præseferat rationem debiti, quæ quidem ratio in virtute iustitiæ patentior sit, in reliquis ve-

ro latentior, coniequens est, vt decalogus ea tantum præcepta complectatur, quæ pertinent ad iustitiã; Reliqua vero de fortitudine, deque temperantia, ac de ceteris, qua parte includunt rationem debiti, ad eundem Decalogum reducuntur.

ARTICVLVS III.

Vtrum præcepta Decalogi conuenienter distinguantur.

Post tres superiores articulos de præceptis moralibus in genere disputatos, descendendum est peculiariter ad Decalogum. De cuius dispositione adhibentur alij quatuor, nempe de distinctione corũ, deque numero, ordine, & traditionis figura. Queritur ergo vtrum præcepta Decalogi vt iacent Exod. 26. sint conuenienter distincta in tria primæ tabule, & septem secundæ? Et arguitur a parte negatiua. Fides quæ intellectualis est habitus, & latrã, quæ est religionis adoratio, duæ sunt virtutes distinctæ, ergo distincta sunt præcepta fidei, & latrã, vt illud. Non habebis deos alienos coram me, pertineat ad fidẽ, quod autem subditur. Non facias sculptile, spectet ad latrã. Ex quo fieret consequens esse quatuor primæ tabule.

Secundò. Illud primum verbum, Ego sum Dominus Deus tuus, est affirmatiũ, quod autem sequitur. Non habebis deos alienos coram me, est negatiuum; præcepta autem affirmatiua distinguuntur a negatiuis; ergo sunt duo, ac perinde resulabunt quinque primæ tabule, nempe ad iustitiam duobus alijs; Ne iures vana per eum, &, Sabbatha sanctifices. Tertio, Concupiscentiam non nisi vnã ponit Apostolus ad Rom. 7. vbi ait, Concupiscentiam nesciebam nisi lex diceret. Non concupisces, ergo vna est concupiscentiæ prohibitio, atque adeo distingui non debet in vnã concupiscentiæ vxoris alienæ, & alteram aliarum rerum. In contrarium est auctoritas Augustini super eodem loco Exodi, distinguentis tria præcepta primæ tabule, & septem secundæ.

De præceptis Decalogi, nemo negare potest esse decem, nomine id planè, & clamante. Quare de hoc vna est omnium consensus sententiã. Item eodem consensu affirmant

Primũ argum. parte negatiua.

Argu. 2.

Argu. 3. Paulus.

August.

Gemina assertio de qua inter ceteros constat.

SOTO
de iure
Legibus
3
Dicitur
13

Argu. 1.

Argu. 2.

Argu. 3.

Ad primũ arg.

Primo conclus.

Ad secundũ arg.

Ad tertium arg.

firmant in prima tabula fuisse scripta precepta pertinentia ad dilectionem cultumque Dei, in secunda vero illa, quae dilectionem proximi explicatè continent. At verò quot sint tam haec, quam illa, non inter omnes unanimiter constat. Sunt enim tres opiniones. Prima Isychij super illud Leuit. cap. 26. Ita vt decem mulieres in vno clybano coquant panes, qui ponit quatuor in prima tabula, & sex in secunda, vt primum sit illud affirmatiuum. Ego sum Dominus Deus tuus.

Triplex opinio. Prima Isychij.

Hieron.

Secundum. Non habebis deos alienos coram me. Atqui Hieronymus. Osee 10. super illud, Cum corripientur propter duas iniquitates suas eodem modo duo haec fecerunt. Tertium ponit Isychius. Non facies tibi sculptibile: & quarum. Non assumes nomen Dei tui in vanum: illud autè de obseruatione Sabbathi, illic insertum, non censet connumerari inter precepta, neque intelligendum esse secundum litteram, eo quod cum mutatum fuerit apud Christianos in Diem dominica, non illud connumerat inter precepta moralia. Illa namque immota permanserunt. Sed ait intelligi secundum Spiritum, vt nullum mundi huius opus vnquam faciamus. In preceptis autem secundae tabulae nonum ac decimum compingit in vnum. Quare non facit, nisi sex. Secunda opinio est. Origenis eodem loco, in idem, distinguentis quatuor primae tabulae, paulò tamen differentiùs ab Isychio. Illud enim, Ego sum Dominus Deus tuus, non facit distinctum preceptum, sed pro eodem illud existimat atque subsequens. Non habebis deos alienos, secundum vero arbitratu, Non facies sculptile, ac tertium. Non assumes nomen Dei tui in vanum, ac denique quartum. Memento vt diem Sabbathi sanctifices. Reliqua vero sex cogitur veluti Isychius connumerare. His tamen non obstantibus statuitur certa conclusio, quae est Augustini eod. m. loco, Praecepta Decalogi distinguuntur in tria prima tabulae, & septem secundae. Ad horum autem perspicuam intelligentiam notandum est duarum tabularum primam haberi mentionem Exodi 31. vbi postquam enarrantur precepta, quae Deus dedit Moyfi in monte, subditur, Dedit quoque Dominus Moyfi completis huiuscemodi sermonibus in monte Sinai duas tabulas lapideas, scri-

Conclusio Terria opinio. Augusti. Primum documentum,

ptas digito Dei. Vbi neque nominantur prima & secunda, neque memoratur quid in alterutra fuerit scriptum, Haebreorum autem confessio est, in vtraque fuisse sculpta quinta praeccepta: Est quippe sententia Iosephi legis peritissimi libro tertio antiquitatum, capite sexto. Illic in quam ait in vtraque quinta verba fuisse scripta, in vna scilicet quatuor de dilectione Dei: coniungit enim in duo. Ego sum Dominus Deus tuus, & Non facies sculptile, ex quo Origenes & postea Hieronymus illam opinionem eberunt. Et in eadem priori tabula quintum collocat mandatum de honore parentibus deferendo, eam fortè ob rem, quod cum Deus sit ex quo omnis paternitas deriuatur, voluit, vt iui instar parentes nostros honore coleremus. Atqui est vero quam simillimum, sic fuisse distributa patiter praeccepta, quoniam tabulae aequales erant. Et est nata ex illis coniectura, in secunda tabula non extitisse nisi quinque negatiua. Non adulterabis. Non occides. Non furaberis. Non falsum testimonium dices. Non concupisces. Nam praecise haec consulto connumerat Paulus ad Roman. 13. vbi ait. Haec omnia instaurantur illo verbo Diliges proximum tuum sicut teipsum. Nam quod addit. Et si quod est aliud mandatum, non adhibuit nisi propter illa quae extra Decalogum vagantur. At vero quoniam duo isti ordines in duo capita de dilectione Dei & proximi resoluuntur, non tam ad numerum, quam ad mysterium alij patres attendentes, illa quae dilectionem Dei referunt, appellant primam tabulam, illa vero quae dilectionem proximi, secundam. Mox & hoc re colendum, quod primum praecceptum trina habet in Exodo membra, scilicet, Ego sum dominus Deus tuus. Non habebis deos alienos coram me. Non facies tibi sculptibile. Atque hoc ansam praebuit varia de ipso opinandi. His ergo praehabitis, quia asserta conclusio duo habet membra, probatur quod in prima tabula tria sint tantum praeccepta. In primis Isychius violenter nimis à Decalogi numero praecceptum detruncavit obseruandi Sabbathi. Primum, quod cum reliqua in sensu literali, ceu ad mores pertinentia, fuerint illic conscripta, absurdum est dicere illud solum in sensu spirituali fuisse permissum: cum tri eadem serie sint oia disposita. Deinde, quod cum in illa tabula de diuino cultu

prae digito Dei. Vbi neque nominantur prima & secunda, neque memoratur quid in alterutra fuerit scriptum, Haebreorum autem confessio est, in vtraque fuisse sculpta quinta praeccepta: Est quippe sententia Iosephi legis peritissimi libro tertio antiquitatum, capite sexto. Illic in quam ait in vtraque quinta verba fuisse scripta, in vna scilicet quatuor de dilectione Dei: coniungit enim in duo. Ego sum Dominus Deus tuus, & Non facies sculptile, ex quo Origenes & postea Hieronymus illam opinionem eberunt. Et in eadem priori tabula quintum collocat mandatum de honore parentibus deferendo, eam fortè ob rem, quod cum Deus sit ex quo omnis paternitas deriuatur, voluit, vt iui instar parentes nostros honore coleremus. Atqui est vero quam simillimum, sic fuisse distributa patiter praeccepta, quoniam tabulae aequales erant. Et est nata ex illis coniectura, in secunda tabula non extitisse nisi quinque negatiua. Non adulterabis. Non occides. Non furaberis. Non falsum testimonium dices. Non concupisces. Nam praecise haec consulto connumerat Paulus ad Roman. 13. vbi ait. Haec omnia instaurantur illo verbo Diliges proximum tuum sicut teipsum. Nam quod addit. Et si quod est aliud mandatum, non adhibuit nisi propter illa quae extra Decalogum vagantur. At vero quoniam duo isti ordines in duo capita de dilectione Dei & proximi resoluuntur, non tam ad numerum, quam ad mysterium alij patres attendentes, illa quae dilectionem Dei referunt, appellant primam tabulam, illa vero quae dilectionem proximi, secundam. Mox & hoc re colendum, quod primum praecceptum trina habet in Exodo membra, scilicet, Ego sum dominus Deus tuus. Non habebis deos alienos coram me. Non facies tibi sculptibile. Atque hoc ansam praebuit varia de ipso opinandi. His ergo praehabitis, quia asserta conclusio duo habet membra, probatur quod in prima tabula tria sint tantum praeccepta. In primis Isychius violenter nimis à Decalogi numero praecceptum detruncavit obseruandi Sabbathi. Primum, quod cum reliqua in sensu literali, ceu ad mores pertinentia, fuerint illic conscripta, absurdum est dicere illud solum in sensu spirituali fuisse permissum: cum tri eadem serie sint oia disposita. Deinde, quod cum in illa tabula de diuino cultu

Ioseph.

Paulus.

Alteri documentum.

Probatio prioris membrum potest concludi.

Isychij.

S. T.

Prima ratio in secunda documentum.

homi-

homines erudirentur, curta fuisset nisi tem-
 pus aliquod eidem diuino culti dicasset :
 quem cultum præceptum illud explicat :
 Tertia ratio. Præterea, quod cum illa fuerit explicatio
 naturalis iuris, & nulli essent mortalium
 quàm dijs suis non statos dies feriasent,
 necessarium erat, vt Deus suæ familiæ &
 festem, & eius rationem explicaret. Ad
 hæc, quod sensus spiritualis abstinendi à
 peccatis, parum illic ad rem attinebat : de
 quolatus quæstione sequenti. Argumen-
 tum autem in contrarium supra in simili
 solutum est. Enimvero cum præceptum
 diuini cultus morale sit, ritus verò in parti-
 culari, ceremonialis, sit, vt vnum seruare
 festum sit morale, quod autem hic aut ille
 dies, pertinet ad ius Ecclesiasticum. Con-
 tra opinionem verò Origenis arguit Augu-
 stinus, quod idem sit, vnum colendum
 esse Deum, & non habere Deos alienos.
 Nam cum nemo possit duobus dominis
 seruire, vnum cole Deum, accipitur exclusi-
 uè: Quod autem adiicitur, Non facies tibi
 sculpsile, perfectius id explicat quod dixe-
 rat Non habebis Deos alienos. Facere nã-
 que sculpsile, non est interdictum, nisi qua-
 tenus idololatriæ impietas est. Nam Exo-
 di 25. cap. Imagines Seraphin præcipiebã-
 tur in templo collocari. Igitur cum totum
 illud vnum sit, & secundum, Non aslomes
 nomen Dei tui in vanum, ac tertium, Me-
 mento dies Sabbathi, sit vt secundum Tri-
 nitatem personarum, tria quoque sint præ-
 cepta illius tabule: Rursus merito arguit
 quod prohibitio concupiscendæ vxoris a-
 lienæ diuersa sit ab alia, concupiscendi res
 alienas. Nam secundum Perpateticum
 principium, actus distinguuntur per obie-
 cta: & clarum est muliebrem vsum di-
 uersum esse obiectum à rerum possessione:
 quare alterum ad luxuriam pertinet, alter-
 rum verò ad auaritiam.
 His nihilominus constitutis, dubium in-
 gerunt argumenta in initio quæstionis obie-
 cta. Est enim primum in fauorem dicen-
 tium duo esse præcepta: Non habebis Deos
 alienos: & Non facies sculpsile. Nam prius
 apparet fidei: posterius verò latræ. Ad q-
 non ita multi vni perspicuè Sanctus Thom.
 responder. Ait quippe non fuisse necessa-
 rium, vt præceptum fidei exprimeretur in
 Decalogo: nam illud præsupponitur tan-
 quam principium. Sicuti aut. precedenti
 dictum est de generali præcepto dilectio-

nis. Vnde Paul. ad Hebr. 2. Accedentem,
 inquit, ad Deum oportet credere, quia est.
 Quare non indigebat noua promulgatio-
 ne: sed tamen oportuit addere præceptum
 latræ, quæ est professio fidei. At verò
 non explicat vtrum illorum duorum sit
 habendum pro præcepto primæ tabule.
 Neque verò explicat si ne illud præceptum
 negatiuum an affirmatiuum. Et idè certe
 solutio eius videtur mutila. Nam inferius
 articulo septimo ad primum, in præceptis
 primæ tabule solum vnum agnoscit affir-
 matiuum, de sanctificatione Sabbathi: nisi
 nuans duo priora esse negatiua: & tamen
 in forma communi ecclesiæ primum præ-
 ceptum est. Vnum cole Deum. Sic ergo ac-
 cipito mentem eiusmodi sancti Doctoris,
 quam arbitror esse verissimam. Ex illis in
 quam tribus membris primi præcepti il-
 lud quod est in capite, Dominis tuus vnus
 est non est morale præceptum: sed fidei ve-
 ritas, quam confiteri tenetur quicquæ ad
 eum accedit. Quæ propter cum illi qui le-
 gem Dei accipiunt, iam tunc se profitean-
 tur eius iudicis, præsupponere debent cõ-
 fessionem fidei, vt ait Paul. Atque hoc est
 quod S. Thom. dicit fidem præsupponi an-
 te Decalogum. Secundum autem, scilicet,
 Non habebit Deos alienos, licet sit expres-
 sio eiusdem fidei, pertinet nihilominus ad
 latræ, & cultum. Igitur licet S. Thom. in
 argumento duo illa proposuerit. Non ha-
 bebis Deos alienos, Non facies tibi sculpsile:
 quasi prius ad fidem pertineret: poste-
 rius verò ad latræ: responso tamen eius
 est, eiusmodi distinctionem negare. Im-
 mo prius censent esse primum mandato-
 rum Decalogi ad latræ pertinens: poste-
 rius, nihil aliud quam eius explanationem.
 Sed arguis: Ergo secundum eum nul-
 lum est præceptum fidei: quando quidem
 a Decalogo illud excludit. Negatur conse-
 quentia: immo expressè 2. 2. quæst. 1. art. 8.
 illud affirmat. Quin etiam hic: sed ait quod
 tale præceptum non est in Decalogo,
 sed eius præambulum: sicut præceptum
 dilectionis. Quo quidem præcepto &
 antiqui etiam tenebantur: quin verò &
 omnes in lege nature quantum ad illam fi-
 dem qua ait Paul. Quia Deus, est, & quia
 remunerator est. Quo sit, vt primum Deca-
 logi præceptum, sit in forma negatiuum:
 sed tamen affirmationem comprehendens,
 vt ait statim in solutione secundi. Quare
 Paulus

Solutio.

S. Tho. videtur mutila.

Mens S. Thom.

S. Tho.

Primū Decalogi præceptū licet negatiui formā præferat, affirmatiuam tamen complectitur. Quare Paulus

SOTO
de iure
legibus
Dicitur
15

Ioseph.

Solutio
funda-
mentum
prædicti
auctoris
Argum.
August.
in Orige-
nem.

Paulus.

Aliæ
locum
um.

Alia e-
iusdem
ratio.

Proba-
tio prio-
ris me-
ri possi-
ble est
lychi.

Ad pri-
mū arg.

S. Tho.

Prima
ratio in
lychi
ecclia
ratio.

non fuit operepretium duo secerni, sicuti: Honora patrem, & matrem: & Non occides. Quocirca non repugnat ut affirmatiue quoque proponatur. Vnum cole Deum. Tametsi huius peculiaris consideratio questione sequenti redibit. Ad tertiam rursus est, ubi designata est discriminis ratio inter concupiscentiam mulieris, & auaritiam aliarum rerum. Attamen quoniam ambę in vnam generalē rationē appetendi coeunt, sub eodem nomine Paulus vtramque complexus est.

Ad tertium argumentum.

ARTICVLVS V.

Vtrum preceptorum Decalogi numerus congruat.

In articulo precedenti de distinctione tantammodo preceptorum primę & secundę tabule definitum est: ita quod illico subsequitur de numero disputare, videlicet, an denarius congruet? Et arguitur a parte negatiua: Peccatum, ut supra ex definitione quam Ambrosius, quam Augustinus, est transgressio diuine legis: peccata autem trifortia sunt: nempe, quibus quis peccat aut in Deum, aut in proximum, aut in seipsum. cum ergo in Decalogo nullum preceptum tertij generis existat, puta quo homo in seipsum componatur, diminutus est. Secundo: & in precepto tertio primę tabule apparet cultus: cum ex tam multis solennitatibus ac sacrificijs, quibus Deus colebatur, de uno tantum Sabbatho mentionem fecerit. Atque idem fit argumentum contra secundum: vbi tantum cautum est, ne nomen Dei assumatur in vanum: cum tamen præter petiurium passim oboriantur blasphemie, falsęque doctrinę, quibus Deus ab hominibus dehonestatur. Atque adeo simile obijcitur contra quartum preceptum. Nam vnusquisque naturali federe non solum parentibus dilectionem debet, verum & filijs, ac ceteris, seu sanguine, seu quauis alia necessitudine coniunctis: ergo cum auctore Pauli ad Timotheum. i. finis precepti sit charitas, de horum singulis debuerunt singula scribi precepta. Tertio arguitur: Quandoque peccati genus prius corde, quam opere committitur. Nam vt ait Christus, ex corde exunt cogitationes prauę, adulteria, & c. sed in moechia, & furtio, scorsum,

Arg. 1. Ambrosius Augustinus.

Arg. 2.

Arg. 3.

post operum prohibitiones. Non moechaberis, Non furtum facies: explicantur peccata cordis: Non concupisces rem proximi tui, & Non concupisces uxorem proximi tui: ergo eadem regulā debuit & in reliquis obseruari. Et quarto postremoque arguitur: Appetitus sensitiuus in irascibilem & concupisibilem diuiditur, quarum vtraque pars sedes est corrupti affectus: ergo sicut concupisibilis singularibus preceptis infrænata est, ita debuit & irascibilis compefci. In contrarium est illud Deut. 4. Olliendit vobis pactum suum quod precepit vt faceretis. Et ecce verba quę scripti in duabus tabulis lapideis. Quę quidem sunt prioris.

Quęstio facillima est nempe ad hoc tantum mota, vt argumentorum dubia dilucidentur. Est ergo conclusio competentissimum esse numerum Decalogi, quę non solum generali illa ratione patet, quod Dei perfecta sunt opera, verum & peculiaribus a fine legis oblati. Dicitur enim est finem diuinę legis esse hominem, tum in ordine ad Deum instituire, tum deinde in ordine ad proximos: Deo autem cum primis fidelitatem debemus, quę in hoc consistit, vt eius honorem nemini præterquam ipsi deferamus: hoc ergo primo precepto cauetur, Non habebis Deos alienos. Mox debemus eidem reuerentiam quę in hoc posita est, vt nihil in eum iniuria iactamus: quod cauetur precepto secundo: Non assumes nomē Dei tui in vnum. Præterea, ob beneficia quę in nos tam ampliter collocavit, debemus ei obsequium famulatum, nempe vt tempora quadam succedamus, quę eius meditationi donemus: de qua re tertio precepto commoneur. Et quoniam inter beneficia hæc primum fuit creationis opus, designatus dies Sabbathi, quo illo opere absoluto, requieuit Deus. Oido autem hominis ad hominem vel peculiaris est, vel generalis. Peculiare autē debitum, atque omnium illustrissimum est, quo filij tenentur parentibus obsequi, à quibus, secundum Deum, vitam quę bonorum omnium basis est, susceperunt. Et ideo statim post tertium de famularu qui Deo dentur, subsequitur quartum de honore parentibus deferendo: adeo, vt sicut paulo antea dicebamus, non sit verò dissimile in priori tabula fuisse conscriptum. Generalē autē homo ordinē hēt ad reliquam mortaliū

Postre-
mū arg.

Conclu-
sio re-
spōsiua.

Prima
ratio 2.
conclu.

Secūda
ratio.

Ad
mā

Vic-
lucio
S. 7.

lium vniuersitatem, quibus iure naturæ socius est, quibusque perinde id debet, ut æmini, neque opere, neque ore, neque corde sit nocuus. Opere autem primo nocumentum infert quis alteri, in propriam personam, adimendo ei vitam, quæ omnium est temporalium honorum maximum. Idque adeo prohibetur præcepto quinto. Non occides, ubi lexio omnis corporea interdicitur. Secundò, in personam sibi coniunctam: quod prohibetur sexto. Non machaberis. Tertiò in bona exteriora, quod inhihetur septimo: Non furum facies. Ore autem nocet, qui cuius famam lædi: quod ubique vetatur præcepto octauo. Non loqueris contra proximum tuum saluum testimonium. Sed corde iniurius quisque est in quemlibet, per concupiscentiam, siue quæ ad luxuriam pertinet, quæ nono præcepto, sexto respõdenti infrañatur. Non concupisces uxorem proximi tui. Aut secundum auaritiam: quæ decimo tandem præcepto compefitur. Non concupisces rem proximi tui. Nam tales cupidines iniuriöse existunt, ut potè quæ radices externorum operum sunt, secundum uerbum Christi: De corda exeunt cogitationes prauæ, adulteria, &c. Atque ut scitè S. Thom. adnotauit, tres isti ordines in præceptis primæ tabulæ dignoscuntur. Nam primum. Non facies tibi sculptile, opus exterius inhihet. Non affames nomen Dei tui in vanum, oris impudentiam: sed, Memento diei Sabbathi, pro fine habet internam mentis contemplationem. Et quoniam flammam artis: et videndum est, quemadmodum alia præcepta ad hæc decem reuocentur, & quæstione sequenti de singulis est resumendus explicantiõ sermo, satis in præsentiarum fuerit summam cuncta uerbis sermè S. Thom. retulisse.

Ad primũ arg. dubitabatur, cur in Decalogo, nullum fuerit præceptum adhibitum de uirtutibus quæ hominem in seipso peculiariter componunt, sed tantum illa quæ ad iustitiam, quæ humana societas retinetur fuerint illic expressa. Prior responsio D. Thom. eademque bifõrmis est quod cum præcepta cuncta sint ad dilectionem relata, illa opus fuerit prorsus exprimere, quæ caligans ratio non clarè perspiciebat: proprius autem amor nemini unquam mortalium nõ in-

notuit: adeo est naturæ inditum, ut res omnis seipsam deligat, seque omnino conseruet. Vel fortè, quod cum in Decalogo iubeatur homo Deum, & proximum diligere, illic satis planè præcipitur sua cuiusque dilectio. Nam rectus hominis suiipsum amor, est debitum ordinem ad Deum tenere, & ad proximum. Qui enim Deum diligit, cunctas in se passiones extinguit siue concupisibiles, siue irascibiles appetitus, quibus ratio perturbatur, quæ nos Deo subiectos continet. At uero posterior responsio plausibilior est: nempe quod Decalogus, ut supra diximus, hoc a reliquis præceptis distat, quod ipsum Deus per se nos docuit: iuxta illud Deut. 10. scripsit in tabulis, iuxta id quod prius scripserat, uerba decem, quæ locutus est ad uos Dominus. Deum autem eum naturæ auctorem illa nobis decuit per se prorsus iubere, quæ statim naturali lumine humanæ menti promittant, ubi id eum lumen non est caligine obductum: Vnde cum præceptum omne rationem habeat debiti: ratio autem debiti ad iustitiam spectet, quæ est hominis uel ad Deum, uel ad alium hominem, (nam iustitia est ad alterum) congruentissimum fuit, ut præcepta tantum iustitiæ quæ primæ sunt naturæ conclusiones, Deus nobis in Decalogo exprimeret. Ratio namque debiti hominis ad seipsum, non ita naturali luce clarescit. Primo enim aspectu apparere cuique potest, in his quæ ad seipsum pertinent, liberam habere potestatem: ob idque uirtutes fortitudinalis, ac temperantia, quæ hominem respectu suiipsum moribus instruunt, Moysi & reliquis sapientibus commisit, quas mortales docerent. De his nimirum eos erudientes, quæ sibi quisque propriè debet.

Ad secundum eadem ratione respondetur, quod non fuit concedens, ut uniuersa Deus, particularim exprimeret, sed per capita: ad sanctificationem autè Sabbathi reliquæ omnes solennitatum obseruationes referuntur. Omnes enim erant instituta, tum in memoriam alicuius præteriti beneficii, tum in figuram alicuius futuri. Preteritorum autem caput fuit, creatio mundi, quæ per Sabbathum in memoriam reuocabatur: & inter futura præcipuum est nectis quies in Deo, quæ in præsentis seculo fit per gratiam, atque in futuro per gloriam: secundum illud Isa. 58. Si auerteris Sabbathum

Altera solutio.

Ad secundũ arg.

NOTO
EURE
LEGIS
DIE
15

baiho pedum tuum, vocaberis Sabbathi Domini delicatum, & sancti domini gloriosum: haec autem quiete Sabbathi, praesignabantur. Reliqua vero vt celebratio Phale, quae commemoratio erat beneficii liberationis populi de Aegypto, & vmbra futurae passionis Christianaeque id genus cuncta ad hunc ordinem referebantur. Et pariter ad aliud membrum respondetur, quod prohibitione assumptionis diuini nominis in vanum reliqua omnia vitia, seu falsa doctrina, seu blasphemiae comprehenduntur. Ac simili subinde modo respondetur ad tertium membrum eiusdem argumenti, quod omnia alia amoris debita in quarto praecipito quodammodo continentur. Explicatum enim est cur in Decalogo ea tantum continentur praecipita, quae manifestam repraesentant rationem debiti. Quod autem homo neminem laedat, manifestum debitum est: & ideo vniuersaliter nocumenta sex praecipitis prohibita sunt, videlicet, vt nemini nemo illa inferat. At tamen quod quis quidpiam alteri, seu debitum conferat, non sic est lumine naturali notum, sed id tantum quod parentibus liberi geniturae lege debent rationeque educationis & disciplinae. Quapropter Deus illud in Decalogo expressit. Reliqua vero vero beneficia, quae ob alias necessitudines & naturae coniunctiones debent, Moyse & prudentibus caeteris, vt supra dictum est, explicanda demandauit, vt quod patres debent filiis, quae quidem debiti ratio non est quasi aliquid ab illis susceptum, sed quod sunt aliquid ipsorum, & amando se ipsos suas amant proles, vt 8. Ethico. auctor est Aristot. Sed de his reductionibus aliorum praecipitorum in Decalogum articulo. 11. Ad tertium vero respondetur, quod etsi quacunque prohibitione condetur naturae opus, una interdicitur & eius affectus, nihilo minus differentia est quod in his, quae natura ipsa exhorrescit, vt homicidium, & falsitas, quia eorum cupidus non est per se affectiua, sed propter alias passiones, puta propter vindictam, vel auaritiam, satis fuit opus ipsum inhiberi. In illis vero, quae sunt sensui leta, vt sunt venerea, & rerum affluentia, quoniam eorum appetitus per se ipse delectat, deicit non solum opera prohiberi, verum seorsum appetitus, vt ipse in quo vincendo peculiaris est difficultas, sed de hoc ite-

rum quaestione proxima. Ad quartum denique respondetur, quod cum ex passionibus concupiscibilis appetitus, illae refulent quae sunt in irascibili, na ex amore illius, quod obiectat, nascitur contrariorum repulso, sedato concupiscibili nulla praeterea opus fuit prohibitione irascibilis.

ARTICVLVS VI.

Vtrum praecipita Decalogi debito sunt ordine disposita.

Post distinctionem & numerum praecipitorum, sequitur de eorum ordine meditari, an fuerit lucidius. Arguitur ergo a parte negatiua. Primum quod cum cognitio nostra a sensu incipiat, & dilectio proximi expositior sit sensui quam dilectio Dei, secundum illud 1. Ioann. 3. Qui fratrem suum quem videt non diligit, Deum quem non videt, quomodo potest diligere? posterior tabula quae ad dilectionem proximi spectat, debuit loco praefere prior, quae pertinet ad dilectionem Dei. Mox, quod cum praecipitis negatiuis prohibeantur mala, affirmatiuis vero instituantur bona, & via naturae (vt Comm. praedicam auctor est Boet.) prius sint extirpanda vitia, quam inserantur virtutes, secundum illud Psalmi. Declina a malo, & fac bonum. Et illud Isaiae, Quiescite agere peruersae, discite bene facere. vnde & Lyricus.

Virtus est vitium fugere, & sapientia prima Stultitia caruisse.

Consequitur vt praecipita negatiua deberent affirmatiuis antecere. Ac perinde praecipita cordium cogitationes inhibentia, illis quae manus ab operibus arcent, quando quidem radix operum cor est. In contrarium est quod Decalogi ordo dispositio Dei fuit, cuius, vt ad Roman. 13. ait Apostolus ordinata sunt opera.

Facillima est quaestio, sed tamen scitu digna, ad quam quatuor conclusionibus respondetur. Prima est: Praecipitorum ordo exigebat, ut prius homines respectu Dei instituerent, quam ipsos inter se iniuicem. Probatur ex illo praecipito fundamentum, nempe quod Decalogus ea primum debuit continere mandata, quae naturali

Ad tertium arg.

turali lumine illuſceſcunt. Inde enim pro-
 tinus colligitur, vt quo ordine ſunt quæq;
 rationi propinquiora, eorumq; contrario
 eidem magis diſſona, eadẽ debereat in ſe-
 ric eſſe priora: ſinis autem ſupremus no-
 ſtrarum actionum primum ſe omnium ra-
 tionis offert: & peccatum in ipſum grauius
 eſt quàm circa media, ſit ergo conſequens,
 vt præcepta quibus Deo, qui ſinis eſt no-
 ſter, proximè ſubdimur, primæ ſeli con-
 gruunt. Qualia vtiq; ſunt tria prioris ta-
 bule. Et confirmatur analogia ab exerci-
 tu ſumpta. Prius enim debet milites in or-
 dine ad principem inſtitui quam interſe:
 nam & grauius peccatur in ipſum, quam
 ſimiles in militem delinquant. Secunda cõ-
 cluſio. Inter præcepta prioris tabule illo
 debuit eſſe primum, quod ad latrã, id eſt,
 ad cultum vnus Dei attinet: ſecundũ quo
 ei reuerentia exhibetur, ac perinde ter-
 tium quo eidem impenditur famulatus.
 Primum enim fundamentum & baſis mi-
 litie eſt, vt fide à milite data, ſacramẽtoq;
 firmata ſoli principi militet, pactum om-
 ne & conuentum cum inimicis abiurans.
 Quare hoc eſt grauiſſimum omnium ſcel-
 lus, ſit talis fracta fide ad hoſtes deſciſcat.
 Quo circa primum præceptum eſt, ne ha-
 beamus Deos alienos. Huic autem prox-
 mum de reuerẽtia, quæ ſoli Deo debetur:
 ac tertium de famulatu eidem præſtando.
 Grauius enim in honorem principis pec-
 cat qui eum dehonorat, quàm qui ei non
 obſequitur. Quapropter ſecundum præcep-
 tum eſt, ne nomen Dei vanè uſurpetur
 ac demum tertium, vt eius Sabbatha cele-
 bremus. Tertia concluſio: Et præceptis, qui-
 bus inter ſe homines amicitia congluti-
 nantur, illud debuit eſſe primum, quo iu-
 bentur parentibus honorem exhibere.
 Ratio iam ſupra facta eſt, nempe quod
 licet nemini ullus debeat nocere, tamen
 beneficium conferre non omnis omni-
 bus debet, ſed ſolis parentibus. Qua-
 propter ratio debiti, quæ in omni præ-
 cepto, id eſt, apertior eſt reſpectu paren-
 tum, atque adeo præceptum illud deb-
 uit cæteris negatiuis præponi. Quarta
 concluſio: In negatiuorum ſerie ille ſer-
 uari debuit ordo, qui eſt inter malorum
 grauitates, quæ eiſdem prohibentur: gra-
 uius autem homo læditur, opere, quàm
 verbo, & verbo, quàm corde. Atque opere
 tunc maximè, cum vita priuatur quæ om-

nium eſt bonorum temporalium ſummũ.
 Mox ſi lædatur in perſona coniuncta, vn-
 de proliſ certitudo perit, ac tertio ſi diſpen-
 dium bonorum patiatur. Ob idque quinto
 prohibetur homicidium, ſextoq; adu-
 lerium ac ſeptimo furtum, atque octauo ſal-
 ſum teſtimonium: nonò vero concupiſcẽ-
 tia alieni thori, ſed decimo auditas aliarũ
 rerum. De quibus ſigillarim quæſtione p-
 xima dicendum eſt.

Ad primum igitur argumẽtorum quæ-
 ſtionis reſpondetur, quod et ſi ad ſentum
 notior nobis ſit dilectio proximi quàm Dei,
 tamen viceuerſa hæc eſt illius ratio & cauſa,
 & præceptorũ ſerie, debuit ſequi digni-
 tatis ordinem. Et eodem modo reſponde-
 tur ad ſecundum, quod eſt circa eandem
 materia quantum ad executionem prius
 ſit à vitijs ceſſandum, qui ſtudioſè agen-
 dum, neque poſſit ſtudioſus habitus gene-
 rari, niſi uiuulo depulſo: tamen intentioe
 legillatoris prior occurrit virtus propter
 quam expelluntur vitia: atque adeò digni-
 tatis ordine etiam in eadem materia de-
 buerunt præcepta virtutum anteferri pro-
 hibitionib; contrarium diſtorum. Sed præ-
 terea quando præcepta in diuerſis materi-
 jſ inſtituuntur, excellentior debet prefer-
 ri: præcepti autem de honorãdis parenti-
 bus diuerſa materia eſt ab illis, quæ præ-
 ceptis negatiuis ſubiiciuntur, eademque præ-
 ſtantior, atque adeò ſuo merito eſt præla-
 ta. Sed ad tertium reſpondetur, quod eſt
 peccata cordium cauſa ſint operum, atq;
 adeò priora in executione: tamen quoniã
 opera grauius offendunt, eorum prohibi-
 tio citius occurrit rationi.

ARTICVLVS VII.

Vtrum præcepta Decalogi congruenti modo tradantur.

In hoc deniq; articulo ſeptimo adhibe-
 tur ſermo de forma & figura præcepto-
 rum vnũ. ſ. perſpicuus fuerit ac debitus
 tradendi modus? Et arguit à parte negati-
 ua. Affirmatiuis præceptis inſtituimur ad co-
 lendas virtutes, negatiuis verò ad vitia ca-
 uenda: in quacunq; autẽ materia oppo-
 nitur virtuti vitium: in quacunq; ergo
 debuerunt cõgeminari præcepta affirma-
 tiua & negatiua: videlicet vt non ſolam
 iube.

Series præceptorum negatiuorum.

Ad primũ arg.

Ad ſecũdũ arg.

Ad tertiuũ arg.

Primũ arg. à parte negatiua.

SOTO
de iure
Legibus
III
13

Ad quæſt. arg.

Rõ p. conclu.

Confir- matio.

Secũda conclu.

Proba- tio.

Tertia conclu.

Ratio conclu.

Quarta conclu.

Argu.

Paulat.

Prima conclu.

- iuberemur non occidere, uerum & uitae proximi consulere, atque in alijs pati modo.
- Argu. 2. Secundo: Cum lex omnis ratione censetur, non erat cur tantum primo atque tertio praeceptis subdeberet praeceptionis ratio, sed debuit omnibus pariter subscribi.
- Argu. 3. Tertio, Cum praeceptorum obseruatio, sit praemiorum meritum, nulla apparet ratio quare solis primo & quarto propositum fuerit praemium.
- Argu. 4. Quarto: Postquam poena, ut dictum est causa est obseruanda legis, praesertim apud priscos, cum testamentum illud lex esset timoris: debuit ergo omnibus supplicij commemoratio adhiberi: quae tamen non nisi primo & secundo adhibita est. Ac deinde quinto arguitur: Cuncta diuina praecepta sunt altissima memoria retinenda, secundum illud Prouerb. 3. Describere ea in tabulis cordis tui. Respondendum ergo est, cur non nisi tertium praeceptum sempiternae memoriae fuerit inter caetera singulariter commendatum. In contrarium autem est quod Deus, ut Sapient. 2. legimus, omnia fecit in numero, pondere, & mensura: id ergo praeceptum de eius praeceptis credendum est.

Conclu. Praesens quaestio nihil obscurior est praecedenti, ad quam ideo indubitata conclusione hac respondetur. Decalogum, ut est congruentissima distinctio, numeroque & ordine digestus, ita esse & luculentissima forma traditum. Splendet namque in praeceptis diuinae legis sapientia maxima, secundum illud Deutero. 4. Haec est uestra sapientia, & intellectus coram populis: sapientis autem est cuncta & ordinis luce disponere, & congruenti forma adaptare. Quae (ut ex praecedentibus liquet) in Decalogo sunt luculenter obseruata. At uero commota est quaestio ut ad argumentorum quaestita, quae quinque sunt numero, responderet.

In primo igitur argumento quaeritur cum suum unicuique uirtuti opponatur uitium, cur non in una qualibet materia combinatum est negatiuum praeceptum cum suo affirmatiuo? Responso autem est quod omnis affirmatio negationem includit: sequitur namque si est album, non est nigrum eo quod contraria non sunt compossibilia. E conuerso uero non omnis negatio infert affirmationem. Haud enim quod non est nigrum statim est al-

bum: eo quod inter contraria interstant media. Pari ergo ratione & modo non omnibus quibus tenemur non nocere, subinde obligamur lege iustitiae benefacere: Nam latius patet malorum prohibitio, quam bonorum praeceptio. Atque hac de causa nulli sex prohibitionum secundae tabulae apponitur affirmatiuum praeceptum. Tenemur inquam neminem occidere neminemque suis bonis expoliare, non tamen alienam uitam aut bona omnibus conseruare: nisi uigens ingruat necessitas: quae non comprehenditur lege iustitiae, sed misericordiae. Haec ergo praecepta, quia non sunt naturae luce adeo perita, sapientibus docenda commissa sunt. Quibus autem obedientiam obsequiamque debemus, & honorem, sunt Deus, & parentes, a quibus suo utriusque gradu esse receperimus. Et ideo suppositis duobus negatiuis praeceptis respectu Dei, quibus cauetur ne fidem, quam illi soli debemus in falsos Deos traducamus, & ne reuerentiam illi debitam uanis iurationibus obscuremus, adhibetur tertium affirmatiuum de die seruando Sabbathi, quo famulatum Deo exhibeamus, & quantum de honorationem parentum. Quibus non opus fuit negationes contrarias adiungere: eo quod affirmatio obsequendi & honorandi, negationem infert de honestandi ac rebellandi. Hic autem multas nos dubia occuparent, nisi quaestione proxima accommodatorem nancisceretur locum, quibus discutentur. Enim uero dum S. Thom. in priori tabula unum tantum agnoscat affirmatiuum praeceptum, docet duo priora esse negatiua. Attamen iam supra tetigimus, & postea perspectius uidebimus quemadmodum primum scilicet, Non habebis Deos alienos affirmationem includat unius colendi. Item dubitatio hinc emergit de tertio praecepto, quod adstruit esse affirmatiuum cum tamen si Ecclesiastica sanctionem de sacro audiendo exclusit quantum ad ius diuinum attinet, non uideatur esse nisi negatiuum, quo scilicet opere seruile interdiciatur: sed de his, & similibus quaestione sequenti. In secundo argumento percontabamur, cur non sua singulis praeceptis annexa fuerit ratio. Ad quod responderetur quod moralia patientiores secum afferunt rationes. quam ut eas oportuerit explicare. Sed tamen ubi uel ali-

Prima
dubitatio.
Solutio.

Ad secundum
argumentum.

Ad
tertium
argumentum.

quid ceremoniale commiserit, vel commune præceptum morale ad aliquid peculiare speciem applicatur, tunc operæpretium fuit rationem illius subnectere. Ob id que cū primo præcepto eliminaverit Deus alienos deos omnemque proteripserit idolorum sculpturam & ceremoniam, concedens fuit, ut rationem subiungeret, dicens, Ego n. sum Dominus Deus tuus. Et pariter in tertio, ubi morale præceptum sibi servituti ad requiem Sabbathi contraxerit, necessarium fuit rationem subdere, quod tali. die a mundi structura requieverit. Tertium argumentum adiectum est ad explorandū, cur non omnibus præceptis sua proposita sint premia, quando quidem sua singulis debentur? Ad quod pari modo respondetur, quod in quibus res ipsa per se lucescit, non opus erat premia adhibere, sed ubi res latet. In præceptis autem negativis secunda tabula manifestum est, quod qui ab iniurijs inferendis se cohibet, supplicia cauet, quæ in propatulo est malefactoribus decerni. At vero dum nō solum cauere mala iubemur, sed bona etiam facere, quia nativum nobis est nihil nisi intuitu præmii & commodi agere) opus fuit, ut ibi nulla utilitas apparebat, vel commodum impediendi videbatur, id Deus nobis exprimeret. honorandis autem parentibus nullum videbatur nobis emolumentum agri propterea quod eū in recessu sint vitæ. potius videntur nobis impedimento esse suis fruendi nobis. Hac ergo de causa præcipiens nobis honorare parentes, non satis duxit in memoriam nobis reuocare iuseptā generationis & educationis beneficia, sed novum quoque, seculare præmii pollicens est. Ut is, inquit, longævis super terram. Et habet præmii hoc energie plurimum. Nam cum vitam a parentibus recipiamus, debemus eis suam sustentare & prolatare. Quare qui obedientiam eisdem non rependit, eisdem punitur brevitate vitæ, quam parentibus vel imprecatur, vel molestis fangat. Pari modo quia primo præcepto quo homines a cultu deorum arcantur, videri poterant beneficij orbari, que falsi dij apparent hominibus impertiri, subiungit præmii, dicens se facere misericordiam in milla, his qui ipsum diligunt, & custodiunt præcepta eius. Similiter ad quartum respondetur de poena, quod cum non sit eius comminatio necessaria, ut Ethic. 10. auctor est Arist. nisi ubi pro-

clivior est ad malum pronitas, in illis peculiariter apponi debuit poena, in quibus patentior est præcipitatio in culpa. Et quia tum ob consuetudinem cum gentilibus promi erant Hebraei ad idololatriam, tum etiam propter effrenatam iurandi consuetudinem erant quoque; ad per iuria proni, primo tertioque. præceptis annexa fuit supplicij comminatio. Ac denique ad quintum respondetur, quod cū præceptum Sabbathi in memoriam statutum sit celeberrimi beneficij creationis peculiariter sub illa forma positum est, Memento ut diem Sabbathi sanctifices. Vel forte, quod illa determinatio singularis dici non erat de iure nature, sed ceremoniam eidem iuri superaddita, atque adeo metus erat ne facilius quam moralia, memoria decideret.

ARTICVLVS VIII.

Utrum præcepta Decalogi sint dispensabilia.

Post hæc examinare superest Decalogi vim, utrum super aliquo eius præcepto sit possibilis dispensatio? Et arguitur a parte affirmatiua: Si non essent mandata Decalogi dispensabilia, maxime quia sunt de iure nature, artamen (vt s. Ethic. cap. 7 auctor est Arist.) nonnulla sunt de iure nature que variari possunt, ac perinde sunt dispensabilia. Secundo: Sicut legislatori hu. manus se habet ad suas leges, sic & Deus: humanus autem princeps super suis dispensare potest, ergo & in suis Deus, eo præsertim qd Apostolus 2. Corinth. 2. tanquam Dei dispensator ait: Nam & ego si quid donavi, propter vos donavi in persona Christi. Unde fit non solum Deum, verum & eius prælatos posse in diuinis legibus dispensare. Tertio: In Decalogo veritū est homicidium, sed in hoc præcepto dispensat iudex malefactorum vindex: Dispensauitque Deus cum Abraham ut charissimum filium immolaret. Et cum Samsonē Iudic. 10. ut sese cū Philistæis occideret. Et cum Eleazaro. 1. Machab. 6. qui ab Elephantem quem occidit, oppressus occubuit. Subinde eruantur argumenta de fornicatione & de furto. Permisit enim, quim vero præcepit Osee ut uxorem, fornicato, de lust. & Iur. H. cariam

Primū arg a parte affirmatiua. Aristot.

Arg. 2.

Paulus.

Arg. 3.

SOTO de iure Legibus Dile 13

Prima dubitatio. Solutio.

Ad secundam arg.

Ad quartam arg.

cariam acciperat, & filijs Israël vt Aegyptio-
rum vasa furtiuerent: ergo huiusmodi pre-
cepta dispensabilia sunt. Quarto arguitur
Connubium inter fratres iure natura
prohibitum est, super quo nihilominus in-
strumento veteri legitur dispensatum, vt
inter Adæ filios vsus venisse certum est, &
inter Abraham & Saram perquam proba-
bile. Denique quinto arguitur: Obser-
uatio Sabbathi est vnum præceptorum De-
calogi, idemq; Iudæis sanctissimum, sed in hoc
fuit cum Machabæis olim dispensatum,
Sic. legitur lib. 1. cap. 2. Et cogitauerunt
in die illa dicentes. Omnis quicumque
venerit ad nos in bello in die Sabbat-
horum, pugnemus aduersus eum ergo præ-
cepta Decalogi, sunt dispensabilia. Contra-
rium perhibetur apud Isaiam testimonium,
ca. 24. vbi quidam id eo reprehenduntur
quod mutauerunt ius & dissipauerunt fæ-
dus sempiternam, quod de illo potissimum
iure intelligitur, quod in Decalogo conti-
netur.

Questio est inter eas, quæ de Decalogo
disputantur, seu digna, vt pote per quam
constat quanta sit eius auctoritas. Et enim
sentus eius non est hic tantum, vtum ho-
mo aliquis auctoritatem habeat super hu-
iusmodi præceptis dispensandi, sensus. n.
hic nemini in dubium cadere potest,
quippe cum publica confessio sit, neque
penes summum Pontificem talem esse or-
dinariam potestatem, quia inferior superio-
ris leges mutare nequit, ac multo minime
naturales, quæ in nostris sunt pectoribus
impressæ. At dubium est, vtum simpliciter
eo sint vtiq; indispensabilia, vt neque ab ip-
so Deo per eius absolutam potestatem fieri
talis possit dispensatio. Vbi est postre-
mo artic. superioris libri recolendum di-
scrimen est inter tria hæc, legem inter-
pretari, & in lege dispensare quod nihil
aliud est, quam manere in genere eius
ratione, & vigore, eandem in particu-
lari casu, certisq; personis relaxare. De
hoc ergo questionis intellectu tres, vt ple-
runque solet versantur opiniones, duæ
scilicet extremæ, & vna media. Prima
per vnum extremum opinio est Ocham.

Argu. 4

Argu. 5

Isaias.

Questio
nis sen-
sus.

Triples
opinio-
ne de q-
stione.
Prima
opinio
Ocham.

tra illa operari. Quin vero ait Deum esse
solo posse in nostra voluntate sui ipsius o-
dium ingignere, & nobis quoque, vt
odio eum prosequamur, præcipere. Et
vtrouque modo scietur idem odium esse lau-
dabile. Neque vero tam insignia dogma-
ta aliter quam ex suo familiari Achille sibi
habet persuase, videlicet. Quidquid non
implicat contradictionem, Deus potest
facere, secundum illud Angeli, Lucæ pri-
mo, Non erit impossibile apud Deum om-
ne verbum, hæc autem, inquit, nullam im-
plicant. Ad vero opinio hæc adeo se aper-
te rationi aduersam obicit ac subinde ab-
surdam, vt si repulsiu facilissima. In primis ar-
ticulus Patiensis eos condemnat, qui af-
firmarunt posse quemquam per odium
Dei mereri. Neque eiusmodi articulus il-
lam glossam admittit, vt intelligantur
de potentia Dei ordinaria. Nam de illa
nulla ynquam potuit esse controversia, ar-
ticulus autem non est definitus nisi ad ali-
quam dirimendam. Sed præter articulum
arguitur. Illud in primis Nominalium axi-
oma, Quidquid non implicat contradic-
tionem, Deus potest facere, perperam a non-
nullis illorum defenditur. Nam si intel-
ligatur quod quidquid non aperte duas cō-
tradictorias intulerit Deas facere possit, fal-
sum est. Negant. n. idem ipsi duas inde
colligi contradictorias, quod si homo equus,
& tamen id Deus non potest facere. Ne-
que vero Angelicus sensus alius fuit quam
quod quidquid Deus pollicetur, seu quod
quidquid factibile sit, Deus potest per-
ficere. Hoc nanque dicitur Dei verbum,
vt pote qui dicendo operatur. Secundo ar-
guitur. Id te vera dicitur implicare contra-
dictionem, quod supposita natura vnus
partis contradictionis, ex concessis infert
alteram, Et quia immutabilis natura ra-
tionalis animalis est, non esse hincibilem,
si concederetur Deum facere posse homi-
nem esse equum, esset hincibilis. Ad pro-
positum ergo, Deum odio haberi, tam in-
trinseca ratione est malum, pura sempiternæ
eius legi absolum, quam est intrinse-
cum hominem esse rationalem, ergo tam re-
pugnat, id esse licitum, q̄ hominem esse, eun-
demq; irrationale. Atque adeo repugnat,
Deum odiū sui vel efficere vel præcipere. At
quo res perspectius deprehendat, fac, vt bi
gratia virū iustū iussu Dei en ipsū odio ha-
bere, sequeret tunc simul esse in eius gratia
a. que

Rō vob
gatis Oc
cham.

Articu-
lus Pat-
iensis.

Prima
rō aduer-
sus prio-
rē opū.

Secunda
ratio.

T
op
Th
Al
P
con

Sec
con

atque in eiusdem inimitia, qua nulla esse potest aperiior contradictio. Nam quod permaneat in eius amicitia, palam est, postquam nihil aliud facit, quam eius obsequi voluntati. Quod autem sit pariter inimicus docet eius odium, quo Deum prosequitur. Nam hoc negare naturam ipsius actus cum amicitia ab amore dicitur. Itē Deus seipsum odisse non potest. Quis nanque intellectus contrarium capere posset? Et tamen tota ratio repugnantia est quod odium Dei adeo habet innatam malitiam, ut nulla recte voluntate possit illud optati: ergo similis repugnantia est, ut Deus idem alteri præcipiat, et iter enim præcipere ut alter faciat secundum suam regulam & voluntatem, & simul faciat contra. Nam quid aduersantius esse potest diuina regula, quam summam bonitatem odio haberi? Negatur ergo hoc non implicare contradictionem Est igitur secunda opinio Scoti 3. Sententiarum, dist. 17. non quidem tam extrema, sed medio incedens modo, ait quippe Bisariam quippiam esse iuris naturæ. Vno modo tanquam principium practicum ex terminis notum, vel conclusionem quæ inde sit, necessario consequens. Alii eius scholares in duos distinguunt hos gradus, sed tamen eorum præceptor pro eodē ducit ambos quantum ad rationem dispensationis. Et in talibus inquit, quæ strictissima sunt de lege naturæ, nulla esse potest dispensatio. Alia vero sunt quæ neque principia existunt necessaria, neque conclusiones inde necessario illata, atque adeo neque necessariam habent connexionem ad consecutionem vltimi finis. Secundum eius asseritum est: Præcepta secundæ tabulæ sunt illius secundi ordinis, ob idque sunt per diuinam auctoritatem dispensabilia, præcepta vero primæ tabulæ sunt prioris ordinis quæ ideo dispensari neque a Deo ipso valent. Tercia nihilominus opinio est S. Tho. loco præfati, eademque fuit Alhissod. libr. 3. tra. 7. q. 5. & antiquorum, secundum quæ statuuntur duæ conclusiones quibus soluitur q. prior est: Vniuersa præcepta Decalogi tam secundæ quam primæ tabulæ sunt prius indispensabilia, vsque adeo, ut neque Deus possit super illa dispensare. Hæc enim plana mens est S. Tho. ut tum toto articulo, tum clare in solutione secundi patet. Alias quæstio non esset digna tanta disputatione. Posterior conclusio. Alia præcepta quæ

extra Decalogum vagantur, neque in ipso implicite continentur, etiam si sint iuris naturæ, nihil vetat quominus sint dispensabilia. De niq. neq. vlla principia, neque conclusiones primi, secundi, aut tertij gradus, qui supra artic. 1. sunt designati, vllam dispensationem admittunt. Illa vero præcepta quæ intrinsece non continent rationem ipsam iustitiæ, sed speciales modos ipsam seruandi, dispensari possunt, pura illa quæ in Decalogo neque explicite sunt neque implicite, ut infra luculentius liquebit. Quarta, si vis, opinio est Durandi in 1. Sent. dist. 47. q. 4. qui tenet quartum duntaxat & quintum præceptum esse dispensabilia. Cuius hallucinationem infra reprobabimus. Prostantur ergo amba conclusiones S. Thom. ista bimembri ratione. In illis præceptis, ut art. vlt. primi libri monstrauimus, facti est dispensatio, per quæ si tali casu ad litteram seruarentur, obuiaretur intentioni legislatoris, sed per nullum preceptorum Decalogi vllò vnquam casu & ratione potest intentioni Dei obuiari, quin vero quotiescunque contra præceptum fieret, contradiceretur eidem intentioni, ergo nullatenus eorum dispensatio est licita. Maior vsque adeo nota est, ut neque aduersariis ipsis sit dubia, sed probatur minor, de qua est controversia. Intentio legislatoris præcipue, tanquam in finem, fertur in bonum commune, hoc enim est ab eius intentione inseparabile. Deinde respicit ordinem iustitiæ & virtutis, quæ media sunt assequendi tenendi eundem finem. Igitur quando præcepta per se intrinsece continent eandem ipsam rationem & consecutionem bonis communis, vel ordinem ipsum iustitiæ ad idem bonum, eadem subinde præcepta per se intrinseca ratione sic continent legislatoris intentionem, ut non sit ab ipsis se mouibilibus, atque adeo nec sint dispensabilia, quia nunquam contingere potest ut facere contra illa non aduerteretur intentioni legislatoris. Exempla rem ipsam patefaciunt, si iussio legis reipublicæ esset hæc. Nemo destructor sit labefactorque Reipublicæ vel hæc. Nullus iniuste agat, profecto rationi intrinsece & naturæ talium legum repugnat et dispensatio, implicatio enim est contradictionis, licere cuiquam iniuste agere, aut bonum commune impugnaré, ad cuius custodiam omnes leges referuntur. Si autem lex diceret, Nemo fores vidis (dum obfessa est) pädar,

Prima probō vtriusq. conclusionis.

SOTO
de iure
Legibus
3
Dist
13

Ad art
113
114
115

Rō vlt
gariō
cham.

Articu
lus qui
fientis.

Prima
rōndat
sus pro
rē oia

Secūda
ratio.

Tertia
opin. S.
Tho.
Alhissod.
Prima
conclu.

Secūda
conclu.

quia hoc non est salus ipsa reipublice sed modus ipsam seruandi nulla esset, repugnans ut aliqua de causa fieret dispensatio, puta dum fugiens dux se illuc vellet recipere. Precepta autem Decalogi sunt prioris ordinis. Nam precepta prioris tabule inarum ordinem habent: ad bonum commune, quod est Deus, precepta vero secundae, ad bonum commune hominum, ut scilicet nemini iniuria fiat, sed cuique ius seruetur suum, quod licet non sit tam perfectum, & nihilominus tam intrinsece bonum, quam quod debetur Deo, immo cum rationem ipsam iustitiae expresse contineat in Deum ipsum intime refert, Qui enim dicit, Non furtum facies, idem dicit quod, Non iniuste, aut illicite, aut male facies. Sic enim vti ait S. Thom. intelligenda sunt precepta Decalogi. Atque in hoc allucinatus est salua eius exstimationem, Doctor subtilis discriminans quantum ad hoc inter precepta primae ac secundae tabulae. Secundo quo rationis vis luculentius pandatur, arguitur sic. Hoc quod est adulterium facere, quod est in Decalogo, & mentiri aut fornicari, quae implicite illic latitant (nam de ambobus intelligitur prior conclusio) tam intrinsece mala sunt (vt de odio Dei proxime arguebamus) quam est homini esse rationalem, ergo natura suae iustitia repugnare prohibitas. Deus autem dispensare nequit nisi vbi aliqua est ratio aequi & boni, ergo in his dispensare non potest, aut (quo temperantius loquamur) dispensabilia non sunt, perinde atque homo non est factibilis irrationalis. Et hoc est quod Sanctus Thomas, cogitabat, dum dixit huiusmodi precepta per se continere rationem communis boni atque adeo intentionem legislatoris. Nam naturale est Deo, nihil nisi bonum velle, & naturale est huic, quod est furari aut mentiri, esse malum. Atqui vt opposita iuxta se posita fulgentius elucefcant, probatur secunda conclusio. Illa precepta quae non per se continent bonum commune, quod est legis finis, s. d. medium aliquod, puta ordinem iustitiae ad ipsius confectionem, possunt, quandoq. deficere ab intentione eiusdem boni communis, ergo tunc eorum dispensatio nihil eidem finis officeret, essentq. subinde dispensabilia. Exempli gratia. Lex ad seruandum fidelitatis bonum, est, vt reddatur depositum, nihilominus dum Vesano, domino suum gla-

dium denegas, non vtiq. eidem fini aduersaris, sicut in exemplo nuperime posito patet de aperienda obfessa vrbis contra legis verba. Et pariter si lex sit, vt ciues per vices excubias iustincant, dispensare iusta de causa cum aliquo, non est contra commune bonum. Praeterea, ad eandem conclusionem arguitur argumento e' uisdem Scoti, quod se vera minime soluit. Precepta secundae tabulae omnia secundum Paulum ad Ro. 5. includuntur in illo precepto Diliges proximum tuum sicut teipsum, dilectio autem proximi sequitur ex precepto dilectionis Dei. Nam vt ait Ioannes Si hominem quem vides, non diligis, Deum quem non vides, quomodo potes diligere? Preceptum autem dilectionis Dei vt Scotus fatef, est indispensabile, ergo & preceptum dilectionis proximi, atq. adeo precepta secundae tabulae. Ad hoc arg. praetermissis aliis solutionibus respondet Scotus distinguendo de dilectione proximi, enim dilectio, qua tenemur, inquit, velle proximo, vt Deum diligat, sequitur ex dilectione Dei. Nam qui vere diligit Deum, omnes velle debet vt eundem ipsiur diligant, ac perinde dilectio haec proximi indispensable est. At tamen dilectio, inquit, qua proximo volo temporalem vitam & honorem temporaliaq. bona & immaculatum ahortu & similia, non sequi necessario ex dilectione Dei, neq. haec connexionem necessariam ad confectionem ipsius vltimi finis. Quia propter dispensare Deus necum potest vt occidendo, furando, inhorando parentes, & c. non peccet, imo assequat vltimum ipsu finem. Contra solutionem autem est argum. ex contrariis principiis ortum. Dilectio n. proximi, quae est de iure naturae, est illa, quae ex dilectione Dei sequitur, qui est auctor institutorq. naturae, haec autem non solum est illa, quae ei volumus vt Deum diligat, nam haec plus habet dilectionis ipsius Dei, Sed illa quoque quae illi cupimus, bona naturalia, quae ad mutuum vicariumque amoris, pertinent. Equis enim dicit non aliud nobis precepisse naturam, ac Deum ipsum, quam vt ipsum diligeremus? Imo vero cum omnes simus factura Dei, sic nos conglutinavit, vt inter nos ipsos custodimus iustitiam ac fidem, vnde Ioannes. Qui viderit fratrem suum necesse habere, & clausit viscera sua quomodo charitas Dei manet in illo Respondetur ergo Scoto quod haec dilectio proximi necessariam habet

Secunda ratio.

Probatio peculiaris secundae conclusionis.

Altera ratio ad eundem Paulus.

Solutio Scoti.

Contra rationem.

Ratio ad Scotum.

habet inoperabilemque iustitiam, ac proinde tanquam ex dilectione Dei necessario consequens necessariam habet connexionem ad consequentem ultimam finem. Quare perinde esset Deum dispensare in homicidio, aut furto, atque si dispensaret, ut iustitia ipsa iuste perturbaretur, quod est contradictionis implicatio. Ac per idem soluitur aliud Scoticum argumentum, nempe quod si præcepta secundæ tabule non essent dispensabilia, sequeretur, quod Deus necessario aliquid extra se vellet, sic ut non posset velle contrarium, ut puta honorare parentes, & nequis bona aliena furaretur, &c. Respondetur inquam per distinctionem quod Deum extra se quidpiam velle, stat dupliciter, Vno modo velle existentiam illius rei, & hoc modo nihil necessario extra se vult, quia vniuersa libertatem condidit tum etiam sustinet ac seruat. Alio modo ut velle connexionem extremorum. Atque hoc pacto necessario fatendum Philo sophis est, aliqua necessitas velle, puta cuncta illa, quæ sunt perpetua veritatis, ut hominem esse animal rationale, & uti, aut Augustinus quatuor & tria, esse septem, quæ quidem, etiam, si mundus non fuisset nec res existerent, vera essent. Hoc ergo pacto, non est occidendum, non est furandum, non est machinandum, &c. necessaria sunt diuinæ voluntatis obiecta, quia perpetua veritatis. Horum ergo contraria neque præcipere potest, neque permittere, ut iuste fiant. Quod Scotus ipse necessitate compulsus concedere habet de primis principijs naturæ qui ipse agnouit esse indispensabilia, ut, Id aliis faciendum, quod sibi homo vult fieri, & de dilectione, qua homines Deum diligunt quæ res creata est, ex quam sequuntur præcepta primæ tabule, quæ ipse indispensabilia fatetur.

Et per hæc soluitur argumenta in contrarium. Ad primum recipiendum, quod Aristoteli loco citato loquitur de iusto naturali, quod non includit finem ipsius ordinemque iustitiæ, sed determinatum modum ipsam seruandi. Exempli gratia, quod fides ciuibus seruanda sit adeo est intrinsicè bonum ut in ipsum nulla cadat dispensatio. Quod vero hoc uel illo modo seruetur variari potest ac super ipso dispensari. Quia ratione furioso non est reddendus suus gladius, quoniam per hoc non peruerit humana fides. Ad secundum re-

spondetur, latam esse dicitur iam inter humanum legislatorem & Deum, nam leges humanæ non habent intrinsicam naturamque a natura iustitiæ, sed sunt bona, quia per legem posita, & mala quia verita, ob id que etiam si in aliquo casu relaxentur non peruertitur finis. Vt si die per Ecclesiam verita non ieiunet, aut si fur iusta de causa non suspendatur. Et pariter Deus potest dispensare in suis legibus posituis. Potest in quemlibet a præcepto baptismi abolerere & a præceptis aliorum sacramentorum. Ac per inde potuit super omnibus ceremonialibus & iudicialibus antiquis dispensare, sed tamen præceptis naturalibus, que innatam habet iustitiæ, repugnat ex parte rei dispensatio. Et ideo quia ipse est ipsissima iustitia, si super ipsis dispensaret, se ipsum negaret, eo quod ordinem iustitiæ subuertere, & tamen, ut 2. Tim. 2. ait Paulus, Deus fidelis est, qui se ipsum negare non potest. Tertium autem argumentum est, quod rem pressius urget, videtur. n. Deum homicidium Abrahæ, & filij Israel ut Aegyptios deprædarentur, & Osæ fornicationem præcepisse. Et iudex præcipit malefactorum occidere. Ad hæc ergo Caietani solutio. Distinguens respondet, nempe quod præcepta Decalogi secundum ordinem iustitiæ, quem continent, sunt indispensabilia. At vero secundum applicationem ad aliquem singularem actum sunt per Deum dispensabilia. Illa tamen, inquit, dispensatio non est præcepti relaxatio, sed est facere, quod iste actus non sit homicidium. uidelicet dicitur præcipit Abrahæ, ut filium immolaret, non relaxauit naturæ ius, veluti cum Papa dispensat in ieiunio, suam relaxat legem in tali casu, sed fecit ut ille actus non esset homicidium, propterea quod a supræmo auctoritate iubeatur, sine quam fuisset homicidium. Nam homicidium non quancunque occasione significat, sed iniustitiam. Ratio autem hæc obscura est & lubrica, quæ subinde videtur principium petere. Primum. n. dicere, quod præceptum non est dispensabile in quantum includit ordinem iustitiæ, nihil aliud sonat quàm si dicas, Non est dispensabile permanens contra iustitiæ, sed quod ait loco citato Duran. contra eum, id est non potest Deus præcipere aut permittere, ut iuste fiant mala dum mala sunt in sensu composito. Quod quidem cum nullatenus si dubitabit, nihil ad-

Ad secundum arg.

Ad tertium arg.

Caietani solutio.

Solutio Caietani obscura.

NOTO
diure
Legibus
Dile
13

re atinet. Dubitatio autem solum est vtrū hoc quod est accipere alienum inuito Domino, aut hominem occidere, qualiter id natura negat, possit permissione Dei fieri licitum? Et rēdere quod est dispensabile per applicationem ad singularem actum, est principium petere, nisi lucidus explanetur. Ne ergo rem offuscatus obnubilemus hęc vna distinctio mediate audienda est, quam nemo ut arbitror, qui perspexisset, potuisset, neque Scotus ipse sententiam nostram inficiari. Deus inquam, duas habet potestates in vniuersum orbem, vnam, quę iure creationis est Dominus, non solum bonorum omnium exterorum, verum & corporum & ipsius etiam humane vitę, & Angelorum quos tanquam sua opificia in nihilū redigere potest, Altera uero est, quod est legislator atque adeo uniuersalis omnium iudex. Et charitatis causa opus est alteram ab altera seorsum considerare. Hoc supposito dicimus, quod si non esset rerum Dominus sed tantum legislator & iudex neuiquam posset dispensare, vt quis rem alienam inuito Domino, si innocens esset licite usurparet, quia hoc adeo est intime iniquum, vt fieri iuste nequeat. At vero quia est Dominus, potest cuiuscunque rem alteri tradere ipso inuito. Quod quidem nullam habet dispensationis rationem. Cum namque rem tuam alteri tradis, non dispensas in furto, quia capiens non furatur. Et si pater vestem paruuli filij eo inuito traderet amico, non dispensat in furto, licet inuitus filiolus expolietur, quia pater est verus Dominus, sicut neque prelati meus dispensaret in furto, si me uel infans vel inuito facultatem alteri faceret capiendi meos libros. Pari ergo modo licet Deus uasa Aegyptiorum tanquam Dñs tradidisset Hebrais, eisdemque postea terram promissam, neuiquam dispensasset in furto. neque illud esset furum, nam licet peculiare Domini inuiti fuisset priuati, a supremo tamē Domino fasset facta donatio. Idque inde confirmatur, quod licet per impossibile Deus non fuisset legislator neque ulla in leges potestate fungeretur, legitima fuisset usurpatio illa, quod testimonium est nihil illic dispensationis interuenisse. Locutus tamen sum hic sub conditione, quoniam Deus in traditionibus illis non absoluta potestate domini vsus est, sed legitima iudicis auctoritate. Nam quoniam de laboribus quos

Aegyptiis Hebraei impenderat nullam recipissent mercedem, iusto iudicio illam eis Deus persoluit. Et, vt legitur Deute. 9. propter execranda Chanancorum scelera, pepulit eos suis sedibus, in quas Israelitas induxit. Et quando iudex e riminosum licet inuitum suis bonis priuati, neuiquam in furto dispensat, prohibitione enim illa furandi solum interdicatur id, quod vsu natura vetat, nempe innocentem inuitum auctoritate priuati suis bonis nudare, vt q. 3. li. 5. Patebit. Pari modo Deus tanquam corporum Dominus non tanquam legislator potuit meretricis facultatem facere Osee, vt illa vteretur etiam inuita. Nam licet consensus particularis iure ordinario requiratur ad matrimonium, tamen vbi Deus duos reuocantes coniungeret, tam legitima esset coitio, immo multo magis, quam si ipsi consentirent. Tametsi, neque illic Deus creandus est absoluta potestate vsus sed quę omnia disponat suauiter, forsitan conciliauit amorum animos, vt in matrimonium consentirent. Sed in hoc sensu iustus est Osee facere filios fornicationis quod illius iustus est suscipere prolem, quę tunc fornicaria erat Nam etiamsi nullum aliud fuisset per particulares consensus matrimonium, concessio Dei, quia Dominus est corporum, facta esset ut copula illa non fuisset fornicaria. Similiter ergo dicendum est de historia Abrahę, iubens namque ei Deus immolandum filium, neuiquam in homicidio dispensauit, quia si non esset nisi legislator, id neuiquam potuisset facere sed quia est Dominus vitę, potuit illam tradere in potestatem Abrahę sicuti pecoris Dominus potest eius vitam cui voluerit, concedere. Atque hac ratione illic non fuit homicidium, quia, vt dictum est de prohibitione furti, interdicto homicidii solum prohibetur id quod lex naturalis abhorret. Quare cum iudex tradit reum carnifici, non dispensat in homicidio? quia prohibitio non extenditur ad occasionem illam, immo illam precipit Sicuti neque est dispensatio quod quisque inculpara tutela inuaforem interficiat, quia id natura non vetat. Vnde si homo esset Dominus vitę suę sicut suę pecudis citra dispensationem posset alteri facere facultatem, vt se occideret. Et quia isto modo Deus est Dominus, citra dispensationem potuit filium patri tradere iugulandum.

Deus
duas ha
bet pote
states.

Aegypti.

Deus le
gitima
iudicis
auctori
tate vsus
est vasa
Aegyptio
rum

Hebraei
tradidit

Osee.

Cedi
Auctor
Dei co
ciliauit
animos
Osee &
multum
fornica
tio, vt in
matrimo
nia conser
uaretur.

Abrahę

S. Tho. dum. Quin uero ut peracutediuus Th. re
 p. acuta tetigit, non solum tanquam Dominus
 lina. sed tanquam iudex potest innocenter a cul
 pa actuali occidere. Nam ratione preuarica
 tione. Ad omnes currimus penam mor
 tis quam idcirco morbis, & fortuitis casib.
 a nobis in dies poscit. Verum tamen & de
 hoc quoque diuina laudatur misericordia,
 quod noluit ut Abraham truce illam in
 nocentis necem executione mandaret. Di
 scit. scriberet ergo inter diuina Th. & Scotum
 S. Tho. hoc est. quod Scotus putat furtum perma
 & Scot. nes sub ratione furti posse dispensatione di
 uina licite fieri, sicut fractione ieiunij, sed
 S. Th. id negat, concedit tamen quod ceu
 Dns facere potest acceptationem rei, quæ antea
 non erat iusta, non esse furtum. Per hæc pla
 ne proditur deceptio Durandi negantis
 dispensationem furti factum fuisse a Deo
 cum Hebr. in expoliatione Aegyptiorum,
 aut cum Osea in fornicatione, & in concedē
 tis quod cum Abraham dispensauerit in ho
 micidio filij deceptus inquam inde fuit
 quod non perspexerit, quemadmodum si
 cuti bona Aegyptiorum potuit tanquam Dns
 tradere Hebræis, ita & patri tradere uirā
 filij, atque adeo sicut illud non erat furtum, ita
 neque hoc homicidium, a natura uentum, quod
 in masculo sonat. Neque uero minori metis
 lippitudine captus est dum concessit in quartū
 præceptū cadere posse dispensatione, ar
 bitrarius non inesse in illo mandato in intrin
 seca iustitie ratione quæ in cæteris, cum tamen con
 tra stet ueritates. Est enim nature, intimum, ut
 a quibus esse receptis, eisdem honore debeas,
 cuius ideo contrarium non magis fieri iu
 ste potest, quam furtum. At uero de Samson, uel
 de eodem est, quod tanquam uir fortis absque ul
 la reuelatione seu dispensatione poruit
 ut hostes perimeret, periculo sese obice
 re extremo, uel quod libentius cum Au
 gusti. adstruxerim, id reuelatione Dei fe
 cit, quippe cuius fortitudo naturalis non ef
 fet, sed supernaturalis in coma latrans,
 quæ quidem fortitudinem, ut eius historia
 referunt illo aggressu a Deo repetit. De
 De Eleazar autem facile id fatebor, quod ve
 zao. luti strenuus miles elephatem possibilia
 propria salute impetuit. Quartum argu
 mentum nihil mirum, si maiores apud quos
 plura habeatur non est. In primis de Abra
 hâ & Sara nihil cum Caleriano & quibus
 Prob. dâ alius loque fit probabilis fuisse fratres,
 bilis & quæ fratruales, primū quod non solum Gen. 12:

uerum & e. a. o. maritus appellauit coniu
 ge sororem, cum ad cauendum periculum
 fatis fuisse ei persuadere, ut dicere se suam
 esse fratrualem. Quin uero secundo loco li
 tera Hebræa habet, uere soror mea est. Et les.
 quantis fratruales dicerentur etiam fra
 tres, ut Jacob frater domini, tamen, uere
 soror maiorem habet emphasim. Illud au
 tem potissimum est argumentum quod si ran
 tum significare uolisset esse fratris filiam,
 non tanta uerborum explicatione, ueretur,
 decens. Filia patris mei, & non filia
 matris meæ. Filia enim patris durum est,
 pro eo uirupare quod est, Neptis autem mei,
 maxime, cum tam significantur subiun
 gatur, Et non filia matris meæ. Hoc enim to
 tum positum esse uidetur ad explicandum
 rationem, quæ esset soror. Nam forte quæ
 do soror erat, non uicina, sed tantum pater
 na, non erat interdicitum coniugium.
 Attamen Iosephus, quia hoc forsitan non
 intellexerat, primus fuit, qui si. 2. Anti
 quit. c. 1. 5. dixit Saram fuisse filiam Aiam,
 sororemque Loth, ac subinde fratrualem
 Augu. Abrahæ. Quem auctorem diuus Aug. su
 per Genes. sequutus est, ac deinceps alij.
 At uero non est hic locus hoc uel pressius
 discutiendi, uel certius definiendi. Nam
 quantum ad rem attinet presentem, satis
 est filios adæ inter se fratres matrimonia
 contraxisse, quod certo certius atque adeo
 in hoc nature interdico fuisse dispensa
 tum. Rñdetur ergo, quod S. Tho. solum
 negat posse fieri dispensationem, aut super
 Decalogo, aut super aliquo præceptorum
 quæ illic implicatur, continentium in se
 rationem ipsam iustitie uel iniustitie,
 qualia sunt. Honorare maiores, fornicatio,
 &c. Prohibitio autem connubij inter
 fratres, non est propter iustitiam aut iniu
 riam, quam alter eorum pateretur, sed
 propter naturalem indecētiam. In qua qui
 dem ratione finis etiam naturalis, puta
 propagandi humani generis, qualis fuit
 in filijs Adæ, aut propter alium poterit ab
 ulla absurditate dispensari. Nam etiam se
 cundus gradus consanguinitatis quoddam
 præ se fert indecorum naturale ad matri
 monium contrahendum, si quidem pro
 hoc est ab ecclesia uenit, & tamen dispensa
 tionem admittit. Patrem autem filiam aut filium
 Fieri potest
 matri matrimonio commisceri, usque adeo factum ut & pa
 tris, ut non sit dispensabile, quauis si contineretur
 ter filiam, & filius
 & filius

Iosephi

Augu.

SOTO
de iure
legibus
3
DII
13



matri di-
cite pos-
sent cõ-
nubio
Adquin-
tũ arg.

& filia fieret superstitis, non prorsus pro-
babilitate caret, quin possent connubio iũ-
gi: Deniq. ad quintum S. 1. ho. nihil aliud
rõdet, quam quod illa Machabæorum co-
gitatione in Sabbatho pugnãdi non fuit di-
spelatio, sed *invenit* de qua supraloquuti
sumus, non enim tenemur festum servare
cum morti periculo, vt Matth. 12. Christus
non docuit nempe quod opera charitatis
diem festum non uiolant. Haud tamẽ rei
satis uidentur facere. Quidquid. n. hoc præ-
cepto continetur, nempe cessare a serui-
operi, & adire sacra dispensationem reci-
pi, non solum quæ a Deo fiat, uerum quã
põr etiam facere Ecclesia. Qua ratione, ut
superius uidimus. Ithychius non adnu-
merat hoc in Decalogo, tanquam ius na-
turæ. De hoc autem quaestione proxi-
ma, art. 3.

transgressor, ac perinde reus esset pene le-
gis. consequens tamen inde constat
esse falsum, quod ob id lex comminatur
penam, vt eius metu custodiatur, &
sic ciues consuetudine habitum gene-
rent.

Ad intelligentiam huius quaestionis di-
scernendus primũ est modus uirtutis, de
quo hic agitur a modo charitatis, de quo
in subsequenti articulo. Charitas enim est
habitus infusus gratiæ gratum facientis
in diuiduus comes, habitus autẽ uirtutis
esse potest acquisitus ac informis, nõ ergo
hic quaeritur utrum ad satisfaciendũ præ-
cepto requiratur habitus gratiæ, sed utrũ
regra ut ut operetur homo ex habitu sal-
tem informi? Secũdo meminisse oportet
trium conditionum quas Arist. 2. Ethic. c.
4. in studioso requirit, quæ sunt. Vt sciens
facias. Deinde eligens propter hoc, puta
ex electione in ordine ad finem. Et tertio,
vt si mo ac immutabili animo id eligat.
In doct. n. quidã in duo dissecant. Eligens,
& Propter hoc. Nã sine coniunctione uni-
ca est conditio eligere propter uirtutis fi-
nem. Atque hæc similitra, non sunt tres,
sed vnus uirtutis modus, una. n. deficite
deficit modus. His ergo præhabitis perfe-
cte notandum est, quod modus iste uirtu-
tis, vt tres habet partes, ita tria differen-
tia consideratur a diuina lege & humana.
Nam partim ab vtraque petenditur, par-
tim uero a sola diuina non autem ab hu-
mana, sed partim ab vtraque illarum. Ea
propter tribus cõclusionibus ad quaestio-
nem respondetur. Prima est, Scientiam,
quæ prima pars est modi uirtutis, tam hu-
mana lex, quam diuina respicit ac iudicat.
Quod enim quis ignorans facit, id nõ sim-
pliciter uolens facit. Quocirca ignorantia
vtraque iudicio tam diuino quam huma-
no culpam, vel in totum, vel in partem ex-
cusat. Secunda conclusio. Illa conditio
secunda vt opus fiat ex electione propter
finem; non quidẽ ab humana lege, sed ta-
mẽ a diuina consideratur. Radix autẽ hu-
ius discriminis est distantia cognitionis hu-
manæ a diuina. Enimvero lex qualibet,
vt supra dictũ est. & 10. Ethic. c. 9. Aristot.
meminit, poena metu ad custodiam vr-
get, panã autem legislator a ne mine exi-
gere potest, nisi de illa re, quæ in suam po-
tẽt uenire notitia. Nam de alijs iudica-
re non ualet, homines autẽ ut 1. Reg. 16.
legi.

Sensu
gõniste
plicat.

Tres cõ-
ditioes
requis-
itæ in lu-
diolo,
ex
Aristot.

Prima
conclu-
sio.

Secũdo
conclu-
sio.

Rõ cõ-
clõnã.

ARTICVLVS IX.

Primũ Vtrũ modus charitatis cadat sub præcepto.

Arg. 1. p-
te affir-
matiuã.

Post hæc quæ de præceptorum firmita-
te dicta sunt, consequitur, vt videamus
de eorum ui obligandi, an. Cuius
virtutis modus cadat sub præcepto legis: Et
arguitur a parte affirmatiua, Modus uirtu-
tis est iuste quæ iusta sunt operati, iuxta il-
lud Deut. 16. Iuste quæ iusta sunt, exequere-
ris, atque eadem ratione strenue ac forti-
ter, quæ sunt fortitudinis & temperate,
quæ sunt temperantię. Iuste autem, &
strenue facere, non contingit sine uirtutis
habitu, ergo talis modus cadit sub præ-
cepto. Secundo. Nihil magis ad vim attinet
præcepti, quam quo fertur legislatoris in-
tentio, hic autem. vt 2. Ethic. ait Aristot. in-
tendit studiosos efficere ciues, sed studio-
sus nemo est, quousq. habitum genuerit,
ergo agere ex habitu cadit sub præcepto.

Arg. 2.

Aristot.

Arg. 3.

Tertio; Modus uirtutis est prompto leto
que animo uirtutis officia prestare, hoc au-
tem in Psal. 69. iubemur. Seruire Domi-
no in lætitia. Et 1. Corint. 9. Non ex tristi-
tia, hilarem enim datore diligit Deus. er-
go omnes isti modi cadunt sub præcepto.
In contrarium est argumentum, q. studio-
sus (vt modo dicebanus) nequit nisi habi-
tu imbutus uirtutum munera digne perfi-
cere. Quapropter si hic modus uirtutis
caderet in præceptum, quicumque ab ique
tali habitu legem impieret, cõficeretur eius

Jegitur, ea duntaxat, quæ patent, vident, de intimis cordium celerè nequeunt, sed ut est in Psalm. solus Deus cordia scrutatur & renes. Hinc ergo palam fit, quod neque de homines intentione, neque de eius voluntate lex humana iudicium ferre potest, atque adeo neque obligare, ut opera tali intentione aut voluntate fiant, lex autem diuina non solum illam, verum eam potissimum suis beneficiis pendit, ac pro illis præmia suppliciaq. decernit, Lex inquam humana internam iram etiã si firmam pariat nocendi propositum, punire nequit fecus autem diuina. Ait duipe Christus Matth. 5. Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, & Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mechatus est eam in corde suo. Pari ratio ne qui creditori debitam pecuniam vel gradium corrupta intentione reddit, nepe ut vel vfuram exerceat, vel homicidium faciat, legi humanae non est aduersus, per soluet tamen Deo supplicium. Tertia conclusio: Tertium illud, quod ad virtutis modum requiritur, puta firmo stabilique animo operari, quod proprie ad habitum pertinet, & de quo præfens præcipue quæstio instituta est sub præcepto non comprehenditur, neq. humanae legis, neq. vero diuinæ. Qui inquam parentibus honorem debitum impendit, etsi habitum non habeat pietatis, legi nihilominus satisfacit humanae, & nisi alia circumstantia vitietur actus, similiter satisfacit diuinæ, ut peccatum effugit. Emergunt autem ex his nonnulla dubia explicatu digna. Et primum circa primam conclusionem, qua asseritur sciam & ignorantiam vtraq. lege ad culpæ pondus atq. ad leuamen existimari. Et dubium, an idem sit prorsus quantum ad rationem virtutis, virtutis, qui ignorans facit opus legis, eisdem satisfaciat. Vt si quis exempli gratia, inebrietate audiret sacra, nesciens prorsus quid faceret, vtrum præceptum expletet: Videtur nãque ratio id suadere. Nam postmodum rationis luce potius, non conferetur reus culpæ, quamuis iterum non audiret. Et confirmatur ratio. Nam qui obnixè reluctans inuitus pertraheretur in ecclesiam, cogere turque interesse sacris videtur præceptum implere. Si ceteri & ille qui in die ieiunij per vim arceatur a cena. Et fecit probabilior, quod si pena vlla, seu excommunicationis seu alius

generis decreta esset in huiusmodi præceptorum transgressores, istos non ligaret. Respondetur nihilominus, nullum præceptum ut reos, impleri per actum qui nullam habet libertatis rationem. Nam alias & puerum ante rationis vfum celerè implere præcepta, cum tamen hac ratione nulla eos lex comprehendat, quod cum non sunt arbitrij sui compotes, nondum capaces sunt legalis vinculi, lex nanq. hominibus ponitur, & ideo humano more non brutorum implenda est. Et hoc arbitror S. Th punctim designasse, vbi ait sciẽtiam ab vtraq. lege considerari. Nam ignorantia, sicut ob id quod voluntarium tollit, excusat a culpa, eadem rone tollit impletionem præcepti. Sed arguis contra, vel disputationem esse tantum de nomine, vel sic ignorantem implere legem. Nã qui præcepti tempore vel somno vel mero capus est, vel alia rone mentis inops, illo temporis articulo non transgreditur præceptum ergo perinde est, ac si impletet. Negatur consequentia, neque est disputatio de solo nomine. Nam & si illo tempore per ignorantiam excusetur, tenetur nihilominus si antequam tempus præcepti labatur, in mentè redeat, ipsum implere, alias reus esset pænæ iuris. Et idẽ est de illo, qui inuitus facit, quamuis iste, quia vfum hẽt rationis, liber esset a pænâ iuris. Ille autẽ qui metu implet legi satisfacit, in nouam cui rat culpam, quoniam talis impletio, actus humanus est, ac liber. Quod si rursus insurgat. Si cui in penitentiam iniunctus esset dies ieiunij & vi, ut penitentiam impletet, priuaretur cibo, vere debitu solueret. Nam si pecuniam alia ratione deberet & creditor vi a illo eriperet, satis restitueret, ergo eadem est ratio de aliorum præceptorum debito fortasse sunt, qui primũ antecedens cõcedit, ego vero id minime faciam quoniam impletio præcepti penitentia, deberet esse humanus actus. Quare si flagella essent mihi iniuncta, & ab alio inuitus vapularem, non facerem satis quia illa non est actio, sed solum passio, præcepta vero affirmatiua per actionem implenda sunt. Neq. est simile de illo qui tantum debet pecuniam, quoniam quomodocũq. illa in manus creditoris veniat, liberatur debitor. Contra secundã conclusionem, qua diximus intentionem non p̄sari, neq. existimari a lege humana, binum existit argu-

nulla libertate habet. S. Tho. Argu. Solutio arg. replica. Qui in virtusua pulatno factis factis illi i pariten tiã flagella finim iniuncta.

Sensu q̄oniser applicat. Tres cõclusiones requiritur in ista dicio, ex Aristot.

Tertia conclusio. Primum dubium circa primam conclusionem.

Secundã conclusio. Rõ cõclusionis.

Nullum præceptum implere per actum.

SOTO
de iure
Legibus
DIII
13

habuerit, nihil tamen prodest, ergo modus
charitatis cadit sub præcepto. Secundo, Præ
ceptum est omnia nostra opera in Deum
referre, iuxta illud 1. ad Corinth. 10. Om
nia in gloriam Dei facite. hæc autem rela
tio pertinet ad charitatis modum, quippe
cuius proprium obiectum est Deus, quo
cuncta refert, ergo talem modum vis exte
ditur præcepti. Tertio. Si modus charita
tis sub præceptum nõ veniret, posset quis
que præcepta extra charitatem implere,
a quo deo extra gratiam, qua eius est indi
viduus comes, hoc autem in Pelagianoru
erorem impingit vt Aug. lib. de hæref. c.
88. docet, ergo absque tali charitatis mo
do nullum implentur diuinum præceptum.
In contrarium autem est, quod si modus
charitatis necessarius esset ad implendum
præceptum, quicumque eadem esset orba
tus, esset orbatus charitate, quæcunque o
pera, etiam genere suo bona exerceret
transgredereetur præceptum, ac perinde
mortaliter peccaret, quod est concessu ab
surdissimum.

Quæstio præfens non sicuti præcedens,
de omni virtute tam humana quam diui
na, sed peculiariter de diuina mouetur,
quoniam de humana nulla est controuer
sia. Nam cum (vt modo definitum est) ad
intrinsecos voluntatis motus, que sedes est
charitatis, non pertingat, non obligat ad
talem charitatis modum, qui nos Dei fa
ciat amicos, sed illum habet proximum scõ
pum, vt pax inter homines extrinsecus cõ
stet. At vero cum proximus finis diuinæ
legis sit amicitia Dei, quæ in actibus inte
rioribus consistit, & ipse paratissimus sit ta
li charitate, nisi per nos steterit, nos suffun
dere, merito quaeritur, an suarum obliga
tio legum eo pertingat, vt teneamur illa
ex charitate implere. Modus namque cha
ritatis, est, Dei iussu ceu eius filij facere,
vel per actum quo constituiamur eius filij.
Et S. Thom. recitat is duobus opinionibus
contrarijs, easdem reconcilians, respõdet
duabus conclusionibus, quæ hac distin
ctione clarescunt. Actus charitatis bis
nam consideratur Vno modo, vt est qui
dam singularis actus peculiaris virtutis
amandi, sicuti est alius actus sperandi at
que alius credendi, nempe cuius contra
rium est formaliter õdissè. Et iuxta hunc
modum statuitur prior conclusio. Actus
charitatis cadit sub singulari præcepto, nõ

pe sub hoc, Diliges Dominum Deum
tuum, & proximum sicut teipsum. Altera
vero ratione consideratur, nõ vt est singu
laris obiecti, sed vt est vniuersalis conditio
& modus omnium virtutum. Paulo. n. an
te explicuimus, Non habere deos alienos,
Non peierare, Sabbatha sanctificare, nil
aliud esse, quam Deum diligere, sicuti ho
norare parentes, non furari, non occidere
&c. nihil aliud quam diligere proximum,
non quidem formaliter, vt aiunt, sed ma
terialiter. Exemplum est in virtute iustitiæ,
nam alia est singularis commutatiua, at
que alia generalis, quæ est modus vniuer
sali obedientie, omni virtute communis,
ac proinde dicitur legalis, quoniã per om
nem virtutem obediunt legi De hac ergo
charitatis ratione statuitur posterior
conclusio. Modus talis charitatis non ca
dit sub præcepto, quod est dicere, In hoc
præcepto, Honora patrem & matrem, nõ
includitur vt sint parentes ex Dei charita
te honorandi, sed quod habeatur eis exte
rior reuerentia. Quare licet eam præstes
in peccato mortali, non ideo sis præcepti
transgressor. Probatur conclusio, Charit
tas Dei ideo est generalis modus omnium
virtutum, quod est finis ad quem lex diui
na ordinat, iuxta illud supra citatum. 1. ad
Timot. 5. Finis præcepti, charitas. Et ad
Roma. 15. Plenitudo legis est dilectio, siñe
autem iam definitum est non cadere sub
præcepta legis, sed actiones, quibus illuc
tenditur. quare bene ait S. Tho. intentione
finis esse modum formalem superioris or
dinis. Quod est dicere, non includi in præ
ceptorum substantia. Et hoc pacto concilia
t distas opiniones, nempe vt quæ affir
mat modum charitatis cadere sub præcep
to, intelligenda sit de singulari dilectio
nis præcepta, negans vero, intei pretanda
sit de alijs. At vero quoniam ista quæstio
ne plurimis sceret ambiguitatibus, acura
torem postular, ac perinde paulo amplio
rem disputationem. Et quo faciliora
prius expediamus præter opiniones duas,
quas hic D. Thom. recitat, existit tertia,
quæ in istarum concordiam pertrahi non
valet. Sunt enim qui secundam conclusio
nem S. Tho. aduersentur dicentes singula
præcepta Decalogi atque omnia diuina
includere modum charitatis. Itaque le
gis officia nisi in gratia fiant, non solum
non sunt meritoria, verũ sunt peccata, vt
pote

Secũda
conclu.

Rõ con
clusiois.

Paulus.

S. Tho.

SOTO
de iure
legibus
DII
13

Ad 10
tũ arg.

Arg. 2.

August.

Sensus
qõnis, P
positæ.

D. Tho.
Distin
ctio.

Prima
conclu.

S. Tho.
arg. pat
ris affir
matur

potest eorundem preceptorum transgressio-
nes. Hæc inquam opinio nõ modo est Lu-
theranorum, vt lib. 3. de natura & gratia,
adnotauimus, & infra hic lib. 8. repetitum
sumus, verum & fuit olim opinio docto-
ris alias celebris Dionisij Cisterciensis in suo
2. Sententiarum, dist. 17. Is namq; halluci-
natus ex fallaci illa consequentia est: Quib-
uscunq; nos Deus præceptionibus suis
intendit ad sui ipsius amorem pertrahere,
ergo ex eodem amore tenemur cuncta
perficere. Et adducit pro se illud Petri A-
postoli, Omnia opera vestra in charitate
fiant, atq; aliud Beati. Omne quod præcipi-
tur, in sola charitate solidatur, atq; Augu-
stini. Hæc autem opinio non solum fal-
sa, verum & errori quam proxima est, Tri-
dent. Synodo, canon. 7. aduersus Lutheranos
damnato, nempe, cuncta opera, quæ ex
tra gratiam Dei sunt, esse peccata. Contra
quem nos errorem lib. de nat. & grat. c. 19.
& quatuor subsequentijs depugnauimus.
Nam vt illa mittimus opera quæ ex subie-
cto & circumstantijs sunt mala, cetera aut
sunt præcepta, aut consilia, aut indifferen-
tia, puta comedere & ambulare, quæ bene
maleque fieri possunt. Si ergo præceptorum
obsequia cuncta extra gratiam peccata sint,
illa quoq; erunt peccata quæ sub consilio
militant. Nam si præcepta Deus nos obli-
gat ex charitate implere, videtur id pari-
ter & de concilijs iussisse atque adeo de a-
lijs naturalibus operibus, quæ iure nobis
ad vitam viuendam licent. Nam oia sunt
a Deo veluti a nature parente instituta.
Atque adeo omnia opera, quæ in peccato
sunt, peccata essent. Deinde arguitur, si v-
niuersa mandatorum officia tenemur ex
charitate exhibere, vel hoc esset ob eõem
illorum obligationem, vel ob singularem
charitatis præceptionem. Non quidem ob
generalem omnium, nam per illa non im-
perantur nobis, aut prohibentur nisi ope-
ra, vt paternus honor, & ab iniurijs absti-
nere quibus amicitia violatur. Quod si in
honore parentum charitas aliqua inclu-
datur, certè illa satis erit, quæ naturaliter
inter homines inuitur. Singulare autẽ cha-
ritatis Dei mandatum, cum affirmatiuum
sit, non obligat (vt aiunt) pro semper sed
certis opportunisq; temporibus. Extra quæ
ideo tempora non est cur obligemur cete-
ra ex charitate prestare. Insuper arguitur.
Si illud singulare præceptum in cunctis a-

liis esse obseruatum necessarium, sequere-
tur, quod cuiusque transgressio duplica-
tum esset delictum (scilicet & contra pec-
ciliare obiectum, vt bi gratia furari, & con-
tra diuinam charitatem. Præterea, sequere-
tur quod vbis in materia cuiuscun-
que præcepti incidere, tenemur cõ-
scientiam discutere, vt in Dei gratiam re-
cipere. Quin age, sequeretur insuper
quod nemo ad sacramentum confessionis
digne accedere posset, nisi qui gratia iam
potiretur. Nam illud etiam confessionis
præceptum deberemus implere in gra-
tia. Immo neque ad baptismum posset
digne accedere adultus, nisi iam factus
membrum Christi. Quare neuiquam sa-
cramenta possent primam conferre gra-
tiam. At non opus est pluribus contra hu-
iusmodi opinionem dimicare, quippe cõ-
tra quam loco citato de natura & gratia,
plurima coniecimus. Sed concludamus
cum Theologis distinguentes bifariam
posse Dei præcepto satisfieri. Vno modo,
quantum ad substantiam operis, quod est
sic ipsum implere, vt transgressionis pec-
catum aut omissionis caueatur, altero ve-
ro modo quantum ad intentionem præ-
cipientis, id est cum finem & metam attingendo,
quo præcipientis intentio dirigatur,
quæ est vita eterna. Illud namque nos
Deus per suas leges perducere proposuit,
secundum illud, Si vis ad vitam ingredi,
serua mandata. Vnde vt legi priori modo
satisfaciamus, non est necessitas chari-
tatis, sed vt eam posteriori ratione impleamus.
Quo fit, vt ad illum priorem im-
plendi modum nulla sit opus relatione o-
peris in Deum per specialem eius succur-
sum, ceu in finem supernaturalem, quod
Gregorij Aeminiensis in 1. Sentent. dist.
26. & sequentibus placitum fuit, sed satis
est in ipsum referri tanquam in finem na-
turalem, in quem sane quodecunq; per
opus, quod nulla praua circumstantia vi-
tiatur, naturam habet relationem. De-
um namq; naturæ conditor ad se cuncta dũ
didit, retulit. Quocirca eiusmodi manẽ
impletio naturali Dei influxu fieri potest.
iuxta illud Pauli ad Rom. 2. Gentes, quæ le-
ges non habent, naturaliter quæ legis sunt,
faciunt. Tamen si tota lex absq; speciali gra-
tiæ subsidio impleri nequeat, vt longo
tempore absq; peccato viuamus. Hæc autem li-
2. de nat. & grat. cap. 20. satis discussimus.
De

Diony-
Cisterci-
cien.
Ratio
Dion.

Aust. li.
de natu-
& gra.

primario
in Dio-
nyf.

Secunda
ratio.

Terti-
ratio.

Quarta
ratio.

Distin-
ctio.

Grego-
rius Aem-
inensis.

Paulus.

De prior autem conclusione S. Thom. nempe de singulari præcepto charitatis acriora sunt dubia. scilicet: tam de eius necessitate quam de eius materia & modo. Dicitur enim finem legis non cadere sub præcepto cum ergo charitas & Dei amicitia, finis sit diuina legis, non oportebat singulare de illa præceptum institui. Est enim brauium quod per aliorum præceptorum obseruantiam obinetur. Mox arguitur. Charitas est donum supra naturale Dei præceptum ergo illius, allequende nequit a nobis naturali facultate impleri, quia neque ipsam ualemus naturaliter assequi. Cum ergo fidelis Deus nihil nobis inpossibile præcipiat, nõ debuit nobis tale mandatum iniungere, atque ideo minime, quod cum nemo sciat an odio vel amore dignus sit, nullus posset certior fieri an illud impleuerit. Quare neque aliud posset conscientiam de hac suam pacare. Præterea, cum sit affirmatiuum, dignoscenda tempora resstant, quibus obligat, hæc aut non sunt deprehensu facilia. Nam si dixeris satis esse semel in uita, idque in articulo mortis implere, profecto lóge a natura eiusdem præcepti aberras. Cũ enim præceptum hoc cæterorum omnium sit præambulum, & ut ait Paulus (nam finis præcepti charitas) ridiculum esset dicere, quod liceat transigere totam uiam æquam nos obliget. Præterea, si ab humanis exemplum petamus, miles dum nomẽ suũ in militiam dat, tunc se in amicitiam principis addicit, præceptum ergo, si ullum est charitatis, ab initio statim uita obligat. Quod si dicas statim elucere rationis lumine obligare, certe hoc non est omnibus, sed paucissimis nomum. Immo neque ullus unquam huiusmodi omissione sacerdoti cõfessus est. Ad hæc S. Th. loco presentis alia tempora huic præcepto consignat, ut pote qui in fine articuli docet transgressionem eiusdem præcepti contingere posse, ubi alia uolatur. Quid si cum Scoto in 3. dist. 27. respondeas tẽpora eius præcepti esse omnes dies festos, sane quibus homo tenetur se Deo commendare & gratias agere, in contrarium est argumentum, quod hoc non exprimitur in præcepto sanctificandi festũ, quippe quo duntaxat iubemur a feruili opere cessare. Et quamuis finis eius sit vacare Deo tamen finem iam dictum est non cadere sub præcepto, quod in talem ordinatur finem, de qua re questione sequenti, ait latius.

In summa, hoc in presentia desideratur, quidnam tali præcepto nobis iubeatur, ut uide licet interna sola dilectio, an uero externum et opus? Responsio horum argumentorum à postremo aut aspicienda est. Præceptum inquam dilectioni non præcise ad internum affectum obligat, sed certe ad extremum opus affectus enim bonus propter bonum opus est. Obligar enim primũ omnium charitatis lex, si D. Tho. fidem tribuas ut dum quis primum rationis lineam ingreditur, se & sua in Deum referat. Et certe nõ absq. rone hoc afflruit. Nam cunct ad hoc nos Deus creatos duxerit, ratioque naturalis cum nobis, unam fuisse omnium primam causam ostendat, quam maxime rationi consentaneum, ut tunc homo ipsius amore a malo recedere debeat proponeretur. agere bonum, hoc enim est Deum protunc super omnia diligere. Quare presente tunc eius speciali auxilio fidem homo & gratiam reciperet, qua ab originali mandaretur. Quidquid autem de hoc sit, arbitror, ut cum homo rationis compos baptismo intingitur, uitam in Deum suam referre debeat, sicuti enim tunc præcepto fidei tenetur credere ita & que credit sperare, & a quo illa sperat, diligere, ut libro. 2. de nat. & grat. ca. 12. & subsequenti monstrauimus inlar illius, qui in militiam nomen suum dat principis. Ac subinde crediderim, quod qui tunc non se ad gratiam disponeret, peculiariter contra charitatem delinqueret uelut contra fidem si non crederet. Neque in his tantummodo casibus, uerum fortes quoties opus aliquod egregium inceptamus uel causa subeundi martirii nobis offertur, uel illustre aliquid beneficium a Deo suscipimus, ut dum nos a presentissimo mortis periculo eripuit, non esse temerarium afferuerat, sed certe prudentia. ut eodem quoque præcepto teneamur Deum diligere, etiam quantum ad modum, hoc est præparare nos quantum in nobis est ad incurdam cum Deo gratiam. Hoc tamen hic aduortato opus est, quod ut reliqua, sic & singulare quoque præceptum charitatis potest quantum ad substantiam operis impleri absque eius modo. Exempli gratia, Arbitror præceptum hoc hominem perstringere, ut quoties nomen Dei blasphemari uiderit,

Ad protestem argum

Opinio. S. Tho. Ratio. S. Tho.

Scoto de iure legibus Dist. 13

dist. 2

Quæstio dilectionis Dei. Arbitror præceptum hoc hominem perstringere, ut quoties nomen Dei blasphemari uiderit,

Tertiã ratio.

Quarta ratio.

Secunda ratio. Tertia ratio.

Distinãtio.

Paulus.

Confirmatio prima.

Solutio Refutatio.

Confirmatio secunda.

Scotus.

Paulus.

viderit, eiusque honorem pessundari ac la-
 cerari, a parte ipsius fieri, eiusque tuetur in ac-
 cessu maiestatem. Quo tamen articulo
 non subinde ei ediderim teneri uotam cri-
 minum penitere, ut Dei sibi amicitiam co-
 alier. Quare neque hoc praeceptum uni-
 uersum obligat ad suum ipsius modum,
 sed quando occurrit articulus interne dili-
 gendi, nam in hoc commemo: ato casu so-
 lum est necessitas exterioris protectionis.
 Et per haec soluta restant penultimum vlti-
 mumque argumenta. Ad primum autem
 respondet S. Thom. 1.2. q. 44. quod etsi cha-
 ritas finis sit aliorum praeceptorum, atque
 adeo non cadat sub ipsorum vinculo, nihilo-
 minus deest singulare eius praeceptum
 cunctis alijs praemittitur tanquam eorum prae-
 ambulum. Et ideo illud, sicut neque alie-
 rum dilectionis proximi, non est in De-
 calogum includi, sed extra in radice praefi-
 xum, in quod reducuntur praecepta pri-
 mae tabulae sicuti in alterum, praecepta se-
 cundae. Ad secundum autem facile responde-
 tur, per illud Aristoteli cu axioma. Quae per
 amicos facimus, per nos ipsos facere videmur.
 Nam quamuis per nos ipsos praeceptum
 & modum charitatis nequeamus im-
 plere, tamen Deus paratissimus est, nisi per
 nos fuerit, opem nobis ad id perficien-
 dum ferre. Verum tamen minime praeter-
 eunda est vltima clausula S. Tho. in respo-
 sione quaestiois. Ait enim quod qui paren-
 tes ex Dei charitate non honorat, non est
 transgressor praeccepti de honorandis pa-
 rentibus, licet sit transgressor praeccepti,
 quod est de actu charitatis, propter quam
 transgressionem meretur poenam. Ex his
 enim verbis nonnulli ex nostris hanc infer-
 runt mentem S. Tho. quod vbicunque oc-
 currit materia aliorum praeceptorum, con-
 currit pariter charitatis mandatum, contra
 quod subinde peccatur, si caetera non im-
 pleantur ex charitate. Intellectus autem
 iste contrarius est D. Thom. quippe qui de
 finiens modum charitatis non includit in
 alijs praeceptis, docet neq. semper cum eis
 concurrere, sed cum sit affirmatiuum, habe-
 re sua definita tempora, ut in solutione se-
 cundi euidentius edocet. Mens ergo eius
 est, quod si illo tempore, quo praeceptum cha-
 ritatis, eiusq. modis obligat, concurrere ac-
 cidat aliorum quodlibet, tunc illud aliud
 implendum sit ex charitate, non propter il-
 lius obligationem, sed propter huius vin-

culum. Superest autem, ut argumentum in
 capite quaestiois obiectorum, responsa su-
 biciamus. Respondetur ergo ad primum,
 quod cum vnum praeceptorum sit ipsum
 charitatis, & modi eius, quicunq. vnuer-
 seruatur, est in gratia. Sed arg. is contra. Stat
 homini existenti in peccato, nunquam affer-
 ri tempus praeccepti dilectionis, tunc ergo
 cuncta ille poterit seruare quantum ad lu-
 stantiam operis, & tamen non ingredietur
 vitam. Propter hoc argumentum sunt qui
 affirmant existenti in peccato praeceptum
 esse couerti in Deum, quod quia peccator
 non implet, non ingredietur vitam. At tamen
 licet hoc problema sit, nunquam mihi ta-
 men peruersum est pluribus praeceptis ob-
 id praecise hominem teneri & lapsus est, qua
 obligatur, dum exigit in gratia. Sed est ei
 necessarium conuerti necessitate finis, si
 vult hominem vitam aeternam. Quidquid
 autem de hac reteneas, argumentum praesens
 non vincit. Respondetur ergo, quod
 verbum Christi intelligitur de illo, qui est
 in gratia. Ille enim si seruatur cuncta manda-
 ta, talis erit. Qui autem per vnus trans-
 gressionem a graua decidit, illa non seruauit
 mandata. Et ideo non satis habet deinde
 seruare caetera quousque violari poeni-
 teat. Ad tertium responde ut, quod hoc
 quod est omnia in Deum referre, ad praec-
 ceptum peculiare charitatis pertinent. Ob-
 idque quoties tempus eiusdem praeccepti oc-
 currit, tenemur cuncta, quae tunc facimus,
 in Deum tanquam in finem supernatura-
 lem referre. Quare illos temporis articulo,
 qui parentibus extra charitatem obsequer-
 tur, licet non cesset violator quarti praec-
 cepti, esset tamen transgressor praeccepti cha-
 ritatis. Subdit autem D. Thom. quod cum
 haec sint duo praeccepta affirmatiua non ob-
 ligantia ad semper, possunt pro diuersis tem-
 poribus obligare, & ita potest contingere,
 quod aliquis implens praecceptum dilectionis
 non tunc transgredietur praecceptum
 modi charitatis. Vbi plenissime dilucidat,
 quod super proximis verbis in caetera quaes-
 tionis nuperrime adnotauimus. Tunc ergo
 secundum ipsum non est peccatum non referre
 illud opus in gloriam Dei tanquam super-
 naturalis finis. Igitur verbum Pauli dupli-
 ce exhibere potest sensum, videlicet, & praec-
 cepti & concilij. Si sit praecceptum, non obli-
 gat pro sp. si autem concilium, sensus est, ut
 procuremus nos sp. in Dei gratia p. imple-
 tionem

Ad pri-
mu arg.

Ad secū-
du arg.

S. Tho

Ad pri-
mu arg.
p. i. q. 1.

Obie-
ctio.

Solutio.

Ad ter-
tiu arg.

S. Tho

Pr
arg
par
neg

sunt non vsque adeo uniuersalia, sed eorundem principiorum conclusiones quae quique perse etiam plebeius facile potest percipere. Veruntamen quia ob moram perueritatem & rationis nebulam potest nonnunquam eorum iudicium perueri, editione indigent. Atque huius secundi ordinis sunt cuncta praecepta Decalogi, quauis illa secunda tabula, quia nullo indigent fidei lumine constituta supra sunt in primo conclusionum gradu, praecepta vero prima, quia illo indigent, in tertio. Sed tertius ordo est eorum, quae non ita quisque facile rationis luce percipere potest, at sapientium indiget adminiculo. Quae ideo articulo in secundo conclusionum gradu collocauimus. Et haec sunt extra Decalogum per Moysen & Aaron suggestionem diuina superaddita. At quantum ea quae minus cognoscuntur, per illa quae parentissima sunt innotescunt praecepta huiusmodi tertii ordinis ad Decalogum, quo implicita sunt reducuntur, singulis scilicet ad singula respondentibus. Exempla patent. Cum enim primo Decalogi praecepto alienorum deorum cultus proscriptus eodem natuque sit, cuncta quae ad idololatricam superstitionem spectant, ad ipsum referuntur, quale est illud Deut. 18. Non inueniatur in te, qui iustret filium suum aut filiam suam, ducens per ignem, nec sit maleficus atque incantator, neque qui Phytones consulat neque diuinos, & quae a mortuis ueritatem. Rursus quia secundo mandato periurium cauetur, eodem reducitur prohibitio blasphemiae, quae Leuit. 24. extat, ubi blasphemus iubeat lapidibus obrui. Et prohibitio falsae doctrinae, cuius Deuter. 18. fit mentio, ubi falsi prophetae refelli iubentur. Ad tertium autem praeceptum de sabbathi sanctificatione cuncta reducuntur caeremoniarum instituta. Quartum. Sicuti & ad quantum de honore parentibus deferendo applicatur omnia, quibus iubemur seniores & magistris honorare. Quale est illud Leuit. 19. Coram cano capite conserge, & honora personam senis. Pari iure quintum praeceptum, quo homicidium condemnatur, iura omnia comprehendit, quibus coporea quatuor proximi lesio inhiabitur, quin uero & internum odium. Quali illa sunt est in idem capitis. Non stabis contra sanguinem proximi tui. Et rursus, Ne oderis fratrem tuum in corde tuo. Ad eundem modum sexto praecepto, quae prohibitio est adulterij, implicatur genus omne luxuriae. In primis simplex fornicatio, & nefandum crimen, atque bestialitas, secundum illud Deuter. 24. Non erit meretrix de filiabus Israel neque fornicator de filiis Israel. & Leuit. 18. Cum masculo non commisceberis, cum omni pecore non coibis. Atque eodem tenore septimo praecepto quo furtum vituperatur, affine est aliud Deuter. 28. quo prohibetur usura, Non foeneraberis fratri tuo ad usuram. Et prohibitio fraudis, secundum illud Deuter. 25. Non habebis in sacculo diuersa pondera. Ac perinde uniuersa technarum & calumniarum genera. Denique eodem pacto ad octauum praeceptum, quod prohibitio est falsi testimonij adiungitur & prohibitio falsi iudicij, atque omnes mendacij species ac detractionis. Legitur enim Exod. 23. Neque in iudicio plurimorum acquiesces sententiae, utra ueritas e deus. Et infra, Mendacium fugies, & Leuiti. 19. Non eris criminator & susceptor in populis. Postremis autem duobus, utpote quibus omnis cohibetur sinistra cupiditas, nullum aliud superest quod adhibeatur. Circa haec non nisi unicum simplex dubiolum restat. Etenim in hac reductionum serie multa recensita sunt grauiora, quae ad leuiora reducuntur ut blasphemia, ad periurium & ad adulterium infanda, bestialiaque flagitia, ac denique rapina ad furtum, cum tamen ratio suadere uideatur, ut quae leuiora sunt, ad acerbiora reducuntur. Huius autem rationem Caietanus hanc subiungit, quod cum illa leuiora, communiora ut inquit sunt & frequentius in usu, ad illa referuntur alia quae rarius contingunt. At uero ratio haec non plene uidetur dubium dissuere. Nam illa ratione, fornicatio simplex, quae latius inter homines serpit, deberet in Decalogo prohiberi ad quam reduceretur adulterium. Ratio ergo non est, nisi quam supra saepenumero adnotauimus, nempe quod cum Decalogo illa deberent penitus conscribi, quae sunt parentissima & inter utres omnis iustitia atque adeo inter iniquitates iniuria sic cunctis notissima, in prima tabula posita sunt illa, quae palam est nos Deo debere. In secunda uero nisi illa quae iniuriam in proximum annexam habent, quale

Secundus

septimus

Octauus

Nonus

& decimus

Duo

decimus

cum

Rō Cit

ian.

I

at

pa

fir

ua

Pa

So

quale est mœchia . Nefandum enim , crimen & bestialitas , etsi sint foedissima ac subinde grauiora , tamen non sunt peccata contra iustitiam sed in corpus proprium . Tametsi in furto & rapina verum sit , quod per minoris cautelam prohibeatur maius .

Ad primū arg. Per hæc igitur argumenta facile soluntur . Ad primum enim respondetur , quod etsi tota lex pendeat ex illis duobus mandatis nihilominus alia euidentius ex illis inferuntur , & hæc in Decalogo copulata sunt . Alia vero minus euidenter , & hæc commissa sunt sapientum doctrinæ .

Ad secundū arg. Ad secundum autem respondetur , quod ceremonialia , & iudicialia , vt dictum est , sunt generalium determinationes non per viam illationis , sed per viam arbitramenti quo generalia speciatim determinantur , quare illa non reducuntur ad Decalogum , sed illa profus , quæ vt naturalis instinctus inde sapientes ratiocinando eliciunt .

Ad tertium arg. Ad tertium autem per id , quod sepe dictum est , respondetur , videlicet quod in Decalogo illa tantum sunt prohibita quæ manifestari in inferunt iniuriam : seu in personam presentem , vt homicidium seu in futuram prole , vt adulterium . Reliqua vero quæ hominem in ordine ad seipsum componunt , vt fortitudo , & temperantia quia eorum contraria non sunt adeo manifesta crimina , commissa sunt alijs edocenda , vt ducibus in bello , qui doceant non esse fugiendum : Deuter. 20. Nolite metuere nolite cedere . Et patribus familias , qui suos instruant temperate viuere , vt eodem libr. ca. 21. Monita nostra audire cõtemnit , commensationibus uacat & luxurie , atque conuiuuiis , est enim hæc reprehensio atque correptio , qua parentes in filios vti debent .

ARTICVLVS XII.

Vtrum præcepta moralia veteris legis iustificarent .

Primū arg. ad partē affirmatiuam . Paulus . Secundū .

Quæstio præfens in præceptis moralibus legis veteris dilucidandis versetur , queritur postremo articulo de eorum vigore , vtrum videlicet eorum obseruantia iustificaret ? Videtur enim Paulus ad Roman. 2. id affirmare , vbi ait Non auditores legis iusti sunt apud Deum sed factores le-

gis hoc est , legis mandata complentes , iustificabuntur . Secundo , & id ipsum assertum esse videtur verbis illis I. c. iiii. 18. Custodite leges meas , atque iudicia , quæ faciens homo viuet in eis , vita scilicet spirituali , in qua iustitia apud Deum consistit . Et ratio id tertio persuadere videtur . Lex enim uerus , vipote diuinitus lata , excelsioris erat virtutis quam humana , lex autem humana iustos facit homines . Nam , vt supra dictum est , propositum legislatori est bonos facere ciues boni autem non sunt nisi per virtutes , quarum vniuersitatem . Aristoteles appellat legalem iustitiam : ergo lex uetus iustificabat . In contrarium est illud Paulus 2. ad Corinth. 3. Litera occidit . Quod secundum Augustinum in hb. de spiritu & litera . cap. 4. & proximis de præceptis moralibus ad literam intelligitur .

Tertium .

Augustus .

Quæstio hæc tempore S. Tho. licet contra Pelagianos , satis fuisset , tam ab alijs , tñ præcipue ab Augustino discussa , tamē postquam Lutherani eatenus fidei iustificatiōnem adscribere moliti sunt , vt operib. omnem denegauerint iustitiæ vim , celebrior facta est . De quo pene argumento tripertitum nos opus de natura , & gratia ad sanctum Concilium Tridentinum , edidimus . Hic ergo nimis operosum esset tam uastam disputationem ingredi : sed satis erit præfenti loco inseruire . Et quidem diffidēti non possumus , quin articulus hic apud San. Thom. pressior sit atque implicatio , quam suam esse solet lux ingenij , quia cum illo tunc temporis res erat constitutissima , non duxit necessarium præfenti loco eam euoluere .

S. Tho.

Accedit quod vniuersa eius exemplaria expositurum chalcographorumque subinde negligentia mendosa hoc loco sunt . Igitur vt tum S. Tho. tum res ipsa aperitur , notandum est , quod sicuti iustitia duplex est , scilicet infusa & acquisita , sic & iustificatio altera sit apud Deum atque altera apud homines . Quare dicendum prius de illa , quæ est apud Deum , quæ simpliciter est iustitia , ac deinde de altera , quæ tantum dicitur iustitia humana . Iustificatio ergo (vt 2. libra citato cap. 6. dicebamus) si proprie & per se primo nomen accipias , idem est quod iustitiæ factio puta opus quo quis ex iniusto sit iustus . Sicuti calefactio est actio qua frigidū fit calidum . Nā huiusmodi nomina mutationem

Aucto. libro de natura , & gra.

Soto , de Iust. & Jur. I tionem

SOTO
de Iure
Legibus
3
Dicit
13

tionem inter duo extrema significant. Accipitur nihilominus paulo extensus pro augmento & quod Physici dicunt, intentione eiusdem iustitie. Nam in formis, quae latitudinem habent, non solum inceptio, verum & progressio idem sortitur nomen. Dicitur enim aqua calefieri quanto tempore fit calidior. De priori significatione ait Paulus ad Roman. 4. Credenti in eum qui iustificat impium, hoc est, ex iniusto iustum efficit. Et capitulo sexto. Qui mortuus est, iustificatus est a peccato. Est ergo iustificatio priori modo nihil aliud, quam peccatorum remissio per gratiam spiritus sancti, secundum illud ad Dorin. Iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in Spiritus Dei nostri. Quapropter iustificatio in proposito non derivatur a iustitia particulari virtute, qua unusquisque alterius suum tribuit, sed ut importet totius hominis rectitudinem respectu Dei. Enimvero sicuti in rebus corporis illud dicitur alteri iustificari quod eidem adequatur, ut lapis normae, sic ille apud Deum iustificatur, qui eius voluntati subiectus ad eius legem, & regulam sua opera admittitur. De secundo autem iustificationis modo ait Ios. Apoc. 22. Qui iustus est iustificetur adhuc. Et Ecclesiasti. 18. Non verearis usque ad mortem iustificari. Et Iac. 2. Videtis quod noniam ex operibus iustificatur homo, & quantum non ex fide tantum. Quibus verbis aduertimus fuisse Paulo dicens: Arbitramur hominem iustificari per fidem, & non ex operibus nisi Paulus de infusione diuinae gratiae loqueretur. Iacobus autem de eius in cremento. Quo fit ut utroque predictorum modo iustificatio cum opus sit super naturale non nisi per gratiam Dei perque infusam iustitiam fiat. Sed est differentia quod prima iustitie infusio in parvulis quidem per solum sacramentum, in adultis vero per proprias dispositiones, puta vel per voluntariam receptionem baptismi, vel per contritionem quae licet non sit meritum gratiae, alias, ut ait Paulus non esset gratia, est tamen preparamentum absque quo nemini eam Deus conferat. Quare ad conversionem prima dispositio requiritur fidei nam accedentem ad Deum, ut Paulus, oportet credere quia est Deus, deinde requiritur spes, iuxta illud ad Roman. octavo. Spe saluti facti sumus.

Denique motus charitatis, secundum illud Iohannis. Translati sumus de morte ad vitam: quoniam diligimus fratres. Et secundum illud Saluatoris. Qui diligit me, diligitur a patre meo. At vero postquam dimittimus iusti facti sumus ac Dei filii constituti, per infusam ab ipso cum gratia virtutis, ac per diuinum eius fauorem operamur opera, hoc est merita vite, audendo iustitiam. Prior ergo iustificatio est acquisitio seu assecutio iustitie, posterior vero est eiusdem extensio. Iustitia autem acquisita, quae est apud homines, vna est secundum rei veritatem quando scilicet homo re vera facit legis opera, quam appellat Paul. ad Roma. 3. legem factorum. Et dicitur iustitia operum, ut illic nos adnotauimus, quia est humana rectitudo, quae per naturalem facultatem in moribus constituitur secundum legum normam. Ac differt a iustitia fidei, quod talis rectitudo, licet substantiam operum faciat moraliter bonam, non tamen personam iustificat per remissionem praeteritorum peccaminum, iustitia vero quae fundatur in fide, ideoque nuncupatur iustitia fidei, per gratiam iustificat prius personam a delictis praeteritis, ut deinde iusta exequatur opera, quae si ut Deo grata. Sed est praeterea humana iustificatio in foro exteriori, quando secundum allegata & probata iudex reum absoluit. Quo sensu ait Sapiens Proverb. 17. Qui iustificat impium, & condemnat iustum. ab omnia bilis est uterque apud Deum. De hac autem acceptatione nihil ad praesens. Quapropter, & respectu iustitiae acquisite iustitiae apud homines, uno modo usurpatur iustificatio pro acquisitione & assecutione habitus iustitiae, puta cuiuscunque virtutis, nam generali etiam nomine accipitur hic iustitia, atque altero modo pro executione & exercitio studiosorum operum. Hac igitur praemeditati ad litteram S. Tho. descendentes, quinque conclusionibus ad questionem respondeamus. Mouet enim peculiariter quaestione de preceptis moralibus legis veteris, propterea quod de illis peculiariter tractatur in hac quaestione: videlicet, utrum iustificarent, hoc est homines facerent iustum apud Deum ac dignum vitae aeternae? Pro cuius decisione supponit quod sicuti sanum propria accipitur pro animali quod sanitate formales

Paulus

Differētia inter paruum & adultos, & quantum ad iustitiae infusionem.

Iustitia acquisita apud homines.

Supponit tamen decisionem quaestione.

Ita est sanum secundario vero pro signo
 vel causa tantis, quemadmodum vna
 dicitur sanam, ac medicinam, sic iustifica-
 tio proprie & formaliter accipitur pro re-
 ceptione & custodia iustitiæ, quæ est pecca-
 to vni remisso, secundario vero pro dispo-
 sitione atq; adeo pro significatione eiusde
 iustitiæ. Quo supposito statim prima con-
 clusio. Precepta legis secundo improprioq;
 modo iustificabant, tum in quantum dispo-
 nebant homine ad gratiam Christi iustifican-
 tem, tum etiam in quantum eandem futuram
 Christi misericordiam significabant, nam
 ut ait contra Faustum. Aug. vita illius popu-
 li prophetica erat, & Christi figurativa, se-
 cundum illud 1 ad Cor. 10. Omnia in figu-
 ra contingebant illis. Percontaris autem
 vtrum hoc peculiare erat preceptis illius le-
 gis, ac moralibus singulari? Nam & opera
 nostra, preparamenta etiam sunt ad gratiam.
 Respondetur in hoc nihil interesse discrimi-
 nis inter opera illius legis & nostra quod
 pertinet ad cuiusq; pertinet iustificationem.
 Immo sicuti opera nostra extra gratiam pos-
 sunt esse moraliter bona atq; adeo cum au-
 xilio speciei dispositio ad gratiam, sic ope-
 ra illorum tam ceremonialia & iudicialia,
 quam moralia. De hoc autem est differen-
 tia, quod cum gratia & misericordia per so-
 lum Christum nobis obueniat, per opera il-
 lius legis disponebatur populus ad suscipi-
 dum eundem Messiam, eiusq; legem euân-
 gelicam, quam & ceremonie etiam signifi-
 cabant, ob id que conclusio cuncta leg. s. o-
 pera comprehendit. Opera vero nostre le-
 gis non disponunt ad suscipiendum signi-
 ficandumve Christum, sed quem iam susce-
 pimus, per ea colimus. Si autem loquamur
 de iustificatione proprie dicta, puta de rece-
 ptione & cultu iustitiæ, tunc vt paulo antea
 admonebamus distinguendum est. Nam
 iustificatio vel vsurpatur pro acquisitione
 & assecutione iustitiæ, vel pro executione
 eiusdem acquisitæ, purè pro exercitio operis
 virtutis. At vero virtutum alia sunt acqui-
 sitæ, aliæ infusæ, quarum priores nostrorum
 operum vni & consue tudine, secundum Ari-
 stot. 2. Ethic. ingenerantur, posteriores vero
 diuinitus cum gratia infunduntur. In qui-
 bus simpliciter vera iustitia consistit, quæ est
 apud Deum, puta remissio peccatorum, se-
 cundum illud Pau ad Rom. 4. Si Abraham
 ex operibus legis iustificatus est, habet glo-
 riam scilicet apud homines, sed non apud

Deum. Atquid hæc vera iustificatione que-
 ritur impotentiam, De qua idcirco sta-
 tutur secunda conclusio negatiua, eadem-
 que generalis. Precepta moralia, quibus hu-
 mani actus instituntur, ne quaquam effice-
 re tunc poterant, neq; vero in nobis modo
 possunt eiusmodi iustitiam. Haud enim co-
 clusio peculiariter intelligenda est de præ-
 ceptis illius legis, sed de omnibus generaliter
 etiam nostre, quæ ad mores pertinent. At-
 qui hoc est argumentum, quod Paulus tum
 in alijs epistolis, tum præsertim ad Roma-
 nos atq; ad Galatas demonstrandum cura-
 uit aduersus Iudæos, qui suam salutem suis
 legis operibus adscribebant. Constituit in-
 quam nemini vnquam salutem nisi perfi-
 dem Iesu Christi, obigisset. Et ratione in se-
 pe assignauimus, nempe quod cum iustifi-
 catio opus sit supernaturale, vigore nostro
 sum operum excedit, vt ab ecclesia contra
 Pelagium iam pridem, sancitum est. Quare
 altera, vt diximus, nuncupatur iustitia ope-
 rum, quæ personam a peccatis emundat. At
 vero dicitur Tho. conclusionem ad præcepta
 moralia eo coercuit, quod de ceremoniali-
 bus sacramentis dubium testabat, an sicut
 nostra gratia efficeret. Ab hac statim conclu-
 sione litera S. Tho. non solum implexa est,
 verum & mendosa Subdonatur namq; duo
 membra eorundem verborum, hæc scilicet.
 Si vero accipiatur iustificatio pro executio-
 ne iustitiæ. Quæ rursus verba statim repeti-
 tur. Quare necesse est, vt in priori legamus,
 pro acquisitione, vel assecutione. Nā illud
 fuerat prius membrum superioris distinctio-
 nis. At vero non subinde patet litera. Nā
 cum negasset opera moralia iustitiæ apud
 Deum efficere, consequens sit, vt neque eis-
 dem, eandem acquiramus aut assequamur
 iustitiam, & tamen protinus subiungit, qd
 præcepta moralia iustificabant in quantum
 continebant, id quod est secundum se ius-
 tum. Dicendum ergo est Sanctus Th. tria
 membra insinuare scilicet efficere iustitiæ,
 assequi iustitiam, & exequi iustitiam. Et de
 primo statuit secundam conclusionem ne-
 gatiuam. De secundo autem subicitur ter-
 tia. Precepta moralia iustificant si iustifica-
 tio accipiatur pro assecutione, & acquisitio-
 ne, hoc est per eorum opera omnes asseque-
 batur iustitiam, tum naturalem, quæ gene-
 ratur assuetudine operum bonorum mora-
 liter, tum etiam illam, quæ est apud Deum.
 Non quidem in ratione meritorum, hoc
 enim

Secunda
conclu.

Rō con-
clōnis.

S. Tho.

Tertia
conclu.

SOTO
de iure
legibus
3
DIF
13

Aristot.

Paulus.

Iustitia
acquist
ta apud
hoies.

Supple-
tum
de
ne
qu
fion
im
io.
ac.
na.
Aug.

enim est Pelagianum, & secunda conclusio ne, negatum, sed tamen in ratione dispositionis per speciale auxiliu. In quo (vt nuper dicebamus) opera nostra ab illis non differant. Sunt enim vtraque moraliter bona ex obiecto. Et hoc est, quod ait D. Tho. In quantum continebant id, quod est iustu. Quarta conclusio. Ceremonialia legis opera, nempe preceptorum sacramenta non conferebant gratiam, sicuti nostra. Conclusio hec non est propria presentis loci, sed doctrine complementum inserta. Constituit eam tamen D. Tho. 3. parte, qu. 62. art. 6 iuxta verbum

Paulus. Pauli ad Galat. 4. Convertimini iterum ad infirma & egena elementa, hoc est, secundum glossam, ad legem. Quæ quidem dicebatur infirma, eo quod perfecte non iustificabat. Vbi non negatur in circumcisione conferri fuisse tunc solitam gratiam aut tamen non conferrebat ut sacramenti, sed per fidem, quum per illam ceremoniam populus ille profectabatur. Et ratio discriminis est, quod tunc cum nondum fuisset exhibitum passio sola intentione per modum finis applicabatur per fidem. Quare ceremonie illa non erant passionis instrumentum, sed precise testimonium. At vero cum per euangelium exhibitam iam passionem profiteamur, nostra sacramenta non tantum eiusdem testimonio, verum, & instrumenta censentur, in quorum perinde applicatione virtus latet, effectrix gratia. Igitur vt ad rem redeamus, si iustificatio pro exercitio, & executione iustitie vsurpetur, adiungitur quinta conclusio. Omnia precepta legis iustificabant. Na extra gratiam erant mortaliter bona iustificantis apud homines. In his autem qui per gratiam Dei iustitiam fuerunt apud ipsum adepti, vera erant merita digna felicitati aeternæ. Neq. in hoc vllum erat intervallum inter nostra & illorum opera. Agnoscit autem S. Tho. non nihil discriminis inter ceremonialia precepta, & reliqua, seu moralia, seu iudicialia, quod ceremonialia, inquit, ideo iustificabant, hoc est erant meritoria, quod continebant iustitiam secundum se in generali, ob id, scilicet quod per ea exhibebatur Deo cultus, sicuti nos modo per thurificationem, & alias ecclesiasticas ceremonias Deum collimus. At vero in spali, id est, propria ratione obiecti, non continebant secundum se iustitiam, nisi ex sola determinatione legis diuine. Quod est dicere, litere cetera animalia, nempe vitulos, aut capros, aut

agniculos, aut passeris destinato numero, linireq. ali aris cornua sanguine, & ad genus alia, secundum eorum natura nihil iustitie continebant, magis quam occidere canes aut certe mures. Continebant tamen iustitiam ex determinatione diuina legis, porro quia diuinitus erant instituta. Et ideo inquit de huiusmodi preceptis dicitur quod non iustificabant nisi ex deuotione & obedientia facientium. At tamen precepta moralia generaliter continebant id, quod erat secundum se iustum, nempe Dei proximitatem, quæ est generalis iustitia, omnem virtutem secundum Arist. 5. Ethic. comprehendens. Precepta vero iudicialia continebant specialem iustitiam, hoc est, determinatione generalis rationis preceptorum moralium ad aliquam speciem modo supra deposito. Est enim genus moralis precepti, vt malefactor in suppliciu adigatur, iudiciali autem in particulari decernebatur vt qui iuraretur ouem quatuor solueret, & fur nocturnus occideretur, & adultera lapidibus obrueretur.

Per hæc ergo clarescunt argumentorum Ad p. resolutiones. Verbum enim Pauli ad Rom. 3. quod iustitiam operum non iustificabit, intelligitur secundum sententiam quintæ conclusionis de executione iustitie nempe quod implentes legem extra gratiam exequantur opera moraliter bona, in gratia vero opera de condigno meritoria. Aliud autem Leu. 18. nempe quod faciens humo iudicia legis viueret in vis nõ intelligitur, quod per se ipsa opera vita donarent spirituales, sed quod qui legem custodiret, non incurreret mortis pœnam, quam semper lex comminabatur, quamuis & in eis ob id viueret spiritualiter, quod iustus seruando legem conferuaret. Dei amicitiam. Tertium autem argumentum solum probat, quod opera humanarum legum iustificanc iustitia acquisita, quæ est apud homines. Conclusio vero secunda, est principalis huius articuli negat vlla per se opera iustificare apud Deum.

Quarta conclu. S. Tho.

Paulus.

Quinta conclu.

Arist.

Ad p. m. arg.

Ad feci dum.

Tertiu.

Q. V. A.

QVÆSTIO III.

DE PRÆCEPTIS DECALOGI in singulari.

San. Thom. 2. 2. quæst. 1.

ARTICVLVS I.

Vtrū præcepta decalogi sint præcepta iustitiæ.



Quæstioni præcedenti, qua de mandatis Decalogi in genere disserterum est hanc quartam subnectendam duximus de singularibus præceptorum in particulari, ut de eorum cognitione nihil amplius de sideretur. Nam species, & individua suo generi supposita lucidiora sunt. Quamobrem eandem rationem ex S. Tho. 2. 2. q. 122. nepe postrema de iustitia, huc accersuimus. Decalogus etenim quatenus pars est veteris legis, ad legem tractatum in cõi attinet, quem diuus Thom. 1. 2. collocauit. Quatenus vero ad iustitiam spectat, in 2. 2. in particulari tractatur. Nos vero propter innatam affinitatem, quam species habent & genus, simul ambas coniunximus. Igitur quamuis superiori ratione satis hoc fuerit inculcatum, nihilominus quia hic proprius est locus, quaeritur primo, vtrū cuncta præcepta decalogi partes sint speciesque iustitiæ; Et arguitur a parte negatiua. Propositum legislatoris (vt Arist. 2. & 5. Ethic. auctor est) huc fertur, vt ciues faciam bonos, hoc autem perficere nequit, nisi omnium illos uirtutum officijs imbuat, ob id enim dictum est de uariis uirtutibus præcipere. Decalogus ergo qui totam legem complectitur non solius iustitiæ præceptiones debuit continere. Secundo. Lex etiam præcepta iudicialia tradidit, & ceremonialia, ac demum alia de actibus iustitiæ pertinentibus ad commune bonum, puta de publicis magistratibus, vt quomodo essent creati sacerdotes templi, & iudices populi. Hæc ergo debuerunt quoque in numerum redigi, & non illa solum decem, quæ uirtutes instituunt priuatas. Tertio. Dux decalogi tabulæ in dilectionem Dei & proximi, vt supra dictum est, resoluuntur, ergo sub caritate potius quam sub iustitia continentur. In contrarium est, quod sola iustitia uirtus est, aut illi annexa, per quam vnus

alterum ordinatur, præcepta autem decalogi, si illa inspexeris, cuncta respectum habent vnus ad alterum, ergo omnia pertinent ad iustitiam.

Quæstio facilissima est, ac satis superque soluta. Respondetur ergo vnica conclusione. Omnia præcepta Decalogi ad iustitiam oportuit pertinere. Probat, Decalogus continere debuit non nisi prima legis principia, nam conclusionum multitudo usque adeo est numerosa, vt nequeat certo numero comprehendi principia autem decet sic habere manifestam rationem debiti (nam præceptum, debiti rationem dicit) vt quam facillimo negotio vnusquisque id uideat, ratio autem debiti in sola ratione iustitiæ luculentissime apparet, debitum enim respectum ad alterum palam affert. Nam cum vnusquisque sui sit, suorumque dominus, non ita compertum est hominem sibi ipsi aliquid, debere, sit ergo consequens, vt cuncta decuerit ad iustitiam pertinere. Quocirca præcepta primæ tabulæ, ad religionem Dei attinent, quæ potissima pars iustitiæ, quartum uero ad pietatem, quæ illi est proxima, sed tamen subsecuentia ad iustitiam, quæ est inter æquales. Hic nihil adnotandum superest, quod superiori quæstione non fuerit definitum, nisi si quis hoc forte ambigeret, quod uideatur S. Thom. sibi ipsi contrarius. Etenim superiori quæstione artic. 1. præcepta Decalogi non dixit esse prima principia, sed proximas conclusiones, quare præcepta secundæ tabulæ eo posuit in primo gradu, quod modica considerationem approbatur per illa communia, & prima principia, nempe, id facias aliis quod tibi fieri uis, &c. hic autem ait esse prima principia. At uero nulla est contradictio. Non enim hic ait præcepta Decalogi esse simpliciter prima principia, sed cum restrictione, prima principia, legis, hoc est intrinseca legi. Lex enim est præceptorum numerus, quæ edita sunt & posita, præcepta autem, quæ ponuntur ex primis eliciuntur principijs naturæ, per uiam conclusionis, ob id que nihil repugnat, vt Decalogi mandata conclusiones sint primorum principiorum nature quæ sunt legi extrinseca, quasi fons eius & origo, & tamen eadem præcepta sint primo per legem lata, ex quibus alia deducuntur, quæ sunt extra Decalogum. Quo fit ut sicut in specula.

Vnica conclusio. Rõ conclud.

Dubiū subortū ex S. T. doctrin.

Concordantur loca S. Thom.

Soto, de Iust. & Iu. 1. 3. i. i. i.

SOTO
de Iure
Legibus
3.
DIF
15

Aristot.

Ad primū arg.

Ad secū dum.

Tertiū.

Primū arg. a parte negatiua.

Secū dū.

Tertiū.

tius primorum principiorum cognitio dicitur intellectus, conclusionum autem scientia, quae ad discursum rationis pertinent, sic & vniuersalia morum principia nullo rationis discursu egeant, sed in simplici sunt intellectu conscripta simplici que actu visa: Decalogus vero non nullo opus habeat rationis negotio. Ob id que S. Thom. nō ait, quod Decalogi praeceptis statim intellectus assentit, sed ratio, quae illa ex primis principijs colligit. Rursum vbi ait religionem, potissimum esse iustitiae partem, id intelligit propter excellentem obiecti dignitatem tamen hoc deficiat à iustitia, quod per ipsam equale non reddimus. Hic enim defectus potius excellentia est. Nam propter eminentissimam Dei excellentiam & beneficiorum exuberantiam, quae ab ipso suscipimus, aequale ei debitum reddere nequimus.

Ad primum arg.

Ad primum igitur argumentum respondetur, quod etsi intentio Dei fuerit, homines bonos facere, id tamen ordine quodam executus est. Dedit quippe nobis per se Decalogi mandata, cuius legis capita sapientibus autem commisit, vt de alijs nos erudirent.

Ad secundum arg.

Ad secundum quantum ad iudicialia & ceremonialia, iam artic. 1. superioris questionis dictum est, cur non ad Decalogum pertineant, quia scilicet non eliciuntur cuius conclusiones ex primis principijs naturae, immo neque ex ipso Decalogo. Quare ad ipsum non reducuntur, sed sunt determinationes generalium ad iuspositiuum pertinentes, ceremonialia scilicet quantum ad diuinum cultum, & iudicialia, quantum ad ciuiles mores. Alia vero de publicis magistratibus ob id non erant opus in Decalogo explicari, quod cum non ad omnes pertinerent, sed ad quosdam hominum status, aptius iudicialium albo adscribuntur. Tertium autem argumentum id tantum conuincit, quod praecepta Decalogi ad charitatem quasi ad finem referantur, sunt tamen proprie de operibus iustitiae.

Ad tertium.

ARTICVLVS II.

Utrum primum praeceptum Decalogi congruenter traditum.

Constituto ergo Decalogo sub virtute iustitiae, seriatim singula eius praecepta exploranda sunt, ac perpendenda.

Quaeritur ergo de primo, an sit congruenter traditum? Et arguitur à parte negatiua: Homo arctiori vinculo tenetur Deo, quam patri secundum carnem, iuxta ad Heb. 12. Quanto magis obtemperabimus patri spirituum & viuemus: sed praeceptum paternae pietatis constituitur affirmatiue videlicet, Honora patrem tuam, & matrem tuam, ergo & primum religionis praeceptum qua Deum colimus, debuit affirmatiue poni, eò praesertim quod affirmatio est prior negatione. Secundò, Primum praeceptum Decalogi ad religionem spectat, quae cum vna sit virtus, vnum habet actum, vnicò ergo debuit & non trino illo verbo designari. Non habebis Deos alienos coram me, Non facies tibi sculptile, Non adoraberis ea, neque coles. Tertio, Per hoc praeceptum vt Aug. in lib. de decem chord. auctò est, excluditur superstitionis vitium, multo autem plures sunt superstitionum peruersitates praeter idololatram, ergo trunca fuit forma illa euulsi praecepti. In contrarium est scripturae auctoritas, Exod. 20.

Primum argum. a parte negatiua.

Secundum.

Vnicò conclusio.

Rò conclusio.

Ad questionem vnica conclusione respondetur: Forma primi praecepti per trinam negationem congruentissime fuit expressa scilicet. Non habebis Deos alienos: Non facies tibi sculptibile, Non adorabis ea, neque coles. Probatur conclusio: Si illud prius substernamus sepius assertum, videlicet, legislatoris finem esse, bonos facere ciues. Hic namque bonitatis progressus naturalem generationis ordinem imitari debuit, in ordine autem generationis duo sunt attendenda. Primum, vt pars illa, quae est initium vitae, primò constituitur. Nam si naturam cōsulas, prima pars quae in anima viuunt, est cor; si verò artem, primum struenda domui iacitur fundamentum, in morum autem decursu fundamentum primum est recta voluntatis intentio circa finem, inde enim omnes actiones circa media suam sortiuntur bonitatem. Cū ergo finis noster supremus, Deus sit, primū in nostra institutione fundamētū iaci debuit religionis, qua Deum coleremus. Secundum autem in ordine generationis animaduertendum est, quod naturaliter prius impedienda tollenda sunt, quam virtutum semina iacienda: agricolarum porro more, qui prius agrum expurgant, quam ferant, secū dum illud. Hic quarto, Nouate vobis noualle,

novæ, & nolite serere super spinas & tribulos. Fit ergo ex his duobus consequens, primum omnium præceptum legis illud esse debuisse, quo religionis impedimentum amoveretur, quod cum potissimum sit dijs falsis addici, congruentissima ratione primum illud præceptum fuit positum sub forma triinæ negationis. Hic igitur primum omnium error vulgi repellendus est. Existimant enim plebei primum mandatum esse illud maximum dilectionis, ut scilicet vnus diligatur Deus, cum tamen, ut supra dictum est, non sit Decalogo inclusum: sed ante illud suppositum tantquam finis fundamentumque omnium primæ tabulæ, quæ certe non sunt usi quædam illius explanationes, sicut sex secundæ tabulæ explanationes alterius de dilectione proximi: Rursus neque est præceptum fidei. Nam hoc præmissum est toti legi secundum Verbum Pauli, Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quia remunerator est. Quocirca, ut supra articul. 4. ad notauimus, Exod. 20. in capite Decalogi habetur: Ego sum Dominus Deus tuus. Non habebis Deos alienos, &c. Cuius primum verbum non habet formam præcepti, sed adnotationis. Ac si dixisset, Accedens ad legem meam admonitus sit me esse Dominum Deum suum. Quæ præfixa fidei confessione, inde exorditur legem subdens, Non habebis Deos alienos, &c. igitur ut articulo quarto superioris quæstionis docuit S. Thom. primum Decalogi præceptum est patriæ hoc est diuini cultus, qui non modo religionis Christianæ, verum & naturalis iuris primum est caput. Quare nulla fuit vaquam inter ethnicos tam barbara natio, quæ non primum suarum legum fundamentum & bassim in Deu posuerit. Cultus hic autem in hoc consistit, ut vnico tantum credatur, habeatur, adoretur, venereturque Deus. Huic igitur primo præcepto e regione opponitur impietas idololatriæ. Ob idque sub forma negatiua ponitur. Non habebis Deos alienos. Cum enim meridie sit cunctis mortalibus perspectius. Deum esse, nõ opus erat affirmatiue illud ponere, sed negatiue, puta non esse vno plures. Ex quo fit, formam huius præcepti esse negatiuam, ut superiori quæstione articulo. 4. & 7. secundum sanctum Thomam adnotauimus, &

hic expressè docet. Huic autem Doctrinæ contrariæ cuiusdam apparebit Ecclesiasticus Catheticismus quippe cum in nonnullis ecclesijs affirmatiue exponatur, Vnum cole Deum: Ne iures vana per eum &c. Ad hoc autem eodem articulo. 4. citato respondit S. Thom. negatiuum hoc præceptum includere affirmationem vnus Dei. Vnde diuus Bonauen. in 3. d. 37. ait quod licet secundum formam sit negatiuum: tamen secundum rem est affirmatiuum Id quod illo à nobis modo constituto syllogismo fit notum. Supposito namque ex naturali lumine Deum esse, negatio plurimum deorum est vnus affirmatio: ut tantum valeat, Non habebis Deos alienos, ac si dixisset: Vnum Deum tantum proprium domesticumque habebis.

Ad primum igitur argumentum respondetur, quod sicut in secunda tabula vnum est præceptum affirmatiuum, sic & in prima circa religionem Dei, ordine tamen inuerso. Nam in secunda secundum ordinem dignitatis, quo affirmatio prior est negatione, affirmatiuum reliquis præpositum est: in primis autem seruatus est ordo executionis, quo negatio affirmationem antecedit. Quocirca prioribus duobus præceptis expurgatur animus, scilicet ab infidelitate, ne plures agnoscat Deos, atque ab irreuerentia ne nomen eius indignè usurpet. Demum tertio loco adiectum est affirmatiuum præceptum Sabbathi, quo famulatus Deo debitus instituitur. Et sunt, qui ordinem trium horum mandatorum secundum diuinarum personarum attributa meditentur, nempe ut primum respondeat Patri, cui attribuitur vnitatis maiestas. Est enim principium sine principio, cui ideo maiestati hæc fides debetur, ut nullus cum ipso admitatur Deus. Secundum autem respondeat filio, cui tribuitur veritas, atque adeo debetur, ne testis falsi producatur.

Tertium verò Spiritu sancto, cui tribuitur bonitas & sanctitas, debeturque adeo per famulatum sanctificatio. Quod si ad tria nostra officia spectare lubet, primum respondet fidelitati cordis, secundum veritati oris, ac tertium operis probitati. Ad secundum respondetur, quod etsi verè religionis actus vnus sit, eius tamen violatio non vno sed pluribus fit mo-

Dubium ortu ex Cathetico Ecclesiastico. Solutio. dubij ex S. Thom. Bonauertura.

Ad primum.

Ad secundum.

SOTO
de iure
Legibus
3
DIF
13

- dis fuere namque inter gentes qui absque
vlla imaginis effigie creaturas pro dijs mē
te colebant: Refert enim M. Varro Roma-
nos absque simulachris aliquandiu
deos coluisse. De quibus Paul. ad Roma.
1. ait, Diuinos honores ad volucres,
serpentes, & lapides deuoluiffe. Et contra
hos dicitur, Non habebis Deos alienos.
Alij verò suis de lubris imagines pone-
bant quas adorabant, contra quos subdi-
tur, Non facias tibi sculptile, neque coles
ea. Ad tertium Denique respōdetur, quod
cuncta superstitionum figmenta eodem
præcepto abacta intelliguntur & explosa.
Circa secundum autem membrum huius
præcepti, Non facias tibi sculptile dubium
tractari affobet de imaginibus, sintne reli-
gione germane? Videntur enim hic ve-
luti idololatriæ materia prohiberi. Et De-
uter. 4. explicatissime, vbi ait Moyses. Non
vidistis aliquam similitudinem in die qua
loquutus est vobis Dominus in Ore de
medio ignis, ne forte decepti faciatis vo-
bis sculpturam similitudinem aut imaginem
masculi vel femine, &c. vbi sanctissime il-
li populo vetitum fuit similitudinem ali-
quam astrorum rerumve aliarum cœli aut
terræ adorandam efformare. Horum igitur
similiumque occasione oraculorum fa-
cta scripturæ non defuerunt hæretici, qui
imaginum religionem a Christiana fami-
lia relegendam, proferendamque con-
tenderunt. Quæ quidem hæresis adeo
fuit antiqua, vt non satis constet quisnam
eius fuerit primis parens. Quod enim Pla-
tina in vita Adriani primam hanc hære-
sim Felicinam appellat intelligi nō potest
ac si Felix illius temporis fuerit primus e-
ius auctor: nam antea præcesserat Leo ter-
tius Imperator imaginum destructor, &
multo prius Damascenus eiusdem hære-
sis confutator. Primus ergo quem de hæc
relegerim, est ante Hiero. ætatem antiquis-
simus Epiphanius. Is enim tom. 2. lib. 3. in
hæresi Collyridianorum statuas & imagi-
nes humanas eorumque adorationem
acriter flagellat: Quas & in epistola ad
Ioanne Hierosolymitanum iterum vellit.
Hic autem forsitan, quod ignorantia ex-
cusatur, o quod contra idololatrias id scri-
beret, non adnumeratur hæreticis. At verò
Damascenus illi ætati propinquus, lib. 4.
c. 17. hunc errorem, seu hæreticum expu-
gnat. Post illam autem ætatem annis fer-
me trecentis, quippe anno. 720. Leo tertius
Imperator Romanus eandem hæresim su-
scitauit ingenti nimirum edictorum rigore
omnes imagines à templis excludens.
Quem tunc errorem, Gregorius tertius in
concilio Romano nonaginta trium Epi-
scopum, vt Sigisbertus refert condemna-
uit. Ac postmodum de eadem re indictum
fuit secundum concilium sub Hircne Au-
gusta, vbi à trecentis Episcopis eadem fuit
hæresis anathematis mucrone perempta:
posteaq; ab Adriano, vt refert Platina, in
concilio Franconie contra Felicem explo-
sa, ac deinde in sexta synodo Constantino-
politana, vt refertur de consecratio d. 3. c.
Venerabiles, sanctum est, venerabiles ima-
gines esse colendas, quam Synodus Adria-
nus suscepit, vt ibidem patet, Can. Sextam
Synodum: Post multa verò sæcula pestilen-
tissimus ille Ioan. Vviclef, in concilio Con-
stan. condemnatus, eandem hæresim indu-
cere molitus est. Contra quem solennis au-
ctor Vvalden. to. 5. de sacram. c. 105. multa
concessit testimonia: Deniq; temporis, no-
stris Lutherani templa sua quod non sine
ingenti animi angustia & merore vidi-
mus, cunctis imaginibus expoliarunt. Igi-
tur de imaginibus adorandis triplex habē-
da est cōsideratio. Prima si adorentur ado-
ratione latria, hoc est cultu Deo debito, ac
si numen in ipsis diuinum insit. Et hæc est
idololatriæ impietas, quæ hic & loco cita-
to Deut. prohibetur tanquam infandum
crimen, primo præcepto contrarium. Ob
idq; simul componitur, non facies tibi scul-
ptile, neq; adorabis ea id est non facias vt
tanquam Deum adores. Et hoc pacto in-
telligendus est rex. Gregor. ad Serenū Mas-
siliensem episcopum, qui refertur de con-
secr. dist. 2. can. Petratum. vbi laudat Sere-
num, quod imagines adorare veterit, infi-
mulat autem quod illas infregerit. Adora-
bantur enim tāquam dij, ideoque minus
erat episcopi docere non sic esse adorā-
das, frangere autem nequaquam. Secūdo
hmoi adoratio consideratur tanquā peri-
culo exposita idololatriæ. Et hæc ratione
Deus antiquū populum ab hmoi imaginibus
vehementissimè absterrendū duxit, qpe
quæ nouerat ad id vitium propensissimū
non ob id solum quod leuis erat ac sensus
deditus atq; adeo sensu libus simulachris,
VICIUM

Varro.

Ad ter-
tium.Dubium
de ima-
ginibus.

Platina.

Dama-
scenus.Grego-
tertiu.

Vviclef.

Luth-
rus.Tripla
de ima-
ginibus
cōsidera-
tio.In
Grego-
tertiu.

ARTICVLVS III.

Vtrum secundum præceptum conuenienti sit forma positum.

verum quod tum in Aegypto fuisse nutritus, ubi astra coeli & infirma terræ animalia adorabatur, tum & inter Cananeos & Iebuseos aliosque idololatrias vitam agere. Item, quia illo tunc temporis cū Deū non sicut nobis in forma humana apparuisse, nulla tunc ut Damasc. lib. 4. ca. 17. adnotauit, exprimi poterat sensuali effigie. Et ideo neque factorum simulacrum vllū tūc permittebatur, sed tū illa, quibus diuina maiestas cum terrore conspectui illius sensuali populi obijceretur. In hoc. n. minus illa Cherubin Exod. 25. præcipiebatur ex vtraque parte oraculi effingi; nō in quā ut sic iura nobis mō angelorum imagines tanquā aduocati nostri adorantur, suscipere, sed vt tremenda diuina maiestas fieret illis venerabilior. Tertia denique imaginum consideratio est quatenus in illis Deus ipse & sancti representantur. Sūt nā que veluti quedam vulgariū scripturæ, diuos ipsos in memoriam nobis reuocantes. tū vt ipsos de suis claris gestis veneremur, tum etiā vt nos ipsos eorum exēplis informemus. Atq. hac rōne nihil aliud est quā officū, bonaque religionis pars imagines adorare; nobis præcipue, qui Deum ipsum hominem factū colimus & prostremur. Et n. postquā nobis sensuali forma apparui, fas est, & diuos ipsos sensualiibus imaginibus exprimere: Neque vllus est metus vt tanquā dii à nobis adorentur: quemadmodum in supra citato c. Venerabiles sancta Synodus ait. At veto hoc impresentiarum silendū non est, q̄ nō tantum nobis seruiunt quasi scripturæ, in memoriā vobis diuos ipsos reuocantes. Nā scripturas & sanctorum nomina non a ioramus, sed Deum & sanctos q̄ per illa representantur. De imaginibus autem longè aliter sentiendum. Nō enim nos tantum eleuant, vt diuos adoremus: ia hunc n. vltim nullus hæreicorum imagines abnegauit: sed easdem ipsas debem⁹ adorare. Haud quippe tantum ait Eccles. Te Christum a ioramus: sed, tuam crucē. Eidemque cruci ait, O crux aue, spes vnicā. Nō autem adorantur inquantum lapides sunt aut ligna aut quæuis alia materia: sed inquantum Dei sanctorum vè formæ in illis exillunt. Quo fit, vt vna; quæque imago eodem sit cultu adoranda quo res ipsa. Vt imago Dei & Christi, adoratione latriæ, imago vero Virginis aliusque cuiusque Diuini adoratione dulxi.

Secundum locum obtinet præceptum, quo prohibetur assumptio diuini nominis vana. Et arguitur quod non sit congruenti modo positum. Illud præceptum aliter exponit glo. Exod. 22. scilicet nō existimes creaturam esse filium Dei: qua vti que glossa error prohibetur circa fidem. Aliter vero Deut. 5. Non assumes nomen Dei tui in vanum; hoc est nomen Dei ligno & lapidi tribuendo, quo prohibetur falsa confessio, quæ est infidelitatis actus: si des aut præstantior est religione, cum sit eius fundamentum: & in fidelitas prior suspensione ergo secundum illas expositiones non secundo, sed primo loco debuit constitui. Secundo arguitur: Eodem loco Exod. 20. exponitur idem verbū. Non assumes nomen Dei in vanum: hoc est pro nihilo: vbi idē tantum videtur vana iuratio caueri, hoc est illa, quæ absque iudicio fit, & prudentia: sed multo grauius est per iurium, hoc est falsa iuratio quæ veritate caret: & in quā iura, quod iustitia vacat: ergo curta fuit forma illa prohibendi. Tertio: Blasphemia scelestior est impietas & enormior, quā vana iuratio ergo illa expressius prohiberi debuit quā vanū iuramentum. In contrarium autē est scriptura.

Ad quæstionem vnica conclusionē respondetur: Præceptum hoc optimo est modo, & loco positum. Conclusionem autem pulchra ratione explicat D. Tho. Enimvero cum vt iam prælocuti sumus, prius decuerit obstacula veræ religionis excludi, quam affirmatiuum eius præceptū edetur, secundum numerum eorum quæ religioni obstant, ponenda erant negatiua præcepta. Eiusmodi autem impedimēta, duo sunt. Alterum scilicet per excessum: vt si religionem soli Deo vero debitam, falsis communices. Alterum verò quasi per defectum: vt si Deo quem solum adorare, nō pro eius dignitate reuerearis. Primo ergo præcepto exclusum est vitium prius, scilicet ne plures colimus Deos: qui enim cum verò salum Deum colit, non vere est colit qui verus est. Vnde Isa. 28. Coangustatum sit strati. s. Deorum, ita vt alter decidat, v. d. et de corde hominis, nepe aut verus

Primū argu. ad partem negatiua.

Argu. 2.

Argu. 3.

Vnica conclus.

Ratio conclus.

SOTO
de iure
regius
3
DIF
13

De iura
menti
vfu &
abufu.

Secūdu
pceptū
non est
profus
negati
uum.
Hieron.

aut falsus & pallium breue, hoc est iusta re
ligio, vtrumque operiri non potest. Restat
ergo vt secundo pcepta irreueren
tia cauere, quia agnitus verus Deus
quantum in nobis est, dehonatur. Prius
enim est, vnum Deum colendum suscipere,
quam eum non de honestare. De iure
iurandi autē vfu & abufu pater Commē
taria super illud Matth. Nolite iurare om
nino, libellum edidimus, quo pleraque tē
rē omnia disputauimus, quæ ad rem hanc
pertinebant. Nihilominus necessarium est
expositioni præsentis loci satisfacere. Ani
maduertendum hic ergo primum omniū
secundum hoc pceptū non esse sic pro
fus negatiuum, vt nullatenus diuinum no
men in testimonio veritatis liceat vsur
pare, sed ne id assumamus in vanum. Imō
vero sicuti primum pceptum duo in se
contraria amplexatur mēbra, expressam,
scilicet negationem idololatriæ, quæ affir
mationem veri cultus, vti expositum est, i
cludit: ita & hoc sic excludit iurandi abufū
vt simul implicet iurandi religionē. Quo
circa sicuti deierans, hanc transgreditur,
prohibitionem: sic legitime iurans virtutē
tē exercet, quæ ad hoc reducitur pceptū.
Quōd enim legitime iurare religio sit, patet
Deut. 6. Dominum Deum tuum time
bis, & illi soli seruias, ac per nomen illius iu
rabis. Et Hier. 5. non conqueritur Deus q
filij Israel iurassent sed, q iurassent in his
qui non erant Di. Colligimus ergo iura
re si legitime fiat, virtutem esse, non vnā
quamlibet, sed re vera religionis: quippe
qua Deum profitemur supremum veritatis
fontem, cuius vique testimonio omne
verum constat: Obijcies tamen nobis ver
bum Christi Matt. 5. vbi citans antiquam
legem, videtur eam omnino aut reprobasse,
aut emendasse, dicens: Audistis, quia di
ctū est antiquis. Non periurabis (nam sic
erat scriptum Lcuit. 16.) reddes autem Al
tissimo vota tua: hic quippe erat sensus il
lius Deute. 6. Et per nomen illius iurabis.
Ego autem dico vobis. Nolite iurare om
nino: vbi omne profus, iuramentum videtur
condemnare. Hieron. respondet, nō
prohibuisse omnino iurare: sed iurare per
creaturas, idololatrarum more, qui in ip
sius diuinum nomen inesse putabant. Sed
re vera, vt in libello illo cap. 3. satis discuffi
mus, sensus non est nisi simplex ut iacet, vt
neque per Deum, neque per creaturas iu

remus nisi vbi ratio naturalis religioque
exposcerit, vt patet ex verbo Iaco. 5. An
te oīa fratres mei nolite iurare, neque per
cælum, neque per terram, neque aliud quod
cunq; iuramentū, hoc est, neque per Deū,
neque per creaturam. Ad intelligentiam
ergo mandati Christi id quod supra teti
gimus, recolendum est; nempe pcepta
omnia Decalogi cunctaque moralia quæ
in illis sunt implicita, nihil aliud eē quam
explicationes naturalis iuris. Quapropter
naturæ luce veniunt illustrandę, pceptis,
v.g. Non occides, illic autem non prohibetur
nisi homicidium, quod natura vetat.
Vnde dum vel index rerum patibulo affi
git, vel se quisq; legitimo tutamine defen
dens aggressorem occidit, quoniam lex natu
ræ alterum iubet alterumque permittit,
nulla pro tunc fit mandati exceptio, quia
neque istos casus vetabat. Pari modo dicit
Christus, Nolite iurare omnino, neutiquā
nobis interdixit nisi iuramentorum abufum.
Nam vbi ratio iusturandum exigit,
natura est mandati interpret. Adiecit autē,
Omnino, ad abstergendum ignorantiam,
ne quis falso crederet iurare per creaturas
etiam vanē, non esse periculum. Itaque vo
cūla. Omnino, non excludit casus omnes
iurandi, sed formas vniuersas vanē iurandi.
Id quod per subiunctam expositionē Chri
stus ipse explanauit, neque per cælum ne
que per terram &c. Est autem deinde ani
maduertendum iurandi officium non per
seipsum virtutem esse, veluti est charitas,
& iustitia, sed necessitas illud intra lineam
virtutis constituit. Illud enim S. Th. 2. 2. q.
3. 9. iuramentum secundum se licitum est,
& honestum, intelligendum est secundum
suos indiuiduos comites, scilicet veritatem, iusti
tiam, & necessitatem. Enimvero si sit ius il
le innocentie, de quo nos pater noster
ciccat, perdurasset, quia nulla illic potuisset
esse fraus, sed sancta esset inter homines fi
des, nulla fuisset virtus iurare, sed tamen
quia inde deiectus, factus est omnis ho
mo mendax, fidesque subinde humana
adeo, est debilitata, ut non per se satis sit
ad animum creditoris confirmandum, be
neficio Dei concessum nobis est iuramentum
quod eidem fidei nostræ roborandæ
necessarium erat. Vnde quod ait Chri
stus. Sic sermo vester. Est, Est, Non, Non,
id est quod verū est, simpliciter affirmare,
& quod falsum, simpliciter, negare, synce
ritia.

Iurandi
officium
nō est q
seipsum
virtutem
S. Tho

ritatem in qua Deus naturam nostrâ creauit, & quam nos semper deberemus imitari, designat. Quod autem subiecit: Quod amplius est, à malo est; Aug. interprete, non sonat malum culpæ quasi citra delictum nunquam iurare liceat sed malum pænæ. i. iuramentum ab illa originis labe descendere, per quam homines auctoritatem suam perdidierunt, ut non illis habeatur citrà iuramentum integra fides. Quocirca iuramentum, vt ait Aug. à iuro dicitur. Nâ qui iurat, ius, inquit, veritatis Deo reddit, Vel quod forsitan nomine germanius aludit, iusturandi nomen inde deriuatur, quod id quod iuratur pro lege habendum est, ac uelut ius, sic sanctè seruandum, eo quod Deum ipsum pro teste veritatis constituit. Quo fit vt Deo ipsi iniuria fiat, si post iuramentum testimonium aliud exquiras. Vnde Pau. ad Hebr. 6. Iuramentum, inquit est omnis controuersie finis ad confirmationem. Quare Iuris in prin. tituli, de iureiur. ff. Maximum inquit, remedium expediendum latinum in usum venit iurandi religio. Et in libr. de Offic. Cic. Nullum vinculum adstringendum fidem iureiurando maiores auctius esse uoluerunt. Habemus ergo sensum huius præcepti sic esse negatum, ut legitimam iurandi religionem permittat. Superest ergo explicare comites, qui iuramentum intra lineam virtutis atq; honestatis custodiunt. Hi nanque tres sunt numero, quos Hier. c. 4. diuinitus a se flatus deprompsit: ubi ait, Iurabis. Viuit Dominus in ueritate & in iudicio, & in iustitia. Vbi Hier. animaduertendum inquit, quod iusurandum hos habet comites, ueritatem, iudicium, atq; iustitiam. Ob idque ubiunque istorum aliquod abfuerit, periurium est, tamen si diuersa ratione. Enim uero iusurandum, cui deest ueritas, maxime propriè est periurium cui autem abest iustitia id licet uerum sit, nihilominus est iniquum: ideoque subinde periurium, quod qui rem iniustitiam sub iuramento pollicetur, id iurat quod non debet implere: eademque sit ratio periurus, siue postea adimpleat, siue fecerit. Attamen iuramento quod abque discretionè & iudicio fit, quamuis sit uerum ac de re iusta, est nihilominus temerarium: quod ob peiurandi periculum nomen etiâ meretur periurij. Ad rem ergo ut proximè accedamus, ubi sumptio diuini nominis uana prohibe-

tur, tres uanitatibus gradus certo ordine subnotantur. Vanum enim est quod fit frustra, hoc est quod suo caret fine: iuramentum ergo falsum in primo est gradu uanitatis: caret enim ueritate, quæ medulla, est & substantia iuramenti: atque adeo sic uanum est, vt auellaneæ testa, nucleo uacua. Iuramentum autem iniquum, nempe cum res iuras te facturum iniustas, vt homicidium aut furtum ex eò uanum est, quod ornamento iustitiæ uacat. Quocirca non solum non obligat, imò peccatum est illud implere. Ob id que tota eius iniquitas de qualitate iustitiæ quæ est in obiecto pensanda est. Et si iurasti peccatum mortale patrare, iuramentum est mortale siue id perpetres siue non perpetres. Si autem innocosè mentiri iurasti, iuramentum est ueniale, eò quod illud implere, non peius quàm ueniale est. Quòd si arguas: Si quis non impleat, falsum iurauit: iurare autem falsum in quocunq; individuo est mortale: ergo iuramentum de re ueniale erit mortale. Negatur Minor nam iuramentum promissorium non implere, tunc proflus est peccatum quando est obligatorium: quando uero non obligat licet non implet, tunc ostendat & efficiat iuramentum fuisse falsum, tamen quia tunc nullatenus peccat: non inde pensanda est malitia iuramenti, sed ex ipso actu iurandi: qui, si eius obiectum peccatum est ueniale, non erit peior, quàm ueniale. At uero iuramentum, scilicet quod uerum est, & de re iusta, sed iudicio prudentiaque uacat, ea ratione uanum est, quòd necessitate caret, quæ iuramentum facit esse uirtutem. Sed ob hoc solum dicitur periurium, quod qui uanè iurat, in periculo uersatur iurandi falsum. Per hoc grauitatem culpæ trium horum peiurandi graduum rimari quisque facile potest. In primis periurium primi generis, hoc est assertorium iuramentum falsi, non modo genere suo & obiecti ratione lethale crimen est, uerum in quocunq; individuo. Quod enim genere suo sit mortale, commune illi est cum reliquis Decalogi mandatis. Nam cum omnia ad iustitiam pertineant, reipublicæ necessariam, fit vt omnium obseruantia sit de necessitate salutis. At uero quòd in quocunq; individuo sit etiam mortale, singulare illi est inter omnia. Etenim licet furtum in genere suo sit mortale, ta men

Tres gradus uanitat-

Obiect. Solutio.

Series & ordo grauitatis inter uaria p-iuria.

leui.

Iuramentum a iure tragit.

Paulus

Cicero.

Tres comites iuramenti.

Hiero.

Iurandi officium non est per se ipsum uirtus. S. Tho.

SOTO
de iure
legibus
3
DIF
13

leuitate materiae, ut si obolum fueris, sit ueniale. Attamen falsum iurare, etiam in re minima, ut si peieres te non tangere calamum quem manu tenes & pro quacunque necessitate id facias, vix pro salute totius mundi, peccatum nihilominus mortale est: nam tum falsum est, te non tangere calamum, quam si iurasses rem aliam grauissimam falsam. Adducere autem Deum in testem falsi, mortalis irreuerentia est. Iuramenti autem promissorii grauitatem iam nuper diximus ex obiecto esse perpendendam. Iuramentum autem temerarium, id est, quod nullam habeat aliam uanitatem, quam quod citra necessitatem & circumspectionem fit, non est genere suo mortale, sed tantum ueniale. ut si dum in conspectu omnium pluit cum iuramento, id affirmes: aut cum res est leuissima, quam credere, aut non credere nihil refert: aut de qua alius citra iuramentum tibi adhiberet fidem. In iuramentorum autem frequentia praesentissimum inest periculum peierandi. Ob idque omni cura & uigilantia cauenda est immanis haec bestia. At uero per falsos iurare Deos, quantumcunque ueritas, & humana iustitia inest peccatum est idolatriae. Vti autem infidelium iuramentum, ut ait Publi. August. in casu necessitatis licitum est.

August. in casu necessitatis licitum est.

Ad primum igitur argumentum respondetur, expositiones illas interlineales non esse literales, sed mysticas. Vnde in odium Arrianorum expositum est, nomen Dei in uanum usurpari, cum uerbum incarnatum quod per substantiam est nomen Dei assertum esse creatura. Altera uero expositio Deuteronom. 5. ad infideles refertur, quorum impietas illa retunditur quod per saxa & ligna iurant, ac si sint Dij.

Ad secundum iam responsum est, nomen Dei non tunc solum pro nihilo usurpari, quando temerarie citra iudicium, & prudentiam iuratur, uerum & tunc peius, dum false aut iniuste deieratur.

Ad tertium. quod sicut ei qui scientia aliqua primum eruditur, communia triuialiaque documenta primum exhibentur, sic & ordo requirebat, ut communia statim & quae in usu frequentiora sunt prohiberentur, per quae homines se se intelligerent grauioribus interdictis. Imò uero arbjror Deum idcirco exhorrendas blasphemiarum form's non expressisse, quod

illas tacendo apertius expressit eò usque esse abominabiles. ut neque in lege essent nominandae. Etenim qui Deum uerum non cognoscit, nihil mirum si ad falsos perueratur, quod tamen qui uerum adorat, blasphemij illi dehonefct, citrà ullam legis positionem patet, quam sit nefandum. Quin adde & hoc in uerbis huius praecipi meditandum, quod exaggerandum maiestatem diuini nominis non solum prohibetur ut per ipsum non peieretur, uerum ne uanè ore assumatur. Quare non solum sub forma iurandi, uerum neq; intriuialibus colloquijs obloquendum de Deo est uanè, eiusue nomen sine causa depromendum. Et quamuis multa sint diuina nomina: tamen quia omnia sunt eiusdem uirtutis, singulari numero dictum est, Non assumes nomen Dei tui in uanum. Tamen si Hebraei alium sensum ex hoc praecipto eruant, nempe quod illud nomen longè celeberrimum, Adonia, adorandum esset, non tamen proferendum. Quae de causa illud nuncupabant Graece τετραπύριμα ταν. id est nomen quatuor literum.

ARTICVLVS IIII.

Verum tertium praeciptum de sanctificatione Sabbathi sit rectè positum.

Consequenter de tertio praecipto, quod est uicimum primae tabulae, pari modo quaeritur, an sit congruenter positum? Et arguitur à parte negatiua: Aut intelligitur secundum spiritualem sensum, aut secundum literalem. Secundum spiritualem non est speciale sed generalis omnium ratio. Ait enim Ambrosius Lucae 13. de Archisynagogo qui indignabatur Christum curare Sabbatho; Lex in Sabbatho non prohibet hominem curare. sed seruilis opera, id est peccatis grauari; quod omni praecipto prohibetur. Secundum autem literale sensum est ceremoniale. Legitur n. Exodo. 31. Videre ut Sabbathum meum custodiat: quia signum est inter me & uos, in generationibus uestris: hoc est rememoratiuum conditi à me mundi. Praecipta autem Decalogi non sunt generalia aut ceremonialia, sed specialia, & moralia, ergo hoc praeciptum minimè Decalogo congruit.

Secua-

Secundo. Precepta Decalogi omnia tanquam iuris natura lege etiam Evangelica observantur: Evangelici autem neq. Sabbathum servamus, neq. vero Dominicum dei Iudaico more quippe qui & cibos paramus, & alia huiusmodi exercemus, que illis non licebant, ergo non proprie preceptum hoc ad Decalogum pertinet. Tertio. Cuiuscunq. precepti Decalogi transgressio est genere suo mortale piaculum in veteri autem lege licebat citra Dei offensam Sabbathum violare, circuncidebantur enim die octava, etiam si incidisset Sabbathum. Et Helias dum iter quadraginta dierum per fecit, non cessavit Sabbathis. aliaq. id genus fiebant licite, ergo non est preceptum Decalogi. Contra vero stat scripturae sacre testimonium.

Adq. tribus conclusionibus respondetur. Prima est. Preceptum sanctificationis Sabbathi congruenter tertio loco positum est, idq. affirmativum est. Probatur. In institutione religionis, ut dictum est, prius debuerunt negativis preceptis impedimenta veteri religionis radicibus conuelli quæ quidem impedimenta sunt, idolatria atq. irreuerentia, illis autem conuulsis consequens erat, ut preceptum religiosi famulatus adhiberetur, hoc autem est preceptum sanctificandi Sabbathi: ergo congruenter loco collocatum est. Secunda conclusio.

Eodem tertio mandato præcipitur exterior Dei cultus, puta corporalis requies ad famulandum Deo. Probatur. Diuinus cultus, tam interior est, ut meditatio & mentalis oratio, quam etiam exteriori, ut sacrificiorum oblatio, interior autem sub exteriorum rerum similitudinib. nobis qui sensibiles sumus proponitur, ut per ceremoniam thurificandi instruemur quemadmodum orantis mens sit in Deum eleuanda. secundum illud Psal. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, ergo & exterior cultus decuit pari modo per aliquod signum nobis significari. Tertia conclusio: Preceptum idem tertium appositissime propositum nobis est sub signo creationis mundi commemoratiuo, ut. I. quemadmodum tunc die septima requieuit Dominus ab opere quod pertrauerat, sic nos septima quoq. die ab operibus seruilibus cessantes, tempus feriemus quod recolendis diuinis beneficiis sit dedicatum. Probatur. Nam cum bonorum omnium

fundamentum sit esse, sit ut beneficiorum primum, unde reliqua omnia nobis provenere fuerit nostri plasmati, mundique fabricatio, nostri gratia conditi. Quapropter eiusdem memoria beneficij viam nobis pandit ad reliqua commemoranda. Vnde Exod. 16. præmisso præcepto de sanctificatione Sabbathi, pro causa subditur, quia sex diebus fecit Deus caelum & terram, & septima die requieuit. Veruntamen haud defunt circa harum singulas conclusiones dubitandi argumenta. Etenim contra primam, quatenus asserit preceptum hoc esse affirmativum, offeritur forma ipsa precepti, quæ videtur non affirmatiua, sed negatiua, sicuti duorum precedentium. Iubemur namq. per illud in sensu literali nihil aliud quam cessare ab opere seruili, cessare autem est abstinere ab opere, i. non operari, sicuti ieiunare, est abstinere a cibo, quod est non comedere. Sed ad hoc respondetur preceptum esse affirmativum. I. diem sanctificare id est sancto famulatu dedicare. Vnde Exod. 20. affirmatiue ponitur, Memento ut diem Sabbathi sanctifices. Sed forma sanctificandi subditur. Non facies omne opus in eo scilicet seruire, ut diuinis vacare queas. Idque Ecclesie instituto confirmatur, quæ generalem illum sanctificandi modum ipse ciatim expressit iubens ut festis dieb. audiremus sacra difficiliore autem ambigendi occasione nobis offert secunda conclusio. Est enim prima omnium dubitatio, vtrum hoc preceptum exteriorem nobis tantum cultum iubeat, an vero simul internum opus? Est. n. Scotus qui lib. 3. dist. 37. sentire videtur hoc nos precepto iuberi dieb. festis bonum habere mentis actuum circa Deum, nempe eius dilectionem. Id quod explicatius asseruerat eod. lib. dist. 27. dicens, singulare tempus implendi præceptam dilectionis Dei contineri isto precepto, ut. scilicet tempore manere vniuersi debet apud se, recolligendo se & ascendendo ad Deum suum. Vnde fit consequens ut teneatur tunc quisq. con erit, ut modum etiam charitatis seruet. Consequiturq. subinde secundum hanc opinionem, ut nomine seruilis operis a quo requiescendum est, non solum intelligantur mechanica opera, idq. genus alias quib. humo homini seruit, verum pessime peccata, quibus homo mancipium fit demonis. Nam qui facit peccatum ser-

CAUSE
conclō.

Rō con
tra pr
mā con
clūsiō ē
Solutio.

Prima
dubitō.
corus.

SOTO
de iure
legibus
3
DIF
13

ius est peccati. Opinio fuit Iſychij, quam
superiori articulo impugnabamus, quod
hoc præceptum solum faciat spiritum valentem
fensum de cessatione a peccatis. Iſi autem
est non illum tantum, tamen illum putant
esse præceptum. Itaque qui in die festo pec-
cat, præter culpam quam in alio pro festo
die contraheret, peccat rursus festum con-
tinuando. Quare duplici peccati macu-
la laesitur, ac perinde vnamque confiteri
tenetur, perinde ac ille qui in ecclesia homi-
cidium facit, atque ille qui mortalem vitiat.

Alexan.

Alex.

D. Tho.

Ambr.

August.

1. Ratio

2. Ratio

Sententia est Alexan. Alex. 3. parte, q.
42. membro 5. articulo 2. ubi expresse in so-
lutione ad quartum, ait fornicationem in
die festo duplicem habere malitiam. At
qui ab illo egregio doctore hanc opin. di-
scipuli eius docti sunt. Imo eadem appa-
ret sententia D. Tho. in hoc articulo, in ter-
soluendum tertium argumentum, ubi di-
stinguit triplex seruilis opus. s. quo homo
seruit peccato, & quo secundum corpus seruit
homini, & quo seruit Deo. Et subdit, quod
opera seruilia primo & secundo modo con-
trariantur obseruantia Sabbathi, inquan-
tum impediunt applicationem hominis ad
diuina. Et subinfert, quod quia magis ho-
mo impeditur a rebus diuinis per opus pec-
cati, quam per opus corporale aliud licitum,
magis contra hoc præceptum agit, qui pec-
cat in die festo quam qui aliud corporale
opus licitum facit. Cui præterea sua patro-
cinari aperte videtur Ambro. loco citato
in 1. arg. super Luc. & Aug. in lib. de decem
chordis, ubi ait, Melius faceret Iudæus
in agro suo aliquid utile, quam si in thea-
tro leditiosus existeret, & melius feminae
eorum dei Sabbathi lanam facerent, quam
quod tota die in neomenijs suis impudice
saltarent. Et quod rem uehementius urget
subdit, Tibi autem, i. Christiano, dicitur ut
obserues spiritualiter Sabbathum in spe fu-
ture quietis, quam tibi promittit Dominus,
spes autem hæc non fit nisi per internam
dilectionem. Et certe ratio eidem opinio-
ni non tenuiter apparet fauere. Primum,
quod cum sit affirmatiuum, ut dictum est,
ad famulatum pertinens, famulatus autem
Deo gratior sit ille, qui intus in mente
exhibetur, ad hunc potissimum non obli-
gare videtur. Adde quod cum iure diui-
no aliquam sanctificationem, ut nomen
sonat iubeat, necesse est illum etiam se-
clusa Ecclesie sanctione designare, qua

tamen alia designari com modius nequit,
quam diuina dilectio, perquam iustus san-
ctificatur. His verum tamen nihil obstantibus
responsio dubitationis huius legitima est,
vix istius præcepti non ad internam
dilectionem aut contritionem, sed ad
exteriorem cultum extendi, vt conclusio-
ne 2. quæ San. Thom. astruximus. Pro-
batur: Reliqua cuncta Decalogi præcep-
ta, præter octauum & nonum in quibus
concupiscentia nomen expressum est,
externa tantum opera iubent & prohibent,
ergo & hoc pariter. Nulla enim est ratio
cur istud a generali regula excipias, quan-
doquidem hic nulla fit mentio interni mo-
tus. Secundo id aperte monstrat ecclesia-
sticum institutum, quo cultus hoc præcep-
to iustus per hoc determinatur, quod
est missas audire, vt patet de conse. dist. 1.
can. Missas. Quæ quidem præceptio ita
ditione vsq. & Canone Apostolorum ori-
ginem duxit, vt ibidem patet. can. Om-
nes fideles. Cum ergo ecclesia cultum hoc
præcepto inclusum perinde suo statuto ex-
primeret, atque diuini præcepti confessio-
nis tempus vt lemel in anno fieret deter-
minabat, & hæc sui præceptio ad cultum
nos tantum externum auctet, palam est ius-
te diuino non esse illic alium contentum,
quoniam alias nisi illum explicaret, non fuis-
set fida diuini iuris interpret. Dixerim: Ad
cultum tantum externum, vt illum tamen
interiorem actum non excludam, a quo ex-
terior proficitur scilicet velle audire Mis-
sam cum decenti reuerentia & attentione,
vt sit actus humanus non tamen nos cogit
ad aliam seu dilectionem, seu contritionem.
Et confirmatur hæc ratio, quia vt receptis-
simus Ecclesie usus habet, præter cessatio-
nem ab opere seruilis, nullus cultus est
in præcepto diebus festis præter illum quæ
Ecclesia exprimit, temerarium ergo est
ligamen aliud super addere. Tertio argui-
tur: Præceptum dilectionis Dei, vt su-
pra dictum est, non est in Decalogo in-
clusum, sed extra in fronte præfixum tan-
quam omnium finis: ergo præcepta Deca-
logi distincta sunt prius a præcepto
dilectionis. Quarto arguitur: Finis præ-
cepti, vt supra monstratum, est non dan-
dit sub præcepto, quia præcepta non dan-
tur nisi de medijs, sicuti præceptum, ieiunij
non obligat ad carnis macerationem,
sed ad abstinentiæ modum ab Ecclesia
præscri-

Solutio
priori
dubio.

Probi-
allena
pugna

Alter
rõ cui
de offe-
tione

Arg.

Arg.

Consi-
mari

Co-
m. Eu-

Arg.)

Arg.)

spe futura quietis, quam nobis promittit Dominus, & quod iste sit sensus, patet manifeste quoniam confert Christianum illic cum Iudæo, dicens, quod Iudæus seruabat illud in figura, nos autem seruare debemus in spiritu. Et tamen quantum ad substantiam præcepti, eodem modo tenebantur illi sicut nos. Fit ergo, ut ille sensus spiritualis, non sit de substantia præcepti. Ad verbum autem Ambrosij patebit suo loco responso, ubi & mens D. Thomæ apertior fiet. Ratio autem prior, quam contraria opinioni subiecit, id tantum euenit quod internus famulatus per charitatem sit finis præcepti, inde tamen consequitur, ut eadem sub præcepto. Ad posteriorem autem negatur, talium sub hoc præcepto contineri cultum, quam quem ecclesia determinauit. Circa tertiam conclusionem id tantum animaduertendum est, quod hoc præceptum partim morale, partim vero ceremoniale. Tam enim supra dictum est morale præceptum elici, ut conclusionem de iure naturæ. Vnde cum eodem iure teneantur quicunque moralium Deum colere, consequens inde fit, ut tempus aliquod debeant de alijs negotijs succidere, eidemque muneri dedicare. Nam secundum sapientem cuiusque rei naturæ iure, suum debetur tempus, ut refectio, somno, & alijs officijs. Quin age, suauitatem perpende & lenitatem præceptorum Dei & si nulla nos lex colendi Deum requirem indixisset aliquorum dierum, ratio ipsa natura, quæ lucem, ad laborem retulit, & tenebras ad quietem, deposcebat, ut dies aliquot feratiemur, quibus labores interpellando recrearemus animos. Cui ergo dies illos negotio mancipare melius ualuissemus, quam Deo nostro colendo? Et ideo super hoc nulla potest esse ecclesiæ dispensatio. Potest inquam ecclesia, quæ iure positiuo dies festos stabiluit omnes, ut supra diximus, vel tollere, vel mutare, saltem factum teneret, licet Spiritus sanctus id non permitteret, quia pernicies esset. Haud tamen ulla fieri unquam potest dispensatio, quin homo tempus aliquod seu dies, seu horas teneatur diuino cultui deputates impendere. Quod autem dies isti aut alij festi fiant, ceremoniale est: in quod subinde ecclesia ius habet. Ceremonia autem omnis figura est, aut commemoratiua, aut præfiguratiua, significabat ergo præ-

ceptum hoc in sensu literali creationis beneficium, tanquam illius memoria. In sensu autem allegorico præsignabat requiem Christi in sepulchro, quæ dies etiam fuit Sabbathi, quasi tunc ab opere redemptionis requieret. Sed & in sensu tropologico, qui ad mores per metaphoram pertinet, significat cessationem a peccatorum operibus. Quare secundum illum sensum non erat speciale præceptum, sed referebat generaliter rationem omnium, quibus ab hæc feruitute peccati arcemur. Ac denique in sensu anagogico significabat sempiternam requiem, quæ nos manet in celo. Constituitur ergo in Decalogo secundum literalem moralique sensum. Vnde ob tam multi iugæ Sabbathi significationem, cum alia complures essent in lege festorum solemnitates, de hac sola in Decalogo mentio habitata est, quæ reliquæ comprehenduntur. Nam cæterarum singula ob particulare beneficium fuerunt instituta, illud autem creationis fuit universale. De festis autem illius legis, & quemadmodum illorum singulis singula nostra respondeant, videbimus questione proxima. Atqui per hæc ratio liquet, cui fuerit ecclesia catholica a seculo usque Apostolorum in diem Dominicam mutatum. Nam ratio illa literalis commemorandi beneficium creationis, alius mutata est beneficium recreationis, quæ facta est à Christo per gratiam, hoc enim beneficium Dominica die resurgendo absoluit, quæ fuit in statu gratiæ lux prima, infinitum præstantior illa, de qua tunc dixit Deus; Fiat lux. Præterquam quod & dies illa prima creationis mundi, Dominica etiam fuit, quandoquidem septima fuit Sabbathum. Figura autem allegorica Christi quiescentis in sepulchro, præsentis ueritate cessauit. Sensus autem anagogicus perpetuæ quietis celestis multo aptius congruit Dominicæ diei. Volubilitas enim huius mundi curriculo hebdomadæ significatur, immutabilis autem felicitatis æternitatis significantius exprimitur Dominica die.

Ad primum igitur argumentum quod auctoritate Ambrosij præcedebat, respondetur, patrem illum mysticorum sensum amatorem, intellectum eiusmodi Iudæis obicisse, propterea quod opera misericordie

Tertium
Decalogo
præceptum
partim
morale,
partim
ceremoniale.

Ratio
Intuitus
Sabbati
in
morale
nis
Dicitur

Alia
ratio.

Ad
mutat

esse in Sabbatho fieri non ferebant, & ideo cum dixit illo præcepto peccatorum opera prohiberi non id intellexit in sensu literali, in quo sita est specialis præcepti substantia, sed in sensu tropologico, qui generalis est, omnium præcepto tum virtus. Ad secundum respondetur, quod Sabbathi observatio apud Iudæos erat figuralis, & ideo strictiores religione illud servabat, ad eò vt neque cibos igne possent parare, vt patet Exod. 16 & 35. nempe, vt illam cessatione Deia mundi fabrica ad vinum exprimerent. Nam figura, cum sit rei signum, debet veritatem vsque ad minima fidelissime referre. Nos autem non ob illum figuralem ritum sed institutionem Ecclesiarum dies Dominicorum tum festos alios feriamus. Quapropter congruentius naturali iuri ciuismo di festa colimus, nempe, vt & victui necessaria naturali more paremus. Et nobiscum super rel quis que ne effriti natura seruiunt, facilius dispensetur. In tertio igitur argumento vassissimus aperitur campuseo rum, que nobis diebus festis, tum licite permituntur, tum dispensatione indulgentur. Sunt enim vsque adeo multa, vt uix queant sub numero comprehendij, ideoque tantummodo eorum capita teneri memoria possunt. Et primum cum in hoc præcepto ali quid sit negatiuum, vt dictum est, id est cessare a seruil opere, atque alterum affirmatiuum, quod est sacrum audire circa vt un que perpendenda illa sunt, quibus citra iniuriam violatur præceptum. Vnde primum omnium supponenda est illa supra tacta di strictio S. Th. quod operum seruilium alia sunt peccata, quibus demoni seruiunt. Et hæc sunt per omnia mandata verita, signifi cata vero hoc singulari in sensu morali metaphorico. Alia vero sunt, quibus secundum corpus homo homini seruit, vt mechanica. Et hæc sunt isto præcepto ad literam interdita. Sed alia præterea sunt quibus seruiunt Deo, nempe que ad eius cultum at tinent. Et hæc adeo nõ respiciunt isto præ cepto, vt sint ad eius finem impendio con ducenda. In hoc enim ab alijs seruilibus ab stinemus, ut inseruamus Deo. Sex ergo ca pia sunt per quæ illa iudicare possumus quæ Sabbathi licet. Primum est hoc quod modo diximus scilicet si sit ad Dei cultum per inens. Inter hæc autem sunt gradus. Primum obtinent spiritualia, que ab spiri tu in creatio supernaturaliter nobis donan-

tur, ut est sacramentorum administratio, quibus gratia confertur in qua uita spiri tualis consistit. Quapropter & antiqui cir cuncisionem in ministrabant, in Sabbatho, si octaua tunc incidisset dies. Vnde Christus Io. 7. Circuncisionem homo accipit in Sab batho, ut non soluantur lex Moyli. Et nos quoque omnia administramus sacra men ta. Atq. illa insuper que ad altaris ministræ riam attinent, exerceamus scilicet prædica mus, oramus, & ea legimus que ad medita tionem & animi refectionem cõferunt. In secundo gradu sunt illa corporalia in quibus cultus etiam per se consistit ut erat an tiquis arcam testamenti deferre, & nobis baiulare sanctorum statuas, crucem & hu iusmodi in processionibus. Ad hæc organ is canere, & alijs instrumentis, de quibus operibus illud intelligitur Matth. 12. Sacer dotes in templo Sabbathum violant, id est corpore labores exercent, & sine crimine sunt. In tertio gradu locantur illa que sa crorum sunt preparatoria. Sed hæc triper tita. Nam quedam a deo sunt propinqua cultui, vt sine illis fieri nequeat, vt antiqui tus sacerdos animalia, que Deo litabantur, mactabant, & torrebant, & nunc campanæ pulsantur. Alia vero sunt que possunt præ cedenti die fieri, & hæc non sunt, sine causa in festo faciendæ, sed antea preparandæ, vt hostias coquere, & monumentorum appa ratus extruere, nisi forsitan continuatio festo rum exigat, vt in festo fiant. Sed tamen alia sunt, non quidem per se, sed accidentariè ad diuinum cultum spectantia, vt colere agros paupercule ecclesie vel hospitalis, aut ad eius structuram vestire lapides. Et hæc ne que sine necessitate fieri in festo debent, ne que sine Prelati facultate quandoquidem opera sunt vetera seruilia, ideoque licet lex misericordie in causa sit dispensandi fieri tamen non debent absque episcopi dispensa tione, vel saltem Paroeciani, ubi sic habet usus. Secundum autem genus operum, que in festo licent, est spiritualium actio, vt do cere consulere & id genus alia. Simile enim opus idem est quod corporale. Nam corpus est quod anime seruit: quare que ad animam attinent, non ennumerantur seruilibus. Attamen non inde inferunt, mechanicarum artium exercitium in festo esse permillum, est artes ille intelle ctuales quoque sint. Quoniam non de

q licet dieb. festis. Primū.

Secundū genus o peramq in festo licet.

Ad secū dū.

Ad ter tiū arg.

Distin. Sex a pia va de pol sis inter nos cere

Soto
de iure
regulæ
3
Dicit
13



fuo tantū principio, verum & de fine pen-
fanda est spiritualium ratio. Scientiæ ergo
quarum finis est intellectum illuminare
spirituales sunt, illæ vero quarum finis
in fabricato opere positus est, quod mani-
bus conficitur, ob idque mechanica di-
cuntur, seruales habentur. At vero sunt
nonnulla spiritualia que ecclesia bona cau-
sa in festis interdixit, vt ius dicere, &
causas agere & iustitiarum solenniter in
iudicio, nisi causa paucis prestare, vt patet
extra, de ferijs, ca. omnes dies. & c. conque-
sus. Tamen hæc ingruenti atroci exira-
que ordinario crimine dispensationem
quoque admittant. Vt si publicus latro, aut
maiestatis læsor caperetur in festo, liceret
eum subitatio in supplicium rapere. Et re-
ligionis gratia heretici in solemni festo so-
leant igni ad moueri. Tertium genus & ca-
put eiusmodi licitorum operum est, que
quamquam sint corporalia, non tamē sunt
proprie seruilia. Nam inter corporalia que
dam extant genere suo seruilia, quorum
exemplum in mechanicis positum est: que
dam vero genere suo libera, vt artium li-
beralium opera, qualis est musica, & figu-
ras geometricas in abacho ducere, que cer-
tum est licere in festis. Quædam autem sunt
& liberis, & seruis communia, de quibus du-
bium est, an liceant vt sunt scribere, itine-
rari, uanari, &c. Et quidem si scribere ad id
duntaxat reducat, quod est cum absenti-
bus loqui, vt scribere epistolas, aut oratio-
nes habendas ad populum, aut prælegen-
das lectiones, liquet esse licitum, si autem
ad opus seruale uergat vt stata mercede
transcribere, aut alia ratione calamo me-
teri, id minime fas est, itinere autem au-
dita Missa, maxime illis qui in itinere sunt,
mos quarundam pronunciarum admittit.
Sed animi gratia uanarum ire, elaret non
esse seruale opus. Quarta causa ob quam
necesse non est operari in festo, subiungit-
ur necessitas. Primum illorum, que ad
diurnum victum pertinent, hoc est ad con-
diendos cibos igneque parandos: qualis
est coquorum opera, & eorum qui pastil-
los faciunt, & laniorum ac macellario-
rum. Pistorum autem non excusatur, ne-
que furnariorum, nam panis potest pridie fe-
sti confici, nisi tantus esset festorum con-
cursus, qui id exigeret. Secundo ex ne-
cessitate salutis corporeæ excusantur me-
dici, pharmacopolæ, & sanguinis misso-

res. Et qui fugiunt propria pericula, exem-
plo Helia, qui fugit in Sabbatho a facie
Iezabel. Vnde Christus Ioan. sep. imo Mi-
hi indignamini, quia totum hominem
sanum feci in Sabbatho? At vero phar-
macopolæ non excusantur nisi secundum
necessitatem dici presentis. Est enim ser-
uile opus, quam sola necessitas facit in die
festo licitum. Tertio & necessitas commu-
nis salutis reipublicæ excusat milites, in
bello, & qui illis aggeres & vallum ducunt,
& qui quosuis alios labores perferunt. Et
Quarta ratione, vt legitur 1. Machab. 7. Ma-
chabæi hostile prælium Sabbathis propul-
sare prudenter decreuerunt. Deinde &
propter particulares necessitates licita sunt
opera in festo. Vnde Deuteronom. 22. Non
uidebis ouem fratris tui aut ouem erran-
tem, & præteribis, sed reduces fratri tuo.
Cuius illud Christus Math. 12. Quis erit
uobis homo, qui habet vnā ouem, & si
cecidit in Sabbatho in foueam, nonne
tenebit & leuabit eam? Et per id excusa-
mur, dum conflagrationibus occurrimus,
& inundationibus. Quin etiam tempore
messis flante aura iuste perpurgantur gra-
na. Imò vero vbi aeris inclementia time-
tur, possunt & ara teri, atque etiam, licet
hoc non tam facile sit permittendum, &
segetes meri. Quamuis in his casibus vbi
ambigitur an necessitas urgeat, consulti-
us est auxiliarem adire, vel saltem parcer-
cianum, per quam hæc liceant. Atqui ex
hoc capite excusantur etiam illi, qui mun-
ia reipublicæ necessaria exercent, que non
possunt sine graui iactura festis omnibus
interpellari, qualia exercent natura, curso-
res, muliones, & qui istis seruiunt, vt mare-
schali veterinariorum, qui soleis ferreis bestias
calceant, & qui furnos conlandi uitri ac-
cendunt. Sunt qui & eandem facultatem
illis faciunt, qui lateres coquunt, & calcem.
Sed in his non tantum video necessitatis.
Adde quod & propter reipublicæ ornam-
entum licet opificibus in festis operari, vt in tor-
neamentis, tamen si salubrias semper sit dis-
pensationem procurare. Atqui sicut ne-
cessitas immunes facit a transgressione le-
gis communis, sic & a transgressione par-
ticularis. Licet enim aduocatis in festo iu-
dices in fora are, & instante necessitate
etiam scribis aliquos adus agere. Quinta
causa que a transgressione festi operarios
excipit, est Ecclesie concessio. Indulget. n.
Alexan.

Tertium
arg.

Quarta
causa.

Alexand. 3. c. licet de feriis, vt possint in festis piscatores halesces piscari. Et idē est de thinnis atq. aliis piscibus, qui solo vno anni tempore eodemq. breui capiuntur. Sextum dicitur excusationis caput est consuetudo. Prohibetur in dicto c. omnes, de feriis mercari fieri in festo. Sed iam creberrima consuetudo est nundinas in festo celebrari. Consuetudines autem tunc a culpa liberant, quando sunt rationi congruentes, & pralatorum consensu introducte, & antiquitate recepte. Ecce de membro negatio huius præcepti, quod est cessare ab opere seruilis.

Quib. d. caulis possit q. circa no. xam die festo nõ feresse sacris.

Affirmatiuum autem, quod est audire sacrum, veneratius obseruandum est, neque quacunque de causa omittendum, nisi sit valde vgens, vt si causa sit fugiendi periculum mortis, aut feruendi infirmis, qui circa periculum relinquendi soli nequeunt, aut si timeretur puelle raptus & familia, quamuis & in hoc inuasere possit consuetudo. Vbi enim in more est nubiles puellas non exire in publicum, nullam contrahunt culpam non prodentes in templum. Quin vero si mater aduertum quidpiam filij timeret, posset domi manere eius custos. Et præterea si maritus zelotypia affluens vxorem cohibeat, ne in sacrum progrediatur, parere ipsa tenetur. Et pariter serui & famuli dum herus vel iter eis impetat, vel aliud negotium, licet sacrum non audiant. In ipsum autem herum refundetur noxa si absq. causa seruum impediatur, quo minus Missam audiat. Id autem quod impræsentiarum occasionem quibusdam hesitandi offert, est, vtum illa omnia quæ dicta sunt in die festo licere, illicita ob id fiant quod pro mercede exhibentur? Inuenis enim nonnullos hac opinione captos, quod qui præcipua intentione ob mercedem operantur in festo, ipsius sunt transgressores, si autem officium suum propter necessitatem potissime præsent, licet eis accessorium stipedium recipere. Imo alij censent, quod qui diues est, tenetur in festo gratis opera misericordie facere. Istorum autē scrupulus hoc habet, si vllum habent fundamentum, quod opus seruile est illud quod sit in obsequium alterius, qui autem mercede operatur, alteri ceu seruus obsequitur, sit ergo illud opus seruile. Nam quando necessitas in causa est, vt opera in festo sint licita, eo est, quod illa tunc opera liberis cum seruis communia sunt. Si ergo pacta mercede efficiuntur

Quonid. d. scrupulus.

seruilia, sicut subinde illicita. At vero citra vllum scrupulum, quod articulo præsentiam. Caietanus agnouit, quod uis opus quod vel propter necessitate, vel propter consuetudinem, vel propter quacunque causam, que modo a nobis recensita sunt licita in festo est, manet perinde iustum quamuis, non fiat nisi præcipuo mercedis intuitu. Spes enim lucri non facit opus seruile, si quidem & liberorum opera, qualis est negotiatio, & musica, & venatio, & mulatio, & similia, propositam sibi habent mercedem. Et vice versa seruile opus gratis etiam impendi consuevit, vt opus mechanicum. Neque hoc quod est alteri obsequi constituit seruile opus. Nam & liberorum opera fieri solent in obsequium alterius, & conuerso seruilia in obsequium ipsius artificis. Præterea arguitur. Familiæ stipendia recipiunt pro famulatu etiam in festo impenso, quin vero musici præcipue seruiunt in festis atq. in Ecclesiis pro mercede. Post hæc arguitur. Quamuis opera in die festo sint necessaria, non tamen opifices & artifices tenentur illa gratis præstare, quia non sunt necessaria propter inopiã personarum, sed ex natura rei, vt in superioribus exemplis patet, ergo illa licite possunt solum propter mercedem exequi, aliter non facturi, possuntque perinde de precio pacisci. Nullatenus ergo ratione mercedis aut prærij perpendendum est quodnam sit seruile opus quod vero minime, sed per capitales causas paulo ante commemoratas. Itaque si docere scientiam licitum precium exigere, & potiter aduocatus si consilium respondeat in festo. Idemque censeo de medicis & de alijs infirmorum administris. Ex quo fit, neq. studere in die festo lucri causa, illicitum esse. Nam alias etiam scholares ius violarent si in festo literis vacarent, nam pleriq. id faciunt spe lucri. Et nihil refert lucrumne post longum tempus expectes, an in præsentia recipias. Neque refert doctore & aduocatus diues sit, an pauper. Tametsi diuitibus consilium sit, dies festos aut diuinis dicare, aut causis pauperum largiri.

Rõdubi tan. Caiet.

1. Ratio

2. Ratio

SOTO
diure
logius
DIE
15



ARTICVLVS V.

Ytrum quartum præceptum de honorandis parentibus, congrue tradatur.

- Arg. 1.** **D**utius nos præcedentes quaestiones remoratae sunt. Hæc autem de quarto præcepto facillime expeditionis est. Arguitur nihilominus de more, quod non fuerit congrue positum. Præceptum, quantum ad pietatem attinet, quæ est pars iustitiæ, non quidem directa eius species est, sed potentialis. Sunt autem multæ aliæ similes iustitiæ partes, vt habes apud S. I. hom. 2. 2. q. 80. vt obseruantia, gratia, veritas, &c. non ergo hoc tantum debuit poni affirmatiuum præceptum sed similitum virtutum insuper alia. Secundo, Non solum parentibus verum & patriæ, & sanguine coniunctis debetur ex pietate cultus, ergo mancum fuit præceptum, quod solos parentes colere iubet. Tertio, Neque parentibus solas debetur honor, verum & sustentatio, ergo & in hoc fuit etiam mutilum, quod solum honorem expressit. Quarto, neque causa illi subiuncta, videlicet quod parentibus morigeri erunt longæui super terra, vt legitur Exod. 20. in vniuersum verum habet, inuenias enim parentibus, obediens, eosdemque tenera ætate luce sublatis, videsque contra multos rebelles qui longo fruunt senio, non ergo congruenter positum est. In contrarium facit scripturæ auctoritas.
- Conclō**
hæc sua.
Probo.
- Conclō**
hæc sua.
Probo.
- Arg. 2.** **Q**uestioni vna satis est conclusio breuissima. Congruentissime tribus præceptis dilectionis Dei, proxime quartum de reuerendis parentibus, subiunctum est. Probat, præcepta primæ tabulæ dilectionem Dei, vt dictum est commendant, & præcepta secundæ, dilectionem proximi, inter proximos autem maxime proximi sunt parentes quippe quibus id, quod sumus secundum Deum debemus. Sunt enim particula re principium nostri, sicuti Deus vniuersale omnium, ergo locus huic præcepto debetur, proximus loco est diligendi Deum. Est enim pietas in parentes illi, quæ Deo debetur, adeo affinis, vt 8. Eth. Arist. composite dixerit, Dijs & parentibus neminem posset æqualia rependere. Et Cicero in Oratio ne post reditum. Parentes inquit, charissimos habere debemus, quod ab his nobis
- Arg. 3.**
- Arg. 4.**
- Aristot.**
- Cicero.**

vita, patrimonium, libertas, ciuitas tradita est, in primis autem Deum, cuius beneficio hæc omnia tenemus.

Circa materiam ergo primi argumenti id animaduertendum est quod in capite libri octauo luculentius exposuimus, videlicet partes iustitiæ alias esse specificas, vt distributiuam, & commutatiuam, alias vero potentiales, hoc est illi annexas, vt puta quæ cum non integram habeant rationem iustitiæ, non directe ei subduntur, sed tamen propter aliquid vtique commune reducuntur ad illam. Ratio namque iustitiæ est, esse ad alterum, cui æquale debito reddatur, religio ergo conuenit cum iustitiâ, quia est ad alterum, puta ad Deum, cui tamen nequimus æquale reddere, atque in hoc deficit a iustitiâ. Ad religionem autem spectant præcepta primæ tabulæ, quæ est virtus annexa iustitiæ. Pari ratione pietas, quæ est ad parentes, quibus æquale reddere non possumus, est pars potentialis iustitiæ. Et similiter obseruantia, quæ est reuerentia hominibus ad virtutem exhibitam. Nam neque virtuti æquale primum reddi ab hominibus valet, vt 2. Ethic. est apud Arist. Quare hæc virtus ad quartum præceptum reducitur, sicut supra in illo verbo adnotauimus, l. c. 19. Coram cano capite consurge. Liberalitas autem alio poplite claudicat, ne sit prorsus iustitiâ, nepe, quod in beneficijs conferendis versatur, quæ non sunt debita, sicuti & grâ quæ non ratione debiti, sed ratione honestatis beneficia repensat. Hæc ergo omnia reducuntur ad hoc præceptum. Iam enim superior quaestione dictum est in Decalogo, illa præcisio debuisset locari, quæ absque vilo sapientum officio, elicere ex natura principis ratio posset, nisi vbi nubila esset, hæc autem nonnullis sapientum adminiculo opus habent, quo plene percipiuntur, præterquam quod filiorum debitum ad parentes, cunctis est mortalibus commune, reliqua vero, spalia, sub gñali veto spalia militant. Ad secundum ad eundem prope modum respondetur, quod ratio quare patriæ, & sanguine agnatis, atq. alijs necessarijs nostris debitores sumus, parentes fuere, qui nos tali loco & sanguine genuerunt, & ideo cum præcepta Decalogi, vt dictum est, sint prima legis principia, abunde patet, quod cunctis nominati sunt. Et eodem reducitur solatio tertij argumenti, nempe quod honor

parentibus ac cunctis filiis per se debetur, siue locupletes sint siue egeni. Sufficientatio vero accidit, ut debeatur, dum parentes egeni, ad ea autem quæ sunt per se, ea reduncuntur que accidunt. Ad quantum nemum respondeatur, congruentissimum, ut superiorique exposuimus, propositum fuisse huic mandata premium longauæ vitæ, ut Gregorius forique supplicium breuis. Vnde Paulus ad Timotheum 4. Pietas ad omnia utilis est promissio nem habens vitæ quæ nunc est, & futura. Nam cum vitam a parentibus secundum Deum susceperimus, qui gratus illis est, meretur non solum æterna potiri, verum & temporalium sibi augeri: qui vero ingratus, illa orbari. Ob idque adeo Solon, ut Cicero pro Sex. Amerino refert, nullum patricidij supplicium constituit, cuius causam interrogatus respondit, se id neminem facturum putasse. Romani autem intelligentes, nihil esse tam sanctum, quod aliquando non violaretur audacia, supplicium in patricidas quæ maxime congruens excogitarunt, nempe ut in culeum inluti in flumen deiceretur, ut his rebus omnibus de repente carerent, nempe elementis ac bestiis, ex quibus omnia nata esse feruntur, videlicet ne cælum viderent, nec soleum, neque vero aquam tangere, neque ærem ad respirandum, neque terræ eius cadavera maderentur, neque adeo obijcerentur feris, aut bestiis, ne videlicet tactu suo, aut elementum aliquod ob bestiam pollueret, qui se in immo nilimo scelere polluisent. At vero quoniam neque presentia hæc habentiaque bona sub merito cadunt, neque aduersa mala satis sunt ad expianda piaculis, ut Deus occulto iudicio quandoque fiat, ut boni exiguo hoc premio careant, & mali supplicio, quippe quos auctiora in altero manent seculo.

ARTICVLVS VI.

Utrum sex reliqua præcepta conuenienti ordine, & modo tradantur.

Primū arg. DE reliquis sex præceptis satis supra dictum est, se ne ab ordine illo excludamus arguimus, quod non sint sufficienter tradita. Primum sic. Alia sunt præter homicidium adulterium furtum, & falsum testimonium nocumenta, quæ ciuibus inferuntur,

diminutus ergo fuit numerus. Secundo Cōcupiscentia in nono & decimo præcepti aut accipitur pro sensualitatis motu, secundum illud Iacobi 4. Vnde bella & lites in vobis? Nonne de concupiscentijs, quæ militant in membris vestris? Aut pro voluntatis cōsensu, ubi peccati ratio consummarur, & pariter virtutis ac meriti, secundum illud Sap. 6. Concupiscentia sapientiæ perducit ad regnum perpetuum, sed prior quidem prohiberi non potuit, quia nature corrupte naturale est cum ratione pugnare, secundum illud Pauli, Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, alias sensualitatis cōmotiones essent mortalia peccamina, quod est falsum. Secunda vero vno quolibet præcepto prohibetur: Qui enim prohibet homicidium, vna prohibet & eius voluntatem, nihil ergo opus habuit peculiaris mandato. Tertio denique Homicidium adulterio & furto grauitate antecellit, non autem seorsum prohibita est eius cupiditas, non erat cur aliorum concupiscentiæ seorsum inhiherentur. A parte contraria pugnat auctoritas ipsa legis.

Ad questionem postea, que superius explicata sunt, persfacilis est responsio, que vnica conclusione continetur, Sex præcepta debita ratione prohibitionis tenore posita sunt. Probatur. Due sunt partes iustitiæ, facere bonum, a maloque recedere. Primum autem non cunctis promissum per se debetur, sed personis certis, cui autem potissimum debetur, est Deus.

& secundum illum, parentes sed tantum iniurijs & vi minime ledere, omnibus debitum est, ob idque post primam tabulam quartumque mandatum, quibus ea præcipiuntur que Deo parentibusque debentur, optinere nocumenta respectu omnium in vniuersum prohibentur. De distinctione autem, numero, ordine, & triaditione eorum, deque singulorum grauitate, satis superque questione superiorum discretum est. Quod si de numero adhuc heræas, eo quod cum alia multa præterquam parentibus & cōsanguineis, alijs et debeantur, secundum verbum Pauli, Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, & debuerint & alia adhiberi affirmatiua præcepta, respondetur, quod cum Decalogus primordia solummodo continent legis, non dicebat in ipso nobis tradit nisi, ea que vniuersis mortalibus communiteratione debita sunt, & talis est honor, que

Arg. 3.

Conclō

Probō.

Scriptulus.

SOTO
diure
logialis
3
DIE
13

debemus parentibus. Ad reliquos vero non una, sed diversis rationibus contrahuntur debita, & ideo non erat illis opes speciali precepto, sed satis erat generalis iustitia, quae praecipit unicuique ius tributum suum. Atque per hoc documentum liquet id quod quaestione tertia contra Burgensem super Leu. 19. adnotauimus, qui contra sanctum Thomam, imò contra planam veritatem preceptum dilectionis proximi negat esse omnibus commune atque notissimum, propterea scilicet quod auaritia non fuit Philosophis comperita respectu omnium, sed tantum respectu studiosorum. Est enim mens diui Thomae & rei veritas, quod cum preceptum dilectionis proximi, includat & benefacere, & non malefacere, prius est notissimum, non quidem respectu omnium proximorum, sed respectu certi generis scilicet patrum, posterius vero respectu omnium, & ideo ex eodem principio solum elicitor quantum preceptum affirmatiuum, & reliqua negatiua.

Ad primum arg. quibus alter in alterum nocuus & iniurius est, non potuerint certo numero colligi, consultum fuit, ac perinde decorum, capita tantum poni, quibus alia coherent membra. Quidquid enim detrimenti alteri inferas, aut personae illud impingis, & id rerum genus, ad homicidium reducitur, aut personae coniuncta per modum libidinis, & haec referuntur ad adulterium. Damna autem in rebus data, siue per vitam, siue per aliam fallaciam, omnia ad furum propendunt. Si cuti & iniuriae omnes quibus iniuria verba peccatur, ut sunt mendacia, & detractiones & verbales contumeliae, ad falsum testimonium. Ad secundum respondetur, nomine concupiscentiae non prohiberi sensualitatis insulsi atque illecebras, sed voluntatis consensu, ubi subest peccatum, secundum verbum Christi Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. Et quamuis vno quolibet precepto una & res & eius cupido prohibeatur, exposcebat tamen singularis necessitas, ut speciatim concupiscentia alienae uxoris, atque alienatum reum exprimeretur propter rationem, quam superiori quaestione art. 5. declarauimus, nempe quod aliorum peccatorum obiecta non per se ad concupiscentiam illectant, sed ob alias affectio-

nes capiuntur, ut homicidium propter vindictam, quae ex odio nascitur, & propter iram. Quare in illis sufficit res ipsas prohiberi, ea vero quae ad concupiscentiam carnis, & oculorum spectant, per se a nimum pellicunt, atque adeo non solum in abstinendo ab illis difficultas est, verum & noua in reseranda concupiscentia, ob idque praeter opus, consultum fuit & cupidines singularibus prohibitionibus interdicti.

QVÆSTIO V.

DE PRÆCEPTIS ceremonialibus.

S. Tho. 1. 2. quæst. 101. & 2. & 3.

ARTICVLVS I.

Utrum ceremonialia præcepta quadrifida fuerint, scilicet sacrificia, sacramenta, sacra, & obseruantia.

ET si functio nostra fuerit, D. Th. explicando amplificare, tam in his ceremonialium ac iudicialium quaestionibus diuersa erit. Adeo. n. copiose & disertè euncta ipse explanauit, ut nequeat doctrina eius vel extendi amplius vel elucidari. Igitur ut summam compendium faciamus, primo queritur, an ceremonialia quadrifida partitione diuidantur. In sacrificia, sacramenta, sacra, & obseruantias? Et arguitur a parte negatiua, si hac ratione distribuere tur, id maxime esset quod ceremonialia ad diuinum atinebant cultum, ut nomina ipsa sacrificiorum & sacrorum designant. Erant aut ali qua ceremonialia, quae nihil ad cultum Dei referre videbantur ut abstinencia ciborum quae praecipit batus Leui 11 & abstinencia a vestimentis, scilicet ne vestem duobus contextam hoc est lana & lino, ullus indueret, ut Leuit. 19. cautum erat, ergo non omnes ceremonialia cultui seruiebant. Secundo, si sacrificia illa, & sacramenta, atque obseruantia alicui erant usui accommodata, maxime ut rerum aliquarum essent figura, secundum verbum Pauli, Omnia in figura contingebant illis, id autem nequaquam legi congruebat, utpote quae ut August. 4. de doctrina Christiana auctor est, & supra citatus

Primi arg.
Aug.
Paulus
Aug.

citatus Isidorus, manifesta esse debet, & cunctis per uia, cum illa que figuram mysticis rebus lunt, theoricam potius enigmaticamq. representationem prae se ferant, quam legis claritudinem, haud ergo deest esse figurata. Tercio, legis sinceritas simplicitatis præceptorum amatrix est, multitudinisq. expultrix. Est enim præceptorum multitudo sacra potius, & rursus occasio quam adminiculum ad uirtutem, secundum illud Petri Ad. 1. 5. quid tentatis demum imponere iugum super ceruicem discipulorum, quod neq. nos, neque patres nostri portare potuimus? Caueri ergo illa debuit ceremoniarum turba. Quarto, ceremoniae ille, Christi erant umbra & prognosticum, sacrificia autem abunde præsignabant Christum qui secundum Apost. ad Ephes. 5. sacrificium se obtulit & oblationem & hostiam, in noua autem lege sacrificium ipsius altaris simul est & sacramentum, idemque potissimum, atq. id ipsum dicitur sacrum, omniaque; sacrificia & sacramenta, sunt quaedam obseruantie, non ergo opus illa est quæ diuisaria distinctio ne. Alias deberent & alia superandi membra, puta solennitates, oblationes, atque id genus multa. In contrarium autem est, quod lex illa de his omnibus memini.

Prima conclusio. Ad quæstionem iuxta numerum argumentorum quatuor conclusionibus respondetur. Prima est. Ceremonialia illa cuncta ad Dei cultu pertinebant, sic enim quæst. 2. tres præceptorum ordines secretimus, quod moralia ex principis naturæ, seu conclusiones eliciuntur. Ceremonialia uero & iudicialia, non conclusiones, sed speciales determinationes sunt generalium præcepto, tum quæ arbitrario quodam statuuntur. Ceremonialia quidem circa religionem quæ nos ordinat in Deum, iudicialia uero circa pacem & tranquillitatem ciuium secundum charitatem proximi. Est enim naturale præceptum, ut Deus collatur, quod autem uel hoc uel illo modo, arbitrarium est humanum uel diuinum, sicut ait Arist. 5. Ethic. Litar enim hæc aut illa animalia, nihil natura sua refert nisi quia lege positum. Secunda conclusio. Cultum illum diuinum in lege ueteri concedens fuit prognosticam figuram Christi eiusq. Euangelicæ legis prætulisse. Probatur, sicuti homo & anima con-

stat & corporare, ita & cultus tam interior est quam exterior. secundum illud Psal. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum uiuum. Et sicut corpus animam relectum est, sic & exterior ad interiorum refertur. Cultus autem anime in hoc positus est, ut Deo suo coniungatur, ob idq. secundum diuersam eius coniunctionem diuersum esse congruit externum cultum. Quod fit, ut in statu sempiternæ beatitudinis, ubi ait secundum intellectum atq. affectum Deum habent præsentem, nullo opus sit umbratili figuratiuoq. cultu, sed omnia perficiuntur laude, secundum illud Esaiæ 55. Si gaudium & lætitia inueniuntur in ea, gratiarum actio & vox laudis. In statu autem præsentis uitæ. ubi abhærentes ab illo conspectu exulamur, necesse habemus radijs eiusdem diuinæ ueritatis sub sensibilibus figuris illustrari, ut i. ea. Calch. hierare. auctor est Dion. diuersimode tamen secundum diuersum statum conditionis humanae. Nobis quippe sub lege de gentib. Euangelicæ, quia est ueritas ipsa non per se succescit, tamen uia iam parua est, & per Christum reuelata, nullis alijs opus est figuris, quam eternæ illius beatitudinis, quæ nos etiam nunc futura manet. Veteri autem populo, cui non solum diuina per se ueritas, uerum & uia quæ futurus erat Christus, uel ad Heb. 7. ait Apost. nondum erat propalata, quam maxime decebat in illo ueritati exteriori cultu, qui non solum figura esset sempiternæ ueritatis in patria contuende, uerum & Christi etiam, qui futurus erat uia ueritatis & uia, nempe ut tam diuurno tamen celestis rerum uisui populus ille assuetus & admodum uenientem postea ueritatem promptissimè reciperet. Unde Paul. ad Heb. 19. quo discrimen antiquæ legis & nostræ insinuat uibræ inquit, habens lex (scilicet uetus) futurorum bonorum, non ipsam imaginem, rerum uidelicet qualem nos habemus. Elongatior enim a ueritate est umbra, quam imago, quæ eam germanius exprimit. Tertia conclusio. Condeces etiam fuit, ut non una tantum ceremoniæ, sed multijuga earum uarietate populus ille occupatus esset, diuinoq. cultui mancipatus. Congruas nam ex iniquorum necessitate, quæ ex iustorum perpeditur, illi n. qui ad idololatram procliuës erant, quoniam idololatrarum superstitiones multitudine erant, necesse ha-

K 4 bebant

Dionys.

Paulus.

Tertia conclusio.

SOTO
diure
COIALS
DIE
13

bebant e contrario ceremoniarum multitudine institui, vt in illis occupati, non illa auerent quae inter Ethnicos cernebant. Sed & boni atque ad diuinorum contemplationem acclius nihilominus congeminationis ceremonijs erant imbuendi, tum vt assiduitate illa in diuina contemplatione peristerent, & varietate recrearentur, tum etiam vt Christi multijuga mysteria multiplici ceremonia tum cultu ideridem prospicerent. **Quarta conclusio.** Esti varia fuerint multiplicesque priscorum ceremoniae, ad quatuor tamen capita reducuntur, quae sunt sacrificia, sacramenta, sacra, & obseruantiae. In cultu namque tria est considerare. Primum quidem in quo eius substantia posita est, videlicet sacrificium, quod ad Dei reuerentiam offertur. Secundo, instrumenta, vt templum vasa, aliaque eiusmodi. Et haec dicuntur sacra, hoc est anathemata, puta diuino cultui mancipata & consecrata. Tertio, cultores ipsi, in quibus duo dignoscantur, videlicet consecratio, vel totius populi, vel singularium ministrorum. Et haec sunt sacramenta, quibus vel populus sanctificatur, vel consecrantur ministri. Et rursus singularis eorum habitus & famulatus, quo ab exteris feceruntur qui non eiusdem religionis, tum quantum ad cibos tum etiam quantum ad vestimenta. Atque haec dicuntur obseruantiae. Haec igitur quatuor species sub vno ceremoniarum generale concluduntur.

Quarta conclusio.

Rō con clōnis.

Ad primū arg.

Ad secū dū arg.

Ad tertiu arg.

spondetur, quod sicuti aegroti corpori dum vna non sufficit medicina, alia ac subinde alia adhibetur, ita & illis ceremonijs, quae vt supra diximus, de se non iustificabant sed egena erant, & infirma elementa, fieri necessum erat. Et ideo tanquam sapiens legislator consultus Deus duxit transgressiones aliquas multitudinis ceremoniarum permittere, quam vt si orio populus ille vacaret in idololatram collaberetur. Ad quartum denique iam redita est ratio distinctionis illerum quatuor. Notum enim sacrificium Christum ipsum continet, quod est proinde sacramentum, non sic autem sacrificia veteris legis. Idcirco quae alia erant sacramenta, quibus in gradu purgabantur expiabanturque populus, atque alia sacrificia. Item solennitates quodammodo ad sacra, pertinebant, sicuti templa sacra. Offerebantur enim sacrificia, sicut in loco certo, ita & statis temporibus.

Adquā rō arg.

Primū argum.

Classa

Argua

ARTICVLVS II.

Vtrum singulis istis ceremoniarum speciebus reddi possint legitima causae.

SVBSEQUITVR in secundo articulo, vt de causis ceremoniarum cur sint saltem dicamus. Queritur ergo, an causas habuerint vllas? Et arguitur a parte negatiua. Super illud ad Eph. 2. I. eger mandatorum decretis eocianis, an glossa, decretis. Euangelici ob id esse euacuatias obseruantias antiquae legis. quod ex ratione sunt, ille ergo per contrarium sensum ratione carebant, praesertim quod si ratione pollerent, moralia fuissent. Nam quidquid ratione constat, ex principijs naturae deducitur, ex quibus morales praecipiones oriuntur. Secundo arguitur. Quod saltem nullam habuerint literalem causam, enim vero si ceremoniae vniuersae non nisi signi figurae, rationem habebant, non alia in illis existerat ratio, quam per res illas futura praesignare, atque adeo nullam habebat causam, quae secundum primum significationem literae existeret. Idcirco ex ipsis legis verbis confirmatur. Nam si qua erat ceremoniana, quae causam haberet literalem maxime, vel circumcisio vel Passa Pascha. De priori autem legitur, Genes. 17. Vt sit in signum

gnum fcederis inter me & uos. De postero vero. Exod. 13. Erit quasi signum in manu tua, & quasi monumentum ante oculos tuos, ergo alia multo minus habebant literalis causæ. In contrarium autem est, quod non solum sacramenta & sacrificia figuram gerebant Christi, uerum historię ipsæ, ut transitus maris rubri, peregrinatio deserti, atq. id genus reliqua. De his quippe ait Paulus. ad Cor. 10. Omnia in figuram contigebant illis, sed in hijs, præter mysticum intellectum inerat etiam literalis, ergo & ceremonię causam habebant literalē.

Paulus.

Prima conclusio.

Suade conclusio.

Phyl. sophus. Paulus.

Arist.

Ultima conclusio.

Dicri men in ter sen sum hie talē & mysticū

cilla, & alterum de libera ad literam res gestas enarat. Rerum autem Historia Paulo ad Galat. interprete, duo per allegoria significabat testamenta. Rursum illud Esaiæ 7. Ecce Virgo concipiet, & c. in sensu literali proprio conceptum prænuntiabat Deipare Virginis. Illud autem capitul. 11. Egredietur uirga de radice Iesse & flos de radice eius ascendet, in sensu itidem literali, sed tamen improprio, hoc est per metaphoram, eundem Virginis partum significabant. Sed uirga Aaron, quæ ut refertur. Num. 17. effloruit, in sensu mystico & allegorico typus erat, & figura eiusdem rei. Hoc præhabito interpretamento probatur conclusio. Cultus antiquæ legis hoc, ut supra dictum est, a nostro differbat, quod noster non est uisibilis, tamen imaginem gerat triumphantis Ecclesiæ ille uero ad duos erat institutus fines, nempe & ad exhibendum Deo honorem debitum, & ad prænuntiandum futurum Messiam. Quemadmodum enim Prophetarum oracula prædicationes futurorum erant, sic & tota legis illius historia nihil aliud apparebat, quam theatrum quoddam, ubi futurorum coniectura agebatur. Hinc ergo fit totum illum ceremoniarum apparatus, & causam habuisse sensumq. literalem, sed ad euitandam idolatriæ impietatem, siue ad commemorandum beneficium aliquod ut observatio sabathi. Et præterea figuralem quemadmodum eius agni & beneficij liberationis ex Aegypto præfigium umbræ erat, & occidendi Christi figura.

Probō conclusio.

Ad primū arg.

Ad secū dū.

Ad quæstionem duabus conclusionibus respondetur. Prior uniuersus ceremoniarum ritus Moysiæ legis ex debito sine ducebat suæ causas. Conclusio hæc incomperio cuiusq. est, qui crediderit legem illam opus fuisse Dei, quod supra contra Manichæos iam constitutum est. Nam cum Deus cuncta sua sapientia gubernet, sapientia autem secundum Phil. 1. Metaph. fit res ordine disponere, fit ut quæcunq. a Deo procedunt, ut Apost. ad Rom. 13. inquit ordinata sint, ordo autem cuiusq. rei duo exit, prius ut debito sit sine instituta Nam illa que uel non serio fiunt sed ioco, uel non consilio, sed præter finis intentionem eueniunt, ob defectum ordinis ad finem dicuntur inordinata & temere facta. Secundū etiam oportet & id quod finem quempiam referunt, proportionem ad illum habere debitam. Quemadmodum enim 2. Phisic. ait Arist. formam dentate serræ ex sine sumi, sic in practicis mediorum ratio ex sine dicitur. Igitur cum lex opus sit diuine sapientiæ, fit ut utrumq. rationis ordinem habeat. Quapropter Deut. 4. Hæc inquit auctor ipse legis, est sapientia uestra & intellectus coram populis. Posterior conclusio, nullam credibile est fuisse ceremoniam antiquæ legis quæ non habuerit utrumque sensum & causam, nempe & literalem & mysticam. Ad cuius intellectum norandum est ut inter proloquia super Matth. fuitius expl. cuius sententiam literalem & mysticam sic differre, quod literalis est, quo literæ ex sua institutione uel primæ uel Metaphorice res ipse significat, mysticus uero est quem res per literas significat. tunc us significat. Exempla uer. Historia illa Genesis, quod Abraham duos filios habuit, unum de an-

SOTO
iure
logius
DIE
13

Ad quæ

Primi argum.

Glossa.

Argum.

literals in sen'om. Quapropter uil uetat, quominus causa literalis circuncisionis illa fuerit ut monumentum esset foederis pacti cum Abraham, causaq. eius agni, ut esset memoria liberationis populi, licet per allegoriam aliquid praeter ea in nostra futurum praemonstrassent. Causas ergo utriusq. generalis doctissime ac occupatissime

D. Tho.

D. Thom. sigillatim in singulis ceremoniarum enarat 1. 2. q. 120. artic. 3. & tribus sequentibus. discursu per quatuor supra dispositos ceremoniarum ordines, facti scilicet, ut per illa mens humana in Deum subleuaretur ad repensanda beneficia de eius largitate suscepta, ideoq. offerebatur genus ferre omne uictualium nempe animalia,

Duplex

causa li

teralis

sacrificio

rum antiq

legis.

panis, uinum, oleum, & mel, Thus praeter ea & sal, quibus nos Deus pascit, secundum illud 1. Paralip. 29. 1. uia sunt omnia, & quae de manu tua accepimus dedimus tibi, sed quia donorum omnium maximum fuit Christus, sic enim Deus, ut testatur apud Ioan. dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in ipsam, non pereat, sed habeat uitam aeternam, causa mystica illorum sacrificiorum idem erat Christus. Unde ad Heb. 10. sacerdos ueteris legis eisdem offerebat hostias, quae nunquam possunt auferre peccata. Christus autem pro peccatis obtulit uitam in sempiternum. Offerebatur autem ex animalibus tres quadrupedum species, scilicet oues, boues, & caprae. Ex auibus uero turtur & columba, sed ex piscibus, qui extra aquas uiuere nequeunt nullus reputabatur sacrificio idoneus. Occidebantur autem in figuram Christi, qui in cruce erat immolandus. Quare & modus praescribebatur, occidendi, ut a Gentibus differrent. Offerebanturque, tum ut holocausta in honorem Dei, tum etiam ad expianda peccata, eundemque ipsum pacandum ac propitiandum. Unde illae dicebantur hostiae pacificae haec, uero pro peccato. Sacro tum quoque nempe templi uasorumq. ac solennitatum in quibus sacrificia offerebantur causa quoque utraque assignatur scilicet tam literalis quam mystica. Habuit enim populus ille quando per desertum uagabatur, portatile tabernaculum, postea uero in possessionem missus terrae, promissae templum. Nam ad litteram, neq. ob emanantes fixum habere poterant templum. neq.

Rō lite

ralis pa

riter ac

mystica

sacrifici

templi.

quiescentes decebat tabernaculum habere mutabile Sed quantum ad figuram, tabernaculum significabat militarium peregrinantiumque in hoc mundo ecclesiam, templum uero sempiternum caelestium coelum. Vbi sicut neque in extruptione templi nullus uel mallei sonitus uel securis audiebatur, nullus erit luctus, neque clamor neque stridit, sed quemadmodum in hac militia charitatis iustitiaeque officii ac penitentiae fructibus per Dei fauorem se quisque exercuerit, dolaueritque, & expoluerit, sic omnes diuina dispositione collocabuntur. Quod autem non nisi unicum illis templum concessum fuerit, rationem S. Tho. assignat, ut a diuersis lucis atque a ris diuersorum deorum, quos Ethnici colebant abstinentes, unum uerum proficerentur. At uero subicienda alia non est, quam Christi in hominibus aduersus Iudeos diserte meditata est, prohibebantur enim pascha & festa nisi Hierosolymis, unoque templo celebrare, ut Deut. 16. & apud Iosph. lib. 3. capit. 13. constat, eam inter alias ob causam ut eodem postea per Titum & Vespasianum diuino neque unquam deinceps reedificato, palam fieret legem illam cessasse. Haec enim de causa dum in Babylone, captiui rogarentur Hebraei sua celebrare festa, respondebant, Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? quasi dicerent, Nefas uobis est alibi quam Hierosolymis solemnitates nostras peragere. Id nunc ergo si meditentur Iudaei, facile adducerentur ut crederent legem illam esse abolitam, quippe cuius sacrificia, sublato templo, antiquata sunt. De uasis candelabrisq. ac reliquis, uide apud San. Thom. ac subinde de solennitatibus, quae praeter quotidianum festum qua mane & uespere immolabatur agnus, ut Numero 28. & 29. legitur, septem erant, uidelicet, Sabbathum hebdomadibus singulis mensum initijs, & solennissima celebratio paschalis agni quae fiebat in memoriam liberationis de Aegypto. Et quinquagesimo in die Pentecoste, in memoriam datae legis. Et quinta festum, tubarum in mense septimo, scilicet Septembri. Nam Martius erat primus in memoriam liberationis Isaac per arictem quem Abraham uidit inter uesperes, ut legitur Genes. 22. cornibus haerentem, illa quippe cornua tubis illis referebant. Et festum

Alia

causa

liberalis

sacrifici

rum antiq

legis.

Iosph.

S. Tho.

nume

28. & 29.

legitur,

septem

erant,

uidelicet,

Sabbatum

hebdomadibus

singulis

mensum

initijs,

& solenni

sima

celebratio

paschalis

agni quae

fiebat in

memoriam

liberationis

de Aegypto.

Et quinquagesimo

in die Pentecoste,

in memoriam

datae legis.

Et quinta festum,

tubarum in

mense septimo,

scilicet Septembri.

Nam Martius

erat primus

in memoriam

liberationis

Isaac per arictem

quem

Abraham uidit

inter uesperes,

ut legitur

Genes. 22.

cornibus

haerentem,

illa quippe

cornua tubis

illis referebant.

Et festum

tubarum

in mense

septimo,

scilicet

Septembri.

Nam Martius

erat primus

in memoriam

liberationis

Isaac per arictem

quem

Abraham uidit

inter uesperes,

ut legitur

Genes. 22.

cornibus

haerentem,

illa quippe

cornua tubis

illis referebant.

Et festum

tubarum

in mense

septimo,

scilicet

Septembri.

Nam Martius

erat primus

in memoriam

liberationis

Isaac per arictem

quem

Abraham uidit

inter uesperes,

ut legitur

Genes. 22.

cornibus

haerentem,

illa quippe

cornua tubis

illis referebant.

Et festum

tubarum

in mense

septimo,

scilicet

Septembri.

Nam Martius

erat primus

in memoriam

liberationis

Isaac per arictem

quem

Abraham uidit

inter uesperes,

ut legitur

Genes. 22.

cornibus

haerentem,

illa quippe

cornua tubis

illis referebant.

Et festum

tubarum

in mense

septimo,

scilicet

Septembri.

Nam Martius

erat primus

in memoriam

liberationis

Isaac per arictem

quem

Abraham uidit

inter uesperes,

ut legitur

Genes. 22.

cornibus

haerentem,

illa quippe

cornua tubis

illis referebant.

Et festum

tubarum

in mense

septimo,

scilicet

Septembri.

Nam Martius

erat primus

in memoriam

liberationis

Isaac per arictem

quem

Abraham uidit

inter uesperes,

ut legitur

Genes. 22.

cornibus

haerentem,

illa quippe

cornua tubis

illis referebant.

Et festum

tubarum

in mense

septimo,

scilicet

Septembri.

Nam Martius

erat primus

in memoriam

liberationis

Isaac per arictem

quem

Abraham uidit

inter uesperes,

ut legitur

Genes. 22.

cornibus

haerentem,

illa quippe

cornua tubis

illis referebant.

Et festum

tubarum

in mense

septimo,

scilicet

Septembri.

Nam Martius

erat primus

in memoriam

liberationis

Isaac per arictem

quem

Abraham uidit

inter uesperes,

ut legitur

Genes. 22.

cornibus

haerentem,

illa quippe

cornua tubis

illis referebant.

Et festum

tubarum

in mense

septimo,

scilicet

Septembri.

Nam Martius

erat primus

in memoriam

liberationis

Isaac per arictem

quem

Abraham uidit

inter uesperes,

ut legitur

Genes. 22.

cornibus

haerentem,

illa quippe

cornua tubis

illis referebant.

Et festum

tubarum

in mense

septimo,

scilicet

Septembri.

Nam Martius

erat primus

in memoriam

liberationis

Isaac per arictem

quem

Abraham uidit

inter uesperes,

ut legitur

Genes. 22.

cornibus

haerentem,

illa quippe

cornua tubis

illis referebant.

Et festum

tubarum

in mense

septimo,

scilicet

Septembri.

Nam Martius

erat primus

in memoriam

liberationis

Isaac per arictem

quem

Abraham uidit

inter uesperes,

ut legitur

Genes. 22.

cornibus

haerentem,

illa quippe

cornua tubis

illis referebant.

Et festum

tubarum

in mense

septimo,

scilicet

Septembri.

Nam Martius

erat primus

in memoriam

liberationis

Isaac per arictem

quem

Abraham uidit

inter uesperes,

ut legitur

Genes. 22.

cornibus

haerentem,

illa quippe

cornua tubis

illis referebant.

Et festum

tubarum

in mense

septimo,

scilicet

Septembri.

Nam Martius

erat primus

in memoriam

liberationis

Isaac per arictem

quem

Abraham uidit

inter uesperes,

Festum Scenopegiæ. hoc est tabernaculorum, ad commemorandum beneficium diuinæ protectionis per desertum. Ac demum festum collectarum festum, quando scilicet colligebantur expensæ diuino cultui necessariæ. Tertio loco & sacramentorum quoque causas ambas facile est assignare. Nam per circumcisionem totus populus ab originali mundabatur, instituebaturque ad Dei cultum. Quare & quod nobis baptismus, illis erat circumcisio nempe legis professio. Mox succedebat esus agni pascalis, quo nostrum refectiois sacramentum significabatur. Et præterea victimarum solutio, cuiusque panum propositionis, quæ peculiaris erat sacerdotum cultus. Atque in figuram aliorum quæ nobis sunt sacramenta, erant purificationes & ablutiones. Demum neque obseruantiarum, scilicet ciborum delectus ac vestium tauri populi quam sacerdotum deerant suæ causæ, siue literalem consideres siue mysticam. Hæc autem omnia peregrina mentis attritione vigilatissimaque diligentia & explicatione diuisi Th. loco citato edisserit. Quapropter cum nihil nos ei lucis adhibere valeamus, molestius potius onerique Lectori essemus, quàm oblectamento, si longiorem hic moram trahemus.

ARTICVLVS III.

Virum legis antiquæ ceremoniarum vel ante legem extiterint, vel sub lege iustificarentur.

Primū Vbi sequitur, ut de ceremoniarum tam tempore quam virtute consideratio nem superioribus adiungamus. Arguitur enim, quod ceremoniarum fuerint ante legem. Primum quod ut legitur Genes. 4. Cain & Abel obtulerunt munera Domino, quod genus sacrificij erata tque holocausti in honorem Dei. Item & Noë, ut legitur Genes. 8. & Abraham, ut habetur ibid. capi. 22. Et quantum ad sacra, Abraham etiam Genes. 13. & Iacob Genes. 28. extruxerunt altaria. Item tertia, Circumcisio, quæ fuit sacramentorum summum, ante legem datam præcepta fuit Abraham Genes. 17. & Melchisedech in lege natu-

re, vt legitur ibid. capitu. 13. erat sacerdos Dei summi. Præterea, quod sub lege ceremoniarum illæ iustificarentur, videtur colligi ex illo Leuitic. 10. Quomodo potui placere Domino in ceremonijs mente lugubri? Vbi Aaron excusauit se apud Moysen, quod propter mœstitiam occisorum filiorum non poterat sacrificio suo Deo placere. Colligitur ergo contrarius sensus, quod aliquando placebat. Qui autem Deo placet iustificatur apud ipsum. Acceditque & verbum Dauidicum. Lex Domini immaculata conuertens animas. In contrarium autem est Aposto. ad Galat. 2. Si data esset lex quæ posset iustificare, Christus gratis mortuus esset, id est sine causa. Quod blasphemum esset concedere.

Ad quæstionem quatuor conclusionibus respondetur dummodo duo ante legem discernamus tempora, scilicet quod Abraham antecessit, & quod ab ipso vsque ad Moysen successit. Due enim illæ ætates quæ defluxerunt ab orbe condito vsque ad diluuium, & inde vsque ad Abrahæ, statum Gentium continebant mere naturalem, nam cum Abraham cepit Deus peculiariter de salute humani generis tractare. Sit ergo prima conclusio, nulli fuerunt vnquam mortalium quibus non suæ essent diuini cultus ceremonie & ritus. Non inquam auctoritate posita superne diuinæ legis, sed ratione naturali magistra. Cum enim natura genus nostrum doceat Deum esse colendum, inde vniuersæ nationes diuersos cultus pro ratione suæ fidei, quam de ipso concipiunt, instituant. Sicuti ex instinctu, quo illectantur ad quietem statum reipublice, iudicia quæ legibus sanciant. Tam enim sepe supra dictum est, ceremonialia & judicialia non concludi ex primis principijs nature sicuti moralia, sed arbitramento humano consilij. Atque inde fit, ut cum ius nature atque gentium idem sit apud omnes, ceremonialia tamen ac judicialia non sint nisi varia. Et cum cultus non nisi per sacerdotes administraretur ac dispenseret, iuxta uerbum Pauli ad Hebræ. 8. Omnis pontifex ad offerendum munera & hostias constituitur, nulla fuit perinde natio, quæ suos non haberet sacerdotes. Quod quidem sacerdotum vel iure primogenitura succedebat, ut de Melchisedech

Prima conclu.

Rõ. cer. clu.

SOTO
diure
logius
DIE
13

deh fertur qui fuit Sem primogenitus Noe, & in historia Jacob adnotatur, qui ab Esau primogenito ius primogeniturae ob id coemit, quod sacerdotium illi, tametsi minori, Deus tribuerat, iuxta illud Malach. 1. Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Quin vero non esset fertilis cogitatio, si & hanc quoque causam meditaremur indignationis Cain aduersus fratrem, quod cum ipse esset maior natu, ac perinde legitimus sacerdos, nihilominus fraterna oblatio praesua haberetur Deo grata. Inter Romanos autem non ita constat iure primogeniturae sacerdotes successisse, nam creabantur a populo, Et de Aegyptiorum in super sacerdotibus reulit historia sacra Genes. 41. Quod autem de cultu affirmamus, de quatuor subinde ceremoniarum speciebus intelligimus. Habuit enim vna quilibet gens sua sacrificia, quibus diuinum honorem profitebantur, suaque altaria, & aras, & locus eisdem sacrificijs sacros. Insuper & sacramenta, saltem illud commune, quod a originali se, & suos pueros emundabant. Non inquam sic commune, ut vnum esset cunctis gentibus nam cum illud neque diuinitus fuerit toti orbi reuelatum, neque ex principis naturae illatum, cum otiginis labes, ut primo libro de natura & gratia diximus, non fuerit naturaliter cognita, sed erat ceremoniale, consequens sit, ut non fuerit idem apud omnes sed ubi a iure naturalis suam obtinebat lucem, oblationes instituta erant pro parvulis. Vbi vero erat obnubilata nullum habent tale sacramentum. Ad haec & suas quoque religionis obseruantias vnaqueque natio habuit, ut Ethnicorum quoque historiae perpetua memoria praesiderant. Quia vero secunda subnectitur conclusio. Supra naturalem instinctum fuerunt in super nonnulli proceres inter gentes, quibus praeclearius diuinus radius affulsit. Vt de Iob nos confitemur, & de Sibyllis, & de Hermete. Trismogisto, traditur, quorum utique sapientia eiusmodi, ceremoniae insinuantur. Haec nihilominus, quia non diuina lege scripto sancitae erant, non simpliciter censentur ceremoniarum nomine, sicut sacramenta scripturae legis. Et per hoc respondetur ad primum argumentorum ordinem de Cain & Ad pri Jacob & Abraham, praeterquam ad illud mū arg. circuncisionis, quod quidem sacramentum

fatendum est, non pertinuisse ad legem scriptam, quantum ad eius institutionem, sed quantum ad eius tantum obseruantiam, nam institutum fuit aetate Abraham ante Moysen. Vnde Christus Ioan. septimo. Non ex Moysse est circuncisio, sed ex patribus. Tertia conclusio. Sacramenta legis veteris a solis carnis fordibus, & quas dicunt, irregularitatibus corpus emundabant, non tamen a culpis animam. Erant quippe legales immunditiae plurimae, ut puta leprosus, & qui morticinum tingeret, & puerpera & quae pro fluxum sanguinis pateretur & similes, in quorum ablutionem illa erant sacramenta instituta, ob hoc enim appellat illas Paul. ad Hebr. 9. Iustitias carnis, quae vsque ad tempus correctionis imponebantur. Nam sanguis, inquit hircorum & taurorum, & cinis vitulae aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis. Secundum autem conclusionis membrum ultimo articulo quaestionis teraj attactum est. Illic enim rationem ostendimus cur praeccepta moralia illius legis non iustificabant, in quo & nostra cum illis conueniunt, id est per se non remittebant peccatoris delicta, quoniam opera sunt naturalia remissio vero peccatorum per gratiam Dei fit supra naturam. Illius tamen nostraeque legis sacramenta hoc distant, quod cum Christus tunc nondum fuisset passus, cuius mors fons perennis est totius gratiae, sacramenta illa non erant instrumenta, quibus realis passio applicaretur, sed applicabatur per fidem per modum finis, in quem omnia illarum opera referebantur. Ob idque non circuncisio, sed fides per illam protestata sanctificabat. Neque oblationes hostiarum, sed eadem ipsa fides, secundum illud I. euit. 4. & s. xbi dum ea undem oblationum habetur mentio, subditur. Orabit pro eo sacerdos, & dimittetur ei. Quasi noxia non sacrificiorum vi, sed per fidem & Dei gratiam condonarentur. Et ideo appellabat ad Galat. Paul. sacramenta illa, infirma egea que elementa, nempe quod non illa sed fides iustificabat. Atque hoc mihi Paul. illo verbo docuisse videtur. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Ostendit in quam quemadmodum iustitia illius legis non circuncisione, quae Abraham praeccepta sunt, sed fidei nitetur per illam profecta. Nobis autem passio iam exhibita de

Tertia
conclu.

Paulus

Pa
Pe
ra
rie
tu
q
m
gu
ien
pe
fa
re

fi sacramenta applicatur quibus ideo eue-
 nus instrumentis iustificamur. At vero gra-
 tia illi iustificati perinde atq. nos, per cun-
 cta legum opera merebantur, seu ceremo-
 nialia essent seu moralia seu iudicialia,
 Quarta conclusio. Expurgatio illa sacramen-
 torum illius temporis a lue corporalium
 sordidum, etsi rationem aliquam haberent
 naturalem, tamen potissima erat in nostri
 mysterio posita. Literalis inquam in le-
 prosis, atq. aliis qui venenosus morbis infi-
 ciebantur, erat, vt eorum caueretur conta-
 gio. Hac enim ratione a castris pelleban-
 tur, neq. recipiebantur nisi iudicio sacerdo-
 tum essent mundi. Illi autem qui mortici-
 nium tangebant, licet non eiicerentur e ca-
 stris, propter horrorem tamen non admit-
 tebantur in templo, nisi loti. Attamen prin-
 ceptis profecto causâ fuit, præmonstrare
 mundationem per Christum futuram a
 peccatorum tæbe, vt Apost. ad Hebr. 7. vsq.
 ad 10. late disserit. Est enim in illo ritu
 complura animaduertere, quæ nisi figura
 essent nostri, pro miraculis haberentur.
 Primum leproforum, aliorumque conta-
 gione laborantium, frequentia, qualis
 non est inter nos. Mox diuina cura im-
 pensaque cautio in illis abigendis atque
 euitandis. Tertio, quod illorum iudicium
 sacerdotibus esset mandatum, sine quo-
 rum sententia non admittentur in tem-
 plum. Quod Christus a deo duxit sanctum,
 vt quibus ipse medebatur ad sacerdotes ni-
 hilominus remitteret, cum tamen nego-
 tium illud medicorum potius quam sacer-
 dotum, munus esse videtur, atque eo po-
 tissimum, quod ceremonia illa nulla vim
 habebat naturalem curandis lepram aut
 sanguinis fluxum. Quin vero non adhibe-
 bantur quousque leprosus mundus iam
 censetur. sic enim audiendum est. ver-
 bum Leuitic. 14. Hic est ritus leprosi quan-
 do mundandus est, id est quando iudican-
 dus est esse mundus. Subsequitur namque
 Cum sacerdos egressus de castris inuenit
 lepram esse mandatum, præcipiet ei qui pu-
 rificatur, id est pronuntiatur esse sanus, vt
 offerat, &c. Quare non constituebantur, vt
 medici ad sanandam, sed vt iudices ad fe-
 rendum sanitatis sententiam quo ideo cre-
 dendi sunt testimonio medicorum fuisse
 vsi. Quare leprosi non nisi naturali via sa-
 nabantur, & medica opera. Rarissime au-
 tem per miraculum, vt Maria Moyses so-

rore legitur, Numer. 13. quæ septem die-
 bus cooperta fuit lepra, vt inue. Quod
 enim vulgari opinione fertur, quando sa-
 cerdotes errabant iudicantes quempiam
 non esse leprosum, tunc licet non virtute
 oblationis tamen beneficio Dei cum mira-
 culose sanari, apocryphum est. Ille ergo sa-
 cramentorum ritus ad significandum mu-
 nus Christiani sacerdotii in expiandis pia-
 culis fuit institutus. Ad postremum igitur
 argu. responderetur, quod opera legis si ex
 gratia fiebant tanquam Dei placita con-
 uertebant animas, tamen legale ceremo-
 niæ neque adhibebantur ad mundan-
 dum corpora, neque ad animas purifi-
 candas.

Ad po-
 stemu
 argum.

ARTICVLVS IIII.

*Vtrum ceremonia veteris legis scilicet in Christi
 morte cessauerit vt inde citra mortale
 crimen nequeant obseruari.*

Sequitur in hoc quarto articulo de ce-
 remoniarum abolitione. Et arguitur
 quod ceremonia ille cessare non debuerit
 in morte Christi, ita vt deinceps citra
 mortale crimen nequeant obseruari. Legi-
 tur Baruch. 5. Hic est liber mandatorum
 Dei, & lex quæ est in æternum, in qua tamẽ
 legum ceremonie etiam comprehendebantur.
 Id item documento Christi com-
 probatur, qui etiam dum legem nouam
 prædicabat, leprosum mundatum, (vt
 modo dicebamus) quasi veteres ceremo-
 nias approbans, ad legales sacerdotes re-
 misit. Præterea ceremonie antiquæ, vt di-
 ctum est, non modo mysticas, verum & li-
 terales causas habebant, illa ergo ratio-
 ne erant permanitura. Secundo arguitur,
 quod post ipsum euangelium licet illa ser-
 uate. Apostoli, quos post confirmatio-
 nem Spiritus sancti ex alto non est creden-
 dum peccasse, more seruauerunt prisca lega-
 lia. Nam vt legitur Act. 16. Paulus circum-
 cidit Timotheum. Et 2. ca. habetur, con-
 silium auscultans, Iacobi, assumptis viris
 purificans est. Et Petrus, vt ad Galat. 2.
 idem Paulus refert, subnixit se. Gentili-
 um consortio, de quo non veretur affir-
 mate Paulus eum vt reprehensibilem in-
 simulasse. Quin vero vt Act. 15. memoria
 proditum est, Apostolorum concilium im-
 poluit

Primu
 argu.

Secundu.

SOTO
 iure
 legibus
 DIE
 18

posuit Ecclesie ut abstinere ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, que inter ceremonias illius legis habebantur ergo nefas Christianis non est illiusmodi ceremonias obseruare. In contrarium tamen est admonitio Apostoli ad Gal. 5. Si circumcidimini, Christus nihil vobis proderit. Christi autem redemptioni obiectionem ponere, non potest non esse lethale peccatum ergo circumcidit aliasque subinde ceremonias facere post Christi passionem, peccatum est, idemque graue, ut pote Christo iniuriosum. Superiores articulos, cum quod prolixum postulabant sermonem, tum praeceptum, quod apud diuum Thomam optima erat & luce conspersi, & amplificatione ditati, cum sim perfunctorieque tetigimus, hic autem ampliore exigi scolasticam disputationem, cui ideo explicando impensiores nauabimus operam: Ad plenam ergo questionis responsionem quatuor sunt conclusiones necessariae: Prima. I. ex Moyse per legem Christi cessare debuit, atque adeo omnino cessauit. Conclusio hanc multis in locis asseruit Paulus, cui Deus inter Apostolos negotium interpretandi legem veterem potissimum demandauit, ut Heb. 7. Translatio sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat. Et cap. 8. Nouum testamentum veteraui prius. Et ad 1. p. h. 2. legem mandatorum decretis euacuans. Sed non opus est in articulo fidei testimonia multiplicare. Rationem autem iam supra articulo 2. aperire cepimus inter reddendum rationem cur debuit lex illa esse figuralis. Cum enim exterior cultus causa interni declarandi ac profrendi sit institutus, secundum triplicem statum trifarius est cultus. In patria namque ubi nihil speratur futurum, nihil opus est cultu futurorum prognostico. Legi vero euangelicae, cui praesens est Christus, qui nobis illic communiauit viam, ille tantum competit, qui imaginem illius triumphantis ecclesiae gerat, quo fide & sperandimus. Sed tamen antiquis quibus non praesens, sed promissus Messias erat ille congruebat cultus, qui umbra illius esset per quem erant ad eandem beatitudinem promouendi; Quo utique assueti idonei essent atque prompti ad ipsum suscipiendum. Igitur sicuti praesente veritate caelesti fides prorsus spesque cessabit, atque adeo figuralis noster cultus, ita praesente veritate sole, nempe Christi,

necesse fuit eius umbram aboleri. E. n. numero lex illa non erat in perpetuum posita, sed quousque veniret plenitudo temporis, ut auctor est ad Galat. 1. Pau. Quare ut h. 1. q. vlt. diximus, ille vnus est sensuum Christi in illo verbo. Non veni soluere legem, sed adimplere, id est non veni illam abrogare aut infringere aut tollere, quasi esset perpetua, sed adimplere, id est ad complendum tempus quousque erat posita, perficiendasque veritates quarum gerebat umbras, ut ex eo uisus noscatur. Secunda conclusio: Non modo lex quantum ad ceremonialia & iudicialia, non autem posita, per se cessauit, verum si vim illius obligatoriam spectes, tota tunc temporis antiquata fuit. Enimvero absque vilo exceptionis modo ait Paulus, translatio sacerdotio, translatam esse legem, & nouum testamentum prius inueterasse. Et Christus simpliciter dixit, Consummatum est. Hanc secundam conclusionem in hoc subiecerim, ut plana fiat intelligentia illius vulgaris axiomatis: Lex cessauit quantum ad ceremonialia & iudicialia, non autem quantum ad moralia. Et enim si hunc sensum inde hauseris, quod obligatoria ut antiquae legis teneantur nos seruare decalogum vel praecipuum aliud morale, falsissimum est. Illa enim lex illi duntaxat populo posita fuit, a cuius vinculo nos Christus liberauit, ut Apostolus ad Rom. 7. docuit, Exemplo viduae, quae mortuo coniuge iure matrimonij libera est. ubi nullam facit moralium exceptionem. Sensus ergo illius vulgaris asserit est, quod moralia non cessauerunt ob id, quod erant de iure naturae, quae vniuersos obligat mortales, quibus etiam tenebantur olim gentes, licet non virtute Moysae legis. Itaque nullum testimonium veteris legis potest adduci Christiano quantum ad vim obligandi, sed tanquam testimonium legis nostrae. Ob hoc namque vetus instrumentum in sacro canone reuerentur ac veneramur. Tertia conclusio. Ceremonias legis veteris nullatenus iam modo licet post euangelij promulgationem obseruare, sed esset mortale peccatum, atque adeo haeresis contrarietate, conclusio ex superioribus plana illatione colligitur. Ceremoniae enim ut diximus, protestationes quadam erant veteri Messiae. Nam confessio fidei non modo verbis veris & significatorijs factis fit, quod autem nos de Christo confitemur, eadem est prorsus quam praestabant antiqui modo quia

Prima
conclu.

Rō con
clusōis.

quia de eodem est Christo, verum quod eadem veritates ambo populi confitemur, nempe eius natiuitatem passionem resurrectionem, &c. tamen per enuntiationes diuersi temporis. Fatebatur enim illi veritatem illam. Iste. Ecce Virgo concipiet & pariet filium. Nos autem similem euangelicam, quod concepit & peperit. Igitur sic qui modo adstruet Christum nasciturum, passurum & resurrecturum impius esset in fidem, quoniam falsitatem fidei contrariam affirmaret, sic & ille qui ceremoniarum gestis idem assereret. Vnde contra Faust. Aug. la non promittitur nasciturus, passurus, resurrecturus, quod illa sacramenta quod ammodo personabant, sed annuntiantur quod natus, sit passus sit & resurrexit, quod haec sacramenta quae a christi- nis aguntur, iam personant. At vero de hac legalium cessatione multa meditanda sunt, de quibus neq. inter antiquos patres, neque inter scolasticos undequaque conuenit. Versatur enim in lite quo temporis puncto & lex uetus fuerit obliuata & euangelica suam fuerit uim nata. Rufus, utrum legalia illa cum primum fuerint mortua, fuerint perinde mortifera? Et utrum lex nostra antea fuerit in consilio, quam nunc obliuenerit obligandi. August. naque ut in epistola 19. uidere est, Hiero. de hac re in litem euocauit. Inter quos hoc deprehenditur discrimen quod Hiero. duo tantum dignouit tempora antiquae legis, alterum scilicet quod usq. ad passionis articulum defluxit, quo legalia cuncta uim habuerunt, uigorem suum obligandi retinebant. Alterum uero ab eodem passionis momento usque ad finem seculi decurrens, quo & mortua sunt & mortifera, itaq. cum primum extincta sunt, lethifera esse ceperunt. Quapropter negauit vllum Apostolorum post Christi ascensum seruasse legalia, sed id tamen asserit simulasse. Augu. vero tria secernit tempora. Primum, quo cum Hieronymo conuenit, scilicet quod ante passionem uiuentia fuerint ac prouide obligantia. Secundum uero quo fuerunt mortua, sed tamen non mortifera, puta inter caput dinem illam a passione usq. ad diuulgationem euangelii, Tunc namq. ut omni crant uis ac uirtute destituta, tamen non erant seruata illicita, non quidem quod in eis peccaret salutaris statuet, sed quod mortuam iam tunc synago-

gam honore illo humani deceret. At uero post sufficientem euangelii, promulgationem quod secundum Aug. tertium tempus usq. ad finem mundi, & mortua sunt & lethifera. Atq. haec Aug. scia non solum in scholis plurimum obtinuit (licet Adria. 4. sent. q. 1. Hier. prouidit defendat) uerum & a Florentin. Concilio ad literam uidetur recepta. Vbi postquam sancitur legalia cessasse in aduentu Christi, subdit, Non tamen negat (scilicet sancta synodus) a Christi passione usq. ad promulgatum euangelium illa potuisse seruari, cum tamen minime ad salutem necessaria crederentur. Quod miror Adria. non inspexisse antequam ab Aug. decesseret. Ex eodem ergo Aug. documento quod D. Tho. cum Theologorum coetu amplexatur, inferuntur de mente eiusdem San Thom. quatuor assera. Primum. Esti a baptismi institutione usque ad Christi mortem circumcisio & tota lex uetus permaneret in precepto, nihilominus baptismus erat in consilio. Baptismus namq. uiuente Christo non solum institutus fuit, uerum & in usu habitus. Nam Ioan. 3. & 4. refertur quod discipuli Christi baptizabant, & non baptismus Ioannis, ut notum est. Quoniam de hoc murmurabant discipuli Ioannis, quod plures discipulos Christus faceret & baptizarent, sed baptizarent Spiritu sancto, de quo ipse dominus dixerat Nicodeme, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Quamuis tunc illum non instituit quandoquidem prout id Nicodemo dixit. Sed est mihi perquam uerisimile, sacra mentum illud instituisse quam baptizatus est a Ioanne, non quidem factu illo, ut aliqui putant, nam ille baptismus non erat sacramentum euangelicum, sed tantum uerbo licet non fuerit in euangelio scriptum. Et mouer me uerbum illud Baptista Ioan. 1. Ego nesciebam eum, sed qui mihi me baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem uideris Spiritum sanctum descendentem, & uenientem super eum, ipse est qui baptizat in Spiritu sancto. Et ego uidi, & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei. Si ergo tunc Ioan. cognouit quod Christus baptizaturus esset in Spiritu sancto, uerisimile sit tunc instituisse baptismum. At satis nobis impresentiarum est fuisse tunc in usu. Secundum asseritur. Statim a passione Christi, uel a resur-

Adrian. Concilio Florentinum.

quatuor assera de mente S. Tho. Primum.

Verisimile est baptismus institutum a Christo cum a Ioanne baptizatus est, non ipso facto sed uerbo.

Secundum asseritur,

SOTO
IURE
GOLIUS
DIE
13

Paulus

Secunda conclusio

Prima dubio Secunda

Tertia

Dissidium Aug & Hieron.

Tertio conclusio ex lectione

Colliguntur conclusio ex lectione

resurrectione (nam hoc inferius explicabi-
mus) sicut circumcisio & tora lex, ne-
que in precepto superfluit neque in consi-
lio, neque ullam vim retinebat ad salu-
tem, quia iam erat extincta, sic bap-
tismus & tora lex noua non solum in consi-
lio, verum in precepto esse cepti sicuti

Tertia est modo. Tertium assertum; Nihilominus usque ad sufficientem promulgationem licite seruabantur legalia, saltem inter conuersos ex Iudaismo, ut ait San Thome. Nā inter Gentiles non erat eadem ratio. Sed & de hoc inferius rursus fiet mentio.

Quarta. Quantum denique assertum est. Post sufficientem promulgationem legem veterem nulla prorsus ratione citra impietatis crimen seruari posse. Atque in his om-

S. Thome Ricard. nibus assertis scholasticus doctor D. Thome Durandus Scotus lib. 4. sent. dist. 3. quest. 4. non prorsus cum ipso consentit, sed quadam tenus ab eo discrepat, nempe in tribus. Primum uia ad S. Thome.

dicimus ab eius institutione usque ad passionem Christi fuisse in consilio, a passione uero illico cessasse esse preceptum, ipse negat. Imo ait ab eadem institutione usque ad promulgatum euangelium mansisse in consilio. Itaque in articulo passionis nihil de baptismo discriminatum est, sed cepit esse in precepto post promulgationem.

Secundo differt quantum ad legalia. Nam quod nos dicimus perdurasse quantum ad vim obligandi usque ad passionem, ac tunc fuisse, & quantum ad uirtutem & quantum ad obligationem mortua, ipse negat, sed ait circumcisionem non obligasse nisi usque ad institutionem baptismi, & exinde simul in consilio concurrens cum baptismo usque ad promulgationem euangelij. Itaque qui uis Iudeorum audiens euangelium, posset filium suum uel circumcidere uel baptizare, & utrumlibet ei sufficeret. Qui uero nihil de euangelio audisset, tenebatur circumcisionis lege ac perinde omnium legalium. Ecin hoc tertio differt a D. Thome quod negat legem veterem fuisse in passione extinctam, imo ait obligasse usque ad sufficientem promulgationem euangelij, que quidem promulgatio cepti, inquit, in Pentecoste, & durauit per aliquod tempus. Itaque ubique tenebantur Iudei

seruare legalia quo usque ad illos euangelij cum preconiū personaret. In summa, cum antiqua lex secundum ipsum non fuerit antiquata usque ad promulgationem euangelij, neque noua cepti nisi tunc esset in precepto. His ergo prenaratis, quarta est conclusio nostra, Legum consuetudinum, quo uetus desijt ac noua cepit, fuit tempus passionis. Et autem intelligenda conclusio cum suis annexis, cum ceteris si assertis, que ei proxime circumscripsimus. Probatur conclusio. Legalia figura erant & umbra futura per Christum redemptionis, umbra autem, si de uisibilibus documētum petamus, non durat nisi usque ad ueritatis lucem, ueritas uero redemptionis in morte & resurrectione Christi perfecta fuit, ergo tunc umbra illa legalium, dicente Christo, Consummatum est uirtutem suam amiserunt, uimque exhalauerunt obligandi, quin uero tota lex, ut paulo antea dicebamus. Huc nanque refertur secundum omnes expositores, illud Io. 19. Consummatum est, & uelut in duo scissum, ut Mat. 27. legitur. Omnes in quibus agnoscent consuetudinum utriusque testamenti, nempe abolitionis alterius, atque alterius obligationis. Indecens enim erat, & diuina providentia absonum, ut mundus abque ulla legis obligatione per tempus aliquod duraret, atque adeo si in morte Christi ruptum est antique uinculum, illic cepit ligare nouum, uel in resurrectione. Secundo etiam uis argumenti roboratur ex illatione Paul ad Rom. 7. ubi ex eo quod sumus liberati a peccato inferit quod sumus pariter & a iugo legis exempti. Cum ergo in morte Christi liberi facti simus a peccato, fit ut tunc fuerimus etiam liberi a lege. Tertio loco accedit eius exemplum. Ait enim quod sicut mulier in morte uiri libera fit matrimonij lege, ita & synagoga in morte Christi a legis obligatione. Quarto denique id confirmatur uerbo eisdem Apostoli supra citato, Translatio sacerdotio necesse est, ut legis translatio fiat, ubi rerum consequentia denotauit, Christus autem in morte transiit sacerdotium Mosaicum in sacerdotium euangelicum secundum ordinem Melchisedech, ut ibidem Paulus dicit, docēs quem ad modum Christus assistens pontifex futurorum bonorum, introiit semel in sancta aeterna redemptionis inuenta. Quod quidem sacrificium in ara crucis obtulit, ergo tunc facta

Refutatio Scoti.

Quarta conclusio.

Prima conclusio.

Prima ratio Scoti.

Secunda.

Secunda ratio.

Tertia.

Quarta.

Glossa.

Prima ratio c.

Refuta- tur asser- tiones Scoti.
 Prima ratio in Scoti.
 Secunda.
 Gloſſa.
 Prima ratio cõ-

facta est legis translatio. Per hæc ergo labefactantur omnia tria mēbra opinionis Scoti, videlicet (vt à secūdo) exordiamur) quod circumcisio non obligauit nisi vsque ad institutionem baptismi, quam ipse institutio nem fatetur antecessisse passionem, nam si lex non fuit extincta vsque ad passionē, atque ad cœtera omnia legalia illuc vsque obligabant, falsum est circumcisio nem nō eō ē vsque eadem vim retinuisse. Id quod præterea cõfirmatur ex verbo Christi: Nō veni soluere legem sed adimplere. Nam cū eam vsque ad mortem non impleuerit, si antea rupisset circumcisionis vinculum, iā legem antequam impleverit, infregisset. Atque inde pariter repelitur tertium eius dictum nempe quod eadem circumcisio & lex post passionē Christi obligabat Iudæos in scios euangelij. Nam tota lex fuit in passione & resurrectione consummata. Item & primū eius assertū refutatur scilicet quod baptis mus post passionem non erat nisi in consilio. Nam vbi prioris obligatio legis desijt, posterioris caput, alias mūdus esset sic liber à lege diuina positua, vt nulli teneretur. Præterea ad idem arguitur Aug. & Hier. licet aliter dissentiant, tñ in hoc vnanimis sūt, qd lex vetus in Christi passione primū fuit mortua, iā virtute quam obligatione, & qd tūc noua obligare cepit: affirmare ergo qd circumcisio ante passionem desijt obligare, & post passionem ignorantes legem obligabat, & negare baptismū statim à passione Christi obligare, palā est cum ambo bus sanctis patribus præliū inire. Audi verbo Aug. in epistola citata: Vbi inquit venit fides, quæ prius illis obseruationibus pronunciata est, post mortē & resurrectionem Domini reuelata, illa sacramenta vetera amiserūt vitā officij sui. Atque in hoc lubē ter se fatetur ad hæc Hier. Adde & gl. su per illud ad Heb. 8. Hostiā & oblationē noluit, quæ ait Noluit scilicet à tēpore passionis. Nā tunc illa displicere cœperunt, qñ est completa ueritas cuius erant figura, vt ait ipse Aug. super Ps. 39. Præterea arguitur contra fundamentum illud eiusdem Scoti Arbitratur enim tunc legis obligationē incipere, quādo in notitiam venit subdito rum, quod profecto falsum est: sed tunc incipit obligare, cū primum publico edicto à principe ponitur. Enimuerò prædicatio Apostolorum non fuit positio legis, quia ipsi non erant legislatores, Euangelij, sed

Christi promulgatores, licet particulares possent alias leges ponere. Vnde in festo Pentecostes non fuit data lex orbi, sed virtus facultateque Apostolis ad illam promulgandam. Nam antea dixerat Christus, Ite, prædicate Euageliū, docete omnes gentes, batuzantes eos, quod signum est iā tūc obligasse baptismū. Item ad idem arguitur. Si lex neminem obligaret quoaduisque legē audiret, improprie ignorātia diceretur excusare: nam excusatio non est nisi ab eo ad quod homo tenetur, si ergo ignorantia excusat, signū est vinculum de se legis ad omnes extendi, sed ignorantia protegit ignorātem à culpa: Et tertio ad idem arguitur: Sequeretur, si quis nondum audiuit, non obligatur, quod neque dum ignorātia fieret vincibilis, ita vt sua culpa non audiret, obligaretur. Nam quæro, quādo cepit obligari? Ad quod certe responderi non potest, nisi. Qñ data est lex, Et quarto ex eodē mō opinādi sequeretur qd postquā quis religatus esset à lege veteri & obligatus noue, cōtingere posset sine nouæ mutatione legis, vt rursus absolueretur à noui & teneretur veteri. Enimuerò si Iudæus à Hierosolymis distans post Pentecostem adisset legē Christi obligare, cui antequam signa sufficientia videret, fidem daret, non tamen leuiter, quod fieri poterat, iam tunc nō obligaretur ad antiquam & teneretur noue. Si verò postea pseudo propheta contrarium ei dicerent, adhibendo signa & testimonia falsa, ita vt citra culpam rediret ad priorē fidem, rursus eximeretur à nouæ obligatione, & subditus fieret veteri. Et per hoc dissoluitur eius argumentum quo ait, Nullus aliter se habet ad aliquam legē, quā prius, nisi quia est sibi aliter promulgata, sed ante passionem non tenebantur homines ad baptismum, ergo neque tenebantur quousque eis fuisset promulgatus, quod vsu non venit statim à passione. Distinguitur namque prior præmissa Si enim intelligat nulum ante promulgationem aliter se habere ad legem quantum ad vinculū obligandi, id abnuendum est. Immo statim vt lex solemniter à principe edicitur, obligat. Si autem intelligat quod nemo constituitur in culpa anteq. legē sciat, equidē fatemur: cum temperamento tamen, nisi per se steterit quo minus illam audiret. Sed contra aliud assertum Scoti, nempe quod post passionem usque ad sufficientem promulgationem

tra fun- damētū Scoti.

Secūda.

Tertia.

Quarta.

Solutio argumēti Scoti.

SOTO
de iure
legis
DIE
15

tionem, utrumque scilicet circumcisio, & baptismus, sic concurrerint sub consilio, ut optio fieret Iudæo utrum suscipere mallet, ut gentis illius (v. arbitror) arguitur. Aut enim id intelligit de Iudæo ignorante cuius consilium aut de audiente, qui illud tenebatur suscipere, de priori id non potest dici, nam ille manifeste tenebatur circumcisione præsertim secundum ipsum Scotum, qui ait legem veterem obligasse usque ad novæ promulgationem. Si autem id intelligat de Posteriori, rō contrarium demonstrat. Nam cum ille iam nulla excusaretur ignorantia, tenebatur profiteri Christianam religionem professio autem Christiana fit in baptismo, ergo tenebatur baptizari, atque adeo baptizare paruulos suos sicut modo tenentur Christiani. Alioquin manifeste sequitur, quod nullus unquam Iudæorum etiam si post biennium fidem suscipere, tenebatur baptizari, neque suas baptizare proles quod esset concessu absurdissimum. Profecto fatetur me opinionem Scoti, in hac parte non deprehendere. Sunt nihilominus contra istas assertas veritates argumenta non modo Scoti, verum & alia soluta digna. Et vobis ordine successione temporum procedamus, arguit Scotus, quod ante passionem tunc primū baptismus cepit esse in consilio obligatio circumcisionis uera est, pariter in consilio præceptum inquit baptismi totaliter aufert circumcisionem reddendo eam prius inutilem ac perniciosam, ergo & consilium eiusdem baptismi tollit eius necessitatem, relinquendo eam sub consilio. Consequentiam inde probat, quod si licetus rei præceptum, prohibitio est alterius rei, eiusdem consilium tollit saltem necessitatem eiusdem rei, Consequentia autem fallacissima est. Tenet enim illic prius ubi res illa secum pugnant, ut in uirginitate, pater, & matrimonio. Cui enim præcipitur uirginitas, omnino interdicitur nuptiæ, Et ideo consilium uirginitatis, tollit nuptiarum præceptum. At uero ubi res utraque alteram secum patitur, consequentia non ualet. Haud enim orationis consilium in Quadragesima tollit præceptum ieiunij. Cum ergo lex usque ad ueritatem redemptionis esset posita, non est cur peculiariter circumcisio dicatur per consilium baptismi uim amittisse obligandi. Secundo ad idem arguit. Si Iudæus paruulum suum ante passionem a fide nostra imbutus baptizaret, non

Rō uirgenissima contra aliud assertū Scoti.

1. Argu. Scoti.

Solutio.

autem circumcidere, paruulus ille uos faceret ad cælum, ergo circumcisio non erat in præcepto. Sed neque hæc consequentia ualet, quia pater ipse peccaret non item circumcidendo, non quidem propter necessitatem gratia filio conferende, sed propter necessitatem implenda legis. Quemadmodum & Scotus ipse probe concedit, quod etsi puer Hebræus ante octauum die per sacrificium naturale in mortis periculo adhibitum obiret gratiam nihilominus si in octauo esset superstes, erat vi legis circumcidendus. Sicuti etiam quis modo per baptismum flammis Spiritu sancto suffundatur, nihilominus habita copia aque tenetur ipse tingi.

Sed restat argumentum contra illud nostrum assertum, quod baptismus ante passionem tantum erat in consilio, Iudæus tunc sufficientia expertus miracula, & uerborum Christi etiam, tenebatur eius legem suscipere. Nam si non uenisset, inquit, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent. Christiani autem effici non poterant nisi per baptismum, ergo tenebatur baptizari, atque adeo baptismus iam tunc, erat in præcepto, subindeque circumcisio prius cessauerat.

Ad argumentum hoc respondetur illa præmissa perempta, quod non posse tunc Iudæus percipere legem euangelicam sine baptismo, quando quidem non percipiebatur nisi pro tempore succedente passionem. Et ideo Iudæi omnes qui legem prius susceperant statim post resurrectionem ad prædicationem Apostolorum tenebantur baptizari. Sed arguit, Ergo gentes si ante passionem conuerterentur, non tenebantur statim baptizari abluui, negatur consequentia, immo cum illi circumcidi non poterant, tenebantur baptizari, quamuis indubie credendum sit Iudæos quoque ante passionem conuersos illico sacro fonte tingi, ut Christianorum characterem insigantur. Id quod euangelico testimonio supra citato comprobatur, quo habetur Apostolos Christi, uiuente Magistros, baptizasse. Alia uero Scoti argumenta ad probandum legem ueterem post passionem usque ad promulgationem euangelij durasse, post illa que dicta sunt, nullum retinent uigorem. Si enim arguas, Iudæus post passionem inculpabili ignorantia euangelis laborans tenebatur suos

liberare.

Solutio

2. Argu. Scoti.

Elucio tio præterita fution

Arg. d. tenent

1. Argu. Scoti.

Receptio.

Replia

Solutio.

Alteratio. Solutio.

Solutio.

Argu.

libe-

Solutio. adeo lex tota obligabat. Negatur prior cō-
 sequentia, si obligandi rigorem perpēdas.
 Nam cum simpliciter posset circa culpam
 non circumcidere, ut puta si euangeliū au-
 didisset, non simpliciter censendus erat obli-
 gatus: At si non placet tam stricto rigore
 loqui adhibetur altera responsio, quod te-
 nebatur, non quidem vi præcepti, sed pro-
 pter ignorantiam qua laborabat sicuti qui
 hodie crederet feriam esse sextam, tenere-
 tur à carnibus abstinere, quamvis feria se-
 cūda sit. Et diluciat ut per spicacius respō-
 sio hæc: Si lex dum Deus Abrahæ circum-
 cisionem præcepit sic iussisset. Omnes tui
 posteri circumcidentur, vique ad punctum
 temporis quo Melchias postus resurrexerit,
 certe nemo assueverare posset post illum tē-
 poris articulum legem obligare, & nihilo-
 minus qui articulum cum ignorassent, de-
 beēt etiā postea circumcidi propter igno-
 rantiam. Figuraverim casum sub conditio-
 ne, quæ revera ita in virtute contigit: Non
 enim posita fuit lex vetus nisi vique ad il-
 lud temporis momentum, quo Christus di-
 xit. Consummatum est, & resurrexit. Quod
 si virginitas arguas: Si Iudæus post passio-
 nem vel leuiter motus, vel ex malitia cre-
 dens legem veterem abrogatam, nollet
 suum circumcidere infantulū, peccaret qui-
 dem, & non contra conscientiam, ergo cō-
 tra legem qua tenebatur. Respondetur quod
 peccaret contra conscientiam quam ante
 sufficientem promulgationem euangeliū
 tenebatur habere. Veruntamen esto, circū-
 cisionis statim à passione obligatio esset ex
 tincta, videtur tamen retinuisse sanctitatis
 virtutem. Nam si Iudæus euangeliū igno-
 rus filii circumcideret, fieret infans ille sal-
 uis. Respondetur quod fieret saluus nō cir-
 cūcisionis virtute, quæ iam vanida erat,
 sed parentum fide. Itaque circumcisio tunc
 nihil amplius valebat quam signum quo
 lege naturæ protestatio fieret sanctæ fidei,
 & quo Iudæi ante octauum diem teneban-
 tur. Dubium autem quod molestius hic
 præmit est: Si Iudæus tunc qui euangeliū
 prædicationem audisset & miraculorum
 intuitus esset virtutem, quem iam ideo cul-
 pabilis ignorantia non excusaret, perisistēs
 nihilominus in sua perfidia puerum cir-
 cūcideret, vitium puer ille ab originali
 macula ablueretur? Facit enim pro parte
 affirmatiua, quod si ab alio inuincibiliter

ignorante idem applicaretur sacramentū
 puer, ut modo dicebamus, salutem obtine-
 ret, & tamen iniquitas circumcidentis non
 est cur misero infantulo noceret: Nam si
 quis modò puerum baptizaret, intendens
 id facere quod Christiani perficiunt licet mi-
 nimè in baptisimū crederet, prodesset pue-
 ro. Nihilominus responderetur nullatenus
 circumcisionē illam pueri quidquā profuis-
 set. Et ratio est plana, nam circumcisio de se
 nihil iam tunc proderet nisi per fidem ap-
 plicantis: qui autē tenebatur credere euā-
 gelio, inique applicabat fide. Alō qui con-
 cedendum esset quod etiam Iudæi circū-
 cidentes liberos suos, illis ad salutē pro sūt,
 quod cōcedere absurdissima esset hæc res.
 Qui autē inuincibiliter ignorans illo sacra-
 mento utebatur, rectè suam fidem applica-
 bat. Negatur ergo quod in tali casu iniqui-
 tas circumcidentis nihil noceret pueri. Aliud
 autē est de baptisimo nostro, qui in se conti-
 net sanctificandi virtutē à quouis applicet.
 Ac verò præter istas rationes alia superest
 maioris energix: Christus in passione nul-
 lam tulit legē: ergo tunc lex euangelica nō
 cepit obligare. Legitima verò respōsio hu-
 ius est, ipsum dum inter mortales ageret,
 legē tulisse pro illo tunc temporis articulo
 qui mysterium salutis perficeret, in altera-
 que resurgeret immortalī vitæ. Sed tamen
 restat nihilominus dubitatio, vtrum lex ab
 eodē puncto obligare ceperit quo mortēs
 antiquā aboluit: Nam si id concesseris, vi-
 deberis euangelio cōtrarius, quoniam post
 resurrectionē præcepit Apostolis: Ite, præ-
 dicate & baptizate eos. Mat. 28. vbi vī
 legē quasi ex tunc obligantē tulisse. Itē ne-
 que ratio permittere videt ut statim à mo-
 mento passionis lex ceperit obligare. Nam
 mysterium salutis quæ duos habet termi-
 nos scilicet mori peccato, & resurgere in
 nouam vitam, nō in puncto passionis abso-
 lutū fuit, sed in resurrectione, secundū illud
 Pau. ad Rom. 4. traditus est pro delictis no-
 stris, & resurrexit propter iustificationē no-
 stram, quemadmodum illic à nobis exposi-
 tum est. Si autem cōcedamus quod lex vē-
 tus cessauit dicē: Christo cōsummatum
 est, noua tamen non cepit nisi post resurre-
 ctionem, incidimus in hanc foueam quod
 tempore aliquo fuerit orbis sine obligatione
 legis præter naturā, sicuti erat ante legē
 scriptam. Quod tamen mihi durissimū in-
 fit imò videtur namque amborū testorū in

Elucida-
tio præ-
terita so-
lutionis

Arg. al-
terum

Respon-
sio.

Solutio.

Altera
ratio.

Solutio.

Arg.

Respon-
sio.

Dubita-
tio. Ratio
dubitata
di.

Solutio.

SOTO
IURE
SOLUTIO
DIE
15



Paulus.
Rñño.

patiam repugnare. Nā sicut in naturalibus corruptio vnus est generatio alterius, ita & antiquū non fuit abolitum nisi per obligationem noui, sicuti aboletur vmbra per presentiam solis. Hoc enim exemplū vniuersis scripturæ interpretibus celeberrimū est. Quin verò Paul. ad Hebr. id ex professo. c. 7. 9. & 10. dī constituere. Respondetur ergo q̄ sancti, quia verò Apostolus, articulum cessationis vnus legis & obligationis alterius non in puncto constituerunt, sed totum triduum pro vno reputarunt articulo. At verò ad rigorē loquēdo, primū pro certo habēdū est propter rationē modo factam q̄ obligatio vnus quassauit alterā. Quare si altera cessauit, vbi Christus dixit, Consummatū est, inde incipit noua, nam tūc per solutū est redēptionis pretiū, apertumq; regnū celorū. Statim. n. patres viderūt Christi diuinitatem. Sed. n. quia lex vetus non solū illud, sed resurrectionē quoq; in noua vita præfigurabat, dicere optimē possumus q̄ non cessauit vsq; ad resurrectionē, & inde incipit noua. Vnde S. Th. 3. parte, q. 66. art. 2. Baptismus, inquit, virtutē accepit, quādo Christus Baptizatus fuit. Sed necessitas vtendi hoc sacramento indita fuit hominibus post passionem & resurrectionem, tū quia in passione Christi terminata sunt figuralia sacramenta, quibus succedit baptismus & alia sacramenta nouæ legis, tum etiā quia per baptismū cōfiguratur hō passioni & resurrectioni Christi in quantum moritur peccato & incipit nouam iustitiæ vitam. Et ideo oportuit Christum prius pati & resurgere, quā hominibus indiceret necessitas se configurandi passioni & resurrectioni eius. Vnde quod post resurrectionem dixit Christus, ite predicare, &c. non est signū latē tunc legis, sed Apostolis tunc iussit vt illam quæ iam obligabat, vniuerso orbi promulgarent, vt 4. Sent. d. 3. art. 1. ait S. Tho. Immo Christus id ipsum significat, subdens. Docentes eos seruare omnia quæcunq; mandauī vobis. Itaq; Christus ante passionē legē condidit, quæ post eius mortē obligaret, sed post resurrectionē precepit Apostolis ipsā diulgare, & in Pentecoste misit eis virtutem ex alto, quæ ad eandem functionem erat necessaria. His tamen sic constitutis respōdēdum est ad aliud dubiū, quod sentētia Augustini secū assert. Enimvero si statim post passionē vel resurrectionē lex mortua fuit,

Dubiū
alterum

ex eo sequitur, vt continuo esset mortifera, quare neque liceret eā vlla ratione seruare. Consequentia probatur per rationē, qua probauimus conclusionem tertiam, quæ est S. Thom. Ceremonialia illa iam inde tunc erant mendacia, ergo qui illa seruaret factō ipso mentiretur, sicuti qui assereret, quod Christus foret natus, passurus, aut resurrecturus, mendacium autē semper est peccatum. Et dum est perniciosum, sicuti hoc, si lethale atq; ad eō sententia Hieron. est præferenda, quod non licebat ea seruare. At nihilominus standum est Augustino, cui cōcilium Florentinum (vt dictum est) subscripsit, & respondendū quod ceremonie tunc non seruauerunt itāquam futurorum signa, sed in honorem sepulture synagoga. Quod si scisciteriam, quæ nam esse illius honoris causa, respondetur quod vt inter nos crederetur inter legem veterem & Gentilitatem. Nā si lex vetus sic de repente, vt Gentilitas fuisse eiecta, in susceptionem veniret quod non fuisse Gentilitate sanctior. Et fuit hoc eouque congruens vt illa, qd̄ arbitror, ratione celauerit Deus aliquanto temporis. Apostolos ipsos mysterium illud quod legales ceremonie essent per euangelium ambigendæ, nempe vt securius illa seruarent. Id quod historia illa Act. 10. contestatur, qua narratur Petrum ostenso sibi vase lineo, de celo summisso, communium animalium pleno mēducare iustum, respondisse: Absit Domine quia nunquam manducaui omne commune & immundum. Illa autē causa honorandæ Synagoga cessante, itā nullatenus licet easdē ceremonias obseruare. Quod si inter roges quantū t̄ pis durauit sufficiens euangelij promulgatio, qua licuit illa seruare Iugalia, respondetur certum esse à Pentecoste cæptum esse promulgari. Quo autem temporis puncto omnino fuerit lex extincta, & mortifera non constat. Forsan, vt ait Scotus durauit vsque ad destructionē Hierosolymitanam, quæ quadraginta sex annis contigit post Christum passum. Crediderim namque viuentes ipsos Apostolos omnimodam abolitionem legis prædicare cæpisse. Quidquid autem de tēporis puncto sit certum est, quam longissimē ante ipsos Augustino cessauisse, vt eadē ipse epist. 19. aduersus Hier. docet. Quocirca itā inde non fas est ad alias regredi ceremonias. Neque in snia, p̄fectō hic cōtraria cōsētiare cū Cactano

ietano postum, qui 3. parte super q. 37. approbare non reuult Indorum morem qui selebaptizatos circumcidunt, non tanquam antiquum seruantes ritum, sed vt religione illa Chrm imitetur. Enimvero patres nunquam ausi sunt id post passionem concedere, nisi ob causam Aug. Et Concilium Florentini simpliciter id negat licere. Et Paulus simpliciter dicit: Si circumcimini, Chrs nihil prodest. Et imitari in hoc Christum, est imitari legem cuius gratia id passus ipse est. Neq. excusari potest quin habeat speciem mali. Neq. vero ad hæc abunde Caietanus respondet. Secus si sanctitatis gratia pelliculam illa quis tolleret.

Prima ratio in Caieta. Societas. Tertia. Postrema. Ad prima arg. A sed m. mebu. eiusde. argum. Ad duo mebra secundi argum. Ad tertiu. dem mebrum.

Restat igitur ad argumenta in capite quest. obiecta rñdere. Et quidem auctoritas Baruch Prophete in tantum sibi vult quod lex esset in æternum secundum moralia præcepta per se duratura, secundum vero ceremonialia, nõ nisi per futuras veritates, quas præfigurabant. Factum autem Christi, qui leprosos a se mandatos ad sacerdotes misit, non probat post passionem legem fuisse permanentem, sed illuc vsq. duraturam, atq. adeo ante passionem, prædicante Christo, vna cum euangelio curriebat quod a nobis iam supra assertum est. Et ad tertiu. eiusdem argumenti membrum rñdetur, qd rones leterales ceremoniarum ad diuinum cultum referebantur, qui tamen cultus in passione Christi erat in alterum migraturus. Vnde circumcisio, mutata est in baptismum, & sabbatum) vt dictum est) in diem dominicam & festum Paschalis agni in festum Resurrectionis, Festum autẽ Pẽtecostes permãsit. Nam & eodẽ fuit nobis Quodammodo lex data, hoc est Apostolis facultas eiusdem p̃mulgandæ co lata, sicuti & antiquæ Moysi. Ad duo aut̃ priora mebra secundi argumenti per sniam supra expostam Augustini rñsum est. Illa. n. rone licuit Paulo Timoth. materne Iudæum circumcidere, & seipsum purificare, nepe ne videretur perinde legem atq. Gentilitatem abiecte conspiciere, & ne teneris conuerlis nondumq. satis instructio scandalũ offerret. De tertio vero membro, puta delicti, quam Pau. ad Gala. 2. commemorat sibi intercessisse cum Petro, discordes, vt diximus, fuisse proceres illi, diui Hiero. Aug. & historia notissima est & solennis, quæ Antiochia contigit, vbi Petrus cum Christianis e Gentilitate neophytis cõicabat,

non tantum colloquio, quia inde nullam scandali occasionem nancisceretur Iudæi, sed etiam mensa, vescendo cum illis suis carnis alijsq. cum unibus cibis lege veritis, quod iam in linteis sibi ostenso cognouerat esse licitum. At cum quidam illuc peruenissent recentes ex Iudæis Christiani, quos Iaco. us ad illum miserat, en scandalum eidem obiceret, subtrahebat se a commercio Gentilium, abstinerebatq. eiusdem illegitimis cibis. Vnde cum tunc forte coningeret vt illud Paulus applicuisset, rescississetq. tumulum Christianorum ex gentilitate, qui ex facto Petri colligebant, legalia in Christianismo esse seruanda in conspectu omnium eum reprehendit; quia, inquit reprehensibilis erat. Hieron. ergo opinatus legalia protinus a passione fuisse lethifera, negat Petrum illa seruasse, sed tantum ait simulasse, ac subinde ad Paulum non vere, sed simulate cum in gratiam Gentilium obiurgasse.

Aug. autem contra, in vtroq. opinioni Hieronymi reclamation. Primũ in hoc, quod ait, Primũ licite potuisset seruare seruasseq. adeo legalia. Secũdo, & in hoc quoq. quod ait vere fuisse tum reprehensibilem, tum perinde reprehensum. Sunt autem qui Hieronymi patrocinio suscipiẽtes, inter quos est Adrianus in 4. dist. 1. adducunt in eius tutelã id quod Paulus ipse ait scilicet Iudæos & Barnabam concessisse in illam Petri simulationem, quo verbo excludi vt veram fuisse obseruantiam. Quocirca duplex, aiunt, v. i. venit simulatio. Vna quoniam fingitur aliquid fieri, qd non sit, qualis est in comæd. j. vt si quis fingeret se circumcidere & nõ circumcideret. Et hæc si fiat intentione fallendi, est peccatum, quando mendaciũ. Alia vero accipit simulatio, qn res vere sit, non tñ ea rone quã alij putãt, vt si quis pellicula sibi ascinderet sanitatis gratia q̃ circumstantes abscindi credit religione Iudnica. Et isto mō, aiunt, Paul. sinxit circumcidere Timotheum ad euitadum scandalũ, & Petrus a cõibus cibis abstinuit. Et ait Adrianus nunq. Aug. a Hieron. dissenturum fuisse, si eum intellexit Ego vero dixerim minus fuisse Aug. ab hoc doctore intellectum, q̃ ipse Hieron. intel. exerint. Agn. non arbitratur culpã Petri fuisse mendacium nepe, q̃ simulauit id qd non fecit. Immo credidit absq. simulatione vere potuisse seruare legalia, & seruasse mō supra ex-

Hieron.

August.

Adrian.

Duplex simulatio.

Perpetã intellectus ab Adriano, Augustinus Insciant nemo pot. citra iniuriã scripturæ. Petrum fuisse reprehensibilem.

L 3 postio.

NOTO
IURE
COIUS
DILE
15

posito, sed quod plus iusto illa seruasset. Et
 facit pro Aug. quod Paulus non inculcabat
 Petrum, quod legalia seruasset, sed quod Gen-
 tes cogeret iudaizare, puta quod vici adeo
 nimiam in eorum obseruatione adhiberet
 diligentiam, ut cotesos ex gentilitate in eam
 opinionem pertraheret, quod essent seruanda
 ea ratione & sine, quo in lege veteri, ac si
 non cessassent. Et primum, quod seruare le-
 galia nullum esset crimen, probatur, na alias
 reuera propter solum vitandam scandala-
 lum nunquam Paulus eum cecidisset Timothi-
 nea, se huiusmodi iacobum purificasset, immo po-
 tius docuisset non esse licitum. Porro autem
 quod Petrus fuerit reprehensibilis, re vera
 citra grauissimam iniuriam scripturae nega-
 ri non potest. Enimvero si tamen Paulus eum
 simpliciter reprehendisset, potuisset, ut eiq-
 comentarij id fecisset simulantes, vbi autem
 tanta cum emphasi dixit, In facie ei reuerti,
 quia reprehensibilis erat, negare fuisse vere
 reprehensibile ac proinde reprehensibilem, est
 sacrae scripturae contradicere. Quod in Ioa-
 nes Maior in quarto, dist. 3. q. 1. ait in scri-
 ptura non haberi, quod Petrus esset repre-
 hensibilis, sed quod hoc Paulus dixit, cau-
 ius, est nihilominus scripturae iniurius, qua
 scripturam abnegare. Nam cum id fides ca-
 tholica cõfiteri cogat, quod quidquid Apo-
 stoli affirmarunt, sit diuinum oraculum sit
 vti tam verum sit, Petrum fuisse reprehensi-
 bilem, quam est, Paulum illud affirmasse.

August. Alioquin si permitteretur, vti ait Aug. nega-
 ri scripturae sensum, qui plane est literalis,
 totacius audientis illico deperiret. Quod
 si quis in ferat culpam Petri fuisse mortale,
 nam pertrahere alios in iam falsam opinio-
 nem, graue peccatum in fidem, quod tamen
 Apostoli post confirmationem committe-
 re non potest autem. Respondetur, quod Petrus
 non putauit tamen oriturum scandalum,
 & id consideratio illa fuit culpa venialis.

Hieron. Quis ergo ad illud pro Hieronymo addu-
 ctum respondebit, quod Paulus actione illa Pe-
 tri appellauit simulationem. Respondetur, non est
 sic ideo appellasse quod non fuisset verum opus
 Iudaeum, sed quod non fuit factum intentione
 ac sine Iudaeo, tanquam futurum signum reti-
 nens virtutem suam. Et est discernendus effe-
 ctus quae Petrus fecit in conuersis Iudaeis
 modo, se in conuersis e Gentilitate. Illos. a. &
 Barnaba adduxit ut in eius simulationem
 cõfiteretur, id est simul se subtraheret Gen-
 tilium conforti, Gentiles autem cogitabant

iudaizare, hoc est credere, quod tenerentur
 & ipsi abstinere a suis carnibus, a quo ab alijs
 curibus cibis. Quapropter exaggerationis
 gratia dixit, & Barnabam etiam secum du-
 xisse. Nam est ad ille esset euangelizandum
 Gentibus segregatus, minus ei licebat Gen-
 tilium se conuersione subducere. Vnus
 tamen ex his sit reliquus scrupulus quod di-
 stinct. 3. cano. Sancta Romana. Hierony. ho-
 norifice suscipitur, eiusque dogmata appro-
 bantur, quae aduersus Ruffinum atque alios
 definit. Quo ergo Aug. de hac re per cen-
 suram et concilij Florentini praesertim? Re-
 spondetur, nullatenus secum ista pugnantia
 Etenim in Canone, Sancta Romana me-
 ritissime delata est Hieronymo palma ad-
 uersus illos, quos, cum errantes in fide, de-
 bellauerat. Et ideo tanquam solennis Ec-
 clesiae doctor receptus est. Haud tamen in
 his eundem quae contra Aug. cuius ille
 etiam doctrina simili honore suscipitur, di-
 sputauit praesertim illi. Ad postremum
 autem membrum eiusdem secundi argu-
 menti, quo sensu queritur Apostolici Con-
 cilij Actus 15. D. Th. tres attulit solutiones.
 Prima est quorundam, qui arbitrabantur
 sanctiones illas Concilij minime in sensu
 literali intelligendas, sed in spirituali, vti sci-
 licet in prohibitione sanguinis intelligantur
 prohiberi homicidium in prohibitione ve-
 ro suffocari inhiberi uolentiam & rapinam
 sed in prohibitione immolatorum, idolatriae.
 Hic autem interpretandi modus, vanus
 est. Nam cum illa crimina, tum apud Gen-
 tiles illicita haberentur, tum etiam in deca-
 logo essent explicata, non erat cur rursus
 super illis Concilium cogere. Secunda
 ergo erat aliorum opinio quod in sensu li-
 terali sunt illic prohibita, non quidem ad
 legis obseruationem, sed ad reprimendam
 gulam. At uero cum alia essent maiora in-
 ramenta gulae, quorum illic non est habita-
 mentio, non est credendum illam fuisse pro-
 hibitionis causam. Eaque in gula ille
 stamentum in suffocatis & idolo immolatis
 reperitur. Legitimam igitur solutionem histo-
 ria nos ipsa docet. Enimvero cum conuer-
 si e Iudaeis & praecipue Pharisaei mori-
 dicius cõtenderent circuncisionem & reli-
 quas ceremonias vna cum euangelio reti-
 nere in Concilio Apostolorum de re illa cõfi-
 dentes, decreuerunt circuncisionem & lega-
 lia non esse a Gentilibus obseruanda, neque
 honoris gratia sepulturae synagogae defe-
 rendi,

Scrupu-
las.
Ruffin-
us.
Ad po-
stremum
memb-
rum
secundi
argu-
menti
quo sensu
queritur
Apostolici
Con-
cilij Actus
15. D. Th.
tres attulit
solutiones.
Prima est
quorundam,
qui arbitrabantur
sanctiones
illas Concilij
minime in
sensu
literali
intelligendas,
sed in
spirituali,
vti sci-
licet in
prohibitione
sanguinis
intelligantur
prohiberi
homicidium
in
prohibitione
vero
suffocari
inhiberi
uolentiam
& rapinam
sed in
prohibitione
immolatorum,
idolatriae.
Hic autem
interpretandi
modus,
vanus
est. Nam
cum illa
crimina,
tum apud
Gentiles
illicita
haberentur,
tum etiam
in deca-
logo
essent
explicata,
non erat
cur rursus
super illis
Concilium
cogere.
Secunda
ergo erat
aliorum
opinio
quod in
sensu
literalis
sunt illic
prohibita,
non quidem
ad
legis
obseruationem,
sed ad
reprimendam
gulam.
At uero
cum alia
essent
maiora
in-
ramenta
gulae,
quorum
illic non
est habita-
mentio,
non est
credendum
illam
fuisse
pro-
hibitionis
causam.
Eaque in
gula ille
stamentum
in suffocatis
& idolo
immolatis
reperitur.
Legitimam
igitur
solutionem
histo-
ria nos
ipsa docet.
Enimvero
cum conuer-
si e Iudaeis
& praecipue
Pharisaei
mordicius
cõtenderent
circuncisionem
& reli-
quas
ceremonias
vna cum
euangelio
reti-
nere in
Concilio
Apostolorum
de re illa
cõfi-
dentes,
decreuerunt
circuncisionem
& lega-
lia non
esse a
Gentilibus
obseruanda,
neque
honoris
gratia
sepulturae
synagogae
defe-
rendi,

rendi, sed tamen ob improbitatem Iudæorum quatuor illa eidem Gentibus interdixerunt, nõ quidem quasi necessaria esset legalium obseruatiã, sed vt posset inter Christianos vtriusq. populi initi commercium. Prohibitum ergo illis est, vt a carnibus idolis immolatis obtineret, videlicet ne apud conuersos è Iudaismo suspicionem veniret idololatriã. Quare falso nonnulli opinati sunt prohibitam illis esse idololatriã. Nã illam in confesso cunctis erat esse Euangelio execrabilem. Verum tamen quia sacerdotes Gentium macellum habebant immolatorum idolis, prohibiti sunt Christiani illis vt eis, Secũdo prohibiti sũt vesci sanguine & suffocato, quæ quidem ad eos Iudæi exhorrebant, vt nauisam illis facere quicunq. in eorum conspectu talibus vtentur epulis. Fornicatio autẽ veritã illis est peculiari ter, nõ quod esset lege naturæ interdãta, sed quod illi caligine mētis obiecti nullam libera Venere agnoscebant culpã, neq. erat in Decalogo expressã. Cõtra hæc autẽ solutiõne existit argumẽta. Primũ, quod si nõ erant illa ad legis obseruatiã prohibita, nõ satis habebat qõni Iudæorum, qui contendebant vt legalia cum euangelio simul curreret Secũdo, quia in ipso Concilio habetur. Visum est Spiritui Sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis quã hæc necessaria. Si ergo erant necessaria, necessitas ex lege procedebat. Tertio quia si illa ratione prohibebantur sanguis & suffocatum, pariter deberet prohiberi esus suillatum carniũ, & aliorũ cõium. Ad hæc autem responde tur, Apostolos Pharisæis non ad eorum mētem respondisse, sed quod illa ad ipsorum pacandum seditionem ac tum multum indullerunt, atq. ad hunc finem censuerunt illa esse necessaria. Prohibuerunt autem illa duo, scilicet sanguinem & suffocatum, quæ magis erant Iudæis exosa, non autem suillas carnes atq. alia venationum ac piscium genera, quia esset Gentibus per quam moleltum propter Iudæos illorum vltu priuari. Et ideo ait S. Concilium. Nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria. At qui tota hæc doctrina ex verbis Pauli facile colligitur 1. Cor. 8. vbi docet quod esus carniũ idolis immolatarum, sed propter scãdalum infirmorum quo pacto sanãtionẽ. Concilij declarauit, idẽmque docet ad Ro. 14. vbi ait omnes cibos esse mundos nisi, ppter scãdalum aut consciẽtiã. Et Mar. 15.

ait Christus. Non quod intrat p os, coingnat hominem. Et ex his sequitur illam prohibitionem nõ fuisse in perpetuum factã, sed in tempus, idẽmque perexiguũ dum Christianus populus coalesceret, & Iudæorum gens horrorem illum ciborum depone ret. Quare vel seculo ipso Apostolorum vel proxime vis expirauit illius Concilij. Huic nihilominus sententiã obstatã videtur Canon Concilij Gãgrefis si quis discipulus vbi habetur omnia manducare licere prãter idolothyta, vbi glossa expresse tenet, qd nunquam licuit, neq. modo quidem licitũ est idolothytis vesci, quamuis nulla detur scandali occasio, immo non magis licere eorum esum, quã in Quadragesima carniũ. Et allegat pro se dictum Augusti in lib. de bono coniug quod referur ad qu. 4. cano sicut satius, vbi inquit satius esse fame mori, quã idolothytis vesci. Ad res autem concilij responderunt illud fuisse habitum proxime tempus Apostolorum, quando nondum eorum Concilium protus cessauerat, ob idque glossator falsissimẽ inde inuit opinionem quod modo non licet illa edere. Immo Paul. 1. ad Timo. 4. generaliter absque vlla exceptione condẽnat eos qui in nouissimis temporibus loquentes mendacium, prohibitiũ erant a cibis, quos Deus creauit abstinere. Et forsã tempore Aug. nonnulla durabat eiusdem Concilij obseruantia. Nisi dicere malueris, quod forte respexit ad elapsũ tempus, quando vigor concilij durabat.

Ex histo ria de p r o p r i a .

Primũ arg. con tra p r i m a s o l u t i o n e m . Secũdũ. Tertiuũ.

Ad argu m e n t a .

Corollarium . Argũ. Concilij. Gãgrefis.

August.

Solutio.

Paulus.

QVÆSTIO VI.

DE IUDICIALIBVS mandatis.

S. Tho. 1. 2. quæst. 104. & 5.

ARTICVLVS I.

Vtrum p r a e c e p t a i u d i c i a l i a r e d e a c e r e m o n i a l i b u s d i s t i n g u a n t u r .

TERTIVM p r a e c e p t o r u m g e n u s . v t i n s u p e r i o r i b u s c o n s t i t u i m u s , e s t i u d i c i a l i u m d e q u i b u s p r i m o q u e r i t u r , q u i

SOTO
Iure
Cõcilij
Dicitur
15

bus modis a ceremonialibus distinguatur? Et primo arguitur non in hoc differre, ut supra dictum est, quod ceremonialia pertineant ad diuinum cultum, iudicialia vero ad pacificum conuictum, qui est inter ciues, tum quod iudicialia, ut nomine sonat, sunt illa, quae in foro tractantur coram iudice, & tamen extra forum sunt alia, quae ad eundem pacificum statum conferunt, tum etiam quod sunt inter ceremonialia aliqua erant quae hominem ad seipsum ordinabant, ut delectu ciborum & vestimentorum, ita & inter iudicialia decebat esse aliquam praecipionem quae ad ipsum singulariter hominem pertineret. Non ergo omnia ad iustitiam attinebant, quae est vnus cuius ad alterum. Secundo arguitur contra aliam differentiam quae inter haec praecipia constituitur, nempe quod ceremonialia constituta erant ut si gna figurae, essent & vmbra futurorum iudicialia vero minime nam glossatores iudicialium. Exod. 21. & 22. cuncta etiam interpretantur allegoricè & moraliter. Atque inde tertium colligitur argumentum aduersus tertiam differentiam, quae adhiberi consuevit. scilicet ceremonialia non licere amplius obseruare, secus autem de iudicialibus, nam si erant futurorum signa, pari modo debuerunt cessare sicut, & ceremonialia. Vnde Apostolus generaliter ait ad Hebr. 7. Translato sacerdotio necesse est ut legis translatio fiat. In contrarium autem est, quod tres istas differentias interpretes legis solent inter eiusmodi praecipia inter noscere.

Hae ferme omnia in superioribus discussa sunt & definita, sed ut eorum summa oculis obiciatur, repetuntur. Supponamus ergo discrimen, non semel in praecipentibus explicatum inter moralia ex vna parte, atque alia duo genera ex altera. Moraliam iam diximus esse illa, quae ex principis naturalibus per modum illationis colliguntur, ceremonialia vero ac iudicialia, quae non nisi arbitramento quodam ex generali praecipio per modum specificationis constituuntur, ut si exempli gratia dicamus. Deus est colendus, ergo hoc vel illo modo. Malefactor est puniendus, ergo tali aut tali supplicio. Ad quaestionem ergo tribus conclusionibus respondetur, trinum experimentibus discrimen inter ceremonialia, & iudicialia. Prima conclusio. Ratio iudicialium praecipiorum in duobus consi-

stet, primum, ut non inferatur ex principis naturalibus tanquam eorum conclusio, & in hoc differunt a moralibus, eueniuntque cum ceremonialibus. Secundo, ad conuictum hominum inter inuicem spectent, & in hoc a ceremonialibus elongantur. Enimvero sicut ex illo principio, quod Deus est colendus, arbitrato diuino instituta sunt haec & illa sacrificia, quae natura sua nihil ad mores referebant, sic ex illo, quod pax est in republica pro veribus custodienda collecta sunt iudicialia, ut qui vnquam furaretur ouem, quatuor solueret, & quod fur nocturnus in agrum delicto interficeretur, diurnus vero, minime &c. Haec autem conclusio adeo est haecenus frequenterata, ut permolestum sit in ipsa, veluti in falebra diutius hærere. Secunda conclusio. Praecipia iudicialia secundo a ceremonialibus hoc discriminantur, quod ceremonialia instituta erant in figuram vmbraeque futurorum, iudicialia vero non nisi ex consequenti, discrimen namque hoc ex primo conclusione originem ducit. Etenim cum cultus ille patrum ad populi sanctitatem pertineret, quae quidem sanctitas ex mediatore Christo dependebat, condecens erat ac necessarium, quod supra ex positum est, ut per easdem ceremonias eundem veterum profiterentur. Attamen cum iudicialia non ad diuinum cultum, sed ad iustitiam & aequitatem inter ciues conciliandam instituerentur, ratio non postulabat, ut prognostica essent eiusdem futuri Messie. Nihilominus quia totus ille status populi in expectatione erat eiusdem venturi Dei, ex consequenti eadem iudicialia aliquam eius praeferebant vmbrae iuxta verbum Pauli ad Cor. 10. Omnia in figuram contingebant illis exempla: Decimarum solutio significabat perfectionem, quae vltima denarii vnitate designatur, Christo tribuendam. Atque illud Exo. 21. quod seruus Hebraeus post sextum annum esset septimo anno liber, figurabat post militiam huius mundi subsequituram fore libertatem caelestem, quae erit perfectum sabbatum. Quapropter Gentilium iudicia, ut puta Graecorum & Romanorum, nullum recedebat mysterium, sicut Hebraeorum leges. Tertia conclusio. Et si iudicialia praecipia sic prorsus fuerint euacuada, & extincta, ut post Christi resurrectionem nullo tenore sint obligatoria, differunt tamen & in hoc tertio a ceremonialibus, quod quae sunt ceremonialia.

ceremonialia nullatenus iam seruare lice-
rit, nihilominus liceat iudicialia iteratò in-
stitueri. Prima pars conclusionis huius iam
fatis supra demonstrata est, ubi ostendi-
mus tot, in prorsus legem, quàm ad Mo-
saicam vim cessasse. Secunda vero pars ex
secunda conclusionè, sicuti, secunda ex pri-
ma colligitur Ratio enim quare cere-
monialia reuivificare mō non licet iam supra
assignata est. quod cum signa fuissent pro-
gnostica futurorum, presente veritate, fa-
cta sunt falsa mendacia. Cum ergo hæc rō
iudicialib non reperiatur, quia non per
se instituta sūt ad significandū, nihil peri-
culi inest, si iterum constituantur in noua
legē. Hæc igitur ratione cōstituta ab eccle-
sia sunt decime, quæ quantum ad quotā iu-
dicialis erant institutaq sunt qñq talionis
leges, & reddere quadruplum pro simpli-
ci furto, & similia. Hæc omnia facillima
sunt, & ex superioribus liquida.

Probō
conclu.

Ad pri-
mū arg.

Ad secū-
dum.

a se inuicem partitionem dicamus, vtrum
scilicet quadrariam fuerint distributa,
nempe vt alia extiterint, quæ principes in
ordine ad subditos informabant, alia vero
quæ inter se inuicem subditos, & tertia quæ
populum in ordine ad exterar gentes in-
stituebant, atq. alia demum quæ domesti-
cam inter se familiam conciliabant, Argui-
tur n. primo: Suprema potestas repu-
blica est in spiritualibus summus sacerdos
cum aliis sibi assistentibus, & in tempo-
ralibus, rex: nam secundum Arist. 7. Polit.
hoc est regiminum optimum, vtpote
quod in vnitatem maxime resoluitur, atq.
adeo exprissimam diuinæ gubernationis
similitudinem gerit, ergo circa has duas
potestates debuerunt primum omnium
congruentes leges institui. hoc autem non
sic institutum legimus in lege veteri. Nam
sicut Aron Deus ipse per se elegit, vt patet
Exo. 28. Leuitiq. decimus in eorum
sustentatione solui iussit, vt Leuit. vltimo
scriptum est, sic debuit & per seipsum re-
gem creare, quod tamen non fecit, sed
populo id commisit. Habetur enim Deut.
27. Cum dixeris, Constituam super me re-
gem, eum cōstitues quem Dñs Deus tuus
elegerit. Neque regibus stipendia designa-
uit. Immo populus a Moysē vsq. Salutem
quadringentis annis māsit cum sacerdoti-
bus absq. rege, quem tunc demum in ma-
lum ipsius populi Deus permisit, vt 2. Reg.
8. cōmemoratur. Secundo arguitur, quod
neq. de conuictu inter se ciuium congruen-
ter fuerint iudicialia instituta Præcipiebā-
tur enim Nu. 27. vt hominis absq. filio de-
functi hæreditas transfret ad filiam & tamē
Arist. 1. Polit. c. 7. ait, Regna inde & posses-
siones perditum iri, quod ad mulieres tran-
seunt. Et Leuit. 22. habebatur, quod anno
Iubilæi omnes venditæ possessiones ad pri-
stinos possessores remanerēt quod firmita-
ti contractuum obolare videbatur, sine qui-
bus tamen mortales conuenire nequeūt.
Et Exo. 21. instituta fuit talionis pœna, vt
oculum pro oculo reus receret, ac dentem
pro dente, cuius nimiam acerbiter de-
notauit Christus Matth. 5. atque alię
erant in illo populo legales sanctiones,
quæ videbantur absurde. Tertio & erga
exterar gentes incongrua videntur illa, quæ
illic extant iudicia. Habetur enim Deut.
23. Ammonites & Moabites et post deci-
mam generationem non intrabunt in Ec-
clesiam

Primū
argum.

Aristot.

Argu. 2

Aristot.

Argu. 3

Ad primum igitur argumentum respo-
detur, quod licet iudicialia a iudicio nunc-
cupentur, propterea quod rempublicam
institueret ad principem attinet, penes quæ
potestas est iudicandi nihilominus quia ei-
dem principi incumbit non modo litigia
dirimere, verum & quæ ad spontaneos con-
tractus attinent, deliberanter sancire, sit vt
non solum illa quæ in foro tractantur, ve-
rum & quæ in domo & in ciuium com-
mercij, iudicialia nuncupentur. Ad secū-
dum autem membrum eiusdem argume-
ti respondetur diuersam esse rōnem cere-
monialium ac iudicialium. Nam cum cul-
tus ad Deum pertineat, ad quem homo tā-
quam in proprium finem ordinatur, sit vt
ad eundem cultum referatur vt minister
ipse seipsum componat in cibo & vestitu,
quare & de hoc erat ceremoniale præcep-
tum, homo autem non ordinatur ad pro-
ximum sicut in finem, sed sicut duo
membra, & ideo nullo opus erat iudiciali
precepto hois ad seipsum sed omnia ipsum
ordinabant in alterum. Aliorum autem so-
lutionis satis ex superioribus clarescunt.

ARTICVLVS II.

Vtrum iudicialia præcepta conuenienter sint
in quatuor genera dispersita.

Post distinctionem iudicialium a cere-
monialibus, subsequit vt de ipsorum

SOTO
Iure
L. 1. 15
D. 11
15

electam Domini in æternum. Et tamen e-
 conuerso subditur. Non abominaberis
 Idumæum, quod certè videtur ad respec-
 tum personarum pertinere, qui tamen,
 vt habetur Act. 10. non est apud Deum. Et
 Exod. 20. cautum est, Aduenam non con-
 tristabis, neque affliges eum. Et nihilomi-
 nus 23. permittitur idem populus pecu-
 niam alienigenis ad vsuram mutare, que
 quidem duo præcepta sibi inuicem vide-
 tur repugnare. Quarto, neque circa dome-
 sticas personas videntur iudicialia præce-
 pta satis esse rationi consentanea. Nam
 cum primis de seruis legitur Exod. 21. Qui
 percusserit seruum suum vel ancillam vie-
 ga. si vno die superuixerit, non subiacebit
 panæ, quia pecunia illius est permittere au-
 tem homicidam impunem, natura ipsa ab-
 horret quare leges humanæ etiam domi-
 nos seruorum occisores grauius puniunt.
 Et de filiis videtur dura illa lex. Deut. 21.
 videlicet quod pater duceret filium suum
 ad seniores ciuitatis puniendum. Ac de-
 mum de vxoribus lex, que vt Deut. 21. ha-
 beretur, libellum repudij permittibat, vide-
 tur in naturam matrimonij perniciofa, vt
 pote quod ad educandas proles debet esse
 perpetuum. In contrarium autem est
 quod Sapientia diuina Proverb. 8. ait: Isti
 sunt omnes sermones mei. Non est in eis
 prauum, quid, neque peruersum. Et Da-
 uid, Iudicia Domini vera iustificata in se-
 metipsa.

Arg. 4.

S. Tho.

Conclō
rōliua.

Quatuor
plex or-
do inter
reipubli-
ce pat-
tes.

Questionem istam nõ intelligas in hoc
 a nobis submorari, vt quam ample ipsa pa-
 tet, sit nobis differenda, id enim diuino pe-
 ingenio D. Tho. quod omnibus est in
 confesso absoluit. 1. 2. q. 105. Sed tamen ne
 filium dicendi nostrum rumpere, tran-
 situm per hæc summam nos facere de-
 cuit. Vnica ergo conclusio duximus re-
 spondendum. Præcepta iudicialia legis ve-
 teris in quatuor oportuit membra distri-
 bui. Enimvero cum prudentiam ferenda-
 rum legum, ars quædam sit illustrissima, ars
 autem ordine ac dispositione præluceat, cõ-
 decens fuit vt iudicialium numerus quibus
 respublica instituebatur, secundum insignem
 eiusdem reipublice partes atq. ordines di-
 sponeretur. Ordines autem isti quatuor sũt
 do inter numero; Principis scilicet ad subditos, sub
 reipubli d torum que inter se totiusq. reipublice ad
 ce pat- teros, ac partium inter se vnus familie.
 tes. Igitur de principibus latæ sunt diuinitus

leges quemadmodum, tum creandi essent,
 tum etiam & se erga populum gererent, ac
 subinde quemadmodum vicissim a popu-
 lo colerentur. Mox circa ciues lata sunt le-
 ges emptionum & venditionum aliorum-
 que cõtractuum, quilibet inter homines
 sunt, decretaq. perinde iudicia in malefa-
 ctores quia iura violarent deinde leges ad
 hilitate quemadmodum se populus tum in
 nellis gerẽd is, tum in suscipiendis peregrin-
 nis erga externas gentes deberent conuer-
 sari. Ac demum circa domesticam familiã
 superaddite sunt & altæ de seruis, deq. vxoribus,
 & filijs.

Ad primum igitur argumentum respo-
 detur, quod cum in gubernanda republi-
 ca duo sint habendi respectus, priori scilicet
 cet ciues omnes creandorum magistratu-
 rum gerendæq. publicæ curæ participes
 fiant. Nam hæc ratio vt 2. Pol. auctor est
 Arist. equitas constat ac subinde pax in re-
 publica. Posterior vero vt regimen eligatur
 optimum, quod secundum eundem
 Philosophum. 3. Polit. lex tribus speciebus
 scilicet Aristocratria, Democratia & Re-
 gno hoc vltimum est præstantissimum, di-
 uina Deus prudentia hæc omnia circa popu-
 pli principes custodiuit. Primum enim
 quia peculiarem curam illius populi ge-
 rebat, iuxta illud Deut. 7. Te elegit domi-
 nus Deus tuus, vt sis ei populus peculiaris
 sibi metipsi electionem regis referuauit. Vn-
 de sicut illum ipse creauit sacerdotem, sic
 & de rege ait loco citato Deut. Cum dix-
 ris constitutam super me regem, cum
 constituens quem Dominus Deus tuus ele-
 gerit de numero fratrum. Quia ratione
 diuino mandato a prophetis pungebantur.
 At vero quoniam regnum, vt est
 optimum regimen, dum res idoneis virtu-
 tibus potest, sic fit & pestilentissimum dum
 in tyrannidem corrumpitur, & populus il-
 le tum crudelis erat, tum etiam auarus ac
 libidinosus, quibus potissimum vitijs rex
 corrumpitur, quadringentis annis distulit
 regem illis dare cum plenitudine potesta-
 tis. Gubernauit tamen populum instar re-
 gni per vnum, puta per Moysen, perq. eius
 successores iudices, quouiq. populus quasi
 exultans diuinũ regimen, voluit sibi crea-
 re regem. Vnde 1. Reg. 8. ait Deus ad Sa-
 muelem. Non te abiecerunt, sed me, ne re-
 gnem super eos. Ecce quam fuerit Deus so-
 lets in sustinendo optimo regimine regni.
 Quocirca

Ad p
mi q

Anti

Ad lect
dũ arg

Ratio legis rationalis.

Ad tertium arg.

Ad quartum ar. leges seruorū.

tia in vnum acernate alios deserere pauperes. Lex autem rationis vindicatrici illi generi inimicū fuit in congrua, vt per illam, que duritūcula videbatur, coerceretur, ne acius se de hostibus vindicarent, licet Christiis docuerit benignitati Christiane non competere. Dereliquis autem vide apud S. Th. Circa tertium argumentum itidem adnotandum est, bifariam se rempublicam gere posse erga extraneos: nempe aut iure pacis si commercium cum illis necesse sit; aut iure belli si sint hostes. Et iure quidem pacis tripliciter extrane nationes ad Iudicam populum accedebant. Primo vt transitum qua si peregrini facerent, erga quos lex exibat Exo. 23. Peregrino molestus non eris Secundo modo, vt itaquam aduenae apud illos habitarent, de quibus etiam c. 20. praemissum erat. Aduenam non conturbabis. Tertio modo, quia volebant prorsus in eorum ritum & consortium admitti. Inter quos secundum naturalem rationem ordo dignoscatur. Admonet. num. 3. Poli. Philosophus, extraneos non esse temere in rempublica recipiendos, nisi sint vel auro, vel ab atatao oriundi, alias multa ab illis pericula imminerent rei publicae. Ob idque quia Idumaei ab Esau fratre Iacob descenderant, & ipsi Israelitae apud Aegyptios peregrini plures ducentis annis egerant, iuebantur pacifice illos recipere, & profelyi hos qui vellent eorū religionem profiteri, caractere circumcisione insignirent. At vero quoniam Amalechitae perpetui hostes eorum erant, secundum illud Exo. 27. bellum Dei erat contra Amaleca generatione in generationem. Et pariter Ammonites & Moabites de terra promissionis fuerunt expulsi, circa personarum acceptionem potuit eos Deus a sua republica abigere. Sed & de bello contra hostes ita offerendo, quam sustinendo sanctissima erat scripta lex, Deut. 20. vt primo pacem eis offerrent. Secundo, vt fiduciam suam in ipsum Deum reijcerent. Tertio, vt in idoneos qui impedimento esse possent, domum remitterent. Quarto denique vt victoria modeste viderentur: feminis parcentes ac pueris. Ad quartum denique argumentum respondetur, quod cum familia in tribus ordinibus consistat, scilicet ad uxorem parentis ad filios, ac domini ad seruos, de omnibus tribus Deus creauit optimas leges sanciri. Et primo de seruis, quod ad mitigandos eorum labores pertinebat, preceptū erat Deu.

5. vt in die Sabbathi sicuti & domini requiescerent. Item in memoriam liberationis ex Aegypto, vbi ipsi seruerant, & in praesagium Christianae libertatis, & praecipue propter fraternam choriam, eam cautum erat. Exod. 21. vt ex filiis Israel nemo esset perpetuo seruus: sed septimo anno egredieretur liberum omnibus que asportauerant, adhibito in fine per viatico. vt Deu. 15. legitur. Neque quantum ad eorum vindictam fuit Deus negligens, immo & eodem c. 21. statuit, vt Dominus qui seruum mutaret, liberum dimitteret, & ancillam quam in uxorem duceret. Illud autem quod argumento obiectum est, scilicet occisorem serui impunem euadere, intelligebatur quando correctionis gratia virgula, non intentione vulnerandi percussisset, neque postea certum esset an ob tale vulnus obijlet moriem. Nam si protinus moreretur, tunc Dominus reus fiebat. Et erga filios etiam. Exo. 21. iuebatur parentes vt eo religiose instituerent, quos etiam paterne castigare poterat. At vero quia vt Philosophus 10. Ethic. docet, pater tuum non habet coercitiam in filium, quando eorum crimen id postulabat iuebatur, vt argumentum est, filium publicae potestati puniendum permittere. Sed & de vxoribus tam ducendis quam gubernandis optime exabant leges. Attamen libellus repudij ob eorum duritiam, qui perpetui erant odiorum memores, permissus illis fuit, vt per illud minus malum a maiori continerentur: videlicet, ne uxores enecarent.

QVÆSTIO VII.
DE LEGE EVANGELICA
 quantum ad eius substantiam.

S. Tho. 1. 2. quaest. 106.

ARTICVLVS I.
Vtrum lex noua sit lex scripta, an potius cordibus indita.

Quatuor legum genera circa initium superioris libri distincte monstrauimus, videlicet aeternam, naturalem, atque humanam, de quibus lib. 1. dissertum est; ac demum, diuinam, quam in hoc sumptis elucidandam. Hanc autem inuicem partiti sumus, ac nouam, vnde cum

priori hætenus dictum sit, subsequitur
vnde de noua que Euangelica est, sermonem
subtexamus. Hæc enim si æternam acci-
pias, lex legum est, cuius gratia mundus
creatus fuit: ad quam ferendam Deus ipse
de celo descendit, & ad æternam felicitatē caeli
referatur. Vt ergo hanc supra celestem
legem de cunctis suis numeris ac dignita-
tibus perpendamus, quaeritur primo siue
scripta decada, vt leges humane, & vetus
diuina, an vero sicut naturalis a natura, sic
supernaturaliter mentibus nostris impres-
sa? Nam quod sit scripta sunt argumenta

idem Apostolus diffusa est in cordibus no-
stris. Quem quidem D. Thom. secutus, sic D. Tho.
conclusionem interpretatur. Vnaquæque, Aristot.
inquit, res, vt 9. Ethic. auctor est Aristot. il-
lud esse videtur, quod in ea est potissimū,
hoc autem in lege noui testamenti est gra-
tia Spiritus sancti, quæ datur per fidē Chri-
sti virtusque est implendi legem, iuxta il-
lad ad Rom. 8. Lex spiritus vitæ in Chri-
sto Iesu liberauit me à lege peccatis, &
mortis, cum ergo gratia hæc intus funda-
tur a Deo in corda nostra, sit vt lex ipsa pri-
cipaliter sit in cordibus infixæ. Tamen illa
quæ credenda sunt & agenda in sacra
nobis pagina proponantur. Qua ratione
secundario potest dici scripta. Opus est ta-
men hæc locupletius exponi, quoniam sta-
tim offerrentur è regione argumenta.

Primū
arg. con-
tra præ-
dicta.

Argu. 1.

Dux vir-
tutes le-
gis.

Aristot.

Paulus.

VI

NOTO
IURE
EQUIBUS
DIE
15

Primū

argum.

Argu. 2.

Argu. 3.

Hiere.

Paulus.

Cōcluf.
catho.

August.

nonnulla. Primum, Lex hæc ipsissimum est
Euangelium de quo tamen Ioan. 10. c. ait
Hæc autem scripta sunt vt credatis. Secun-
do: Si lex hæc non esset scripta sed indita,
nihil a naturali distaret: quippe de qua ait
Propheta, Signatum est super nos lumen
vultus tui Domine. Tertio. Lex euangeli-
ca, Christianorum est propria, lex vero in-
dita vniuersis communiter nationibus pa-
tet. Legitur enim Sapient. 7. quod diuina
sapientia per nationes in animas sancta se
transfert, amicos Dei, & Prophetas consti-
tuit: ergo lex noua non est lex indita. Con-
trarium autem attestatur Hieremie vati-
cinium cap. 3. 1. Vbi Deus nostra designas
legem ait: Ecce dies veniem, dicit Domi-
nus, & consummabo super domum Israel,
& super domum Iacob testamentum no-
uum. Quod quidem testamentum decla-
rans subdit, Dabo legem meam in visceri-
bus eorum, & in corde eorum scribam eā.
Id. que Paulus ad Hebr. 8. ad hoc ipsum
propositum allegat. Et 2. ad Corinth. 3. la-
tius edisserit.

Quæstio hæc ex his modo citatis scri-
pturæ testimonijis inter catholicos Docto-
res originem duxit, quam prima legis no-
stræ excellentia commendatur. Statuamus
ergo conclusionem, quæ cunctis est catho-
licis receptissima. Lex nostra hoc a veteri
differt, qd cum ipsa scripta esset in tabulis
lapideis nostra tamen in cordibus inscul-
pta est. At vero conclusionis sensum pate-
facere, non est vsque adeo peruium. Aug.
enim lib. de spiritu & liter. c. 2. huc tãtum
perlinere arbitratur, quod charitas Dei,
quæ secundum Paulum & plenitudo & fi-
nis legis est, per Spiritum sanctum, vt ait

Primum, quod legis virtus est intellectu
instruere ac derigere, mentesque illustra-
re: hæc autem virtus per scripturam pate-
scit in euangelio sicutis antiquis in suo ca-
none, non est ergo cur nostra non dicatur
scripta, sicut illa.

Secundum argumentū est quod & cha-
ritas & gratia tam antiquis quam nobis di-
uinitus infundabatur in corda, cuius virtu-
te legem obseruabant, non est ergo cur il-
la minus dicatur indita quam nostra. Ad
huius ergo pleniorē intellectum discer-
nenda sunt duæ legis virtutes altera dire-
ctiua: qua scilicet intellectus illuminatur,
vt recta ire sciat, atque altera voluntatis af-
fectiua & motiua ad operandum. Et secun-
dum utramque lex Euangelica singulari-
ter est intus menti sculpta. Doceri enim
homo potest legem dupliciter. Vno mo-
do scripturam legendo, atque altero viuā
audiendo uocem. Atque hic est præstā-
tior modus quoniā auditus. vt lib. de sen-
su & sens. ait Philo. sophus, sensus est disci-
pline. Et quidem antiquis priori modo da-
ta est lex: nempe in lapideis tabulis scripta
quæ illis subditi intuentes sequeretur: no-
strā uerò non sic scriptā Deus nobis de ce-
lo misit, sed ipse inde delapsus uia uoce
in aures mortalium inuulgauit, mentique
impressit: hoc est sermonis energia, mira-
colorumque potenti persuasit, neque uero
humano tm more illa nobis indies inscul-
pit, uerū & a sensum fidei quæ superna no-
bis indicat, supernaturaliter nobis ingene-
rat. Itaq. cum generāda fides duo exigat,
scilicet, & ut proponantur credenda, &

Legi-
liorum.
Ani-
Legon-
xorum.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ut intellectus assensum illis præbeat, uti-
 que nobis Christus absque scripto perfe-
 cit. Tamen ad illud prius officium admini-
 stros sibi adianxit: nempe Apostolos eo-
 rumque successores, qui ad miniculo illi es-
 sent ad prædicandam eadem fidem & legem.
 Et hoc est quod 2. ad Corint. 3. ait Apo-
 stolus; Epistola nostra vos estis, scripta in cor-
 dibus nostris, hoc est, per charitatem cor-
 dibus nostris infixam. Quæ admodum au-
 tem essent epistola, explanas subdit: mani-
 festati quæ epistola estis Christi, ministrata à
 nobis hoc est; Quamuis nos verbis creden-
 da proposuerimus, Christus tamen est qui
 fidei assensum in vobis insculpsit. Igitur
 quantum ad intellectus illuminationem, quæ
 prima legis est virtus, propterea per se pri-
 mo lex nostra scripta est nobis in mente,
 quod assensio fidei opus est Dei. At quia
 illa quæ intellectui proponuntur in absen-
 tia Christi & Apostolorum, sibi memoria
 possent per accidens est scripta. Si enim
 vox Domini semper auribus nostris inso-
 naret, nulla nobis opus esset scriptura.
 Quare ut Chrysostomus in prologo super
 Mattheum auctor, est librorum vice gra-
 tia: Spiritus sancti deberemus uti: sed quia
 illam excussimus, literæ sunt inuentæ; Chri-
 stus namque nihil Apostolis scripto tradi-
 dit. Sed & quantum ad alteram legis vir-
 tutem, quæ est voluntatem ad agendum
 efficere ac promouere, pariter scripta est
 intus, quoniam legem ad finem præcipi-
 tis implere, nisi per gratiam & fauorem Dei
 non possumus. Lex etenim tantum osten-
 dit quid agere debeamus, tollens subinde,
 ut supra diximus, excusationem, qua ratio
 ne ait Paulus literam occidere, sed virtus
 operandi per gratiam nobis & charitatem
 suppediatur. Quæ de causâ subdit, Spiritus
 sanctus viuificat. Et hoc est quod ait
 Ioannes, Lex per Moysen data est, puta
 scripta, in tabulis, in quibus nulla inerat
 agendi vis, sed gratia & veritas (ad purifi-
 candum corda, qui finis est legis) per Iesum
 Christum facta est.

Ad pri-
mum arg.

His ergo constitutis facillime sunt argu-
 mentorum solutiones. Ad primum enim
 respondetur, quod tam in lege veteri, quàm
 in noua, scripta ea sunt, quæ ad fidem gra-
 tiamque Spiritus sancti attinent, nempe
 tum illa, quæ ad cognoscendum diuinita-
 tem Dei, & humanitatem Christi conda-
 unt, quam agenda quibus charitas confo-

uetur, quæ quidem fides, & charitas tam
 sub illo testamento illis donabatur in cor-
 dibus, quam sub nostro imprimatur. Atta-
 men cum tam illic, quam hic, virtute vnius
 mediatoris illa fiebat impressio, differen-
 tia est quod cum illic nondum ille media-
 tor præfens esset, nempe neque per se ipsa
 prædicasset, neque sacramenta illius legis
 virtutem passionis eius nondum exhibite
 ad conferendam gratiam iuuissent, nostrum
 vero & ipse Christus tradidisset nobis &
 Spiritus sanctus Apostolis declarasset, ac
 perinde sacramenta eandem charitatem
 nobis & gratiam infundant, lex nostra me-
 rito præ illa censetur in cordibus ingeni-
 ta, sicuti illa erat in tabulis. Unde Paulus
 non ait simpliciter in cordibus, sed in cor-
 dibus carnalibus ut alluderet ad lapideas
 tabulas, duriciem cordium illius populi
 significantes cum tamen per charitatem
 nouæ legis corda, ut carnea, remolescant.
 Ad secundum autem argumentum respon-
 detur, quod lex naturæ iudicata est in cordibus
 naturali uia, lex uero gratiæ supernatura-
 liter. Atque ad tertium iam responsum
 est, quod non solum sub lege scripta, uerum
 neque sub lege unquam naturæ quæ ipsam
 recepit Spiritus sancti gratiam nisi per fi-
 dem Christi; Et ideo licet eadem sapientia
 fidei cunctos qui ab Adam usque iusti fue-
 re, iustificauerit, peculiariter tamen pro-
 pter præsentiam eiusdem auctoris gratiæ,
 censetur cordibus inscripta.

A R T I C V L V S I I

Utrum lex noua iustificet.

Secunda excellentia legis nostræ ab eius
 effectu petitur, atque ideo queritur, utrum
 virtutem habeat iustificandi? Arguitur
 namque parte negatiua. Nemo nisi per
 diuinam legis obedientiam fit iustus, secun-
 dum illud Hebr. 5. Factus est Christus om-
 nibus obtemperantibus sibi causâ salutis
 æternæ. Euangelium autem non id uni-
 uersum præstat, ut ei obediantur, restante ad
 Roman. 10. Paulo, non omnes obedire
 Euangelio; ergo lex noua nullam præ
 antiqua uirtutem habet iustificandi. Secun-
 do, per id Paulus ad Ro. probat legem ueterem
 non iustificasse, quod ea adueniente
 præuaticatio creuit. Ait enim cap. 4. Lex
 itam

Argu-

Paulus.

Ad se-

Ad re-

Ad re-

Prima

conclu-

Paulus.

Proba-

tio con-

clu-
sio-
nis.

Aug.

iram operatur: vbi enim non est lex, neque prauaricationem aggrauat: eò quod maiori poena dignus est, qui post legem nouam, diuinam voluntatem appetiuit, nouissimam delinquit: secundum illud ad Hebr. 10. Irritam quis faciens legem. Moysi, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur, quanto magis putatis de terriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit: ergo lex noua minus, quam vetus iustificat. Tertio, iustificare munus est peculiare Dei, secundum verbum Pauli ad Rom. 8. Deus est, qui iustificat: lex autem vetus per inde ad noua Deo auctore lata fuit: ergo non est cur noua excellentius, quam vetus iustificet. In contrarium autem est idem ipse Apostolus ad Rom. 1. Non erubescio Euangelium, virtus enim Dei est in salutem omni credenti. Vbi singulare quidpiam in Euangelio agnouit: salus autem, & iustificatio idem est: sit ergo ut virtus Euangelicæ legas sit iustificare, ac perinde saluos facere credentes.

Quæstio hæc diutius locupletata est: apertiusque explicata quæ. 3. art. vult cuius solutio tribus conclusionibus continetur. Est enim in lege, secundum id quod proxime dicebamus duo considerare, nempe documenta ipsa, & mandata exteriora ad credendum & operandum scripta: & præterea interna gratia fauorque Spiritus sancti ad opera eiusdem legis exequenda, atque ad eius assequendum finem. Quo habito prima conclusio est. Lex Euangelica, si pura documenta & mandata, atque opera substantiam consideres, non magis per se iustificat, quam vetus, vel lex ipsa naturæ. Nam. enim loco citato. expositum reliquimus quemadmodum uerbum Pauli, Non ex operibus, sed ex fide & gratia hominè iustificari: non tantum de operibus legis ueteris, uerum et de nostris intelligi. Sicuti & id quod ait, Litemam occidere, spiritus aut uiuificare, interprete in li. De Spiritu, & litera, Aug. de Decalogo et ipso esse intelligendum. Nã de ipsa concupiscentia in Decalogo prohibita subiungit, Concupiscentia uelieiebã esse peccatum, nisi lex diceret: Non concupisces. Lex. n. nihil aliud præstat, quam docere quid si peccatum: mandare autem à peccato, quia uirtus est supernaturali, soli gratia per fidè Christo

ad scribitur, Secunda conclusio. Lex Euangelica, si inter nam eius uirtutè mediteris, hominem iustificat. At uerò quoniam eadè uirtus non solum Euangelicos, sed & antiquos patres & qui sub lege naturæ iuste uiuebant iustificabat, adhibetur tertia conclusio. Lex Euangelica ob id præ alijs censetur iustificare, quod auctor ipse gratiæ, cuius fide olim agebatur salus, laior fuit nostræ legis, quoniam suo sanguine consummavit cuius prætor saluificam gratiam per eius sacramenta obtinemus. Hæc autem latis supra exposita sunt. Quocirca primæ obiectioni conceditur ne mini obuenire salutem nisi per obedientiam Euangelij inde in solum colligitur legem nouam quantum ad substantiam operum exteri naq; mandata & documenta non per se iustificat: sicut neque antiquam, quæ prima conclusione concessimus. Ac perinde respondetur ad sñ. Gratia. n. Euangelicæ eatenus subditos iustificat, ut tñ minime illos sic confirmet, ut peccare nequeant immo qui contra eandem gratiam legem uiolauerit, eò sit maior reus supplicij, quo peritius nouit uoluntatem dñi sui. Nihilominus hoc est adnotatu dignu, quod uerbum Pauli, Lex iram operatur, nõ perinde de Euangelicæ conuenit, atq; Moisaicæ. Nam lex uetus communi nomine nõ gratiam sed meram literã significat: quæ tantum ostendit quid sit peccatũ atq; adeo occasio sit peccadi, unde nascitur ira Dei. Lex autem Euangelica non tantum literã, sed gratiam, eiusque sacramenta comprehendit. Quare non est lex iræ, sed benignitatis ac misericordiæ. Ac subinde ad tertiu eodem penè tenore respondetur: nõ peccatũ idem Deus utriusq; fuerit auctor legis, diuersimodè tamen. Nam illam tñ scriptam in tabulis: nostram uerò modo expositam, ut ait Paul. in cordibus carnalibus. Quare expositore eodem libro De Spiritu, & litera August. legem illam extra hominem scriptam appellat: idem Apostolus ministratiõne mortis, & damnationis: nostra uerò, ministratiõne spiritus & iustitiæ.

ARTICVLVS III.

Utrum lex noua debuerit dari à principio mundi. Vt sequitur ut quemadmodum de ueteri disputauimus, sic de Euangelicâ inue-

Tertia conclusio.

Ad primũ argum.

Ad secundũ argum.

Ad tertiu argum.

Paulus, August.

SOTO
Iure
EQUILIS
DIE
15

inuestigemus, cur non fuerit statim in mū
 di primordijs posita. Arguitur enim ad
 Rom. 2. non est personarum acceptor: &
 tamen vt habetur statim cap Omnes ho
 mines peccauerunt, & egent gratia Dei: er
 go debuit Euangelico lumine, statim
 homine lapsō, orbem perfundere, vt
 omnes viam salutis ingrederentur. Secun
 dō arguitur: Legem Euangelicam non
 minus congruit fuisse vniuersalem, quo
 ad tempus, quam quo ad locum: vult
 enim Deus omnes homines saluos fieri,
 voluit autem ha ratione ut patet Matth.
 & Marc. vlt. Euangelium prædicari in
 vniuerso mundo: ergo debuit illud vni
 uersis sæculis notum facere. Tertio deni
 que arguitur: Consultius fuerat homini
 ad spiritualem vitam & æternam: quæ præ
 stantior est necessaria prouidere, quam ad
 corporalem: quæ temporalis est: ab initio
 autem in temporalibus prouidentissimè
 homini prospexit, tradendo ei cuncta,
 quæ creauerat in suam ditionem, vt patet
 Genes. 1. ergo debuit, & lege Euangelica,
 quæ maximè necessaria erat ad spirituale
 salutem, mortales illico ab initio mundi
 instituire. In contrarium faciunt Aposto
 lica testimonia. Non prius quod spirituale
 est, sed quod animale. Et ad Galat. 4. vbi venit
 plenitudo tēporis, misit Deus filiū suū, &c.
 Ad quæstionem facillima negatione re
 spōdetur. Non decuit statim ab initio mū
 di Euangelicam legem mortalibus affu
 gere sed multo fuit consultius per tot dif
 ferri sæcula. Ad intelligentiam autem cō
 clusionis huius prænotandum est duplicè
 esse quæstionis sensum, vnum scilicet sup
 posito, quod edi non debuit nisi per Chri
 stum, cuius sanguinis effusiones erat cor
 firmāda. Et tunc idem est quæerere, ac si
 quæretur vtrum debuit Christus statim ia
 mundi exordio carnem inducere? Hunc
 autem sensum non est præsentis loci discu
 tere. Disputatur namque à D. Thom. 3.
 par. q. 1. Nosque art. vlt. huius lib. rationes
 eiusmodi dilati temporis adducemus. Al
 ter vero sensus est, vtrum decuit legē Euā
 gelicam dari ante Christi aduentum, uel
 ante eius redemptionem. Et in hoc sensu
 respondetur non expedisse, Cuius tres ra
 tiones assignat D. Thom. Prima est: I ex
 nouis, ut iam modo dicebamus potissimū

est gratia Spiritus sancti: quæ scilicet ut ait Pau
 lus Spiritus sanctus abunde in nos effudit: a
 bündantia uero gratiæ effundi nō debuit nisi
 impedimēto sublato quod per peccatū ei ob
 stat unde Io. 7. Nōdū erat Spiritus datus
 (uidelicet exūdans) quia Iesus nōdū erat glo
 rificatus: impedimētū autē illud per Christi
 mortē sublātū est: ergo usque ad ipsum
 passum non decebat legem gratiæ dari.
 Atque hanc rationem Pau. ad Ro. 8. edif
 serit: ubi ait, Deus filium suum mittens
 in similitudinem carnis peccati, de pecca
 to, hoc est de carne quæ licet non in suo
 supposito, infecta tamen erat peccato, dā
 nauit peccatum in carne ut iustificatio legis
 impletur in nobis. Est enim illa mi
 rabilis antithesis per quam diuina poten
 tia patet: nepe quod Deus non quomodocun
 que damnauit peccatum, sed per
 carnem ipsam, in cuius natura peccatum
 & commissum fuit, & serpebat in omnes,
 Lex ergo gratiæ, qualis est Euangelica a
 morte Christi debuit uigorem sumere. Se
 cunda ratio sumitur ex perfectione legis.
 Seruauit namque Deus naturæ ordinem,
 quæ ab imperfecto progreditur ad perfe
 ctum, sicuti per puerilem ætatem progredi
 tur ad uirilem. Ad quod alludit Aposto
 lus in illo citato uerbo Nō prius quod spi
 rituale est, sed quod animale. Nam embryo,
 uti ait Philosophus, prius uiuit uita ani
 mali quā rationali. Et hanc rationē decla
 rat idem Apost. ad Gala. 3. Lex pedagogus
 noster fuit in Christo, ut ex fide iustificemur.
 At ubi uenit fides, iā non sumus sub
 pedagogo. Itaque sicut magister præstator
 est pedagogo sic & lex nostra lege ueteri.
 Pedagogus quippe clientulum in tenera
 ætate, quæ non est doctrine idonea, metu
 terroreque arceat a malo: magister uero
 prouectiorem discipulum docendo uerita
 tē allicit ad bonum. Tertia ratio inde su
 mitur: quod lex nostra est lex gratiæ: & ideo
 oportuit, ut homo sub lege ueteri relictus
 collabendo in peccatum suam agnosceret
 infirmitatem, ac subinde quam esset gra
 tiæ indigēs. Quam quidem causam apte
 ruit nobis Pau. ad Roman. 5. ubi ait, Lex
 subiit auit ut abundaret delictum: ubi
 autem abundauit delictum, superabunda
 uit & gratia. Atqui hæc ratio non solum
 de Euangelio probat quod esset differen
 dum, uerū de ipsamet Christi redēptione.
 Ad

Ad pri-
mū arg.
Auguſt.
Ad ſecū-
dū arg.
Ad ter-
ciū arg.

Primum, igitur argumentum responde-
tur, quod cum humanum genus per pecca-
tum Protoplasti nostri iuste fuerit auxilio
gratiæ spoliatum, nihil amplius Deus de-
buit: & ideo quos non seruauit, ex iustitia
perierunt, quibus autem per gratiam opi-
tutus est, per misericordiam succurrit. Vn-
de Aug. in lib. de peſ. iust. infert nullam ef-
fe personarum acceptionem apud Deum:
vtpote, quod ubi nulla est ratio debiti nul-
lum obtinet locum. Ad secundum respon-
detur, quod diuersitas locorum, status ho-
minum non variat: & ideo dum Christus
legem dedit, in omnem locum prolatari vo-
luit: diuersitas verò temporum diuersas di-
stinguit in genere nostro ætates: quorum
non omnes fuerunt Euangelij capaces, ta-
meſi ſuis ſingulæ legibus fuerint influitæ,
quibus potuerunt obtinere salutem. Ad ter-
tium denique respondetur, aliam esse ratio-
nem prouidentie in his, quæ ad naturam
pertinent, aliam vero in his quæ ad gratiã.
Bona enim natura non ordinatur ad tol-
lendum peccatum, sed ad sustentandam vi-
tam, ideoque homini statim in eius creatio-
ne debuerunt conferri, at vero quoniam
gratiã ad tollendum peccatum confertur,
lex abundantis gratiæ dari non debuit, nisi
peccati impedimento submoto.

ARTICVLVS IV.

*Vtrum lex noua sit vsq; ad finem mundi
duratura.*

Arg. 1.
Arg. 2.

Cum lex vetus aduentu nouæ, fuerit re-
pudiata, merito quis dubitet vtrum a-
lia sic præterea superuentura, per quam
Euangelica aboleatur. Et arguitur a parte
affirmatiua. Dominus Ioan. 16. pollicitus
est discipulis venturum spiritum sanctum,
qui docturus eos esset omnem veritatem,
an nondum ecclesia cuncta cognouit diui-
na mysteria, nam multa in dies sanctis con-
cilijs reuelantur, ergo expectanda est alia
lex, per quam Spiritus sanctus nos omnem
doceat veritatem Secundo. Matthæ. 24. ait
Christus Prædicatur hoc Euangelium re-
gni in vniuerso orbe, & tunc veniet con-
summatio, sed Euangelium Christi iam
prædicatum est neque tamen consummatio

peruenit, ergo aliud nobis est operiendum
Euangelium Spiritus sancti, aliaque lex, qua
peruulgata, continuo fiat cõsummatio. In
contrarium facit verbum eiusdem redem-
ptori eodem cap. 24. Dico vobis, quid non
præteribit generatio hæc, donec oia fiant.
Quod Chryſo. de generatione fidelium in-
terpretatur, quorum status ad finem vsque
mundi perdurabit.

Ad quæstionem tribus conclusionibus
respondetur, quæ ex hac distinctione dima-
nant. Duobus modis status mundi variari
contingit. Vno, secundum legis diuersi-
tatem, atque hoc pacto non amplius va-
riabitur lex nostra, sed vsque ad finem
mundi persistet. Probatur conclusio. Si
Euangelica hæc nostra antiqua successit, eo
fuit quod perfectior est illa, nulla autem ef-
fe potest hæc Euangelica in hoc mudo præ-
stantior, ergo nulla est illi successura. Prior
præmissa iam satis supra declarata est, lex
enim tanto est perfectior, quanto suo pro-
pinquior finis, legis autem finis, vt habe-
tur ad Roma. 10. Christus est, & ideo quo
lex vetus elongatior erat a Christo, quam
nostra, eo erat imperfectior, nostra autem
adeo est propinqua eidem fini, vt ipsum
habeat præsentem, ergo nulla esse potest
perfectior. At ne quis cauilletur Christum
posse aliam perfectiorem, ferre, arguitur
secundo. Legis perfectio ex fine tandem
ultimo existimanda est puta ex cælesti fe-
licitate, ad quam lex omnis nos ducit nul-
la aut in hoc seculo perfectius nos illuc
ducere potest, quam quæ homines omni
labe perpugnat, quæ impedimento nobis
est ingrediendi regnum, Denique ipsius
corpore pascit ac sanguine potat, subin-
deque valuas eiusdem regni cunctis ex-
pandis, hæc autem est lex nostra, idque
Christi ipsius testimonio constat, qui ini-
tio suæ prædicationi agentibus poeniten-
tibus regnum cælorum pollicetur, ergo
nulla restat alia præolanda. Quod si ver-
bum huc nobis Apostoli obijcias. 1. ad Co-
rinth. 13. Cum venerit, quod perfectum
est, euacuabitur, quod ex parte est, nihil
obstat quoniam illic de perfectione quæ
nos in patria manet sermo habetur ab A-
postolo, vbi fidem propter suam obscuri-
tatem appellat cognitionem eo parte,
quæ visionis fulgore euacuabitur. Vide-
mus enim nunc per speculum ænigma-
te, tunc autem facie ad faciem. Secun-
do. Soto, de iust. & iur. M do

Chryſo.
Prima
conclu.
Probõ.
P aulus.
Secūda
conclu.
Obie-
ctio.
Solutio
obiectio-
nis.
Secūda
conclõ.

SOTO
de iure
legibus
3
Dist
15

do modo potest status hominum variari per hoc, quod diuersimode se habeant ad eadem legem. Et de hoc modo adhibeatur secunda conclusio. Nihil vetat quo minus status legis noue perinde atque status veteris, mutetur. Quod est dicere. Sicuti lex vetus quando iure accuratius obseruabatur, quandoque vero segnitus ac negligentius, sic & in statu Euangelico vsu venit. Aliquando enim laetius multo ac salius paruit Christianus cultus, quandoque vero idem Christianismus strictior fuit & angustior. Ratio autem huius conclusionis, non quidem Deus est, qui paratissimus est omnes homines saluos facere, sed humana libertas. Nam enim gratia Euangelica, vt dictum est, habentes, non confirmet in bono, sed suo reliquit arbitrio, vsu illis proinde venie, vt eandem gratiam abijcientes ac despicientes, carnalibus desiderijs mancipentur. Tertia conclusio. Etsi status Christianismi latior patentiorque expectetur, nullus tamen futurus est, vbi gratia copiosior sit & abundantior, quam hactenus precessit. Prior pars inde patet, quod vt Christus testatus est, eousque. Euangelium in vniuersum mundum pradicetur, non erit finis. Et ad Roma. 1. Apostolus ait caritatem in Israel contigisse vt plenitudo gentium intrare, & sic omnis Israel saluus fieret. Quo loco declaratum reliquimus, quemadmodum ante finem mundi ab omnibus sit lex Christi excolenda. Posterior vero conclusio pars probatur. Nam quando nulli antecessissent sancti prater Deiparam Virginem atque Apostolos, qui Spiritus primitias acceperunt, non est cur alios expectemus tam in gentis sanctitatis. Quibus nihilominus numerosissima Martirum, Confessorumque atque virginum copia adhuc per Dei gratiam successi. Quo circa etsi sub Antichristi tyrannide de futuri non sint sanctitate proceres, qui eius truculentissimam rabiem perpetrati pro fide Christi atrocissimas mortes oppetant, tamen priscorum excellentiam non adaequabunt.

Circa primum igitur argumentum notandum est non defuisse hereticos, qui negarent missionem Spiritus sancti qua Christus pollicitus est, completam fuisse in die Pentecostes. Vnde Manichaei aiebant in suo magistro fuisse completam, quem (vide blasphemiam) Spiritum paraclitum ap-

pellabant. Montanus autem, & Priscilla non vsque adeo blasphemabant, dicebant nihilominus in illis fuisse completam, vt Augustinus contra Faustum meminit. Attamen inobscussa stat catholica veritas, in illis fuisse completam, neque aliam deinde sperare licere. Iussi namque fuerunt federe in ciuitate donec indueretur virtute ex alto ut patet Luc. 24. promissumque illis est, ut baptizarentur Spiritu sancto, ut Act. 1. legitur, quod completum est, cum illis idem Spiritus linguis igneis afflavit. Vnde Io. 6. Nondum erat Spiritus datus, quia nondum Iesus erat glorificatus. Vbi rerum consequentia denotantur, nimirum quod primum Christo per resurrectionem & ascensionem glorificato, Spiritus fuerit plenissime datus. Ad argumentum ergo ut respondeamus, negatur Ecclesiam nondum cognouisse omnem veritatem iuxta Christi pollicitationem. Intelligitur namque promissio illa de omni veritate, quae est ad salutem necessaria, quam quidem plene fuerit Apostoli docti, ipsique Christianam familiam docuerunt, secundum illud. Ite & baptizate omnes gentes, docentes eos seruate quaecumque dixi vobis. Quocirca ubi Petro Christus promissit quod sua fides non esset usque ad finem seculi ecclesiam defectura, illic pollicitus est quod esset necessaria omnem veritatem cognitura. Vbi tamen illius cognitione indigeret, Quare non simul omnia nouit, sed nouis obortis haeresibus temporum curriculum, sicut aurora confurgens, magis ac illuminatur. Sunt tamen alia quae non sunt de necessitate salutis. Et haec non decuit Apost. aut doceri, aut docere. Vnde eodem cap. Act. 1. Non est, inquit uestrum, nosse tempora vel momenta quae Pater posuit in sua potestate. Ad secundum responderetur, quod cum Christus Euangelium suum appella- uerit Euangelium regni caelorum, stultissima haeres esset aliud praestolari uerbum autem Christi August. in epistola 3. ad Esycium, quae est 70. multis modis exponit. Primum enim Redemptor nihil aliud sibi uoluit quam quod non esset finis mundi venturus antequam Euangelium pradicaretur in vniuerso mundo, quanto autem tempore post eiusmodi pradicacionem esset venturus, non declarauit. Secundo vt Chrysostomus, & alij interpretantur, non tam de fine mundi quam

Rō con-
clu.

Tertia
conclu.
Proba-
tio prio-
ris par-
tis

Paulus

Proba-
tio po-
sterioris
partis.

Mani-
chaei
Monta-
nus.

Augu-
stini
veritas
catholica

Chry-
sto-

Paulu

Augu-

Ad
p
ma

Hieron

Ad
d
ag

Augu-
stini
inter-
preta-
tio

Secu-

QVÆSTIO VIII.

DE COLLATIONE LEGIS nouæ cum veteri.

S. Tho. 1. 2. quæst. 107.

ARTICVLVS I.

Vtrum lex noua sit veteris complementum.

Postquam lex diuina in veterem & nouam est distincta, scire expediat, quibus modis hæc ab illa distinguatur. Et arguitur primo a parte negatiua, quod nullo distinguatur modo. Vtraque lex data est eodem tibus Dei fidem, vt pote finem quæ, vt ad Hebr. 1. ait Pau. impossibile est placere Deo eadem autem cum nostra antiquorumque fides, vt supra expositum est, ergo eadem est, ergo eadem est lex. Secundo arguitur, quod noua non sit veteris complementum. Complete enim huic opponitur quod est euacuare, & inueterare, lex autem noua euacuauit antiquam, secundum illud ad Ephesios 2. Legem mandatorum decretis euacuans, eamque inueterauit, hoc est, antiquauit, secundum illud ad Hebr. 8. Nouum testamentum veteris uit prius. Quod præterea & Christus factio ipso monstrauit nam multa etiam fecit, vt est illud Matth. 5. Audistis quia dictum est antiquis &c. Ego autem dico vobis, vnum autem contrarium non complet, alterum, ergo noua veterem non complet. Tertio, si noua esset veteris complementum, sequeretur, quod in illa finisset contenta tanquam veritas in figura, multa autem credenda nobis tradita sunt & agenda in noua lege, vt sunt sacramenta & consilia, quæ in veteri non exstant, ergo nostra non continebatur sub illa, atque adeo neque illam compleuit. Contrarium asseruit Christus Matthæi 5. Non veni soluere legem, sed adimplere. Vnde & subdit, tota vnum aut vnus apex non præteribit, donec omnia fiant.

Et hæc quoque quæstio in superioribus tractata fuit & bona ex parte definita. Sed vt conclusiones adhibeantur rationes tribus etiam vnum conclusionibus secundum argumentum

M 2 10rum

Primo argum.
Argu. 2.
Argu. 3.

SOTO
IURE
EQUILIS
DIE
15

quam de Hierosolymitana euerfione illic loquebatur. Vnde statim subdit. Cum ergo videritis abominationem desolationis, &c. tunc qui Iudæa sunt, fugiant ad montes. Quocirca idem Chrysofomus ante illam subuerfionem opinatur Euangelium fuisse prædicatum in vniuerso orbe, secundum Propheticum verbum quod ad Roman. 10. citauit Apostolus, In omnem terram exiit sonus eorum. Nam si nec inteligeretur tunc iam completum nullam esset argumentum Pauli, quo volebat Iudæos excufatione denudare, quam sibi præterierit, quod nõ receperint fidem, quam non audissent. Tameñ Augusti. in eadem epistola contendat nondum tunc temporis Pauli impletum fuisse vaticiniũ illud quæ per verbum præteriti fuerit prolatum. Quoniam & Propheta similiter illud protulit: & tamen ætate sua nondum erat impletum. Cui simile & illud est aliterius Psalmi. Foderunt manus meas & pedes meos. Et certe citra stupendum miraculum non potuiffet, in totum terrarum globum tuba Evangelica tam breui intonuisse, vt latius loco citato super Paulum scriptum curauimus. Hierony. autem super eundem locum Matthæi licet per hanc distinctionem conatu dirimere Euangelium dupliciter intelligi potest diuulgari. Vno modo ita vt fama Christi ani nominis euolet. Et hoc modo fieri potuit, vt Apostolorum seculo eadem fama à gente in gentem per ora delata in vniuersum permaneret orbem, non tamen cum illa energia vt Christi fides vniuersis perfunderetur. Alio ergo modo contingit vt cum effectu sic prædicetur fides, vt in culpa omnes constituat, qui eam non recipiunt. Et hoc modo tenendum est cum Augustino, quod nondum fuerit Euangelium vniuerso orbi euulgatum. Vnde insert S. Thomæ quod si priori modo prædicatio. Euangelij intelligatur, subsintelligenda est cum Chrysofomio tunc subsiquitum esse finem, hoc est, Hierosolymorum excidium. Post quam vero possessioni modo vniuersum orbem compleuerit, tunc demum subsequetur mundi consummatio. Nam negari non potest, quin eodem loco Christus de vtroque sine & termino permistim loqueretur.

Chrysof.
Paulus
August.
Hieron.

Augu
ni ves
tas a
tholia
Ad p
mi ap
Ad h
di ay
Augu
Pau
tario
taz h
Augu
Pau
tario
taz h
Augu
Pau
tario
taz h

torum numerum diluetur. Prima Lex Eua-
gelica neque profus est alia ab antiqua
neque omnino eadem, sed sic ab illa distat,
vt perfectum ab imperfecto. Probantur
partes omne. Cum vna quae liber lex sine
habeat peculiarem, illae sunt omnino diuer-
se quae in diuersos tendunt fines, sicuti leges
reipublicae per Regem administratae
aliae essent à legibus alterius, quae per ari-
stocratiam gubernaretur, atque a legibus
illius quae regeretur per democratiam. Il-
lae autem leges quae ad eundem ordinan-
tur finem, quarum tamen vna propius ad
eundem accedit finem, quam alia, non la-
tius differunt quam sicut perfectum ab im-
perfecto sub eodem fine, vt leges quae ad ul-
tis perfectisq. viris ponuntur atq. illae qui-
bus instituunt pueri. Exemplum est in mo-
tib. naturalibus. Motus enim sursum alius
est à motu progressiuo, sed tamen interior
calcificatio non est omnino diuersus motus
à remissiori. Ad propositum ergo, cum lex
nova & antiqua ad eundem redant finem,
nam idem est Deus vtriusque testamenti,
qui illos vt pueros sub paedagogo ad vitam
aeternam educabat, nos vero tanquam vi-
ros prouectos ad eandem beatitudinem in-
stituit, secundum illud Rom. 3. Vnus Deus
est, qui iustificat circumcisionem ex fide, &
praepitium per fidem, non sunt omnino di-
uerse, sed differunt sicuti lex timori, quasi
serula coercens pueros, vt ad Galat. 3. signi-
ficat Apostolos, & lex charitatis, quae est vin-
culum perfectionis, qua nos Christus pecu-
liariter instituit, vt expositum est. Hanc con-
clusionem q. 1. artic. 1. huius libri fustius lu-
culentiusq. exposita relinquimus, nempe
quemadmodum lex vobis cū sit antiqua
perfectior, quod modo per eius sacramen-
ta gratia conferatur, per quam solam supre-
mum finem legis adipisci possumus. Nam
illi nō per legem, sed per fidē & gratiā eius-
dem nostri auctoris seruabatur. Et ideo
non opus hic nobis est amplius immora-
ri. At vero quia diximus illam fuisse legem
timoris, nō tam vero caritatis & amoris, qua
breui dīa ait Augustinus cōtra Adaman-
Manichae. lege nouam a veteri diuersifica-
ri, non est id memoria praetercūdum, quod
in praecedētibus adnotauimus, non de fuisse
in illa lege quoddam, qui duceretur amo-
re. Nam illis etiam preceptum erat Leuiti.
16. Diliges proximum tuum. Et Deu. 6. Di-
liges Dominum Deum tuum. Et in nostra

Quali-
ter disci-
men po-
situm sit
accipien-
dum.

aliqui contra trahuntur timore, nam & no-
bis comminatus est Christus ignem aeter-
num. Discrimen ergo non est sumendum
ex cōditione singularum personarum, sed
ex cōditione statuum ambarum legum
in genere. Etenim quoniam ille erat puero-
rum status, qui metu potius arcentur a ma-
lo quam ratione ducantur ad bonum: no-
ster vero status sit liberorum, quos Christus
a lege & morte, vt habetur ad Ro. 8. libera-
uit, & liberi amore potius filiali quam ser-
uili metu ducuntur, nostra dicitur lex amo-
ris, illa vero timoris. Ac pari modo de alia
censendum est dīa, quam idē Augustinus
contra Faustum li. 4. inter easdem leges cō-
stituit, nempe quod illud testamentum ideo
dicatur vetus quod praemia tantum tem-
poralia caducaque promittebat quae senescit,
nostrum vero nouum: eo quod sempiterna
pollicetur, quae semper viscunt: non in-
quam sentiendum est discrimen inter per-
sonas: nam & illic aliqui alligebantur aeterno
praemio: & hic vice versa nonnulli pel-
liciuntur temporali. Etenim & Marti 10.
promittitur re inquentibus domos & fra-
tres, quod centies in hoc tempore accipiet,
praeter vitam aeternam: sed haec differētia
inter status est dignoscenda. Nam pueri
praesentibus munusculis inescantur, quae
ideo illic erant frequentissima: nobis au-
tem rarissima, vtpote qui tanquam viri ad
absentia potius, sed tamen sempiterna in-
hiamus. Horum etiam instar intelligendū
est discrimen aliud quod Apostolus
ad Rom. 4. inter noscitur, vbi legem antiquā,
appellat factorum nouam vero, legem fidei.
Haud enim denegandum, est quin &
illic locum etiam haberet fides Christi, per
quam tam illi quam nos iustificamur. Ne-
que vice versa negādum quin & lex nostra
contineat facta, tam moralia, secundum il-
lud Matt. 5. Benefacite his qui oderunt nos,
quam ceremonialia vt sunt sacramenta, se-
cūdum illud Luce 20. Hoc facite in meam
commemorationem. Sed tamen quia lex
illa plurimum praesertimq. in factis illis, pu-
ta in ceremonijs posita erat, quae non, vt
nostra sacramenta iustificabant, neque ve-
ro moralium opera, sed sola fides Christi
salutem operabatur, nostra vero lex praeci-
pue, vt expositum est, consistit in interna
fide & gratia, quam abunde Spiritus san-
ctus in nos effudit, lex illa dicebatur lex fa-
ctorum, nostra vero per antonomasiam
lex

Secunda lex fidei & gratiæ. Secunda conclusio: Lex nostra fuit antiquæ complementum. Omne enim perfectum id quod imperfectum est, complet, eius supplendo defectus. Hunc autem supplendi modum in calce expositionis cap. 3. ad Ro. super illo verbo, Legem ergo destruimus per fidem? Absit, sed legem statuimus, fuisse dilucidauimus. Est enim in lege duo considerare, scilicet & finem, & precepta, finis autem legis illius duplex erat. Vnus communis illi & nostræ, qui est per iustitiam perducere in vitam æternam, alter vero illi peculiaris, puta futuras veritates prefigurare. Præcepta vero erant in triplici genere, mortali scilicet: ceremoniali, ac iudiciali. Et quantum ad hæc omnia, absolutissime lex nostra compleuit veterem. Primum omnium quantum ad finem illi supremum, qui est, iustificare, illam compleuit, id quod non ualebat perficiendo. Nam cum opera illa de se non iustificarent nisi in fide Christi, quare quotquot iusti uita defungebantur, in limbo, eui in deposito tenebantur reconditi, aduentum eius pressolantes, qui aditum illis ad regnum panderet, & a tota nostræ legis beneficium illud quod illi expectabant, exhibuit, merito lex nostra hac ratione illam compleuit. Vnde Paul ad Ro. 8. Quod impossibile erat legi, Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, dedit pro nobis in carne, ut iustificatio legis, (i. quam expe-tebat lex) impleteretur. in nobis. Deinde & alterum eiusdem legis finem scilicet significare, quod proprium erat ceremonialium, impleuit, exhibendo ueritatum lumina, quantum lex illa umbram gerebat. Vnde ad Collossen. 2. ait Paul. ceremonias illas fuisse futurorum umbram, corpus autem Christi hoc est eorum ueritatem pertinere ad Christum. Ob id que lex illa dicebatur lex umbræ & figura, nostra autem lex ueritatis. Secundo & præcepta ipsa perfecit compleuitque Christus lege noua, & factis & uerbo, factis scilicet seruando legem nam & circumcisus est & oblatum templo, & alio persoluit legalia, iuxta illud d. Gala. 4. Factum sub lege. Verbo autem tripliciter eadem impleuit, hoc est perfecit præcepta. Primo, scilicet legitimum in intellectum depromendo, ut homicidii & adulterii, quorum sensus Pharisæi deprauauerant, doceret tantum prohiberi illic tantum non animum Christus nanque docuit quini etiã

affectiones illic compesci. Secundo, & cautelas adhibuit tutius illa seruandi, ut non iniurare omnino, neque per cælum, &c. nisi necessitate intercedente. Et tertio superaddendo consilia, ut patet Matth. 19. ubi iuueni offerenti seruasse præcepta, consuluit ut si esse perfectus uellet, diuenditis quæ haberet, lequeretur se. Cum ergo Christus his modis legem impleuerit, merito illam abfoluit, ac subinde ostendit per Euangelium esse exclusam non tamen destructam, ut ait Paul. quia permanet in testimonium nostræ Ter-tiæ conclusio: Lex noua continebatur in ueteri, non quidem actus, sicut locatum in locis, sed uirtute ut perfectum continetur in imperfecto, puta animal in embryone, & actus in potentia, uidelicet species in genere, & arbor in semine. Conclusio ex dictis palam fit manifesta. Quo quidem sensu intelligitur illud Ezech. 1. Rota erat in rota hoc est, Gregorio interprete, nouum testamentum in ueteri. Vnde Chrysostomus exponens illud Marci 4. Ultra terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica, ad tria id genera legum accommodat. Lex enim nature tantum herbescere ualuit: Lex uero Moysi, spicas protulit, quas Euangelica pleno frumento compleuit.

Tertia conclusio.

Gregorius. Chryl.

Ad primum arg.

Ad secundum arg.

M 3 tamen

OTO
iure
EQUIBUS
DIE
15

ramen antiquam legem ut non dimitteren-
tur nisi quo ad iurum. Pari modo dicendū
de prohibitione iuramenti, & de mitigatio-
ne legis talionis, aliqua. n. duro illi populo,
& pernicia indulgenda erant que Euange-
licis non deceba. permittit. Ad tertium de-
nique responderetur, quod omnia que in
novo testamento proponuntur explicite
credenda, implicita latuabant in veteri, im-
mo & omnia que precipiuntur agenda,
quam vis excelsiora videantur, quam que
illuc palam extant, quantum ad substantiā,
illic omnia pene recondebantur. Sed quia
non ab omnibus erant percepta, luculen-
tius, sint ac locupletius per Christum ex-
posita.

ARTICVLVS II.

Verum lex noua grauior sit quam antiqua.

Arg. 1. **P**ostremo comparanda est lex nostra
adueterem in grauiate, & arguitur,
quod sit grauior, tum quod non solum ex-
ternos actus, verum & internos prohibet,
in quibus comprimēdis angor & labor est,
tum etiam quod illa accedentibus ad Deū
prosperitatem temporalem pollicebatur
nostra vero tribulationes, secundum illud
2. ad Cori. 6. Exhibeamus nosmetipsos sicut
Dei ministros in multa patientia, in
tribulationibus in necessitatibus & angus-
titijs. In contrarium autem est testimoniū
Christi Matt. 6. Venite ad me omnes, qui
laboratis & onerati estis, nempe secundū
expositionem Hilarij, oneribus legis quo-
rum meminit Petr. Act. 15. Vnde & subdit.
Iugum meum suauē, & onus meum leuē.
**Prima
conclu.** Ad questionem supposita distinctione
duabus conclusionibus responderetur. In le-
ge enim, duplicem est considerare difficul-
tatem, & laborem scilicet tam ex parte obie-
cti, quam ex parte modi agendi. Sit ergo
prior conclusio difficultas ex partes obiecti
pendatur, multo erat grauior antiqua
lex quam noua, nempe quæ non solum De-
calogum, verum & numerosissimā impor-
tabilemque, ut ait Petrus, ceremoniarum
iudiciorumque sarcinam humeris illius po-
puli imponebat. Sic enim congruens erat
indomitam, illam gentem, & ad nouitates
pro cliuē exercere, ne otium eis malotiū
occlusionem offerret. Cum tamen nostra

præter ipsissimam naturę legem non nisi
sacramenta, eademque in bonum nostrū
imperauerit. Posterior conclusio. Si difficul-
tatem ex modo agendic existimes, & illa que
Christus expressit, anima ductas grauior
est quodam modo nostra illis tamē præcisē
qui non sunt virtutum habitibus imburi.
Expressit enim nobis ut animi etiā motus
componeremus, quos ut s. Ethic. auctor est
Arist. reprimere carentibus habitu, quam
difficillimum est. Ait. n. operari iusta facile
esse, sed tamen operari iuste, hoc est, animi
promptitudine, & alacritate per quam diffi-
cile, quouque per ingenitos habitus virtu-
tes dulcescant. Vnde super illud Matt. 5,
de minimis mandatis ait Chrysi. Mandata
Moysi in actu facilia sunt ut, Non occides,
Non adulterabis, mandata vero Christi s.
Non ita scetis, Non concupisces, in actu dif-
ficia sunt. At vero Augu. super illud 1. Jo. Augu.
5. mandata eius grauiora non sunt. Grauiora in-
quit, non sunt amanti, sed non amanti sunt
grauiora. Circa priorem conclusionē hoc nō
est, quin admoneamus dissimulandum, quod
etiam in Euangelio facultatē Christus eccle-
siae reliquerit super addendi sanctiones no-
uas, eadem tamen facultate Antistites quā
tēperatissime, & moderatissime uti debent,
ne Magistrum iugum, quod leue suauēque ip-
se esse voluit, molestum atque acerbum red-
dant. Quare primum omnium in hęc legi-
bus condendis id debet sanctissimum eis es-
se perspectum, ut nulla cōdatur lex nisi quā
ad tutiorem custodiam Euangelij duxerint
necessariam. Et enim Euangelium murus
Syon, quem ecclesia circumdare debet ante-
murali. Mox cauendum est, ne legum multi-
tudo ipsas vilipendio exponat, atque adeo
caussa sit, ut non opere expleantur, sed præ-
tuo redimantur, ac subinde diruto antemu-
rali concutiatur murus. Vnde August. ad
inquisitiones Ianuarij de eiusmodi legum
multiplicationibus. Ipsam, inquit, religio-
nem nostram, quam in manifestissimis &
paucissimis celebrationum sacramētis Dei
voluit misericordia esse liberam, feruilibus
premiunt oneribus, adeo ut tolerabilior sit
conditio Iudeorum, qui legalibus, sacramē-
tis, non humanis presumptionibus, subici-
untur. Circa posteriorem vero conclusio-
nem, & hic quoque notato, quod nō astruxi-
mus etiam quantum ad modum operādi gra-
uiorem simpliciter esse legem nostram, sed
quo ad expressionem, quam antiquam, tū
quod

quod etiã illa sanè intellecta internos quoque animos compescebat. Dum enim homicidium prohibebat & adulterium, affectiones quoque eorum ad monebat ex animo conuulsas irritum, maxime quod qui in cõpõlitos corruptosque patit animi motus, multo difficillime potest a prauis operibus abstinere. Vnde licet rigida videatur prohibitio interni motus, suauior tamen est ad cuedum opus. In summa, vide quam fuerit lex Christi leuis ac dulcis. Tria tantum continent mortalia. scilicet præcepta, sacramenta, & cõsilia. Et mortalia quidẽ idcirco iussit, quod cum sint de iure nature, nequiuit nõ iubeat, sacramenta uero, licet superaddita uideatur, in hoc tamen præcepta nobis sunt, ut per gratiam quam conferunt, opitulentur nobis ad implendum legem, quã porro per nos implere nõ sufficimus. Quare & in hoc lex nostra leuior est, quam uetus, quandoquidem ad eleuandum legis onus, sacramenta nobis adhibuit, quę illis erant onera. Sed cõsilia sic nos Christus docuit, saluberrima nobis esse, ut tamen noluerit præcepti necessitatem habere.

Ad argumentum igitur in contrarium respondetur, quod aduersitates & angores quos lex noua diligentib. Deum offert, ex spe regni iam nobis patentis, & filiali amore dulcescant. Est igitur operæpretium in calce quæstionis præterea, quæ de differentijs inter legẽ ueterem & nouam instructa est, omnium pro nostra facultate epiloga colligere, quę sunt numero duodecim. Prima sumitur a dignitate legislatoris ministrisque leg. uetus enim per Moysen data est, noua uero per Deum ipsum hominem factũ lata & inuulgata. Quare illa dicitur lex Moysi, hæc uero Christi. Secunda attenditur ratione subiecti: Illa nanq. ut proximẽ dicebamus, extra hominem in tabulis scripta est hæc uero intus in anima. Quapropter illa dicitur corporalis & scripta, hæc uero spiritalis atq. indita. Tertia consideratur ratione temporis. Illa quippe temporalis erat, hæc per tempus duratura, nostra uero ulque ad finem mundi. Quocirca illa dicitur temporalis, nostra uero perpetua. Quarta ratione uniuersalitatis. Illa si quidem uni peculiari populo data erat, nostra uero uerbo uerbo mundo. Quamobrem illa dici potest particularis, nostra uero uniuersalis. Quinta differentia patet ratione figuræ. Quãdoquidem illa, umbra erat & figura nostre, nostra

uero illius ueritas, quæ de causa illa umbra tilis erat, nostra uero patens. Sexta ratione significationis, nam etsi eadem fides esset illis nobisque necessaria ad salutem tamen, quæ illi implicite credebant futura, nos gesta iam explicite confitemur. Septimũ uero discrimen idemq. potissimũ ex parte perfectionis atq. affectus expenditur. Nam etsi neq. nostra neq. antiquorũ opera sine gratia iustificent, tamen quia passio illis non erat exhibitã, neq. sua sacra gratiam, uti nostra, conferebant, lex Euangelica iustificat, quod illa de se præstare non poterat. Quapropter illa dicitur lex operum, nostra uero lex fidei, & gratiæ. Vnde octaua differentia sumit ex natura præceptorum. Illa quippe grauior erat, nostra uero leuior ac suauior. Nona differentia: Lex nostra explicatoria atq. ideo ampliora continent præcepta quam illa, ut puta, quæ actus interiores expressius prohibet. Ac decima, quod cõsiliatorum perfectionem illi superaddit. Vnde decima, quod illa temporalia promittebat & comminabatur, quare dicitur: Lex timoris & seruorum nostra uero sempiternam hereditatem nobis pollicetur. Quare dicitur lex filiorum ac libertatis. Sed duodecima supremaq. differentia est, quod illa celi portas non aperiebat, nostra uero id nobis prestat. Quocirca illa lex temporalium regnorum dicebatur, quæ Deus promisit contulitque illi populo, nostra uero lex regni cœlorum.

QVÆSTIO IX.

DE HIS QUÆ IN LEGE NOUA CONTINENTUR.

S. Tho. I. 2. quæst. 108.

ARTICVLVS I.

Utrum lex noua actus exteriores sufficienti ordine instituerit.

Postrema quæstio de lege noua, atque adeo de tota legum materia mouetur de his, quę eadem Euangelica lege constituta sunt quorum sunt tria genera, nempe præcepta, sacramenta, & cõsilia, quibus institui-

Sexta.

Septima

Octaua.

Nona.

Decima

Vndecima.

Duodecima.

Primũ

argu. a

pre ne-

gatina.

M 4

SOTO
iure
legibus
3
DIF
15

Aristo.

Lex Xpi
leuis ac
dulcis.

Chry.

Aug.

Pulch
admon
tionib.
ribus.

Ad arg.
factum.

Epilog.
discrepa
tiam le
gis uete
ris ac no
uæ.

Prima
dria.
Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

stituitur, tam quantum ad externa opera, quam etiam quantum ad internos animi motus. Queritur ergo primo, utrum exterius actiones probe instituerit? Et arguitur a parte negatiua, quod circa huiusmodi actiones nihil debuit. Euangelium constituit. Lex Euangelicam est lex Regni caelorum, ut patet Christi praedicatione, Appropinquauit regnum caelorum. Et Math. 24. Praedicabitur. Euangelium regni, regnum autem huiusmodi non consistit in externis operibus, sed in intimis, secundum illud Luc. 11. Regnum Dei intra vos est. Et ad Rom. 14. Non est regnum Dei esca & potus, sed iustitia, & pax, gaudium in Spiritu sancto. Quare inter leges veterem & nostram illa supra posita interoscitur differentia, quod illa cohibebat manum haec vero animum. Accedit, quod & ad Rom. 8. dicitur lex spiritus. Et 1. Cor. 3. ibi Spiritus Domini, ibi libertas, non est, autem libertas ubi homo ad exteriora opera vel facienda, vel cauenda obligatur, ergo nil debuit de exterioribus officiis decernere. Secundo principaliter arguitur contrario modo, quod manca fuerit & minus sufficiens circa eiusmodi exteriora opera. Lex enim Euangelica ad fidem pertinet quae per dilectionem operatur, secundum illud ad Gala. 5. In Christo Iesu neque circumcisio aliquid ualet, neque praepitium, sed fides quae per charitatem operatur. De fide autem plura explicuit credenda, quae non erant explicita in lege veteri, ergo debuit etiam de charitate moralia superaddere mandata, quod tamen non fecit, quia solū Decalogum, sicut illa nobis iussit. Item & circa ceremonias ad diuinum cultum pertinentes angustior videtur & breuior, quia tantū sacramenta nobis tradidit cultus autem ecclesiae reliquit instituendos, sicuti & cum iudicialia multa illic per se Deus dixerit, nulla tamen nobis tradidit, sed reipublicae tam civilis quam ecclesiasticae hoc permisit, est ergo circa exteriora minus sufficiens minusque prouida quam antiqua. In contrarium est illud Math. 7. Omnis qui audit uerba mea haec, & facit ea, assimilabitur uirō sapienti qui edificauit domum suam supra petram, sapiens autem adificator nihil eorum praetermittit, quae sunt ad fabricam conducentia.

In hac questione altissima est meditanda Dei prudentia ac benignitas in condē-

da Euangelica lege. Primum igitur omnium ex superioribus hoc recolendum est fundamentum, quod lex Euangelica non solum altior est quam humana, quippe quae non ad finem tantum naturalem, sed ad supernaturalem nos instituit, verum & quam Mosaica inde praestantior, quod fidem, & gratiam, quam illa praefigurabat, per Christi passionem exhibet, per quam gratiam introducitur in regnum caelorum. Ex hoc enim fundamento colligitur nihil de operibus nostris eadem legem stabilere, quam quae ad eandem gratiam ordinantur ac referuntur. Atque eo gradu & ordine vnumquodque prohibet ac cōsultat, quoad eandem gratiam confert. Hoc praehabito ad quaestiones quatuor conclusionibus respondetur. Prima est in operibus exterioribus primum omnium lex Euangelica seu fundamenta prouidentissime iecit septem sacramenta. Tria enim operum genera in fronte quaestionis tetragynus, scilicet sacramenta, & moralium praecipua, & consilia. Probatur conclusio. Gratia, in qua legis substantia consistit, bifariam consideratur, videlicet quantum ad eius generationem, & acquisitionem, & rursum quantum ad eius usum & exercitium generatio autem eius & infusio, munus supernaturalis est, quod nobis Deus per mediatorum, puta per filium suum hominem factum communicat, quare ipse prius secundum humanitatem plenus fuit absque gratia mensura, eandemque subinde per eandem humanitatem in pondere & mensura nobis impartitur, secundum illud Io. 1. ca. Verbum caro factum est, &. Vidimus eum plenum gratiae & veritatis, &. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Et quoniam Deus supernaturalia ipsa ea suauitate disponit, ut admodum naturae nostrae nobis participentur, nostra autem cognitio a sensibus incipit, decuit eandem gratiam per exteriora nobis signa suppeditari, ut per illa tunc certi pro captu nostro efficeremur nostrae salutis, tum etiam nos excitaretur animus ad diuinum cultum. Et haec sunt septem sacramenta, de quorum sufficientia non est praesentis loci dicere. Quapropter necessarium fuit ut Christus ipsa tanquam auctor gratiae, per se, tum illa institueret, ut Eucharistiam, tunc perinde rearet eorundem sacramentorum ministros, nempe Apo. ac discipulos, utque subinde faceret dorem.

Secunda
conclu.

Quarta
conclu.

Prima
conclu.

Prima
conclu.

Tertia
conclu.

Quarta
conclu.

dotalem ordinem. Secunda conclusio. Non docuit maiestatem ac libertatem Evangelicæ legis ut alia sacramenta, & obseruantia, & ceremonie per ipsam instituerentur, quam quæ eidem administrandis sacramentis necessaria erat, sed hoc debuit ecclesiæ prudentiæ cõmittit. Probatur conclusio ex differeñtia interstatum antiquæ legis & nostrum. Populus enim illum, ut ideatidẽ ex Apostolo ad hõiaimus erat sicut in puerili aetate sub pedagogo, nondum virili prudentia præditus, & p̄terea figuras v̄brasq̄ gerebat futurarum veritatum, v̄triusq̄: ergo ratione concedens erat, ut Deus per se illam de cunctis etiam minutioribus per suas leges erudiret, neq̄. reipublicæ eorum institutiones committeret. Christiana vero familia, tum aetate & prudentia prouector, atq̄. adeo idonea cui traderetur hereditas, tum etiam cui per suas ceremonias non alium Messiam deberet præfigurare, non erat cur de eiusmodi ceremonijs tam peculiariter erudiretur, sed id munus ecclesiæ concederetur, atq̄. eo potissimum quod minus illud Christus Spiritui sancto dimisit, quem venturum pollicitus est, ut eandem sanctam ecclesiã doceret omnem veritatem. Ecce de operibus quibus gratiam diuinam assequimur. Illi autem quæ ad eius v̄sum pertinent, sunt charitatis officij, quæ erga Deum & proximum exerceamus, quibusq̄. a Deo per diuinum fauorem eadem nobis augetur gratia. Horum autem operum quedam sunt vel ad eius custodiam necessaria, vel eidem necessario contraria, alia vero libera sine quibus in ea de Dei gratia permanere possumus. Sit ergo tertia conclusio: Necessarium fuit ut lex Evangelicæ opera, quæ necessariam habent cõnexionem ad gratiam, per se precipiet & quæ illi obstant prohiberet, hæc autem sunt quæ Decalogus nobis exhibet, & quæ ibi simpliciter continentur, hoc est necessaria consequentia inde colliguntur, quorum q̄. tres gradus distinximus. Conclusio est manifesta, nam legislatoris prudentia in necessarijs non debet deficere. Quarta conclusio. In alijs autem quæ hæc non habent necessariam cõnexionem ad gratiam, non sunt congruens Evangelicæ legi, ut illa in particulari per se Christus definiat: sed, sicut dictum de ceremonialib̄ est, ita & iudicialia reipublicæ tam civilis quam ecclesiasticæ committeret. Iam

enim sæpe dictum est, ceremonialia & iudicialia a moralibus differre, quod non eliciuntur ex principijs nature, sed arbitramento quodam generale præceptum ad speciale contrahunt. Et sicut ceremonialia ad cultum diuinum attinent, ita & iudicialia ad quietum reipublicæ statum. Ratione ergo iam proxime assignata, nempe quod Evangelicus populus prudentia progressus est, & quasi liber ad hereditatem admissus, relinquendus in his iudicialibus erat suæ reipublicæ, ut contractuum leges & malefactorum supplicia, quæ illic per se Deus constituebat, Antistites Evangelici & seculares Principes suo arbitratu sancirent. Accedit & altera huius ratio, quod lex illa vni eademq̄. pusillo populo posita est, nostra vero vniuerso orbi, ille ergo populus cuncta illa seruare poterat, Christianis vero pro diuersitate temporum, regionũ, atq̄. hominum sunt iudicia constituenda. Quare Christum nihil nobis comminatus est neq̄. pollicitus nisi inferna, & cælestia, & sufficientiam vitæ, hoc enim illud sonat, Centuplum accipietis, & vitam eternam possidebitis. Alia vero supererogationis opera neq̄. precepit neque omino voluit ut cuncta ab ecclesiã precipereñtur, sed aliqua, ut ieiunia quadragesimæ, & quadam festa. Reliqua vero consuluit, & vniuersiuiusq̄. optioni reliquit, ut art. 3. videbimus. Ex his ergo tria ratio colligitur cur legem nostram Iacob. c. 1. appellauerit legem perfectæ libertatis. Primo, qui tanquam adultis filiis & iam a pedagogia exeuntibus hæreditas possessionem nobis tradidit. Secundo, quod neq̄. ac ceremonialia aut iudicialia Christus nos ut antiquos, coarctauit, sed libere illa reliquit præfectis ac magistratibus pro conditione locorum ac temporum instituenda. Sed Tertio, quod illa noluit ut quasi serui metu implectamus, sed ex habitu gratiæ, ut liberi filij.

Ad primum igitur argumẽto respondetur, quod etiã regnum Dei intimis cordiũ principuẽ consistat, pura in iustitia, pace, & gaudio sp̄iali, nihilominus ex consequenti & ad illud regnum illa pertinent exteriora opera quæ vel extrinsecis morib̄. foras promanant, ut Dei cultus, & parentum, vel sine quib̄. conseruari nequunt eadem sp̄itualia, ut homicidia, furta, &c. Quocirca etiã lex n̄ra precipua, habeat aũt, eã nihilominus cohibere dẽt ab illis actionib̄. q̄. ipsũ perturbent.

Rõ con-

Altera
rõ con-

Trina
rõ qua-

Ad pri-

SOTO
iure
legibus
3
Dicit
15

peturbant: Sicuti vice versa prohibendo antiquis manum, ex consequenti prohibebat animum. Ea vero quae necessaria non habent connexionem ad gratiam, lex euangelica per se non confirmat ut vetus. Quia sunt esca & potus, de quibus Paulus loquitur, ut puta delectus ciborum & ieiunia, quae non Christus, sed ecclesia eius auctoritate sancit. Ad aliud autem membrum eiusdem argumenti satis responsum est, ubi explicuimus cur lex Euangelica dicatur lex perfecta libertatis. Ad secundum vero principale respondetur diuersam esse fidei rationem ac moralium preceptorum, nam cum fides naturali rationi excellat, quam ideo nisi per gratiam apprehendere non possumus, necesse fuit, ut lex abundantioris gratiae cumulatius nobis expressusque, mysteria eiusdem fidei detegeret, moralia autem precepta sunt de iure naturae, quae ideo iactis in decalogo fundamentis potuit republica Christiana intelligere. Ad aliud quoque eiusdem argumenti membrum respondetur, quod cum sacramenta nouae legis gratiam conferant, necesse fuit, ut auctor ipse gratiae illa institueret, sacramentorum autem ritus atque ecclesiasticas ceremonias, quia non sunt ad gratiam necessariae ecclesiae Christus commisit, cuius supra rationem adduximus. Quod si obiicias redemptorem ipsum ceremonias aliquas Apostolis credidisse, ut patet Lucae 9. & 16. Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris. Respondetur illa ad ceremonias non pertinere, sed fuisse vel permissiones, vel institutiones pro illo tempore Apostolis necessariae. Permissiones inquam, secundum expositionem Augustini in lib. de consen. Euang. Nam cum Apostoli & verbi predicatorum ius habeant exigendi alimenta, illud sine pera sine pecunia &c. non tam preceptis formam habet, secundum Augustinum quam concessionis, hoc est, non opus est vobis viaticum prouidere, siquidem ius habetis alimenta petendi. Vnde subdit: Dignus est enim operarius cibo suo. Reliqui vero sancti dicunt esse precepta, non ceremonialia, sed moralia, necesse enim tunc habebant qui in discipulatu Christi recentes erant, neque in paupertate satis assueti, ad eandem mendicitatem erudiri. Vnde iam prouectoribus ait idem Redemptor, Luc. 22. Quando misit vos sine sacculo, & pera, & calcamentis nunquid

defuit aliquid vobis? & respondentibus, nihil, adiecit. Sed nunc qui habet sacculum, tollet similitur & peram. Quasi iam tunc itaque perfectae libertatis essent ingressi, quando iam relinquendi erant arbitratu suo uiuere.

ARTICVLVS II.

Vtrum lex euangelica interiores nostros actus sufficienter composuerit.

POST actus exteriores subsequitur de interioribus cernere, quemadmodum per legem euangelicam Christus illis prouideret. Arguitur ergo de more, quod non fuerint ab ipso abunde compositi. Primo, ut Matth. 5. videre est, etsi decem sint precepta decalogi tria tamen praecise quantum ad eorum internas affectiones exacte expressit, emendauit, videlicet homicidium, prohibendo irasci in fratrem, atque adulterium, vetando mulieris conspectum ad concupiscendum eam, & circa periuriam omnem recans iurandi voluntatem. Dico vobis non iurare omnino. Igitur cum septem alia subiecerit, non satis hac parte compleuit per fecit abundantiam iustitiae nouae legis super illam veteris. Secundo arguitur. Praeter precepta Decalogi quae moralia sunt, erant & iudicialia & ceremonialia, de iudicialibus autem tria tantum eodem capite correxit, scilicet repudium uxoris, talionisque poenam, & inimicorum odium. Sed de ceremonialibus nihil meminit, ergo non satis humanos affectus composuit. Tertio ad legitimam animi compositionem pertinet ut nihil homo praeter humanum finem faciat. Sunt autem alii humani fines praeter inanem gloriam atque mundanum fauorem, irem & alia multa opera praeter ieiunium, orationem, & eleemosinam. Christus autem ut eodem loco videre est, haec tantum tria fieri cauit, ob inanem mundi gloriam, ergo brevis nimis in eiusmodi institutione fuit. Quarto, sollicitudo humana cum ea, quae necessaria sunt, adeo est a natura indita, ut sit etiam brutis animantibus nobiscum communis. Vnde Sapiens. Prou. 6. ad formicam mittit pigrum a qua doceatur prouidere in aestate, quae sibi sint in hyeme necessaria. Institutio autem fidei naturam non tolli sed perficere, non ergo debuit nobis Christus tam solcite humanam sollicitudinem

Ad aliud

membrum

eiusdem

argumenti.

Ad secundum

arg.

Ad aliud

membrum

secundi

argumenti.

Obiectio.

Solutio.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

Quinto. sollicitudinem interdiceret. ut neque in crastinum nobis prospiciamus. Quinto denique ac postremo arguitur, quod cum iudicium sit actus iustitiæ, secundum illud Psal. Quousque iustitia convertatur in iudiciū, non erat cur nos tantopere abstereret, ne iudicarem. In contrarium autem est sententia Aug. in Sermone Domini in monte, ubi super illis verbis, Qui audi verba mea hæc, ait illis Christum verbis significasse, sermonem illum diuinum omnibus præceptis quibus Christiana vita formaretur, esse perfectum.

Conclō infua. Ad quæstionem quam alia conclusio ne respondeam, quam quod in illo sermone quo Christus leges vniuerso orbi tulit, vniuersos humanos mores intus & in cute perfectissime in formauerit. Singula autem verba singula deposcebant capitula, quibus exponerentur. Verum cum eorum expositio iam late apud sanctos pateat, quibus nos pro modulo nostri ingenij in eorum Commentarijs meditationes nostras appēdimus, per functione tenuique hic transibimus. Dominus enim illic ut sapientissimus architectus primum fundamentum totius Christiana fabrica iecit, quod in moralibus est fons, quo cuncti referuntur in mores. Finis autem nostrorum morum est beatitudo & felicitas, quem ideo primum omnium contra vanam philosophorum opinionem constituit. Beati pauperes spiritu, contra illos qui felicitatem, ut i. Ethic. ait Arist. in diuinijs collocauerunt. Beati mites, contra illos, qui illam sta uerant in honoribus. Beati qui lugent, aduersus eos, qui illam posuerunt in diuinijs. Mor. constituto sine, Apostolorum pectora instruxit, quos ubi præfecerat, ut tanquam duces & lumina mundi ab vniuersis terrenorum affectibus tam essent abstracti, quam illis opus erat, qui ceu sal terræ & lux mundi, vniuersum orbem deberent & ab infectione temporalium præseruare, & ad celestem patriam perducere. Deinde intus nostros animos, vnde operum radix procedit in ordine ad seipos, quantum ad duo quæ virtuti sunt necessaria, instituit. Primum ex parte obiecti nempe ut non solum a malis operibus qualia sunt homicidium, adulterium, & similia, abstinere, verum & ab ipsorum affectibus sinus purgati: Qui irascitur fratri suo: & Qui viderit mulierem, & cetera. nam scrutator cordium Deus interna pe-

ccata præcunctis operibus habet grata. Preterea & intentionem finis vade laus maxime aut vituperium operis emanat, rectificauit, nimirum cauere iubet, ne quod causa humana gloriæ agamus, ne mercedē, qui ipse nobis optat cumulatissimam conferre, ab hominibus prestolantes, potissimo frustremur præmio. Præterea, descendit ad imbuendum homines, quibus officijs erga proximum se debeant gerere. Primum, ne officium usurpates Dei, de occultis eius gestis iudicemus, quod quidem iudicium cum causam nobis offerat proximum nostrum aut odiēdi, aut contemnēdi, iniurium est ac nocuum. Mox ut neque in sacrorum iniuriam, quæ ad Deum pertinent negligentes simus, nempe ne ineptis illa atq; in idoneis, ceu porcis committamus. Et super omnia adeo curauit nram dilatare charitatem ut vsque ad inimicos pertingeret. Postremo denique docuit quemadmodum absq; diuino fauore sanctissimæ legis mandata implere nequimus. Vnde ait, Petite & accipietis, pulsate & aperietur vobis. Cautelam que adhibuit, ut contendamus per augustam portam intrare. Nam virtutis semita, quippe quæ media est inter duo extrema, angusta est, deuiādi autem campus, latissimus. Vnde Arist. scopum inquit, pertere, vno tantū contingit modo, aberrare vero, infinitus. Quapropter, & a falsis prophetis cauere etiam nobis iussit, qui nos a recta diuertunt. Multa denique alia illic resplendent mandata, quæ angustia præsentis loci exponenda non capit.

Ad primū arg.

Ad primum igitur arg. responderetur, illa tria peculiariter præcepta ob id Christum explanauisse, quod illa perperam Pharisæi populo interpretantur. Censebant nanque in solo opere inesse culpam, non autem in effectu: eo (ut ait S. Th.) quod apparebat illis motus iræ ac Veneris esse naturales. Et præterea forte (ut reor) quia cum non viderent per internas animi commotiones, que in opus non prorumpunt, vllum irogari proximo damnū, nullam in illis agnoscebant iniustitiam. Christus autem edocuit: illas esse prauas, non modo quia causa sunt operum, verum quia per se sunt iniuriosæ. Odit enim habere proximum, iniuria est. Prohibitioni autem periurij adhibuit etiā iurandi frænum, forte quia iurare verum, nullum patabant esse peccatum, etiam si temere & absque iudicio fieret, immo id per-

Solo iure
S. Th. 2. 2. q. 15
Dicitur
15

Ad feci
dū arg.

Duplex
error
phariseo-
rum cir-
ca iudi-
cialia.

pertinere ad reuerentiā Dei, ut aliqui nunc
blasphemia autumant, inquiringes quod
qui bene, id est, multum iurat, bene credit.
Ad secundum pari modo respondetur, sup-
posito illo discrimine superius inter cere-
monialia & iudicialia constituto, nempe
quod iudicialia non sic prorsus lex noua
reiecit, qui rursus possint institui, sed cere-
monialia sic conspiciunt, ut nullatenus vale-
ant reuiuiscere. Hac enim de causā iudi-
cialia quidem Christus corripuit, ceremoni-
alia vero minime, sed ablegauit. Bifariā
autem Pharisei circa iudicialia hallucina-
bantur. Primum nāque nonnulla, quae per-
missiones erant, arbitrabantur esse per se iu-
sta & impetata, ut repudium uxoris, & vfu-
ras ab extraneis contrahere. Quare utrunq;
illos dedocuit. De repudio enim declara-
uit non esse praeceptum, tanquam aequum,
sed ob eorum duritiā permissum, quasi mi-
nus in malum. Sed vurarum exactiōnem in-
hibuit Luc. 6. inquiringes. Date mutuum, ni-
hil inde sperantes, quem tamen locum lib.
6. emunctius sumus exposuimus. Secundo mo-
do errabant, existimantes quaequam lex
facienda propter iustitiā instituerat, eadē
exequenda fore vel appetitu vindictae, vel
temporalia cupiditate, vel odio inimicorū.
Quocirca tria praecepta in contrarium sen-
sum Christus operaeptum duxit explana-
re, iudiciale enim illud talionis quod datū
fuit, ut iustitia seruarietur, ipsi vindictae causā
putabat exequendum, quem ideo Domi-
nus errorem ex eorum animis euulsi, do-
cens paratos debere nobis esse animos ubi
charitas poposcerit, non reddere malum
pro malo, sed percutienti vnam maxillam,
alteram si oportuerit, praebere. Pari modo
ad iudiciū aliud rependendi quatuor oves
pro vna, animos eorum ad cupiditatem ir-
ritabat, & ideo docuit ut promptissimus ani-
molenti nobiscum in iudicia de tunica con-
tendere, permittere & pallium. Tertio deni-
que ex legibus illis quae ipsi bella aduersus
Chananeos, & Iebuseos gerere praecep-
bant, colligebant odium aduersus inimi-
cos, esse praeceptum. Et ideo docuit leges il-
las iam cessauisse, sed inimicos potius esse
diligendos. De ceremonialibus autem, causā
se iam dictā, nihil memini, sed unico ver-
bo contra consodit. Nam ubi Ioan. 4. Sa-
maritana dixit, Veniet hora quando neq;
in monte hoc neque in hierosolymis adora-
bitis patrem, sed veri adoratores adora-

bunt patrem in spiritu & veritate, docens
templum destructum iri, docuit pariter om-
nia illa t'palia sacrificiorum impedimenta
in spiritualem cultum abitura. Ad tertium
huiusmodi trāso subiungit. Cuncta quae in
mūdo expetere mortales possunt, ad illa tria
reducuntur, quae Io. in 1. ca. adnorauit, in-
quiringes, Omne quod est in mundo, concupi-
scentia carnis est, hoc est corporales delitiae,
ac voluptates, concupiscentia oculorum,
puta diuitiarum auiditas, & superbia vitae,
puta honoris ambitus, & gloriae cupido. In
antiqua autem lege non promittebatur de-
litiā, imò ab illis populus arcebat. Quare
Christus non opus habuit populum ab il-
lis absterere. Promittebatur tamē honoris
celitudo, diuitiarumque exuberantia. Legi-
tur. n. Deut. 28. Si adieris vocē Domini Dei
tui, faciet te celsiorem cunctis Gentibus. Et
infra, Abundare faciet te omnibus bonis.
Hac ergo duo consilium Christo fuit cor-
rigere, ob idque vanam gloriae a tribuope-
rum generib. expulsi, ad quae cuncta officia
reducuntur. Quidquid. n. homo facit, aut sui
ipius gratia peragit, & id significatur ieiunij
noīe, quo homo suas sedat voluptates,
aut amore proximi, cuius generis est elee-
mosyna aut propter diuinum cultum, qua-
lis est oratio. Ex his. n. tribus eo quod opera
sunt supererogationes, solent homines mū-
di auram ambire. Ne autem aliquid faceret
auaritiā causa, prohibuit statim dicens, No-
lite thesaurizare vobis thesauros in terra.
Ad quartum respondetur, Deum nō interdixisse
nobis necessariam sollicitudinē, sed
superfluam, quae in qua uor consistit. sed
qui finem in rebus t'palibus constituit, Deo
propter temporalia seruiens, plurius. scilicet
mans, quam ipsum. Et ideo ait. Nolite the-
saurizare vobis. Nā qui thesaurizat, in the-
sauro finem constituit, ob idq; subdit. Vbi
est thesaurus tuus, ibi est cor tuū, id est in-
tentio, qui est actus circa finem. Secūdo, ne-
simus sic circa temporalia solliciti, ut de au-
xilio diuino distidamus, cui cura est nostri-
eriam in t'palibus. Ideoq; adiecit, scilicet. n. pa-
ter vester quod opus sit vobis aequum pe-
tatis eum. Tertio, ne homo se sit sollicitus
quasi si ipsi contibus, ob idq; ait neminem
posse ad statum suum qui iam iam adiecit.
Quarto, ne plus iusto, sollicitudo nos futu-
rum praecipuans angat. Propter quod
ait. Nolite solliciti esse in crastinū. Pari mo-
do neque iudiciū publicum prohibui sine
quo

Ad mo-
tū arg.

Ad pri-
mū arg.

Secūdo

Tertiū

Ad que-
runt

Quar-
tum

Primo
conclu-

quo homines vitam transigere nequeunt, sed temerarium, puta ne de occultis sine causa leuiter præcipietur.

ARTICVLVS III

Utrum congrua lex Euangelica consilia nobis quadam adieceri.

Vltimum, quod in lege Euangelica considerare restat, est consiliorum ordo, quo nos Christus super omnes mundi nationes ad beatitudinis cultum euexit. Quæritur ergo, utrum congrue sint consilia per legem Euangelicam nobis adhibita? Et arguitur primo, quod nulla sint consiliorum opera. Vniuersa enim quæ homo reddere Deo potest, eidem virtute præcepti dilectionis, quo ipsum super omnia tenetur diligere, debet, vitiose quod ex nihilo nos cõdidit: qua ratione quidquid sumus, ac subinde possumus, illi debemur. Vnde 1 Paralip 29 Tua sunt, inquit Sapiens, omnia, & de his quæ de manu tua accipimus, dedimus tibi, nullum ergo restat supererogationis opus, quod sit consilij. Secundo arguitur: Si in rem mortalium erant consilia, non erat cur Deus non eadem antiquis traderet, sicut nobis, in antiqua autem lege talia consilia non legimus, non ergo Christus ea debuit superaddere. Tertio. Consilia dantur de his quæ sunt ad finem expedienda, non autem eidem hominibus omnia expediunt: ergo non debuit Dominus noster consilia determinare, sed vel cuiusque arbitrio relinquere, vel sapientum prudentia, qui quos nosset in bonos, consiliorum opera admonerent. Quarto: Si aliqua essent consilia, maxime illa quæ ad perfectionem vite pertinent, illa autem inter præcepta Christus posuit Matth. 5. v. inimicorum dilectionem, & præbere alteram maxillam vnâ percipienti. In contrarium est illud Sapient. Prouerb. 27. Vnguento & varijs odoribus delectatur eor., & bonis amici consilij anima dulcoratur. Christus autem, ut est sapientissimus, ita & nobis maxime amicus: ergo eius consilia maximum nobis afferunt emolumentum omnium pondus.

Prima conclusio. Solutio quæstionis tribus conclusionibus continetur. Prima est Multa sunt consilia de iure naturæ, quæ non solum sub le-

ge scriptas, verum & ante illam semper fuerunt virtutis officia. Probatur: nam miseris etiam citra casum grauis necessitatis occurrere, semper fuit officium, & voluptatibus mundi parcius vti, quam lex permitteret ob aliquam bonam causam. In summa, illis renunciare quæ licite homo posset facere, consilium semper sapientes duxerunt. Secunda conclusio: Congruentissime in lege noua non modo naturalia illa consilia explicita sunt, verum & alia recentè adhibita, quæ non erat in veteri. Probatur. Hoc inter consilium opera, & ea quæ sunt in præcepto, interest, quod præceptorum opera sunt de necessitate salutis, opera vero consiliorum sunt supererogationis officia, per quæ expeditius ad charitatis perfectionem peruenitur. Cum ergo inter legem veterem & nouam hoc fuerit interstitium, quod illa erat lex seruitutis & timoris, nostra, vero, lex libertatis, sit consequens, vt & illi congruerit non ponere nisi præcepta, & nostre, vt consilia adhiberet quæ libere quisque exequi posset. Tertia conclusio. Consilia Euangelica atque adeo omnia naturalia ad tria reducuntur genera scilicet paupertatis, continentia, & obedientia. Probatur. Consilia, vt proxima conclusione assertum est sunt illa per quæ homo expeditius ad charitatis perfectionem progreditur, est autem homo inter spiritualia bona, quibus charitas comparatur, & temporalia quibus eiusdem charitatis via impeditur, sic constitutus, vt quod illis proprius accedit, a temporalibus eo longius absit, & vice versa, temporalium autem, vt nuperrime adnotabamus, tria sunt genera. si concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vite. Quapropter qui in huiusmodi sine constituit, vt regulas vite secundum istorum effectum instituat, prorsus sit charitatis expertus, ob idque præcepta instituitur, vt debite ac iuste illis ea præscripto vitamur, a se vero ab illis profus euellere, non est cõditis, imò neque multis in hoc seculo possibile. Quare sub consilio Christus id cuique reliquit, vt per capere posset, caperet. Per paupertatem autem abdicamus a nobis oculorum concupiscentiam, homo est facultates ac diuitias per continuam vero concupiscentiam oculorum. hoc est iactus delicias, sed per obedientiam, oculorum superbia, hoc est honores & mundi factus. Illa ergo tria in capere statim suarum legum Christus proposuit, videlicet. Beati pauperes

Probis conclusionis.

Secunda conclusio.

Tertia conclusio. Rõ conclusionis.

Suadet conclusio.

Maiores quæstiones.

NOTO IURE
LEGIS
DIE
15

Ad m
tū arg

Ad pri
mū arg.

Secundū.

Tertiū.

Quar.
tū.

Ad que
tum a

Prima
conclu.

pauperes spiritu. Beati mites, Beati qui lugent. Quae quidem Apostolis rationem statuit, ut super eisdem verbis scriptum reliquimus, necessaria erant, reliquis autem reliqua sunt in consilio. Vnde, vt Mattha. 16. legitur, ait Petrus. Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te, quid ergo erit nobis? Quamobrem Apostolici viri, hoc qui Apostolicum institutum imitari contendunt, haec tria vota suscipiunt, iuxta documentum Christi ad iuuenem. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quae habes, & da pauperibus & sequere me. Vbi verbo sequere, obediendum iam expressit, quae verborum supremum est atq. aliorum finis. Ob hoc enim seculo vale dicimus, vt Christum expeditiores sequamur. Haec igitur simpliciter sub consilio collocantur, ad quae capita cuncta reduncuntur. Nam elemosynam extra causam necessitatis erogare, ad consilium attinet pauperiaris, & licitis voluptatibus abstinere, ad consilium continentiae, & aliquando hominem suam non sequi vbi licuerit, voluntati, ad consilium quodammodo obedientiae, vt offensam remittere, cuius posses vindictam exigere. Quod si interrogas quae sint noua illa quae adhibita sunt in noua lege? In primis virginitas vsq. ad Deiparam virginem non legitur fuisse in consilio. Et praeterea vt prorsus homo cuncta confirmato voto relinquere, quod cum Christus inueni obtulit, quasi de re noua stupuit. Quo alludit, & illud Petri, Quid ergo erit nobis? Quasi quid fecimus, quod nemo habentis fecit. Tamen si in legem naturae licet non religiones gratia, sed philosophandi, de Diogene & multis Pythagoraeorum, historiarum tradunt opulentiam splendoremque humanum abiecit. Et vt nos super cap. 3. Manthe, in descriptione, delecti quo Ioannes penitentiam praedicauit, enarrauimus. Fuit etiam inter Iudaeos Aessenorum collegium, quorum Iosephus lib. 18. antiquitatum meminit, Et Solinus c. 48. qui a communi hominum conuictu semoti, absque vxoribus, anachoretarum vitam debebant. De his autem laius in lib. 7. sub titulo. De voto.

Questio

Solutio.

Iosephus Solinus.

Ad primum igitur arguendum est, quidquid nos facere possumus, Deo debere ratione precepti, Consultissimus namque & in nos pietissimus Deus in obligando nos suis regibus non tantum eorum ratione duxit, quae nos illi deberemus, sed eius, quae imbecillis nostra natura praestare posset vnde de Pau. de virginibus, inquit preceptum non habeo, consilium autem do. Qui in vero praeter sacramentorum praecipua nihil amplius nobis iussit, quam quod in iure nature positum est, hoc autem iure nemo tenetur quantum potest semper facere, sed consilia non cōtemnere, & nihil animo admittere quod dilectioni Dei sit aduersum, hoc est enim diligere eum ex toto corde & ex tota mente. Et sic est intelligendum illud Eccl. 9. Quodcunq. potest manus tua, instanter operare. Nam si sensum faciat consilij, nihil conuenos. Si autem vim habeat precepti intelligitur vt quicunque pro suo statu faciat, quod debet. Neque vero ex contemptu & consiliorum vilipendio omittat ad perfectionem tenderetur. S. 1. ho. 2. q. 186. art. 2. expositio est. Quocirca neque cui consilia sequitur, ad alio gradum charitatis obligatur quam alii, sed praestantiori via secundum suam professionem ad charitatem tendere, quae est praceptorum finis. Sed haec non sunt praesentis speculationis, libro enim octauo, qui est de voto, tertio haec praesentis attingemus. Secundum autem argumentum secunda conclusio dissoluit, vbi reddita est ratio cur de centius lex euangelica quam vetus consilia tradiderit. Ad tertium respondetur, quod Christus proponens consiliorum opera, ob id ea nemini praecipit, quod videbat non esse expedire, sed reliquit cuiusque optioni, vt Mattha. 19. Si vis perfectior esse, &c. Et rursus. Qui potest capere, capiat. Ad quartum de mum respondetur, quod illa consilia quae sunt de iure nature saepe accidit vt sint in precepto. Ob idq. quantum ad animi praeparationem tenemur promitti, esse vbi necessitas exegerit, illa implere. Quamobrem Christus praceptorum numero eadem adscripsit, sed tamen extra necessitatis casus sunt in consilio.

Finis Libri Secundi, de Iustitia & iure.